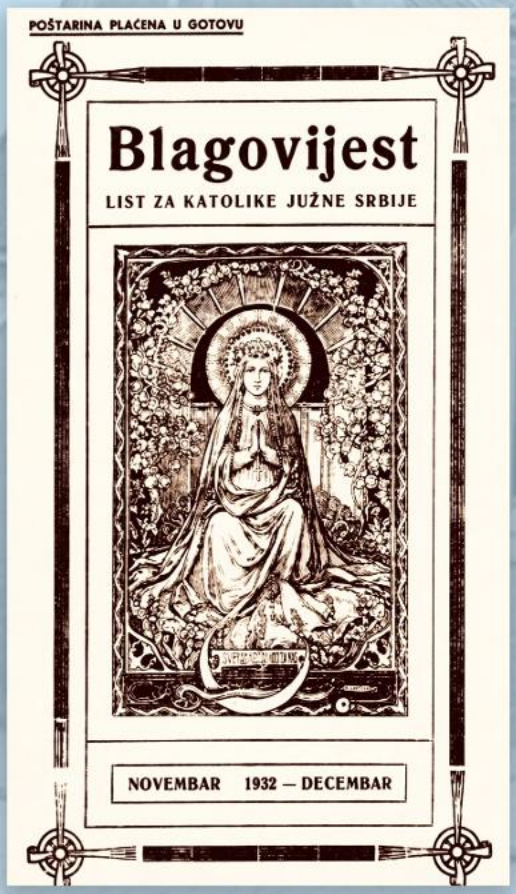
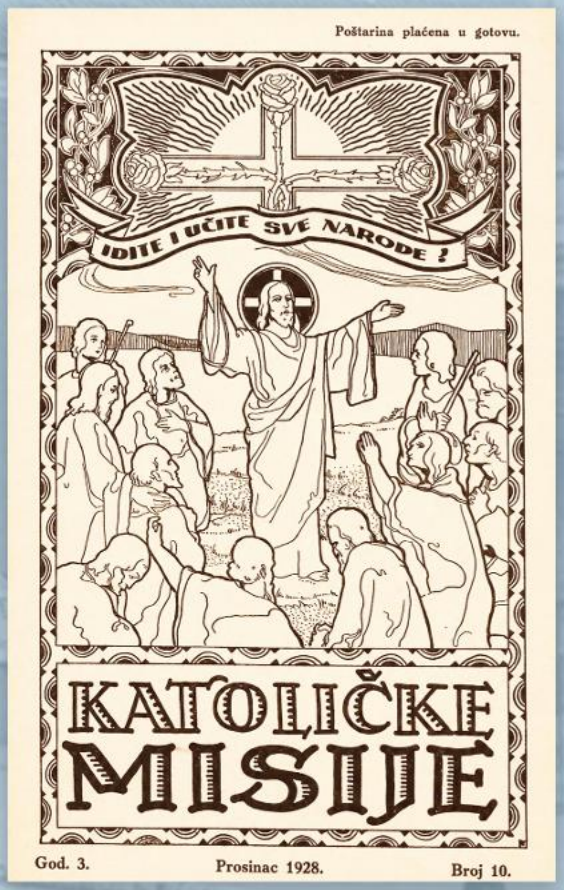
Skender Asani, Albert Ramaj
Скендер Асани, Алберт Рамај

UDHA MISIONARE E GONXHE BOJAXHIUT DREJT NËNË TEREZËS UNIVERSALE

МИСИОНЕРСКИОТ ПАТ НА ГОНЏЕ БОЈАЏИУ КОН УНИВЕРЗАЛНАТА МАЈКА ТЕРЕЗА

THE MISSIONARY JOURNEY OF GONXHE BOJAXHIU TOWARD THE UNIVERSAL MOTHER MOTHER TERESA

SHKUP / СКОПЈЕ / SKOPJE 2026

Qendra për Trashëgimi Shpirtërore dhe Kulturore
Центар за духовно и културно наследство
Center for Spiritual and Cultural Heritage

Skender Asani, Albert Ramaj

UDHA MISIONARE E GONXHE BOJAXHIUT DREJT NËNË TEREZËS UNIVERSALE

(*“Katoličke Misije” dhe “Blagovest”*)

Скендер Асани, Алберт Рамај

МИСИОНЕРСКИОТ ПАТ НА ГОНЏЕ БОЈАЏИУ КОН УНИВЕРЗАЛНАТА МАЈКА ТЕРЕЗА

(*„Katoličke Misije“ и „Blagovest“*)

Skender Asani, Albert Ramaj

THE MISSIONARY JOURNEY OF GONXHE BOJAXHIU TOWARD THE UNIVERSAL MOTHER TERESA

(*“Katoličke Misije” and “Blagovest”*)

Shkup / Скопје / Skopje
2026

Botues: Qendra për Trashëgimi Shpirtërore dhe Kulturore
Издавач: Центар за духовно и културно наследство
Publisher: Center for Spiritual and Cultural Heritage

Redaktor: Sevdail Demiri
Уредник: Севдаиљ Демири
Editor: Sevdail Demiri

Përkthyer nga gjuha shqipe në gjuhën angleze dhe maqedonase nga Florentina Krasniqi

Recensentë: Don Lush GJERGJI, Martin BERISHAJ
Рецензенти: Дон Луш ЃЕРЃИ, Мартин БЕРИШАЈ
Reviewers: Don Lush GJERGJI, Martin BERISHAJ

ISBN: 978-608-67625-0-6
Të drejtat e rezervuara©Qendra për Trashëgimi Shpirtërore dhe Kulturore

Ky libër botohet nën kujdesin e z. Bekim Sali, Zëvendëskryeministër i Parë dhe Ministër për Çështje Evropiane i Republikës së Maqedonisë së Veriut

Оваа книга се издава под покровителство на г. Беким Сали,
Прв заменик-претседател на Владата и министер за европски прашања на Република Северна Македонија

This book is published under the auspices of Mr. Bekim Sali, First Deputy Prime Minister and Minister for European Affairs of the Republic of North Macedonia

Skender Asani, Albert Ramaj

Udha misionare e Gonxhe Bojaxhiut drejt Nënë Terezës universale

(“Katoličke Misije” dhe “Blagovest”)

Скендер Асани, Алберт Рамај

Мисионерскиот пат на Гонџе Бојациу кон универзалната Мајка Тереза

(„Katoličke Misije“ и „Blagovest“)

Skender Asani, Albert Ramaj

The Missionary Journey of Gonxhe Bojaxhiu toward the Universal Mother Teresa

(“Katoličke Misije” and “Blagovest”)

PËRMBAJTJEN

HYRJE 11
KAPITULLI I PARË 31
I. Lindja e një ndërgjegjeje universale 31

KAPITULLI I DYTË 109
II. Nga Gonxhja shqiptare e Shkupit drejt Nënë Terezës universale: transformimi i një identiteti misionar në dritën e revistës "Katoličke Misije" (1928–1942) 109
II.I. Misionet Katolike 127
II.II. Çfarë shkruajnë misionarët tanë 135
II.III. Fletë nga misionet 142
II.IV. Misionaret e reja 153
II.V. Fotografi nga Kalkuta 154
II.VI. dy rrëfime të jashtëzakonshme 155
II.VII. Entali – Kalkutë 165

KAPITULLI I TRETË 167
III.I. Misionet 167
III.II. 179
III.III. 180
III.IV. 182
III.V. Vizita e Misionares nga India 184
III.VI. 190
III.VII. Mirënjohje e Merituar për Nënë Terezën 192
III.VIII. Motër Magdalena nga India 202
III.IX. 206
III.X. 207
III.XI. Nënë Tereza Lajmëtarja e kohëve të reja 209
III.XII. Motra Gabriela Anastazija Mihillit. Misionare në Indi 216

III.XIII. 223
III.XIV. 224
III.XV. Nënë tereza – Zëri i Ndërgjegjes 226
III.XVI. 250
III.XVII. 251
III.XVIII. Lajm i gëzueshëm për Nënë Terezën! 252
III.XIX Dëshmitarë të Krishtit 263
III.XX. 274
III.XXI. Çmimi Nobel për Nënë Terezën 275
III.XXII. Nënë Tereza në Atdhe 282
III.XXIII. Nënë Tereza merr Çmimin Nobel në Oslo 289
III.XXIV. Dorëzimi i Çmimit Nobel 291
III.XXV. Tre letra të Nënë Terezës 298

RECENSION 325
RIKTHIMI TE BURIMET - RIKTHIMI TE E VËRTETA E THIRRJES - Don Lush GJERGJI 325

RECENSION 338
DOKUMENTET NËN HIJEN E HESHTJES
-Prof. Dr. Martin BERISHAJ 338

СОДРЖИНА

ВОВЕД 17
ГЛАВА ПРВА 59
I. Раѓањето на една универзална свест 59

ГЛАВА ВТОРА 115
II. Од албанската Гонџа од Скопје до универзалната Мајка Тереза: трансформацијата на еден мисионерски идентитет во светлината на списанието “Katoličke Misije” (1928–1942) 115
II.I. Католички мисии 129
II.II. Што пишуваат нашите мисионерки 137
II.III. Листови од мисиите 145
II.IV. Младите мисионерки 153
II.V. Фотографии од Калкута 154
II.VI. Две необични сведоштва 157
II.VII Ентали – Калкута: 165

ГЛАВА ТРЕТА 171
III.I. Мисиите 171
III.II. 179
III.III. 180
III.IV. 182
III.V Посета на мисионерката од Индија 186
III.VI. 190
III.VII. Заслужено признание на Мајка Тереза 195
III.VIII. Сестра Магдалена од Индија 203
III.IX. 206
III.X. 207
III.XI. Мајка Тереза, Гласник на новото време 211

III.XII. Сестра Габриела Анастазија Михил. Мисионерка во Индија 218
III.XIII. 223
III.XIV. 224
III.XV. Мајка Терезија глас на совеста 233
III.XVI. 250
III.XVII. 251
III.XVIII.Благовест за Мајка Терезија! 255
III.XIX. Христови сведоци 266
III.XX. 274
III.XXI. Нобелова награда за Мајка Тереза 277
III.XXII. Мајка Тереза во татковината 284
III.XXIII. Мајка Тереза ја прима Нобеловата награда во Осло 289
III.XXIV. Врачување на Нобеловата награда 293
III.XXV. Три писма од Мајка Тереза 305

РЕЦЕНЗИЈА 329
ВРАЌАЊЕ КОН ИЗВОРИТЕ - ВРАЌАЊЕ КОН ВИСТИНАТА НА ПОВИКОТ - Дон Луш ЃЕРЃИ 329

РЕЦЕНЗИЈА 351
ДОКУМЕНТИ ВО СЕНКАТА НА МОЛКОТ - Проф. д-р Мартин БЕРИШАЈ 351

CONTENTS

PREFACE 23
CHAPTER ONE 83
I. The Birth of a Universal Consciousness 83

CHAPTER TWO 121
II. From the Albanian Gonxhe of Skopje to the Universal Mother Teresa: The Transformation of a Missionary Identity in the Light of the Journal "Katoličke Misije" (1928–1942) 121
II.I. Catholic Missions 131
II.II. What Our Missionaries Write 139
II.III. Letters from the Missions 148
II.IV. The New Missionaries 153
II.V Photos of Calcutta 154
II.VI. Two extraordinary accounts 160
II.VII. Entally – Calcutta 165

CHAPTER THREE 175
III.I. MISSIONS 175
III.II. 179
III.III. 180
III.IV. 182
III.V. Visit of The Missionary from India 188
III.VI. 190
III.VII. A Well-deserved recognition for Mother Teresa 198
III.VIII. Sister Magdalena from India 204
III.IX. 206
III.X. 207
III.XI. Mother Teresa A Herald of New Times 213

III.XII. Sister Gabriela Anastazija Mihillit.
Missionary in India 220
III.XIII. 223
III.XIV 224
III.XV. Mother Teresa – The voice of Conscience 239
III.XVI. 250
III.XVII. 251
III.XVIII. Glad tidings about Mother Teresa! 258
III.XIX. Witnesses of Christ 269
III.XX. 274
III.XXI. The Nobel Prize for Mother Teresa 279
III.XXII. Mother Teresa in Her Homeland 286
III.XXIII. Mother Teresa Receives the Nobel Prize in Oslo 289
III.XXIV. The Presentation of the Nobel Prize 295
III.XXV. Three Letters of Mother Teresa 312

REVIEW 333
RETURNING TO THE SOURCES - RETURNING TO THE TRUTH OF A VOCATION - Don Lush GJERGJI 333

REVIEW 365
DOCUMENTS IN THE SHADOW OF SILENCE 365
- Prof. Dr. Martin BERISHAJ

HYRJE

Drejt burimeve që dokumentojnë lindjen e një misioni universal

Ka figura historike, jeta e të cilave kapërcen kufijtë e biografisë dhe shndërrohet në pjesë të kujtesës universale të njerëzimit. Në mesin e tyre, një vend të veçantë zë Gonxhe Bojaxhiu vajza shqiptare e lindur në Shkup, e cila, përmes një rrugëtimi të gjatë shpirtëror, njerëzor dhe misionar, u bë Nënë Tereza, simboli më i njohur botëror i mëshirës, dashurisë dhe shërbimit ndaj njeriut. Megjithatë, çdo përpjekje për ta kuptuar këtë transformim në tërësinë e tij historike nuk mund të mbështetet vetëm në kujtimet e mëvonshme, në biografitë retrospektive apo në interpretimet hagiografike. Historia e saj kërkon rikthimin te burimet, te dokumentet bashkëkohore, te dëshmitë që u shkruan në kohën kur ngjarjet po ndodhnin dhe që ruajnë autenticitetin e fjalës, emocionit dhe përjetimit.

Pikërisht kjo bindje përbën themelin metodologjik të këtij libri.

Nxitja për të ndërmarrë këtë hulumtim erdhi nga një prej studiuesve dhe njohësve më të thellë të jetës dhe veprës së Nënë Terezës, Don Lush Gjergji, i cili prej dekadash ka theksuar se fillesat e misionit të saj nuk mund të kuptohen plotësisht pa u kthyer te periodikët katolikë që e kanë ndjekur hap pas hapi rrugëtimin e saj. Sipas tij, kush dëshiron të depërtojë në historinë dokumentare të Gonxhe Bojaxhiut duhet të hulumtojë me kujdes faqet e revistës "Katoličke Misije", të botuar në Zagreb, sepse pikërisht aty ruhen dëshmitë më të hershme mbi lindjen e thirrjes së saj misionare.

Ky sugjerim nuk ishte vetëm një orientim bibliografik, por ai u shndërrua në pikënisjen e një kërkimi të ri historiografik.

Realizimi i këtij hulumtimi nuk do të kishte qenë i mundur pa mbështetjen e vyer të Ambasadorit të Republikës së Kosovës në Republikën e Kroacisë, Prof. Dr. Martin Berisha, i cili me përkushtim institucional mundësoi qasjen në Bibliotekën Kombëtare dhe Universitare të Zagrebit. Falë angazhimit të tij u bë e mundur konsultimi sistematik i koleksioneve të plota të revistës "Katoličke Misije", ku ruhen disa nga dokumentet më të hershme dhe më autentike që dëshmojnë nisjen e rrugëtimit misionar të Gonxhe Bojaxhiut.

Në ato faqe ende nuk gjendet figura e shenjtores që do të nderohej më vonë nga mbarë bota. Aty gjendet një vajzë shqiptare nga Shkupi, e cila largohet nga familja, nga vendlindja dhe nga gjithçka që kishte njohur, për t'iu përgjigjur një thirrjeje që e ndiente si vullnet të Hyjit. Revista ndjek kronologjikisht largimin e saj drejt Irlandës, letrat nga Dublini, mbërritjen në Indi, përvojën e parë në Kongregatën e Loretos, përballjen me kulturën e re, sfidat e misionit dhe rritjen e saj të pandërprerë shpirtërore. Çdo letër, çdo fotografi dhe çdo kronikë e botuar në kohën kur ngjarjet zhvilloheshin përbën sot një dokument historik me vlerë të pazëvendësueshme.

Megjithatë, kërkimi nuk mund të ndalej vetëm në Zagreb.

Hulumtimet e zhvilluara në bibliotekat e Shkupit sollën në dritë një korpus tjetër dokumentar po aq të rëndësishëm: revistën "Blagovest" (Blagovijest), organin zyrtar të Dioqezës Shkup–Prizren, të themeluar në vitin 1928 nga Ipeshkvi Janez Gnidovec. Nëse "Katoličke Misije" dokumenton lindjen dhe zhvillimin e parë të thirrjes misionare në dimensionin universal të Kishës, "Blagovest" ruan kujtesën lokale të komunitetit ku kjo thirrje u formësua. Këto dy revista nuk qëndrojnë përballë njëra-tjetrës, por plotësojnë njëra-tjetrën dhe krijojnë së bashku një korpus unik dokumentar, pa të cilin rrugëtimi i Gonxhe Bojaxhiut nuk mund të rindërtohet në mënyrë të plotë.

Historia shpesh shkruhet pasi ngjarjet kanë përfunduar. Por ekzistojnë edhe raste të rralla kur historia lind paralelisht me vetë ngjarjet. Pikërisht kësaj kategorie i përket rrugëtimi i Gonxhe Bojaxhiut. Ai nuk u ndërtua vetëm nga kujtesa retrospektive, por u regjistrua hap pas hapi në faqet e këtyre dy periodikëve katolikë, të cilët u bënë kronistët e heshtur të një transformimi që askush nuk mund ta parashikonte.

Kur në vitin 1928 Ipeshkvi Janez Gnidovec themeloi revistën "Blagovest", askush nuk mund ta merrte me mend se faqet e saj do të shndërroheshin në kronikën më të hershme të lindjes së një misioni universal. Revista

kishte për qëllim forcimin e jetës shpirtërore të besimtarëve të Dioqezës Shkup–Prizren, promovimin e thirrjeve meshtarake dhe rregulltare dhe mbajtjen gjallë të lidhjes me misionet katolike në botë. Por historia i rezervoi një mision shumë më të madh: të ruante kujtesën dokumentare të vajzës shqiptare nga Shkupi që do të bëhej Nënë Tereza.

Në faqet e "Blagovest" nuk paraqitet fillimisht figura e shenjtë. Aty shfaqet Gonxhja vajza e re e formuar në Kishën e Zemrës së Krishtit, e edukuar në frymën e Kongregatës Mariane dhe e ushqyer shpirtërisht nga rrëfimet e misionarëve që revista botonte rregullisht. Letrat nga India, Afrika e Kina nuk ishin vetëm lajme kishtare, por ato zgjonin tek të rinjtë bindjen se Ungjilli nuk njeh kufij dhe se shërbimi ndaj tjetrit është forma më e lartë e dëshmisë së fesë.

Në këtë kuptim, "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" nuk ishin vetëm revista që informonin mbi misionet. Ato u bënë pjesë e vetë procesit të formimit shpirtëror të Gonxhes. Pikërisht në faqet e tyre ajo njohu botën misionare shumë kohë përpara se ta shihte me sytë e saj. Rrëfimet e misionarëve zgjuan tek ajo dëshirën për t'u shërbyer më të varfërve dhe e orientuan drejt një horizonti që shtrihej shumë përtej kufijve të qytetit ku kishte lindur.

Nuk është rastësi që, sapo u nis drejt misionit, edhe vetë Gonxhja u bë autore e këtyre revistave.

Letrat e saj nga Dublini, Darjeelingu dhe Kalkuta u botuan pothuajse menjëherë, duke krijuar një lidhje të pazakontë ndërmjet lexueses dhe autores. Ajo që dikur frymëzohej nga faqet e këtyre periodikëve, tashmë frymëzonte të tjerët përmes të njëjtave faqe. Ky kalim nga lexuesja te dëshmitarja përbën një nga aspektet më domethënëse të historisë së saj dhe njëkohësisht një dëshmi të rrallë mbi mënyrën se si një kulturë misionare riprodhon vetveten.

Në vitin 1929 "Blagovest" botoi letrën e saj të parë, të shkruar gjatë udhëtimit drejt Indisë. Për herë të parë besimtarët e Shkupit dëgjuan zërin e një misionareje të re, e cila nuk rrëfente vetëm një udhëtim gjeografik, por edhe lindjen e një udhëtimi të brendshëm. Më pas revista vazhdoi të publikonte letra, kronika dhe dëshmi që lejonin ndjekjen kronologjike të zhvillimit të saj shpirtëror.

Në dhjetor të vitit 1932, "Blagovest" e vendosi Gonxhe Bojaxhiun pranë Motrës Gabriela Anastazija Mihillit dhe Anës, si tri vajza shqiptare të lidhura me jetën misionare. Ky nuk ishte një vlerësim retrospektiv, por një dëshmi

bashkëkohore që tregon se komuniteti katolik i Shkupit e kishte kuptuar tashmë rëndësinë e misionit të tyre.

Në vitet pasuese revista vazhdoi të ruante kujtesën e këtij rrugëtimi. Letrat nga Loreto Convent në Entally, dëshmitë e Motrës Gabriela Anastazija Mihillit dhe materialet e ribotuara pas Luftës së Dytë Botërore zbulojnë botën e brendshme të Motrës Terezë: përkushtimin, sakrificën, heshtjen, errësirën shpirtërore dhe besimin e palëkundur që do ta shoqëronte gjatë gjithë jetës.

Kur më vonë bota njohu laureaten e Çmimit Nobel për Paqen, "Blagovest" nuk kishte nevojë ta zbulonte figurën e saj. Revista e njihte prej kohësh. Ajo kishte qenë dëshmitare e lindjes së këtij misioni shumë kohë përpara se bota ta njihte emrin Nënë Terezë.

Pikërisht këtu qëndron rëndësia historiografike e këtyre dy revistave.

Në metodologjinë bashkëkohore të kërkimit historik, burimet primare kanë peshën më të madhe, sepse ato nuk ndërtojnë kujtesën pas ngjarjes, por e regjistrojnë atë në çastin kur historia po zhvillohet. Dokumentet e botuara në "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" nuk janë interpretime të mëvonshme. Ato ruajnë gjuhën e kohës, emocionin e përjetimit, kronologjinë autentike dhe autenticitetin e dëshmitarit. Pikërisht kjo i bën ato burime të pazëvendësueshme për historiografinë moderne mbi jetën e Nënë Terezës.

Në të njëjtën kohë, këto revista hedhin dritë edhe mbi mjedisin ku u formua personaliteti i saj. Historia e Nënë Terezës nuk fillon në Kalkutë. Ajo fillon në Shkup. Fillon në familjen Bojaxhiu. Fillon në Kishën e Zemrës së Krishtit, ku Gonxhja u edukua në frymën e shërbimit dhe të solidaritetit. Fillon në Kongregatën Mariane, ku u ushqye ideali i saj apostolik. Dhe fillon në faqet e "Katoličke Misije" dhe "Blagovest", ku për herë të parë u dokumentua me gjuhën e kohës lindja e një thirrjeje që do të bëhej universale.

Ky libër lindi nga bindja se këto materiale nuk duhet të mbeten të shpërndara në koleksione bibliotekash apo të njohura vetëm nga një rreth i ngushtë studiuesish. Qëllimi i tij është t'i bashkojë ato në një tërësi të vetme dokumentare, duke krijuar për herë të parë një narrativë të plotë kronologjike të transformimit të Gonxhe Bojaxhiut në Nënë Terezën universale.

Në prag të vitit 2028, kur mbushen njëqind vjet nga nisja e saj drejt misionit, rikthimi te këto burime merr një domethënie të veçantë. Nuk është vetëm një ushtrim historiografik, por një akt kujtese, përgjegjësie shkencore dhe ndërgjegjeje kulturore. Ai synon të rikthejë në qendër të vëmendjes jo

vetëm figurën e Nënë Terezës, por edhe botën shpirtërore, kulturore dhe kishtare që e lindi këtë figurë.

Në fund të fundit, ky është edhe misioni themelor i këtij libri. Të dëshmojë se historia e Nënë Terezës nuk është vetëm historia e një shenjtoreje. Ajo është historia e një thirrjeje, e një komuniteti, e një kulture shpirtërore dhe e një identiteti që, duke u nisur nga Shkupi, arriti të prekë ndërgjegjen e mbarë njerëzimit. Prandaj, "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" nuk janë vetëm dy revista të historisë së Kishës Katolike në Ballkan. Ato janë dy dëshmitare të lindjes së një misioni universal. Njëra dokumentoi në kohë reale fillesën e thirrjes misionare; tjetra ruajti kujtesën, vazhdimësinë dhe identitetin e saj përgjatë dekadave. Së bashku ato formojnë një korpus unik dokumentar, pa të cilin transformimi i Gonxhe Bojaxhiut në Nënë Terezën universale nuk mund të kuptohet në tërësinë e tij historike, akademike dhe shpirtërore.

Ky është misioni i këtij libri. Kjo është edhe ftesa që ai i drejton lexuesit: të rikthehet te burimet, sepse vetëm burimet e ruajnë të paprekur të vërtetën e historisë.

Nga autorët

ВОВЕД

Кон изворите што го документираат раѓањето на една универзална мисија

Постојат историски личности чиј живот ги надминува границите на биографијата и се претвора во составен дел од универзалната меморија на човештвото. Меѓу нив посебно место зазема Гонџе Бојаџиу, албанската девојка родена во Скопје, која преку едно долго духовно, човечко и мисионерско патување стана Мајка Тереза најпрепознатливиот светски симбол на милосрдието, љубовта и служењето на човекот. Сепак, секој обид оваа преобразба да се разбере во нејзината целосна историска димензија не може да се заснова само врз подоцнежните сеќавања, ретроспективните биографии или врз идеализираните религиозни толкувања. Нејзината историја бара враќање кон изворите, кон современите документи и кон сведоштвата напишани во времето кога настаните се случувале, кои ја зачувале автентичноста на зборот, чувството и доживувањето.

Токму ова уверување ја претставува методолошката основа на оваа книга.

Поттикот за започнување на ова истражување произлезе од еден од најдлабоките истражувачи и познавачи на животот и делото на Мајка Тереза, дон Луш Ѓерѓи, кој со децении нагласува дека почетоците на нејзината мисија не можат целосно да се разберат без враќање кон католичките периодични изданија што чекор по чекор го следеле нејзиниот животен пат. Според него, секој што сака да проникне во документарната историја на Гонџе Бојаџиу треба внимателно да ги истражува страниците на списанието “Katoličke Misije”, издавано во Загреб, бидејќи токму таму се зачу-

вани најраните сведоштва за раѓањето на нејзиниот мисионерски повик.

Овој предлог не претставуваше само библиографска насока; тој се претвори во појдовна точка на едно ново историографско истражување.

Реализирањето на ова истражување немаше да биде возможно без драгоцената поддршка на амбасадорот на Република Косово во Република Хрватска, проф. д-р Мартин Бериша, кој со својата институционална посветеност овозможи пристап до Националната и универзитетска библиотека во Загреб. Благодарение на неговиот ангажман беше овозможено систематско проучување на целосните збирки на списанието "Katoličke Misije", во кои се чуваат некои од најраните и најавтентични документи што сведочат за почетокот на мисионерското патување на Гонџе Бојациу.

На тие страници сè уште не ја среќаваме светителката која подоцна ќе биде почитувана од целиот свет. Таму ја среќаваме младата Албанка од Скопје, која го напушта семејството, родниот град и сè што дотогаш го познавала, за да одговори на повикот што го чувствувала како Божја волја. Списанието хронолошки го следи нејзиното заминување кон Ирска, писмата од Даблин, пристигнувањето во Индија, првите искуства во Лоретанската конгрегација, соочувањето со новата култура, предизвиците на мисијата и нејзиното непрекинато духовно растење. Секое писмо, секоја фотографија и секоја хроника објавена во времето кога настаните се одвивале, денес претставува историски документ со незаменлива вредност.

Сепак, истражувањето не можеше да запре само во Загреб.

Истражувањата спроведени во библиотеките во Скопје изнесоа на виделина уште еден, подеднакво значаен документарен корпус: списанието „Благовест" / "Blagovest" или „Blagovijest" официјален орган на Скопско-призренската бискупија, основан во 1928 година од бискупот Јанез Гнидовец. Доколку "Katoličke Misije" го документира раѓањето и почетниот развој на мисионерскиот повик во универзалната димензија на Црквата, „Благовест" ја зачувува локалната меморија на заедницата во која тој повик се обликувал. Овие две списанија не стојат спротивставени едно на друго; тие заемно се надополнуваат и заедно создаваат единствен документарен корпус, без кој животниот пат на Гонџе Бојациу не може целосно да се реконструира.

Историјата честопати се пишува откако настаните веќе завршиле. Но постојат и ретки случаи кога историјата се раѓа истовремено со сами-

те настани. Токму на оваа категорија ѝ припаѓа животниот пат на Гонџе Бојаџиу. Тој не беше создаден само преку ретроспективното сеќавање, туку чекор по чекор беше забележуван на страниците на овие две католички периодични изданија, кои станаа тивки хроничари на една преобразба што никој во тоа време не можеше да ја предвиди.

Кога во 1928 година бискупот Јанез Гнидовец го основал списанието „Благовест“, никој не можел да претпостави дека неговите страници ќе се претворат во најраната хроника за раѓањето на една универзална мисија. Списанието имало цел да го зајакне духовниот живот на верниците во Скопско-призренската бискупија, да ги промовира свештеничките и монашките повици и да ја одржува жива врската со католичките мисии низ светот. Но историјата му определи многу поголема мисија: да ја зачува документарната меморија за албанската девојка од Скопје, која ќе стане Мајка Тереза.

На страниците на „Благовест“ во почетокот не се појавува ликот на светителката. Таму се појавува Гонџе младата девојка духовно формирана во црквата „Пресвето Срце Исусово“, воспитана во духот на Маријанската конгрегација и духовно хранета од раскажувањата на мисионерите што списанието редовно ги објавувало. Писмата од Индија, Африка и Кина не биле само црковни вести; тие кај младите го буделе уверувањето дека Евангелието не познава граници и дека служењето на другиот е највозвишената форма на сведочење на верата.

Во оваа смисла, “Katoličke Misije” и „Благовест“ не биле само списанија што информирале за мисиите. Тие станале дел од самиот процес на духовното формирање на Гонџе. Токму на нивните страници таа го запознала мисионерскиот свет многу порано отколку што го видела со сопствените очи. Раскажувањата на мисионерите кај неа ја разбудиле желбата да им служи на најсиромашните и ја насочиле кон еден хоризонт што се простирал многу подалеку од границите на градот во кој била родена.

Не е случајно што, веднаш откако тргнала кон мисијата, и самата Гонџе станала авторка во овие списанија.

Нејзините писма од Даблин, Дарџилинг и Калкута биле објавувани речиси веднаш, создавајќи една необична врска меѓу читателката и авторката. Онаа што некогаш била инспирирана од страниците на овие периодични изданија, сега ги инспирирала другите преку истите тие страници.

Овој премин од читателка во сведок претставува еден од најзначајните аспекти на нејзината историја, а истовремено и ретко сведоштво за начинот на кој една мисионерска култура се обновува и се пренесува самата себеси.

Во 1929 година „Благовест“ го објавил нејзиното прво писмо, напишано за време на патувањето кон Индија. За првпат верниците во Скопје го слушнале гласот на една млада мисионерка, која не раскажувала само за едно географско патување, туку и за раѓањето на едно внатрешно духовно патување. Потоа списанието продолжило да објавува писма, хроники и сведоштва што овозможувале хронолошко следење на нејзиниот духовен развој.

Во декември 1932 година „Благовест“ ја претставил Гонџе Бојаџиу заедно со сестра Габриела Анастазија Михилит и Ана, како три албански девојки поврзани со мисионерскиот и монашкиот живот. Тоа не било ретроспективна оцена, туку современо сведоштво што покажува дека католичката заедница во Скопје уште тогаш го препознала значењето на нивната мисија.

Во следните години списанието продолжило да го зачувува сеќавањето за ова патување. Писмата од манастирот Лорето во Ентали, сведоштвата на сестра Габриела Анастазија Михилит и материјалите повторно објавувани по Втората светска војна го откриваат внатрешниот свет на сестра Тереза: нејзината посветеност, жртвата, молчењето, духовната темнина и непоколебливата вера што ќе ја придружува во текот на целиот живот.

Кога подоцна светот ја запозна добитничката на Нобеловата награда за мир, „Благовест“ немал потреба допрва да го открива нејзиниот лик. Списанието одамна ја познавало. Тоа било сведок на раѓањето на оваа мисија многу пред светот да го запознае името Мајка Тереза.

Токму во тоа се состои историографското значење на овие две списанија.

Во современата методологија на историското истражување, примарните извори имаат најголема тежина, бидејќи тие не ја создаваат меморијата по завршувањето на настанот, туку го регистрираат во моментот кога историјата се одвива. Документите објавени во “Katoličke Misije” и „Благовест“ не се подоцнежни интерпретации. Тие го зачувуваат јазикот на времето, емоцијата на доживувањето, автентичната хронологија и веро-

достојноста на сведокот. Токму тоа ги прави незаменливи извори за современата историографија посветена на животот на Мајка Тереза.

Истовремено, овие списанија фрлаат светлина и врз средината во која се формирала нејзината личност. Историјата на Мајка Тереза не започнува во Калкута. Таа започнува во Скопје. Започнува во семејството Бојаџиу. Започнува во црквата „Пресвето Срце Исусово“, каде што Гонџе била воспитана во духот на служењето и солидарноста. Започнува во Маријанската конгрегација, каде што бил негуван нејзиниот апостолски идеал. И започнува на страниците на “Katoličke Misije” и „Благовест“, каде што за првпат, со јазикот на времето, било документирано раѓањето на еден повик што подоцна ќе стане универзален.

Оваа книга произлезе од уверувањето дека овие материјали не треба да останат расфрлани низ библиотечните збирки или познати само на тесен круг истражувачи. Нејзината цел е да ги обедини во една единствена документарна целина, создавајќи за првпат целосен хронолошки наратив за преобразбата на Гонџе Бојаџиу во универзалната Мајка Тереза.

Во пресрет на 2028 година, кога ќе се одбележат сто години од нејзиното заминување во мисијата, враќањето кон овие извори добива посебно значење. Тоа не претставува само историографска постапка, туку и чин на сеќавање, научна одговорност и културна свест. Неговата цел е во центарот на вниманието да ја врати не само личноста на Мајка Тереза, туку и духовниот, културниот и црковниот свет од кој произлегла оваа исклучителна фигура.

На крајот, тоа е и основната мисија на оваа книга. Да посведочи дека историјата на Мајка Тереза не е само историја на една светителка. Таа е историја на еден повик, на една заедница, на една духовна култура и на еден идентитет кој, тргнувајќи од Скопје, успеа да ја допре совеста на целото човештво.

Затоа, “Katoličke Misije” и „Благовест“ не се само две списанија од историјата на Католичката црква на Балканот. Тие се два сведока на раѓањето на една универзална мисија. Едното во реално време ги документирало почетоците на мисионерскиот повик; другото ги зачувало неговата меморија, континуитетот и идентитетот низ деценииите. Заедно тие создаваат единствен документарен корпус, без кој преобразбата на Гонџе

Бојациу во универзалната Мајка Тереза не може да се разбере во нејзината историска, академска и духовна целост.

Тоа е мисијата на оваа книга. Тоа е и поканата што таа му ја упатува на читателот: да се врати кон изворите, бидејќи само изворите ја зачувуваат недопрена вистината на историјата.

Од авторите

PREFACE

Towards the Sources that Document the Birth of a Universal Mission

There are historical figures whose lives transcend the boundaries of biography and become part of the universal memory of humankind. Among them, a distinctive place belongs to Gonxhe Bojaxhiu, the Albanian girl born in Skopje, who, through a long spiritual, human, and missionary journey, became Mother Teresa the world's most recognized symbol of mercy, love, and service to humanity. Yet every attempt to understand this transformation in its full historical dimension cannot rely solely on later recollections, retrospective biographies, or idealized devotional interpretations. Her story demands a return to the sources: to contemporary documents and testimonies written while the events themselves were unfolding, preserving the authenticity of language, emotion, and lived experience.

It is precisely this conviction that constitutes the methodological foundation of the present volume.

The inspiration for undertaking this research came from one of the foremost scholars and interpreters of the life and mission of Mother Teresa, Monsignor Lush Gjergji, who for decades has emphasized that the origins of her vocation cannot be fully understood without returning to the Catholic periodicals that followed her journey step by step. According to him, anyone seeking to penetrate the documentary history of Gonxhe Bojaxhiu must carefully examine the pages of "Katoličke Misije", the Catholic missionary journal published in Zagreb, for it is there that the earliest documentary evidence of her missionary calling has been preserved.

This recommendation was far more than a bibliographical suggestion; it became the point of departure for a new historiographical investigation.

The realization of this research would not have been possible without the invaluable support of the Ambassador of the Republic of Kosovo to the Republic of Croatia, Prof. Dr. Martin Berisha, whose institutional commitment made possible access to the National and University Library in Zagreb. Thanks to his dedicated assistance, it became possible to conduct a systematic examination of the complete collections of "Katoličke Misije", which preserve some of the earliest and most authentic documents concerning the beginning of Gonxhe Bojaxhiu's missionary journey.

Within those pages, one does not yet encounter the saint who would later be venerated throughout the world. Instead, one discovers a young Albanian woman from Skopje, leaving behind her family, her homeland, and everything she had ever known in order to respond to what she understood as the will of God. The journal follows, in chronological order, her departure for Ireland, her letters from Dublin, her arrival in India, her first experiences within the Institute of Loreto, her encounter with an unfamiliar culture, the challenges of missionary life, and her uninterrupted spiritual growth. Every letter, every photograph, and every report published while these events were taking place now constitutes an irreplaceable historical document of exceptional value.

Yet the research could not remain confined to Zagreb alone.

Investigations carried out in the libraries of Skopje brought to light another documentary corpus of equal importance: "Blagovest" (Blagovijest), the official periodical of the Diocese of Skopje–Prizren, founded in 1928 by Bishop Janez Gnidovec. If "Katoličke Misije" documents the birth and early development of Gonxhe Bojaxhiu's missionary vocation within the universal dimension of the Catholic Church, "Blagovest" preserves the local memory of the community in which that vocation first took shape. These two periodicals do not stand in opposition to one another; rather, they complement each other, forming together a unique documentary corpus without which Gonxhe Bojaxhiu's journey cannot be fully reconstructed.

History is often written after events have already concluded. Yet there are rare occasions when history is recorded simultaneously with the events themselves. Gonxhe Bojaxhiu's life belongs precisely to this exceptional cat-

egory. Her story was not constructed solely through retrospective memory; instead, it was documented step by step in the pages of these two Catholic periodicals, which became the silent chroniclers of a transformation that no one at the time could have foreseen.

When Bishop Janez Gnidovec founded "Blagovest" in 1928, no one could have imagined that its pages would become the earliest chronicle documenting the birth of a universal mission. The journal was originally intended to strengthen the spiritual life of the faithful of the Diocese of Skopje–Prizren, to promote priestly and religious vocations, and to maintain a living connection with Catholic missions throughout the world. History, however, entrusted it with a far greater mission: preserving the documentary memory of the Albanian girl from Skopje who would become Mother Teresa.

On the pages of "Blagovest", however, the image that first emerges is not that of the saint. Instead, we encounter Gonxhe the young woman spiritually formed within the Church of the Sacred Heart of Jesus, educated in the spirit of the Marian Congregation, and nourished by the testimonies of missionaries that the journal published on a regular basis. The letters arriving from India, Africa, and China were not merely ecclesiastical reports; they awakened among young readers the conviction that the Gospel knows no borders and that service to one's fellow human being represents the highest expression of Christian witness.

In this sense, "Katoličke Misije" and "Blagovest" were far more than periodicals reporting missionary activities. They became integral to Gonxhe's own spiritual formation. Through their pages she encountered the missionary world long before she would see it with her own eyes. The accounts of missionaries inspired within her the desire to serve the poorest of the poor and directed her vision toward a horizon extending far beyond the boundaries of the city in which she had been born.

It is therefore no coincidence that, immediately after setting out on her own missionary path, Gonxhe herself became a contributor to these very journals.

Her letters from Dublin, Darjeeling, and Calcutta were published almost immediately, creating an extraordinary relationship between reader and author. The young woman who had once found inspiration within the pages of these periodicals now inspired others through those same pages. This transi-

tion from reader to witness constitutes one of the most significant dimensions of her personal history and, at the same time, offers a remarkable example of how a missionary culture perpetuates and renews itself across generations.

In 1929, "Blagovest" published her first letter, written during her voyage to India. For the first time, the faithful of Skopje heard the voice of a young missionary who was recounting not merely a geographical journey, but the birth of an inner spiritual pilgrimage. Thereafter, the journal continued to publish her letters, reports, and testimonies, making it possible to follow chronologically the gradual unfolding of her spiritual development.

In December 1932, "Blagovest" presented Gonxhe Bojaxhiu alongside Sister Gabriela Anastazija Mihillit and Ana as three Albanian young women dedicated to missionary and religious life. This was not a retrospective tribute but a contemporary testimony demonstrating that the Catholic community of Skopje had already recognized the significance of their vocation and mission.

Throughout the years that followed, the journal continued to preserve the memory of this extraordinary journey. The letters from the Loreto Convent in Entally, the testimonies of Sister Gabriela Anastazija Mihillit, and the materials republished after the Second World War reveal the inner world of Sister Teresa: her unwavering dedication, sacrifice, silence, spiritual darkness, and the steadfast faith that accompanied her throughout her entire life.

When the world would later come to know the recipient of the Nobel Peace Prize, "Blagovest" had no need to introduce her. The journal had known her long before. It had witnessed the birth of her mission many years before the name Mother Teresa became known across the globe.

Herein lies the true historiographical significance of these two periodicals.

Within the methodology of contemporary historical scholarship, primary sources possess the highest evidentiary value because they do not reconstruct memory after the event; rather, they record it while history itself is unfolding. The documents published in "Katoličke Misije" and "Blagovest" are not later interpretations or retrospective narratives. They preserve the language of their own time, the emotional immediacy of lived experience, authentic chronology, and the credibility of direct witnesses. It is precisely these

qualities that make them indispensable primary sources for the modern historiography of Mother Teresa's life and mission.

At the same time, these journals illuminate the cultural, religious, and social environment in which her personality was formed. Mother Teresa's story does not begin in Calcutta. It begins in Skopje. It begins within the Bojaxhiu family. It begins in the Church of the Sacred Heart of Jesus, where Gonxhe was educated in the spirit of service, charity, and solidarity. It begins in the Marian Congregation, where her apostolic ideal was nurtured. And it begins within the pages of "Katoličke Misije" and "Blagovest", where, for the first time and in the language of their own era, the emergence of a vocation destined to become universal was documented.

This book was born from the conviction that these documentary materials should not remain dispersed throughout library collections or be known only to a limited circle of specialists. Its purpose is to bring them together into a single documentary corpus, thereby presenting, for the first time, a comprehensive chronological narrative of the transformation of Gonxhe Bojaxhiu into the universally recognized Mother Teresa.

As the year 2028 approaches the centenary of her departure for the missions the return to these primary sources acquires particular significance. It is far more than an exercise in historiography; it is an act of remembrance, scholarly responsibility, and cultural consciousness. Its purpose is to restore to the center of scholarly attention not only the figure of Mother Teresa herself, but also the spiritual, cultural, and ecclesiastical world from which her extraordinary vocation emerged.

Ultimately, this is the fundamental mission of the present volume.

Its purpose is to demonstrate that the history of Mother Teresa is not merely the history of a saint. It is the history of a vocation, of a faith community, of a spiritual culture, and of an identity which, beginning in Skopje, ultimately touched the conscience of humanity.

For this very reason, "Katoličke Misije" and "Blagovest" should not be regarded simply as two Catholic periodicals within the history of the Church in the Balkans. They are, rather, two complementary witnesses to the birth of a universal mission. One documented, in real time, the emergence of a missionary vocation; the other preserved its memory, continuity, and identity across subsequent decades. Together, they constitute a unique documentary

corpus without which the transformation of Gonxhe Bojaxhiu into the universal Mother Teresa cannot be fully understood in its historical, academic, spiritual, and cultural dimensions.

Beyond their documentary significance, these periodicals reveal another essential truth: the universal mission of Mother Teresa did not emerge suddenly, nor was it the product of later recognition. It was patiently formed within the spiritual life of the Catholic community of Skopje, nurtured by the missionary consciousness cultivated by the Church, strengthened through personal sacrifice, and faithfully recorded by contemporary witnesses. The pages of these journals preserve the living memory of a vocation while it was still unfolding, allowing today's historian to reconstruct not only the sequence of events but also the spiritual atmosphere in which they occurred.

Consequently, the value of these sources extends well beyond the biography of a single individual. They illuminate an entire historical context, demonstrating how a local ecclesial community, through its educational, pastoral, and missionary institutions, contributed to the formation of a personality whose influence would eventually transcend national, cultural, and religious boundaries. In this respect, the documentary heritage preserved in "Katoličke Misije" and "Blagovest" represents not only an indispensable contribution to Mother Teresa studies but also an important chapter in the religious, cultural, and social history of Southeast Europe.

The pages that follow therefore invite the reader to undertake a journey through authentic documents rather than retrospective narratives. They offer an opportunity to encounter Gonxhe Bojaxhiu before the world came to know her as Mother Teresa to follow, step by step, the gradual unfolding of a vocation that would ultimately become one of the most extraordinary humanitarian and spiritual missions of the twentieth century.

The intention of this volume is neither to construct a new legend nor merely to recount an already familiar biography. Its ambition is to restore the historical voice of the original sources, allowing contemporary documents to speak for themselves. Through letters, photographs, reports, missionary chronicles, and ecclesiastical records, the reader is invited to witness the gradual emergence of a life wholly dedicated to God and to humanity.

In this sense, the present work aspires to serve not only historians and theologians but also scholars of culture, religion, and humanitarian studies,

as well as every reader seeking to understand how a vocation born within the modest surroundings of Skopje came to assume universal significance. It is an invitation to rediscover the enduring value of documentary evidence, for only primary sources preserve history in its original integrity and reveal the profound human and spiritual dimensions that later narratives often overlook.

This, therefore, is the mission of this book. And this is the invitation it extends to every reader: to return to the sources, for it is only through the sources that the authentic truth of history remains preserved, allowing us to understand how the journey of a young Albanian woman from Skopje became one of the greatest humanitarian and spiritual testimonies of modern civilization.

The Authors

KAPITULLI I PARË

I. Lindja e një ndërgjegjeje universale

Historia e qytetërimeve dëshmon se personalitetet që arrijnë të ndryshojnë ndërgjegjen morale të njerëzimit nuk lindin në çastin kur bota fillon t'i njohë, por shumë më herët, në heshtjen e familjes, në kulturën e bashkësisë ku janë rritur dhe në përvojat e para që formësojnë mënyrën e tyre të të menduarit. Për këtë arsye, historia e Gonxhe Bojaxhiut nuk mund të fillojë në Kalkutë, as në ditën kur ajo mori Çmimin Nobel për Paqe, e aq më pak në çastin e shenjtërimit të saj. Ajo fillon në Shkupin e viteve njëzet, në një bashkësi të vogël katolike shqiptare, ku besimi nuk ishte vetëm praktikë liturgjike, por mënyrë jetese, ku familja nuk përfaqësonte vetëm një institucion shoqëror, por shkollën e parë të përgjegjësisë ndaj njeriut, dhe ku ndjenja e solidaritetit ndërtohej si pjesë e pandashme e identitetit njerëzor. Pikërisht në këtë hapësirë historike fillon rrugëtimi i një vajze që dokumentet e kohës e njohin vetëm si Gonxhe Bojaxhiu, pa e ditur se po regjistronin hapat e parë të një figure që do të bëhej simbol universal i mëshirës dhe dinjitetit njerëzor.[1]

Në këtë kuptim, Shkupi nuk duhet parë vetëm si vendlindja e Gonxhes, por si hapësira historike ku u formua një kulturë shpirtërore me aftësinë për të prodhuar personalitete që e kuptonin jetën si shërbim. Bashkësia katolike shqiptare, ndonëse numerikisht e vogël, kishte krijuar një traditë të qëndrueshme edukimi fetar, kulturor dhe qytetar. Kisha e Zemrës së Krishtit nuk ishte vetëm vendi ku kremtohej liturgjia, por qendra rreth së cilës organizohej

[1] *"Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928; "Blagovijest", dhjetor 1932.

jeta e komunitetit, edukimi i të rinjve, veprimtaria bamirëse dhe formimi moral i brezit të ri. Pikërisht këtu, në atmosferën e Kongregatës Mariane, të korit kishtar dhe të shoqatave të vajzave katolike, Gonxhja mësoi se besimi nuk përfundon me lutjen, por vazhdon në përgjegjësinë konkrete ndaj tjetrit. Kjo kulturë e shërbimit nuk ishte produkt i një ideje abstrakte, por pjesë e jetës së përditshme të familjeve shqiptare katolike të Shkupit, të cilat e konsideronin bamirësinë dhe solidaritetin si shprehje të natyrshme të besimit të tyre.[2]

Burimet dokumentare e paraqesin Gonxhen si një nga nxënëset më të dalluara të gjimnazit të Shkupit. Ajo gëzonte respektin e mësuesve dhe të bashkëmoshatarëve jo vetëm për aftësitë e saj intelektuale, por edhe për seriozitetin, disiplinën dhe angazhimin në jetën e bashkësisë kishtare. Ishte pjesëmarrëse e rregullt në korin e kishës, një nga figurat më aktive të Kongregatës Mariane dhe shpirti i shoqatave katolike të vajzave. Kjo dëshmi është me rëndësi të jashtëzakonshme historiografike, sepse tregon se thirrja e saj misionare nuk lindi si shkëputje nga jeta që bënte, por si vazhdimësi logjike e një edukimi të ndërtuar mbi përgjegjësinë, disiplinën dhe dashurinë ndaj njeriut. Pikërisht për këtë arsye, dokumentet nuk e paraqesin vendimin e saj si një impuls të papritur emocional, por si përfundimin natyror të një procesi të gjatë formimi moral dhe shpirtëror.[3]

Në një nga dëshmitë më domethënëse të botuara në "Katoličke Misije", thuhet se thirrja e Hyjit e gjeti Gonxhen ndërsa ishte ende në klasën e gjashtë të gjimnazit. Autorët e revistës e krahasojnë këtë moment me thirrjen apostolike të Shën Pjetrit, i cili la rrjetat për të ndjekur Krishtin. Krahasimi nuk ka karakter retorik të rastësishëm; ai përfaqëson mënyrën se si bashkëkohësit e kuptonin vendimin e saj. Ashtu si Pjetri la mjetin e jetës së tij, edhe Gonxhja la librat, rininë dhe sigurinë e jetës pranë familjes për t'iu përgjigjur një thirrjeje që nuk premtonte as lavdi, as siguri, por vetëm shërbim. Kjo analogji biblike zbulon mënyrën se si komuniteti e interpretonte zgjedhjen e saj: jo si humbje, por si dorëzim të vetëdijshëm në shërbim të Hyjit dhe të njerëzimit.[4]

Ky vendim nuk preku vetëm familjen Bojaxhiu. Ai u përjetua si ngjarje e gjithë bashkësisë katolike shqiptare të Shkupit. Burimet tregojnë se largimi i saj krijoi një boshllëk të ndjeshëm në jetën e komunitetit, sepse Gonxhja ishte

[2] *"Blagovijest"*, dhjetor 1932; *"Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928.

[3] *"Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928.

[4] *"Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928.

bërë pjesë e pandashme e veprimtarive rinore dhe kishtare. Kjo dëshmi ka rëndësi të veçantë, sepse tregon se identiteti i saj ishte ndërtuar gjithmonë në marrëdhënie me komunitetin. Ajo nuk u formua në vetmi, por në një mjedis ku besimi ishte përvojë kolektive dhe ku edukimi moral ndërtohej në bashkëpunim ndërmjet familjes, Kishës dhe jetës shoqërore. Kjo është arsyeja pse historia e saj nuk mund të reduktohet në biografinë e një individi; ajo duhet të lexohet si histori e një bashkësie që arriti të krijojë kushtet për lindjen e një ndërgjegjeje universale.[5]

Në këtë panoramë historike shfaqet edhe figura e Nasta Mihillit, e cila, së bashku me Gonxhen dhe Anën, përfaqësonte të njëjtin brez vajzash shqiptare të formuara në atmosferën shpirtërore të Shkupit. Përmendja e tyre së bashku në faqet e "Blagovest" nuk është rastësore. Ajo dëshmon se bashkësia katolike shqiptare nuk prodhoi vetëm një misionare të jashtëzakonshme, por një kulturë të tërë misionare. Nasta Mihilli nuk duhet parë si figurë dytësore në këtë histori. Përkundrazi, prania e saj forcon tezën se misioni nuk ishte një përvojë individuale e Gonxhes, por pjesë e një vetëdijeje kolektive të brezit të ri katolik shqiptar. Kjo është arsyeja pse analiza historiografike nuk duhet të kufizohet vetëm në figurën e Nënë Terezës, por duhet të përfshijë edhe ato gra që, edhe pse mbetën jashtë vëmendjes së historiografisë ndërkombëtare, përbënin pjesë të së njëjtës kulturë shpirtërore që e bëri të mundur lindjen e saj. [6]

Rruga që u hap para Gonxhe Bojaxhiut në fund të verës së vitit 1928 nuk ishte thjesht një largim fizik nga qyteti i lindjes, por fillimi i një procesi historik, të cilin bashkëkohësit nuk mund ta parashikonin në përmasat që do të merrte më vonë. Pikërisht këtu qëndron një nga veçoritë më të rëndësishme të korpusit dokumentar të "Katoličke Misije". Revista nuk shkruan për një figurë që tashmë kishte hyrë në histori, por për një vajzë shqiptare që po largohej drejt një bote të panjohur, e udhëhequr vetëm nga bindja se po i përgjigjej thirrjes së Hyjit. Ky realizëm dokumentar përbën një nga vlerat më të mëdha historiografike të burimit, sepse ai regjistron ngjarjen në çastin kur ndodh, pa e ngarkuar me kuptimet që ajo do të fitonte shumë dekada më vonë. Për studiuesin e sotëm, pikërisht kjo mungesë e perspektivës retrospektive e bën dokumentin jashtëzakonisht të besueshëm, pasi lejon të rindërtohet his-

[5] *"Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928; *"Blagovijest"*, dhjetor 1932.

[6] *"Blagovest"*, dhjetor 1932; *"Blagovest"*, nr. 9, 1974.

toria sipas ritmit të saj natyror dhe jo sipas njohurive të fituara më vonë.[7]

Dita e largimit mbeti e gdhendur në kujtesën e bashkëkohësve si një nga ato çaste kur ndjenja njerëzore dhe besimi fetar bashkohen në një përvojë të vetme. "Katoličke Misije" dëshmon se në stacionin hekurudhor të Shkupit ishin mbledhur disa qindra qytetarë për ta përcjellë Gonxhen. Nuk kishin ardhur vetëm familjarët e saj, por edhe priftërinj, motra rregulltare, mësues, shokë e shoqe të shkollës, anëtarë të Kongregatës Mariane dhe besimtarë të zakonshëm që e njihnin si vajzën e qetë, të përkushtuar dhe të dashur të bashkësisë katolike shqiptare. Atmosfera e përshkruar në burim nuk është triumfaliste. Përkundrazi, ajo përshkohet nga një ndjenjë e thellë emocionale, ku lotët e ndarjes ndërthuren me lutjet dhe bekimet për rrugën që po niste. Kjo skenë nuk duhet lexuar vetëm si episod biografik; ajo përfaqëson momentin kur një bashkësi e tërë dorëzon një pjesë të vetes në shërbim të një misioni që ende nuk e njihte shtrirjen e tij historike.[8]

Në planin historiografik, kjo ngjarje ka një domethënie që shkon përtej vetë largimit. Ajo dëshmon se thirrja misionare nuk u përjetua si një akt individual, por si një përvojë kolektive e bashkësisë. Në kulturën katolike shqiptare të Shkupit, misionari nuk largohej vetëm në emër të vetes, por si përfaqësues i një komuniteti që e kishte edukuar dhe formuar. Kjo është arsyeja pse burimet e kohës nuk e ndajnë asnjëherë Gonxhen nga mjedisi ku ishte rritur. Ajo mbetet vazhdimisht „vajza shqiptare nga Shkupi", jo si një përcaktim etnik i rastësishëm, por si pjesë përbërëse e identitetit të saj. Kjo vazhdimësi do të shoqërojë gjithë dokumentacionin e mëvonshëm, duke dëshmuar se universaliteti i saj nuk ndërtohet mbi mohimin e prejardhjes, por mbi zgjerimin e saj drejt një horizonti më të gjerë njerëzor.[9]

Në të njëjtën kohë, largimi i Gonxhes nuk mund të kuptohet jashtë kontekstit të brezit të saj. Pikërisht këtu figura e Nasta Mihillit fiton një rëndësi të veçantë. Duke i vendosur pranë njëra-tjetrës Gonxhen, Nastën dhe Anën, "Blagovest" nuk synon të paraqesë tri biografi të ndara, por të dëshmojë ekzistencën e një fenomeni historik. Të tria ishin bija të së njëjtës bashkësi shqiptare katolike, të formuara në të njëjtin mjedis shpirtëror dhe të frymëzuara nga i njëjti ideal

[7] Misionaret tona, *"Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928.

[8] Misionaret tona, *"Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928.

[9] Misionaret tona, *"Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928; *"Blagovijest"*, dhjetor 1932.

misionar. Kjo dëshmi rrëzon përfundimisht perceptimin se historia e Gonxhe Bojaxhiut përfaqëson një rast të izoluar. Përkundrazi, ajo ishte pjesë e një brezi që e kuptonte misionin si vazhdim të jetës së besimit dhe si formën më të lartë të përgjegjësisë ndaj njeriut. Kështu, historia e saj fiton një dimension kolektiv, duke u shndërruar në histori të kulturës misionare shqiptare të Shkupit.[10]

Pas largimit nga Shkupi, rruga e çoi Gonxhen drejt Zagrebit, qendrës më të rëndësishme të veprimtarisë misionare katolike në hapësirën jugosllave të kohës. Në dokumentet e "Katoličke Misije", Zagrebi nuk paraqitet vetëm si një ndalesë tranziti, por si porta përmes së cilës të rinjtë misionarë hynin në një rrjet ndërkombëtar shërbimi. Për Gonxhen kjo ishte përballja e parë me një botë shumë më të gjerë se ajo që kishte njohur deri atëherë. Megjithatë, edhe në këtë mjedis të ri, identiteti i saj nuk humbet. Revista vazhdon ta identifikojë si vajzën shqiptare nga Shkupi, duke dëshmuar se origjina e saj mbetej pjesë e pandashme e personalitetit që po formohej. Ky fakt është me rëndësi të veçantë metodologjike, sepse tregon se dokumentet bashkëkohore nuk krijojnë asnjë kundërvënie ndërmjet identitetit kombëtar dhe atij misionar; përkundrazi, ato i shohin si dy dimensione që plotësojnë njëri-tjetrin.[11]

Nga Zagrebi, udhëtimi vazhdoi drejt Dublinit, ku Gonxhja do të hynte në Kongregatën e Motrave të Loretos. Kjo etapë shënon fillimin e një transformimi të ri, jo sepse ndryshon identiteti i saj, por sepse zgjerohet horizonti i misionit. Letrat që ajo dërgon nga Irlanda, të botuara më vonë në "Katoličke Misije", dëshmojnë një ndjeshmëri të veçantë ndaj çdo përvoje të re. Ajo përshkruan kishat, peizazhet, njerëzit dhe jetën e bashkësisë rregulltare jo me kureshtjen e një udhëtareje, por me qetësinë e dikujt që në çdo përvojë kërkon të kuptojë më mirë vullnetin e Hyjit. Në këto letra nuk ka ankesa për largësinë nga vendlindja, as ndjenjë pasigurie për rrugën e zgjedhur. Përkundrazi, mbizotëron mirënjohja, përulësia dhe bindja se çdo hap përbën pjesë të një misioni që tejkalon jetën individuale. Pikërisht këtu fillon të ndërtohet identiteti i Motrës Terezë, jo si zëvendësim i Gonxhes, por si zhvillimi i natyrshëm i një thirrjeje që kishte lindur shumë më herët në familjen Bojaxhiu dhe në bashkësinë katolike shqiptare të Shkupit.[12]

---

[10] *"Blagovijest"*, dhjetor 1932; *Motra Gabriela Anastazija Mihillit – Misionare në Indi*, *"Blagovest"*, nr. 9, 1974.

[11] *Misionaret tona, "Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928.

[12] *Çfarë shkruajnë misionarët tanë, "Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 1, Zagreb, 1928; *Fletë nga misio-*

Në Dublin, historia nuk regjistron ende lindjen e figurës që bota do ta njihte si Nënë Terezë. Dokumentet regjistrojnë diçka shumë më të rëndësishme: formimin e heshtur të një karakteri. Dhe pikërisht ky formim, i ndërtuar mbi përulësinë, disiplinën dhe besnikërinë ndaj thirrjes, do të bëhej themeli mbi të cilin do të ndërtohej gjithë veprimtaria e saj e ardhshme në Indi. Kjo është arsyeja pse kronologjia dokumentare e "Katoličke Misije" nuk duhet lexuar si seri ngjarjesh të ndara, por si historia e ngadaltë dhe e pandërprerë e lindjes së një ndërgjegjeje universale, e cila, para se të ndryshonte botën, ndryshoi vetveten.[13]

Largësia që ndante Dublinin nga Shkupi nuk duhej matur vetëm me kilometrat që ndanin dy skajet e kontinentit evropian. Për Gonxhe Bojaxhiun, ajo përfaqësonte hyrjen në një hapësirë të re shpirtërore, ku identiteti i saj nuk do të vihej në provë përmes mohimit të rrënjëve, por përmes aftësisë për t'i shndërruar ato në një gjuhë universale të shërbimit. Pikërisht në këtë fazë, dokumentacioni i "Katoličke Misije" fiton një rëndësi të veçantë, sepse përmes letrave të saj lexuesi nuk ndjek rrëfimin e një biografie të shkruar pas ngjarjeve, por dëgjon zërin e drejtpërdrejtë të një vajze të re që përjeton hap pas hapi përvojën e largimit nga vendlindja dhe hyrjes në një botë krejtësisht të panjohur. Këto letra nuk janë vetëm korrespondencë misionare; ato janë dëshmi të një procesi të brendshëm, ku bindja fetare dhe përvoja njerëzore zhvillohen paralelisht, duke krijuar themelet e personalitetit që do të piqej në vitet e mëvonshme.[14]

Në çdo rresht të këtyre letrave bie në sy një tipar që do ta shoqërojë gjatë gjithë jetës: mungesa e çdo protagonizmi. Gonxhja nuk shkruan për veten si qendër e ngjarjeve, por si pjesëmarrëse në një mision që e tejkalon individin. Përshkrimet e kishave, të bashkësisë së Loretos, të natyrës irlandeze dhe të jetës së përditshme nuk synojnë të impresionojnë lexuesin; ato dëshmojnë për një shpirt që përpiqet të zbulojë praninë e Hyjit në çdo përvojë të re. Pikërisht kjo mënyrë e të shkruarit përbën një element me rëndësi të madhe historiografike. Ajo dëshmon se universi shpirtëror i Gonxhes ishte ndërtuar mbi vëzhgimin, përulësinë dhe falënderimin, jo mbi vetëdijen për një rol të jashtëzakonshëm historik. Kjo është arsyeja pse këto letra duhen

net, "Katoličke Misije", Viti IV, nr. 1, prill 1929.

[13] *Fletë nga misionet, "Katoličke Misije"*, Viti IV, nr. 1, prill 1929.

[14] *Çfarë shkruajnë misionarët tanë, "Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 1, Zagreb, 1928.

lexuar si burime të dorës së parë për historinë e formimit të saj moral dhe jo vetëm si dokumente të jetës misionare.[15]

Në Dublin ndodh edhe një nga momentet më domethënëse të gjithë rrugëtimit të saj: hyrja në Kongregatën e Motrave të Loretos dhe marrja e emrit Motra Terezë. Në historiografinë bashkëkohore ky çast shpesh paraqitet si një pikë shkëputjeje, sikur emri i ri të shënonte lindjen e një identiteti tjetër. Megjithatë, dokumentet e "Katoličke Misije" dhe më pas dëshmitë e "Blagovest" sugjerojnë një interpretim më të thellë. Emri i ri nuk e zëvendëson Gonxhen; ai shënon hyrjen e saj në një etapë të re të së njëjtës jetë. Rrënjët shqiptare, edukimi familjar, kujtesa e Shkupit dhe kultura shpirtërore e bashkësisë katolike mbeten të pandryshuara. Ajo që ndryshon është horizonti i misionit. Prandaj, nga pikëpamja historiografike, është më e drejtë të flitet për zgjerim të identitetit sesa për transformim të tij.[16]

Kur përfundoi periudha e parë e formimit në Irlandë, rruga e saj vazhdoi drejt Lindjes. Në burimet e kohës, ky udhëtim nuk paraqitet si një aventurë drejt vendeve ekzotike, por si një etapë e natyrshme e thirrjes misionare. Për Gonxhen, deti që ndante Evropën nga Azia nuk përfaqësonte një kufi ndërmjet dy botëve, por një urë që e çonte gjithnjë më pranë njerëzve të cilëve kishte vendosur t'u shërbente. Pikërisht gjatë këtij udhëtimi fillojnë të shfaqen në letrat e saj reflektime që dëshmojnë pjekurinë e një vetëdijeje të re. Ajo nuk e përjeton largimin si humbje të atdheut, por si zgjerim të përgjegjësisë njerëzore. Në këtë mënyrë, rrugëtimi fizik shndërrohet njëkohësisht në një udhëtim të brendshëm, ku kufijtë gjeografikë humbasin rëndësinë përballë bindjes se çdo njeri, pavarësisht gjuhës apo kombësisë, është bartës i së njëjtës dinjitet njerëzor.[17]

Kur anija ndaloi në Colombo dhe më pas vazhdoi drejt Madrasit e Darjeelingut, dokumentet nuk përqendrohen te përshkrimi i peizazheve orientale, por te përvoja njerëzore që ato zgjuan tek Motra Terezë. Në vend të një gjuhe romantike mbi largësinë dhe ekzotizmin, burimet regjistrojnë habinë e saj për botën që po zbulonte dhe ndjeshmërinë e menjëhershme ndaj vuajtjes që

---

[15] *Çfarë shkruajnë misionarët tanë, "Katoličke Misije",* Viti III, nr. 1, Zagreb, 1928.

[16] *Çfarë shkruajnë misionarët tanë, "Katoličke Misije",* Viti III, nr. 1, Zagreb, 1928; *Tre letra të Nënë Terezës – Nga arkivi misionar, Blagovest*, nr. 6, 1980.

[17] *Fletë nga misionet, "Katoličke Misije"*, Viti IV, nr. 1, Zagreb, prill 1929.

shihte përreth. Ky është një moment kyç në zhvillimin e narrativës dokumentare. Për herë të parë lexuesi kupton se misioni nuk është vetëm përmbushje e një detyre fetare, por takim i drejtpërdrejtë me realitetin e varfërisë dhe të dinjitetit të cenuar njerëzor. Kjo përvojë nuk ndryshon vetëm vendin ku jeton Motra Terezë; ajo ndryshon mënyrën se si ajo fillon ta kuptojë kuptimin e shërbimit. Këtu fillon të lindë ajo filozofi jetësore që shumë vite më vonë do të bëhej themeli i gjithë veprës së saj humanitare.[18]

Mbërritja në Kalkutë nuk përfaqëson vetëm fundin e një udhëtimi të gjatë që kishte filluar në rrugicat e lagjes katolike shqiptare të Shkupit, por hyrjen në një univers krejtësisht të ri historik, kulturor dhe njerëzor. Nëse Dublini kishte qenë vendi ku Gonxhja mësoi disiplinën e jetës rregulltare dhe gjuhën e re të misionit, Kalkuta do të bëhej vendi ku ajo do të mësonte gjuhën universale të dhembshurisë. Pikërisht këtu dokumentacioni i "Katoličke Misije" fiton një dimension të ri. Rrëfimi nuk kufizohet më në përshkrimin e udhëtimit apo të jetës së bashkësisë rregulltare, por fillon të regjistrojë përballjen e drejtpërdrejtë të Motrës Terezë me realitetin e një bote ku varfëria, sëmundja dhe pabarazia shoqërore nuk ishin nocione teorike, por përvoja të përditshme. Në këtë pikë, lexuesi nuk ndjek më vetëm historinë e një vajze shqiptare që kishte lënë vendlindjen, por fillon të kuptojë se përvoja e saj misionare po hynte në fazën ku idealet e formimit shpirtëror do të viheshin në provën më të vështirë: përballjen me vuajtjen konkrete të njeriut.[19]

Një nga elementet më domethënëse të këtij dokumentacioni është fakti se Motra Terezë nuk e përshkruan Indinë me syrin e një udhëtareje evropiane të mahnitur nga ekzotizmi oriental. Në letrat e saj mungojnë pothuajse krejtësisht përshkrimet romantike të peizazheve, të tempujve apo të zakoneve të pazakonta që shpesh karakterizonin letërsinë udhëpërshkruese të kohës. Vëmendja e saj përqendrohet vazhdimisht te njeriu. Ajo sheh fytyrat e fëmijëve, lodhjen e punëtorëve, jetën e familjeve të varfra dhe përkushtimin e motrave misionare. Kjo mënyrë e të vëzhguarit ka një rëndësi të jashtëzakonshme për analizën historiografike, sepse dëshmon se qendra e interesimit të saj nuk ishte hapësira gjeografike, por dinjiteti njerëzor. Në këtë mënyrë, dokumentet e "Katoličke Misije" regjistrojnë lindjen e një këndvështrimi që do të mbetej i pandryshuar gjatë gjithë jetës së saj: njeriu është gjithmonë më i rëndësishëm

[18] *Fletë nga misionet, "Katoličke Misije"*, Viti IV, nr. 1, Zagreb, prill 1929.

[19] *Fletë nga misionet, "Katoličke Misije"*, Viti IV, nr. 1, Zagreb, prill 1929.

se vendi ku jeton, se përkatësia e tij etnike apo fetare dhe se çdo dallim tjetër shoqëror.[20]

Në këtë periudhë fillon edhe shërbimi i saj si mësuese në institucionet arsimore të Loretos. Në pamje të parë, ky mund të duket një rol i zakonshëm pedagogjik, por dokumentet dhe fotografitë e botuara në "Katoličke Misije" dëshmojnë se kjo përvojë kishte një rëndësi shumë më të madhe në formimin e personalitetit të saj. Mësimdhënia nuk ishte vetëm transmetim i dijes; ajo ishte shkolla ku Motra Terezë mësoi të ndërtonte marrëdhënie besimi, të dëgjonte, të kuptonte dhe të kujdesej për tjetrin. Pikërisht këtu lind ai dimension amësor që më vonë do të bëhej tipari më karakteristik i figurës së saj. Përpara se bota ta quante „Nënë", ajo mësoi të ishte pranë fëmijëve si mësuese, edukatore dhe mbështetje morale. Kjo është arsyeja pse vitet e Loretos nuk mund të konsiderohen thjesht si periudhë përgatitore; ato janë laboratori ku u ndërtuan themelet e gjithë veprës së saj të ardhshme.[21]

Fotografitë e botuara gjatë viteve 1929 dhe 1930 përbëjnë një burim me rëndësi të veçantë metodologjike, sepse ato nuk shërbejnë vetëm si ilustrime të tekstit, por si dokumente historike më vete. Në fotografinë e parë, Motra Terezë shfaqet si pjesë e një grupi misionaresh të reja, ku identiteti individual ende shkrihet në jetën e bashkësisë rregulltare. Në fotografinë e dytë, ajo paraqitet e rrethuar nga nxënëset e saj pas Kungimit të Parë. Krahasimi ndërmjet këtyre dy imazheve zbulon një evolucion të rëndësishëm. Në fotografinë e parë shohim misionaren që po formohet; në të dytën shohim edukatoren që tashmë ka krijuar një marrëdhënie të fortë me komunitetin që i është besuar. Ky ndryshim nuk shprehet me fjalë, por me gjuhën e heshtur të dokumentit vizual, duke e bërë fotografinë një dëshmi po aq të rëndësishme sa edhe vetë letrat e saj.[22]

Nga këndvështrimi i sotëm, këto fotografi marrin një domethënie që autorët e tyre nuk mund ta parashikonin. Ata nuk po fiksonin në letër figurën e një laureateje të ardhshme të Çmimit Nobel apo të një shenjtoreje të Kishës Katolike. Ata po dokumentonin jetën e zakonshme të një misionareje shqip-

[20] *Fletë nga misionet, "Katoličke Misije"*, Viti IV, nr. 1, Zagreb, prill 1929.

[21] "Në rreshtin e dytë qëndrojnë dy misionaret tona; në mes është Motra Magdalena, ndërsa në të majtë të saj Motra Terezia", *"Katoličke Misije"*, Viti IV, nr. 7, Zagreb, shtator 1929.

[22] "Kalkutë: Të lumtur pas Kungimit të Parë, së bashku me prindërit e tyre dhe me Nënën e nderuar M. Terezë Bojaxhiu", *"Katoličke Misije"*, Viti V, nr. 7, Zagreb, tetor 1930.

tare në Indi. Pikërisht ky është elementi që u jep atyre vlerë të jashtëzakonshme historiografike. Ato nuk janë ndërtuar për të krijuar një mit, por për të dëshmuar një realitet. Kjo i bën dokumente të dorës së parë, të paprekura nga interpretimet e mëvonshme dhe të afta për të rindërtuar procesin e formimit të Motrës Terezë në mënyrën më autentike të mundshme. Vetëm më vonë historia do t'u japë këtyre fotografive një kuptim që bashkëkohësit nuk mund ta kishin imagjinuar.[23]

Në këtë fazë të rrugëtimit bëhet gjithnjë e më e qartë se dokumentet nuk regjistrojnë vetëm zhvillimin e një karriere misionare. Ato regjistrojnë lindjen e një mënyre të re të të kuptuarit të njeriut. Çdo letër, çdo fotografi dhe çdo kronikë e botuar në "Katoličke Misije" dëshmon se Motra Terezë nuk e shihte misionin si përhapje të një ideje, por si përkushtim ndaj personit konkret. Ky ndryshim përbën nyjën qendrore të gjithë rrugëtimit të saj. Pikërisht këtu fillon të formësohet ajo filozofi e jetës që shumë vite më vonë do të përmblidhej në veprën e Misionareve të Bamirësisë. Përpara se të themelonte një kongregatë të re, ajo ndërtoi një etikë të re të shërbimit, të lindur jo nga teoria, por nga përvoja e përditshme mes njerëzve që jetonin në kufijtë e varfërisë dhe të braktisjes.[24]

Nëse vitet e para në Indi përfaqësojnë fazën e përshtatjes me një botë të re, periudha ndërmjet viteve 1931 dhe 1937 shënon pjekurinë e heshtur të një karakteri që historia ende nuk e kishte zbuluar. Për studiuesin e sotëm, kjo është një nga periudhat më të ndërlikuara për t'u interpretuar, pikërisht sepse dokumentacioni nuk regjistron ngjarje të bujshme, por një ritëm të pandërprerë të jetës së zakonshme. Megjithatë, është pikërisht kjo mungesë spektakli që përbën vlerën më të madhe të burimeve. Historia e personaliteteve të mëdha nuk ndërtohet vetëm mbi çastet që tërheqin vëmendjen e opinionit publik; ajo ndërtohet në heshtjen e përditshmërisë, aty ku karakteri formësohet përmes besnikërisë ndaj detyrës, përulësisë dhe disiplinës. Dokumentet e **"Katoličke Misije"** nuk paraqesin një misionare që kërkon të dallohet, por një murgeshë që e konsideron jetën e zakonshme si vendin ku realizohet thirrja e saj. Kjo është arsyeja pse kjo periudhë duhet lexuar jo si boshllëk kronologjik, por si faza vendimtare e pjekurisë së saj shpirtërore.[25]

---

[23] *"Katoličke Misije"*, Viti IV, nr. 7, Zagreb, shtator 1929; Viti V, nr. 7, Zagreb, tetor 1930.

[24] *Fletë nga misionet, "Katoličke Misije"*, Viti IV, nr. 1, Zagreb, prill 1929; *"Katoličke Misije"*, Viti V, nr. 7, Zagreb, tetor 1930.

[25] *"Katoličke Misije", 1931–1937; Tre letra të Nënë Terezës – Nga arkivi misionar, Blagovest*, nr. 6, 1980.

Çdo mëngjes në Loreto fillonte me të njëjtin ritëm: lutjen e përbashkët, jetën e komunitetit, përgatitjen për mësim dhe orët e gjata të kaluara mes nxënëseve. Për syrin e një kronisti të zakonshëm, kjo mund të dukej si një jetë pa ngjarje. Mirëpo, pikërisht këtu dokumentet marrin një kuptim të ri. Ato dëshmojnë se madhështia morale nuk lind nga episodet e jashtëzakonshme, por nga aftësia për ta jetuar të zakonshmen me të njëjtin përkushtim çdo ditë. Në këtë kuptim, jeta e Motrës Terezë në Loreto bëhet një laborator i disiplinës së brendshme, ku çdo detyrë, sado e vogël, fitoi një domethënie shpirtërore. Kjo mënyrë e të jetuarit shpjegon më mirë se çdo interpretim i mëvonshëm se përse ajo do të ishte në gjendje të përballonte sfidat shumë më të mëdha që e prisnin pas vitit 1948. Karakteri që do të admironte bota nuk u formua në çastin kur ajo doli në rrugët e Kalkutës; ai ishte ndërtuar gjatë viteve të gjata të heshtjes në Loreto.[26]

Një rëndësi të veçantë në rindërtimin e kësaj periudhe kanë letrat e botuara shumë vite më vonë në "Blagovest". Ato i japin studiuesit mundësinë të depërtojë në botën e brendshme të Motrës Terezë, aty ku kronikat misionare nuk mund të hynin. Në to nuk gjejmë një njeri të bindur për madhështinë e vet, por një shpirt që e sheh veten vazhdimisht në kërkim të një besnikërie edhe më të madhe ndaj Hyjit. Ajo nuk flet për sukseset e saj, por për nevojën që çdo veprim të mbështetet mbi dashurinë dhe përulësinë. Kjo është një nga dëshmitë më të fuqishme se identiteti i saj misionar nuk ndërtohej mbi vetëbesimin njerëzor, por mbi bindjen se shërbimi është gjithmonë më i rëndësishëm se vetja. Në planin historiografik, këto letra përbëjnë një kundërpeshë të rëndësishme ndaj interpretimeve që e shohin figurën e saj vetëm përmes suksesit të mëvonshëm ndërkombëtar.[27]

Në këtë pikë të narrativës dokumentare shfaqet me një rëndësi të veçantë figura e Motrës Gabriela Anastazija Mihillit. Dëshmitë e saj nuk janë vetëm kujtime personale, por burime të dorës së parë për jetën e përditshme të Motrës Terezë. Gabriela nuk përpiqet të ndërtojë një portret heroik; ajo përshkruan një bashkëmotre që pranonte detyrat më të vështira pa u ankuar, që ruante një qetësi të admirueshme edhe në rrethana të vështira dhe që e konsideronte çdo shërbim si pjesë të marrëdhënies së saj me Krishtin. Pikërisht kjo thjeshtësi e dëshmisë e bën atë jashtëzakonisht të besueshme. Nuk kemi

[26] *"Katoličke Misije", 1931–1937; "Blagovest"*, nr. 6, 1980.

[27] *Tre letra të Nënë Terezës, Nga arkivi misionar, "Blagovest"*, nr. 6, 1980.

të bëjmë me interpretimin e një historiani, por me kujtesën e një gruaje që jetoi pranë saj dhe e pa nga afër formimin e karakterit të saj. Në këtë kuptim, Gabriela bëhet një nga dëshmitaret më të rëndësishme të procesit të transformimit të Gonxhe Bojaxhiut në Motrën Terezë.[28]

Rëndësia e Gabrielës nuk kufizohet vetëm në dëshminë e saj. Ajo përfaqëson edhe vazhdimësinë e traditës misionare shqiptare që kishte lindur në Shkup. Nëpërmjet saj, historia e Gonxhes lidhet përsëri me figurën e Nasta Mihillit, duke e zgjeruar analizën nga dimensioni individual në atë kolektiv. Kjo është një nga veçoritë më interesante të "Blagovest". Revista nuk ndërton kultin e një individi të izoluar, por ruan kujtesën e një brezi të tërë grash shqiptare që kishin zgjedhur të jetonin për misionin. Nasta Mihilli, Gabriela Mihilli dhe Gonxhe Bojaxhiu nuk paraqiten si dy histori të veçanta; ato bëhen dy dëshmi të së njëjtës kulturë shpirtërore, të lindur në bashkësinë katolike shqiptare të Shkupit. Ky interpretim ka rëndësi të madhe për historiografinë shqiptare, sepse dëshmon se fenomeni misionar nuk ishte rastësi individuale, por produkt i një mjedisi historik e kulturor të caktuar.[29]

Në retrospektivë, vitet 1931-1937 marrin një domethënie që bashkëkohësit nuk mund ta parashikonin. Ato janë vitet më pak të njohura të jetës së Motrës Terezë, por ndoshta më vendimtaret për formimin e saj. Pikërisht në këtë periudhë u ndërtua aftësia për ta parë çdo njeri si bartës të një dinjiteti të pakushtëzuar, për ta pranuar vuajtjen pa humbur shpresën dhe për ta jetuar përulësinë jo si virtyt abstrakt, por si mënyrë konkrete të ekzistencës. Kur historia do ta njihte më vonë si Nënë Terezën e njerëzimit, ajo do të admironte frytet e këtij formimi. Mirëpo, dokumentet e **"Katoličke Misije"** dhe **"Blagovest"** na lejojnë të shohim rrënjët e tij. Pikërisht këtu qëndron vlera e tyre më e madhe: ato nuk dokumentojnë vetëm atë që Motra Terezë bëri, por mënyrën se si u bë njeriu që ishte në gjendje ta bënte atë.[30]

Viti 1939 përbën një pikë kthese në të gjithë korpusin dokumentar të "Katoličke Misije", jo për shkak se në atë vit ndryshon statusi rregulltar i Motrës Terezë apo sepse ajo ndërmerr një hap të ri institucional, por sepse për herë të

[28] *Motra Gabriela Anastazija Mihillit - Misionare në Indi, "Blagovest"*, nr. 9, 1974; *Tre letra të Nënë Terezës, Nga arkivi misionar, "Blagovest"*, nr. 6, 1980.

[29] *"Blagovijest"*, dhjetor 1932; *Motra Gabriela Anastazija Mihillit – Misionare në Indi, "Blagovest"*, nr. 9, 1974.

[30] *"Katoličke Misije"*, 1931–1937; *Tre letra të Nënë Terezës – Nga arkivi misionar, "Blagovest"*, nr. 6, 1980; *Motra Gabriela Anastazija Mihillit – Misionare në Indi, "Blagovest"*, nr. 9, 1974.

parë dokumentet zbulojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë karakterin e saj në një situatë ku jeta dhe përgjegjësia njerëzore vendosen përballë rrezikut. Në historinë e personaliteteve të mëdha ekzistojnë çaste kur vitet e tëra të formimit shpirtëror dhe moral përmblidhen në një vendim të vetëm, të marrë brenda pak sekondash. Pikërisht këtë dokumenton artikulli „Dy rrëfime të jashtëzakonshme", botuar në "Katoličke Misije" në maj të vitit 1939. Në pamje të parë kemi të bëjmë me një episod të zakonshëm nga jeta e një shkolle misionare në Kalkutë, por në të vërtetë ai përfaqëson një nga dëshmitë më të fuqishme mbi formimin e personalitetit të Motrës Terezë. Historia nuk e njeh ende si figurë universale, por dokumenti fillon të zbulojë tiparet që më vonë do ta bënin të tillë.[31]

Ngjarja zhvillohet gjatë një dite që, në çdo aspekt tjetër, do të kishte mbetur krejtësisht e zakonshme. Motra Terezë po shoqëronte nxënëset e saj drejt Kishës së Shën Terezës për kremtimin e Meshës së Shenjtë. Ishte një rrugë që ishte përshkuar shumë herë më parë dhe që nuk paralajmëronte asgjë të pazakontë. Pikërisht kjo zakonshmëri e skenës e rrit peshën dokumentare të episodit. Historia nuk lind gjithmonë në ngjarje të jashtëzakonshme; shumë herë ajo lind në çastin kur e zakonshmja ndërpritet papritur nga e papritura. Përballë kolonës së nxënëseve u shfaq një buall i tërbuar, duke krijuar një situatë paniku që rrezikonte jetën e rreth njëqind e tetëdhjetë vajzave. Në atë moment nuk kishte kohë për planifikim, për reflektim apo për konsultim. Kishte vetëm kohë për një vendim.[32]

Pikërisht këtu burimi fiton një vlerë të jashtëzakonshme për analizën historiografike. "Katoličke Misije" nuk e paraqet Motrën Terezë si heroinë në kuptimin tradicional të fjalës. Nuk përdor gjuhë patetike, nuk ndërton një figurë epike dhe nuk kërkon ta dramatizojë episodin. Përkundrazi, revista ruan tonin e saj karakteristik të matur dhe faktografik. Megjithatë, pikërisht kjo thjeshtësi e rrëfimit e bën ngjarjen edhe më bindëse. Heroizmi nuk shpallet; ai zbulohet në mënyrën se si një njeri reagon kur përballet me rrezikun. Në vend që të kërkonte sigurinë e vet, Motra Terezë u vendos përpara nxënëseve të saj, duke u bërë mburojë ndërmjet rrezikut dhe jetës së tyre. Ky gjest nuk ishte rezultat i një impulsi të rastësishëm, por shprehja më e qartë e një karakteri të formuar gjatë shumë viteve të përulësisë, disiplinës dhe përgjegjësisë.[33]

[31] *Dy rrëfime të jashtëzakonshme, "Katoličke Misije"*, Zagreb, maj 1939

[32] *Dy rrëfime të jashtëzakonshme, "Katoličke Misije"*, Zagreb, maj 1939

[33] *Dy rrëfime të jashtëzakonshme, "Katoličke Misije"*, Zagreb, maj 1939

Në aspektin psikologjik, ky episod ka një rëndësi që shkon përtej vetë ngjarjes. Ai zbulon se në hierarkinë e vlerave të Motrës Terezë, jeta e tjetrit kishte përparësi absolute ndaj sigurisë personale. Kjo nuk është një cilësi që lind spontanisht në një çast rreziku; ajo është rezultat i një edukimi të gjatë shpirtëror. Që nga ditët e rinisë në Shkup, kur ishte formuar në frymën e Kongregatës Mariane dhe të jetës së bashkësisë katolike shqiptare, e deri te vitet e heshtura në Loreto, ajo kishte mësuar se dashuria ndaj tjetrit nuk është ndjenjë, por përgjegjësi. Episodi i vitit 1939 nuk krijon një tipar të ri të karakterit të saj; ai e bën të dukshëm atë që dokumentet e mëparshme kishin regjistruar vetëm në mënyrë të tërthortë. Në këtë kuptim, ngjarja përfaqëson kulmin logjik të gjithë procesit të formimit të saj deri në atë moment.[34]

Nga këndvështrimi sociologjik, episodi dëshmon gjithashtu transformimin e marrëdhënies ndërmjet Motrës Terezë dhe nxënëseve të saj. Ajo nuk ishte më vetëm mësuesja që transmetonte dije apo murgesha që mbikëqyrte jetën shkollore. Në çastin e rrezikut, ajo shfaqet si figura që merr mbi vete përgjegjësinë për jetën e të tjerëve. Kjo është një marrëdhënie që tejkalon kufijtë institucionalë të arsimit dhe hyn në sferën e amësisë morale. Pikërisht këtu fillon të marrë formë kuptimi i emrit „Nënë", shumë kohë përpara se historia ta identifikonte me këtë emër. Në këtë kuptim, dokumenti i vitit 1939 ka edhe një dimension simbolik: ai shënon kalimin nga autoriteti pedagogjik te autoriteti moral.[35]

Kur "Blagovest" i rikthehet shumë vite më vonë kësaj periudhe, revista nuk e interpreton episodin si një rast të izoluar heroizmi, por si dëshmi të vazhdimësisë së karakterit të saj. Në dritën e zhvillimeve të mëvonshme, ky akt fiton një domethënie profetike. Lexuesi tashmë e njeh Nënë Terezën si themeluese të Misionareve të Bamirësisë, si laureate të Çmimit Nobel për Paqe dhe si simbol të mëshirës universale. Megjithatë, "Blagovest" nuk ndërton një lidhje artificiale ndërmjet famës së saj dhe episodit të vitit 1939. Përkundrazi, revista dëshmon se madhështia e saj nuk lindi nga një ngjarje e vetme, por se çdo episod i jetës së saj ishte shprehje e të njëjtit formim moral. Heroizmi i vitit 1939 nuk ishte përjashtim; ai ishte vazhdimësi. Pikërisht kjo vazhdimësi është një nga argumentet më të forta që ofrojnë dy korpuset dokumentare për interpretimin historiografik të figurës së saj.[36]

---

[34] *"Katoličke Misije"*, 1928 - 1939; *Dy rrëfime të jashtëzakonshme, "Katoličke Misije"*, Zagreb, maj 1939.

[35] *Dy rrëfime të jashtëzakonshme, "Katoličke Misije"*, Zagreb, maj 1939.

[36] *Tre letra të Nënë Terezës, Nga arkivi misionar, "Blagovest", nr. 6, 1980; Nënë Tereza, Zëri i ndërg-*

Kur ky episod lexohet në dritën e gjithë rrugëtimit të saj, ai fiton një kuptim edhe më të thellë. Vajza shqiptare që kishte lënë Shkupin në vitin 1928, e përcjellë me lot dhe lutje nga bashkësia e saj, tashmë kishte arritur një pjekuri shpirtërore që e bënte të aftë të mendonte instinktivisht për jetën e të tjerëve përpara jetës së saj. Nuk ishte më vetëm Gonxhja e familjes Bojaxhiu dhe as vetëm Motra Terezë e Loretos; ishte një grua tek e cila përgjegjësia ndaj njeriut ishte bërë mënyrë e natyrshme e të jetuarit. Në këtë pikë, historia fillon të zbulojë atë që bashkëkohësit ende nuk mund ta shihnin plotësisht: procesi i transformimit moral kishte hyrë në fazën e tij vendimtare. Dokumentet nuk regjistrojnë ende lindjen e figurës universale të Nënë Terezës, por regjistrojnë lindjen e atij karakteri që do ta bënte të mundur ekzistencën e saj. Dhe pikërisht këtu qëndron madhështia e këtyre burimeve: ato nuk na tregojnë vetëm çfarë ndodhi, por na lejojnë të kuptojmë se si u formua një nga ndërgjegjet më të mëdha morale të shekullit XX.[37]

Në kronologjinë e dokumenteve të "Katoličke Misije", viti 1942 zë një vend të veçantë, sepse ai përfaqëson njëkohësisht fundin e një etape dhe hyrjen e heshtur në një fazë të re të jetës së Motrës Terezë. Deri në këtë moment, revista kishte ndjekur rrugëtimin e saj që nga largimi prej Shkupit, periudha e formimit në Dublin, udhëtimi drejt Indisë, vitet e para në Loreto dhe pjekuria morale e fituar në shërbimin e përditshëm. Fotografia e botuar në numrin e shkurtit 1942 nuk është vetëm një ilustrim i kësaj periudhe; ajo përfaqëson kulmin dokumentar të etapës së parë të jetës së saj misionare. Në të shfaqet Motra Terezë mes nxënëseve të saj në Entally të Kalkutës, jo si personalitet publik, por si edukatore që vazhdon jetën e saj të zakonshme larg çdo vëmendjeje ndërkombëtare. Për studiuesin bashkëkohor, kjo fotografi ka një peshë të jashtëzakonshme, sepse ajo fikson çastin kur historia ende nuk e kishte identifikuar figurën që më vonë do të bëhej simbol i ndërgjegjes njerëzore.[38]

Nga këndvështrimi metodologjik, fotografia duhet trajtuar si një burim historik më vete dhe jo si material ilustrues. Në të lexohen elemente që nuk mund të gjenden në tekstet e shkruara: qetësia e qëndrimit, mënyra se si nxënëset afrohen pranë saj, besimi që reflektohet në fytyrat e tyre dhe natyrshmëria me të cilën Motra Terezë është bërë pjesë e jetës së tyre të përdit-

jegjes. Nga Shkupi në Indi, "Blagovest", nr. 5, Beograd, 1978.

[37] *Dy rrëfime të jashtëzakonshme, "Katoličke Misije"*, Zagreb, maj 1939; Blagovest, nr. 6, 1980.

[38] *Entally – Kalkutë, "Katoličke Misije"*, Zagreb, shkurt 1942.

shme. Dokumenti vizual dëshmon se autoriteti i saj nuk buronte nga pozita institucionale, por nga marrëdhënia njerëzore që kishte ndërtuar me komunitetin ku jetonte. Ky është një aspekt me rëndësi të veçantë, sepse konfirmon në mënyrë ikonografike atë që letrat dhe kronikat kishin dëshmuar tashmë: për Motrën Terezë, edukimi nuk ishte funksion administrativ, por akt dashurie dhe përgjegjësie. Në këtë kuptim, fotografia nuk paraqet vetëm një mësuese mes nxënëseve të saj; ajo paraqet lindjen e një autoriteti moral, i cili do të zgjerohej shumë më vonë nga muret e shkollës drejt gjithë botës.[39]

Megjithatë, elementi më domethënës i këtij dokumenti nuk është vetëm fotografia. Mbi të qëndron një fjali e shkurtër, e cila në pamje të parë mund të duket si një përshëndetje e zakonshme drejtuar lexuesve të revistës: „A mos më keni harruar plotësisht?" Pikërisht kjo pyetje, e thjeshtë në formë dhe e përmbajtur në ton, përfaqëson një nga dëshmitë më prekëse të gjithë korpusit dokumentar. Pas katërmbëdhjetë vjetësh larg vendlindjes, Motra Terezë nuk pyet për famën, për veprën apo për sukseset e saj. Ajo pyet nëse ende jeton në kujtesën e njerëzve që e kishin përcjellë dikur nga Shkupi. Në planin historiografik, kjo fjali rrëzon çdo interpretim që e paraqet rrugëtimin e saj si shkëputje nga rrënjët. Përkundrazi, ajo dëshmon se largësia gjeografike nuk kishte dobësuar ndjenjën e përkatësisë; ajo e kishte bërë edhe më të vetëdijshme për rëndësinë e kujtesës dhe të lidhjes me bashkësinë prej nga kishte dalë. [40]

Në aspektin antropologjik, kjo pyetje ka një domethënie që shkon shumë përtej dimensionit personal. Çdo njeri që largohet për një kohë të gjatë nga vendlindja bart brenda vetes nevojën për të ditur nëse kujtesa e komunitetit vazhdon ta përfshijë. Tek Motra Terezë, kjo ndjenjë nuk lidhet me dëshirën për t'u kujtuar si figurë e rëndësishme, por me nevojën për të ruajtur vazhdimësinë e identitetit të saj. Ajo nuk kërkon njohje publike; kërkon të dijë nëse lidhja shpirtërore me vendin ku kishte lindur ende ekziston. Kjo është arsyeja pse kjo fjali përfaqëson një nga dëshmitë më të fuqishme se procesi i universalizimit të figurës së saj nuk u ndërtua mbi harresën e rrënjëve, por mbi besnikërinë ndaj tyre. Për studiuesin, ky është një argument me peshë të madhe metodologjike, sepse buron drejtpërdrejt nga një dokument bashkëkohor dhe jo nga interpretimet e mëvonshme.[41]

[39] *Entally – Kalkutë, "Katoličke Misije"*, Zagreb, shkurt 1942.

[40] *Entally - Kalkutë, "Katoličke Misije"*, Zagreb, shkurt 1942.

[41] *Entally - Kalkutë, "Katoličke Misije"*, Zagreb, shkurt 1942.

Në këtë pikë përfundon edhe cikli dokumentar që "Katoličke Misije" ia kushton Motrës Terezë. Mirëpo, historia nuk ndërpritet. Ajo vazhdon të jetojë në një korpus tjetër dokumentar, i cili do të marrë mbi vete detyrën për të ruajtur kujtesën e kësaj figure në dekadat që pasuan. Këtu hyn në skenë **"Blagovest"**, revista e cila nuk e ndjek më zhvillimin e ngjarjeve në kohën kur ato ndodhin, por rikthehet mbi to për t'i interpretuar në dritën e përvojës historike. Ky kalim nga një revistë te tjetra nuk është thjesht ndryshim burimi; ai përfaqëson kalimin nga kronika bashkëkohore te memoria historike. Pikërisht ky fakt i jep studimit një strukturë të veçantë. Dy revistat nuk përsërisin njëra-tjetrën. Ato plotësojnë njëra-tjetrën. Njëra dokumenton lindjen e ngjarjeve; tjetra dokumenton mënyrën se si ato u ruajtën në kujtesën kolektive të Kishës dhe të bashkësisë që e kishte nxjerrë nga gjiri i saj.[42]

Nga kjo pikë e tutje, narrativa fiton një dimension të ri. Nëse "Katoličke Misije" e paraqiste Motrën Terezë si pjesë të jetës së zakonshme të misioneve katolike, "Blagovest" e sheh atë si figurë që tashmë kishte filluar të fitonte autoritet moral në kujtesën e bashkëkohësve. Megjithatë, edhe në këtë fazë revista nuk e shkëput kurrë nga origjina e saj shqiptare. Përkundrazi, çdo rikthim në jetën e saj nis përsëri nga Shkupi, nga familja Bojaxhiu, nga bashkësia katolike shqiptare dhe nga mjedisi që kishte formuar jo vetëm Gonxhen, por edhe Nastën, Gabrielën dhe vajzat e tjera shqiptare të përmendura në faqet e saj. Kjo vazhdimësi përbën një nga argumentet më të rëndësishme të këtij studimi: identiteti shqiptar nuk paraqitet si fazë e tejkaluar e jetës së saj, por si themeli mbi të cilin u ndërtua universaliteti i saj. Pikërisht këtu bashkohen dy korpuset dokumentare dhe krijojnë një rrëfim të vetëm historik, i cili nuk tregon vetëm jetën e një misionareje, por dokumenton lindjen dhe zhvillimin e një ndërgjegjeje universale që do të tejkalonte kufijtë e kohës dhe të hapësirës.[43]

Një nga përfundimet më të rëndësishme që del nga leximi paralel i "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" është se historia e Gonxhe Bojaxhiut nuk mund të lexohet më sipas modelit tradicional biografik, ku jeta e saj interpretohet duke u nisur nga fama që fitoi pas themelimit të Misionareve të Bamirësisë apo pas marrjes së Çmimit Nobel për Paqe. Një qasje e tillë, megjithëse e kuptueshme nga pikëpamja biografike, e deformon procesin historik, sepse e sheh

[42] *Blagovest*, nr. 1, 1929; nr. 5, 1978; nr. 6, 1980.

[43] *Blagovest*, nr. 5, 1978; nr. 6, 1980; nr. 9, 1974.

të kaluarën në funksion të rezultatit përfundimtar. Dokumentet e analizuara dëshmojnë të kundërtën. Ato e ndërtojnë figurën e saj në mënyrë kronologjike, duke regjistruar çdo etapë në çastin kur ajo zhvillohet dhe pa dijeninë e asaj që do të sillte e ardhmja. Pikërisht kjo e bën këtë korpus dokumentar të pazëvendësueshëm për historiografinë. Ai nuk interpreton; ai dëshmon. Nuk projekton të ardhmen mbi të kaluarën; ai ruan të kaluarën në autenticitetin e saj. Për këtë arsye, studimi i jetës së hershme të Gonxhe Bojaxhiut duhet të fillojë jo nga Nobeli, jo nga kanonizimi dhe as nga themelimi i Misionareve të Bamirësisë, por nga Shkupi, nga familja Bojaxhiu dhe nga dokumentet që regjistruan hapin e parë të rrugëtimit të saj misionar.[44]

Nga kjo rrjedh edhe teza e dytë, e cila përbën boshtin interpretues të gjithë këtij studimi. Dokumentet nuk mbështesin idenë e ekzistencës së tri figurave të ndryshme Gonxhes, Motrës Terezë dhe Nënë Terezës por dëshmojnë zhvillimin e pandërprerë të një identiteti të vetëm. Gonxhja nuk zhduket kur bëhet Motra Terezë dhe Motra Terezë nuk zëvendësohet kur bota fillon ta njohë si Nënë Terezën. Çdo etapë përmban në vetvete elementet e etapës së mëparshme. Vajza shqiptare e Shkupit mbetet e pranishme në edukatoren e Loretos; edukatorja mbetet e pranishme në themeluesen e Misionareve të Bamirësisë; ndërsa themeluesja mbetet e pandarë nga kujtesa e familjes, e Kishës së Zemrës së Krishtit dhe e bashkësisë shqiptare që e kishte formuar. Kjo vazhdimësi është një nga dëshmitë më të fuqishme që ofrojnë si "Katoličke Misije", ashtu edhe "Blagovest", dhe përbën argument të drejtpërdrejtë kundër interpretimeve që e paraqesin universalitetin e saj si rezultat të shkëputjes nga rrënjët.[45]

Një tezë tjetër, që del natyrshëm nga analiza e dokumenteve, lidhet me raportin ndërmjet identitetit shqiptar dhe universalitetit të figurës së saj. Në literaturën ndërkombëtare, universaliteti i Nënë Terezës shpesh fillon me Indinë, me Kalkutën ose me themelimin e Misionareve të Bamirësisë. Megjithatë, korpusi dokumentar i analizuar këtu tregon se universaliteti nuk lindi në Indi. India ishte hapësira ku ai mori formë të plotë, por rrënjët e tij ndodhen shumë më herët, në edukimin e marrë në familjen Bojaxhiu, në jetën shpirtërore të Kishës së Zemrës së Krishtit, në Kongregatën Mariane dhe në kulturën e solidaritetit që karakterizonte bashkësinë katolike shqiptare të

[44] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *Blagovest*, nr. 5, 1978; nr. 6, 1980.

[45] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *Tre letra të Nënë Terezës – Nga arkivi misionar, Blagovest*, nr. 6, 1980.

Shkupit. Kjo nuk është një tezë e ndërtuar mbi interpretime emocionale ose mbi nevojën për ta lidhur figurën e saj me origjinën shqiptare. Përkundrazi, ajo buron drejtpërdrejt nga dokumentet, të cilat në çdo etapë vazhdojnë ta identifikojnë si „vajza shqiptare nga Shkupi". Kjo vazhdimësi terminologjike ka rëndësi të jashtëzakonshme, sepse dëshmon mënyrën se si bashkëkohësit e saj e kuptonin identitetin e Motrës Terezë.[46]

Po aq e rëndësishme është edhe teza që lidhet me kulturën misionare të bashkësisë katolike shqiptare. Analiza e "Blagovest" dëshmon se Gonxhe Bojaxhiu nuk ishte një fenomen i izoluar. Përmendja e Nasta Mihillit, e Anës dhe më vonë e Motrës Gabriela Anastazija Mihillit tregon qartë se kemi të bëjmë me një brez vajzash shqiptare që u formuan në të njëjtën frymë shpirtërore dhe që e kuptonin misionin si vazhdim të jetës së besimit. Në këtë mënyrë, historia e Gonxhes fiton një dimension të ri. Ajo nuk mbetet më vetëm histori e një individi të jashtëzakonshëm, por bëhet histori e një bashkësie që krijoi një kulturë të shërbimit. Kjo tezë ka rëndësi të madhe për historiografinë shqiptare, sepse e zhvendos analizën nga biografia individuale drejt historisë së institucioneve, të edukimit fetar dhe të kulturës shpirtërore të katolikëve shqiptarë të Shkupit. Pikërisht ky mjedis krijoi kushtet që një thirrje personale të fitonte më vonë përmasa universale.[47]

Një nga risitë metodologjike që sjell ky studim është edhe interpretimi i fotografive si burime të mirëfillta historiografike. Në shumicën e botimeve kushtuar Nënë Terezës, fotografitë përdoren si ilustrime që shoqërojnë tekstin. Korpusi i "Katoličke Misije" lejon një qasje tjetër. Fotografitë e viteve 1929, 1930 dhe 1942 nuk janë vetëm dëshmi ikonografike; ato përmbajnë informacion historik mbi zhvillimin e personalitetit të saj. Krahasimi ndërmjet tyre bën të mundur të ndiqet evolucioni i figurës së Motrës Terezë nga misionare e re në edukatore, e më pas në autoritet moral të bashkësisë së saj. Kjo qasje zgjeron metodologjinë tradicionale të historiografisë, duke e trajtuar dokumentin vizual me të njëjtën peshë interpretative si dokumentin e shkruar.[48]

Nga gjithë kjo analizë del një përfundim me rëndësi të gjerë historiografike. "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" nuk janë thjesht revista fetare që

[46] *Misionaret tona, "Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, 1928; *Blagovijest*, dhjetor 1932.

[47] *"Blagovijest"*, dhjetor 1932; *Motra Gabriela Anastazija Mihillit – Misionare në Indi, Blagovest*, nr. 9, 1974.

[48] *"Katoličke Misije"*, Viti IV, nr. 7, 1929; Viti V, nr. 7, 1930; shkurt 1942.

përmbajnë të dhëna mbi jetën e Motrës Terezë. Ato përbëjnë një korpus periodik themelor, i cili lejon rindërtimin kronologjik të procesit historik përmes të cilit Gonxhe Bojaxhiu u formua si personalitet moral. Pikërisht ky proces, dhe jo vetëm rezultatet e tij të mëvonshme, duhet të bëhet objekti kryesor i studimeve të ardhshme. Në këtë kuptim, historia e Gonxhe Bojaxhiut nuk duhet parë si histori e famës së një shenjtoreje, por si histori e lindjes së një ndërgjegjeje universale, e dokumentuar me një vazhdimësi të rrallë nga dy revista që, pa e ditur, regjistruan një nga proceset më domethënëse morale të shekullit XX.[49]

Pikërisht në këtë pikë studimi fiton dimensionin e tij më të rëndësishëm interpretues. Nëse dokumentet e "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" lexohen vetëm si burime biografike, ato ofrojnë një kronikë të pasur mbi jetën e hershme të Gonxhe Bojaxhiut. Por kur analizohen në tërësinë e tyre, sipas rendit kronologjik dhe në marrëdhënie të ndërsjellë, ato zbulojnë një proces shumë më të thellë: dokumentojnë lindjen graduale të një etike universale të shërbimit. Pikërisht këtu qëndron risia e këtij studimi. Objekti i analizës nuk është vetëm jeta e Motrës Terezë, por procesi historik përmes të cilit një identitet lokal, i formuar në një bashkësi të vogël katolike shqiptare në Shkup, arriti të shndërrohej në një referencë morale të qytetërimit bashkëkohor. Ky transformim nuk ndodh përmes një shkëputjeje nga e kaluara, por përmes zgjerimit të vazhdueshëm të horizonteve njerëzore dhe shpirtërore. Kjo është arsyeja pse dokumentet nuk duhet të lexohen si fragmente të veçuara, por si pjesë të një narrative të vetme historike, ku çdo letër, çdo fotografi dhe çdo kronikë ndërton një hallkë të re në zinxhirin e këtij transformimi.[50]

Në këtë perspektivë, rëndësia e familjes Bojaxhiu merr një kuptim që shkon përtej dimensionit biografik. Në shumicën e studimeve, familja paraqitet si sfond emocional i jetës së Nënë Terezës. Dokumentet e analizuara këtu lejojnë një interpretim tjetër. Ato tregojnë se familja nuk ishte vetëm vendi ku ajo lindi, por institucioni i parë ku u formua kultura e përgjegjësisë ndaj tjetrit. Drane Bojaxhiu nuk paraqitet vetëm si nëna që përcolli vajzën drejt misionit; ajo shfaqet si bartëse e një tradite etike, në të cilën dashuria ndaj Zotit dhe shërbimi ndaj njeriut përbënin një tërësi të pandashme. Në këtë kuptim, familja nuk duhet parë si episod i jetës së Gonxhes, por si themeli

[49] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *Blagovest,* 1929–1980.

[50] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *Blagovest*, 1929–1980.

antropologjik i gjithë veprës së saj të mëvonshme. Çdo hap që ajo ndërmori në Indi kishte rrënjët në atë kulturë familjare që ishte formuar shumë vite më parë në Shkup.[51]

Në mënyrë të ngjashme, roli i Kishës së Zemrës së Krishtit dhe i Kongregatës Mariane nuk mund të reduktohet në funksionin e tyre fetar. Dokumentet tregojnë se këto institucione ishin hapësira ku u ndërtua një kulturë qytetare e solidaritetit, e cila ndikoi drejtpërdrejt në formimin e brezit të ri të katolikëve shqiptarë të Shkupit. Pikërisht aty Gonxhja mësoi se besimi nuk përkufizohet nga praktika liturgjike, por provohet në marrëdhënien me tjetrin. Ky është një element me rëndësi të veçantë për historiografinë, sepse e zhvendos analizën nga niveli individual në atë institucional. Nuk kemi të bëjmë vetëm me historinë e një vajze që iu përgjigj një thirrjeje personale, por me historinë e një bashkësie që kishte krijuar një model edukimi, brenda të cilit thirrja misionare shihej si vazhdimësi e natyrshme e jetës së besimit.[52]

Kjo qasje ndihmon gjithashtu për të kuptuar më drejt figurën e Nasta Mihillit, e cila në dokumentet e "Blagovest" nuk përmendet rastësisht pranë Gonxhe Bojaxhiut. Përkundrazi, vendosja e tyre në të njëjtin rrëfim tregon se redaktorët e revistës kishin vetëdijen se po dokumentonin një fenomen kolektiv dhe jo vetëm një biografi individuale. Nasta Mihilli, Gabriela Anastazija Mihillit dhe Gonxhe Bojaxhiu përfaqësojnë dy shprehje të së njëjtës kulturë shpirtërore, të lindur në të njëjtin mjedis historik. Kjo është arsyeja pse analiza nuk duhet të kufizohet vetëm në figurën e Motrës Terezë. Studimi fiton një dimension shumë më të gjerë kur e vendos atë brenda brezit të vajzave shqiptare që, në fundin e viteve njëzet dhe fillimin e viteve tridhjetë, iu përgjigjën thirrjes misionare. Në këtë mënyrë, historia individuale shndërrohet në histori të një kulture, ndërsa biografia bëhet pjesë e historisë së një bashkësie.[53]

Nga kjo analizë del edhe një përfundim tjetër me rëndësi metodologjike. Në historiografinë bashkëkohore, koncepti i identitetit shpesh interpretohet përmes ndryshimeve, shkëputjeve dhe transformimeve radikale. Dokumentet e "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" propozojnë një model tjetër. Ato tregojnë se identiteti i Gonxhe Bojaxhiut nuk u ndërtua mbi mohimin e fazave të mëpar-

[51] *Misionaret tona, "Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928; *"Blagovest"*, nr. 5, 1978.

[52] *Misionaret tona, "Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, 1928; *"Blagovijest"*, dhjetor 1932.

[53] *"Blagovijest"*, dhjetor 1932; *Motra Gabriela Anastazija Mihillit – Misionare në Indi, "Blagovest"*, nr. 9, 1974.

shme të jetës, por mbi përfshirjen e tyre në një horizont gjithnjë e më të gjerë. Shkupi nuk u zëvendësua nga Dublini; Dublini nuk u zëvendësua nga Kalkuta; as Kalkuta nuk e zëvendësoi kujtesën e familjes Bojaxhiu. Çdo etapë u bë pjesë e një procesi kumulativ, ku përvoja e mëparshme nuk humbi, por fitoi kuptim të ri. Pikërisht ky proces e shndërroi një identitet lokal në një identitet universal. Në këtë kuptim, universaliteti nuk duhet kuptuar si humbje e rrënjëve, por si aftësi për t'i ngritur ato në nivelin e përvojës njerëzore universale.[54]

Një rëndësi të veçantë merr edhe mënyra se si të dy revistat ndërtojnë raportin ndërmjet kujtesës dhe historisë. "Katoličke Misije" dokumenton ngjarjet në kohën kur ato ndodhin. "Blagovest", përkundrazi, rikthehet mbi të njëjtat ngjarje shumë vite më vonë, kur ato tashmë kishin hyrë në kujtesën kolektive të Kishës dhe të opinionit publik. Ky ndryshim nuk krijon kundërshti ndërmjet dy burimeve; përkundrazi, krijon një vazhdimësi metodologjike. Njëra ruan autenticitetin e momentit historik, ndërsa tjetra dokumenton mënyrën se si ai moment u interpretua dhe u kujtua nga brezat pasues. Pikërisht ndërthurja e këtyre dy niveleve kronikës bashkëkohore dhe kujtesës historike e bën këtë korpus burimor unik në studimet mbi Gonxhe Bojaxhiun. Ai i lejon studiuesit të ndjekë jo vetëm jetën e saj, por edhe mënyrën se si u ndërtua gradualisht figura publike e saj në ndërgjegjen kolektive.[55]

Nga të gjitha këto elemente del qartë se objekti i vërtetë i këtij studimi nuk është vetëm biografia e Gonxhe Bojaxhiut. Objekti është procesi historik i lindjes së një paradigme të re morale. Historia e saj nuk është histori pushteti, nuk është histori institucionesh politike dhe as histori konfliktesh. Është historia e një etike të shërbimit, e cila u formua në heshtje, larg qendrave të vendimmarrjes politike, por që me kalimin e kohës fitoi një ndikim shumë më të madh se shumë prej proceseve politike të shekullit XX. Pikërisht për këtë arsye, figura e saj nuk mund të kufizohet vetëm në studimet kishtare. Ajo kërkon një qasje ndërdisiplinore, ku historia bashkëpunon me antropologjinë, sociologjinë, psikologjinë morale dhe studimet mbi kujtesën kulturore. Vetëm në këtë mënyrë mund të kuptohet plotësisht procesi përmes të cilit një vajzë shqiptare nga Shkupi u bë një nga ndërgjegjet më të rëndësishme morale të njerëzimit.[56]

---

[54] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *"Blagovest"*, nr. 6, 1980.

[55] *"Blagovest"*, nr. 1, 1929; nr. 5, 1978; nr. 6, 1980.

[56] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *"Blagovest"*, 1929–1980.

Në fund të këtij rrugëtimi dokumentar bëhet e qartë se rëndësia e "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" nuk qëndron vetëm në faktin se ato ruajtën një numër të konsiderueshëm dokumentesh mbi jetën e Gonxhe Bojaxhiut. Vlera e tyre qëndron mbi të gjitha në mënyrën se si, pa vetëdije se po regjistronin lindjen e një figure universale, ato dokumentuan një proces historik në zhvillim. Kjo është arsyeja pse këto dy revista nuk duhet të trajtohen si burime ndihmëse të biografisë së Nënë Terezës, por si korpusi periodik themelor mbi të cilin mund të rindërtohet me besnikëri historia e transformimit të saj. Pikërisht kjo qasje e dallon këtë studim nga interpretimet tradicionale. Ai nuk niset nga fundi për të shpjeguar fillimin, por ndjek fillimin për të kuptuar fundin. Në këtë mënyrë, historia rikthehet në rendin e saj natyror: fillimisht dokumenti, pastaj interpretimi.[57]

Ky lexim kronologjik zbulon se figura e Gonxhe Bojaxhiut nuk mund të kuptohet përmes një ngjarjeje të vetme, sado e rëndësishme të ketë qenë ajo. As largimi nga Shkupi, as mbërritja në Dublin, as vitet e Loretos, as sprovat shpirtërore të vitit 1937, as episodi i vitit 1939 dhe as fotografia e vitit 1942 nuk mjaftojnë më vete për të shpjeguar lindjen e Nënë Terezës. Vetëm kur këto dokumente lexohen si pjesë të një procesi të pandërprerë, bëhet e mundur të kuptohet logjika e zhvillimit të saj. Çdo etapë mbart në vetvete elementet e etapës pasuese. Çdo përvojë e zgjeron horizontin e saj pa e mohuar atë që kishte fituar më parë. Ky është një model zhvillimi historik që nuk ndërtohet mbi ndërprerje, por mbi vazhdimësi. Pikërisht kjo vazhdimësi përbën boshtin interpretues të gjithë studimit.[58]

Në këtë kuptim, studimi propozon një ndryshim të rëndësishëm metodologjik në historiografinë mbi Gonxhe Bojaxhiun. Deri më sot, shumica e analizave janë përqendruar mbi figurën e Nënë Terezës si personalitet tashmë i formuar. Korpusi dokumentar i "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" e zhvendos qendrën e vëmendjes drejt procesit të formimit të saj. Ky ndryshim nuk është vetëm kronologjik; ai është epistemologjik. Ai kërkon që studiuesi të mos pyesë më vetëm çfarë bëri Nënë Tereza, por më parë si u formua Gonxhe Bojaxhiu. Vetëm duke iu përgjigjur kësaj pyetjeje bëhet e mundur të kuptohet edhe madhështia e veprës së saj të mëvonshme. Historia nuk fillon me rezultatin; ajo fillon me procesin që e bëri rezultatin të

[57] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *"Blagovest"*, 1929–1980.

[58] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942.

mundur.[59]

Nga kjo perspektivë, familja Bojaxhiu, bashkësia katolike shqiptare e Shkupit, Kisha e Zemrës së Krishtit, Kongregata Mariane dhe kultura e solidaritetit nuk përfaqësojnë më vetëm sfondin e jetës së saj. Ato bëhen faktorët themelorë të një procesi historik që çoi në lindjen e një etike universale të shërbimit. Pikërisht këtu qëndron edhe një nga kontributet më të rëndësishme të këtij studimi për historiografinë shqiptare. Ai dëshmon, mbi bazën e dokumenteve bashkëkohore, se universaliteti i figurës së Nënë Terezës nuk u ndërtua në kundërshtim me identitetin e saj shqiptar, por mbi të. Identiteti shqiptar nuk është një element biografik i rastësishëm; ai është pika e nisjes së një procesi që më vonë fitoi përmasa universale. Kjo tezë nuk mbështetet mbi interpretim emocional apo mbi pretendime identitare, por mbi gjuhën e vetë burimeve, të cilat në mënyrë të vazhdueshme e identifikojnë Gonxhen si vajzën shqiptare nga Shkupi.[60]

Po aq domethënëse është edhe dëshmia që japin këto dokumente për rolin e bashkësisë katolike shqiptare në formimin e kulturës misionare. Përmendja e Nasta Mihillit, Ana-s dhe më vonë e Motrës Gabriela Anastazija Mihillit nuk është rastësore. Ajo dëshmon se fenomeni misionar nuk ishte rezultat i një rasti individual, por shprehje e një mjedisi shpirtëror që kishte krijuar një kulturë të veçantë të përgjegjësisë, të shërbimit dhe të përkushtimit. Në këtë mënyrë, historia e Gonxhe Bojaxhiut fiton një dimension kolektiv. Ajo nuk mbetet më vetëm historia e një individi të jashtëzakonshëm, por bëhet histori e një bashkësie që, përmes edukimit të saj shpirtëror, arriti të prodhonte personalitete me ndikim të jashtëzakonshëm moral. Kjo është një tezë që zgjeron ndjeshëm horizontin e studimeve mbi katolicizmin shqiptar në Shkup dhe mbi rolin e tij në historinë kulturore të shqiptarëve.[61]

Në të njëjtën kohë, analiza e dy korpuseve dokumentare dëshmon se historia e Gonxhe Bojaxhiut nuk mund të reduktohet në histori kishtare. Edhe pse burimet janë prodhuar nga institucione fetare, përmbajtja e tyre tejkalon kufijtë e historisë së Kishës. Ato përmbajnë elemente me rëndësi për

---

[59] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *Tre letra të Nënë Terezës – Nga arkivi misionar, "Blagovest"*, nr. 6, 1980.

[60] *Misionaret tona, "Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, 1928; *"Blagovijest"*, dhjetor 1932.

[61] *"Blagovijest"*, dhjetor 1932; *Motra Gabriela Anastazija Mihillit – Misionare në Indi, "Blagovest"*, nr. 9, 1974.

historinë sociale, për antropologjinë kulturore, për studimet mbi identitetin, për sociologjinë e solidaritetit dhe për historinë e kujtesës kolektive. Pikërisht kjo shumëdimensionalitet e bën figurën e saj objekt të një studimi ndërdisiplinor. Në këtë kuptim, historia e saj nuk është vetëm histori e një murgeshe katolike; ajo është histori e mënyrës se si një etikë e shërbimit mund të fitojë karakter universal dhe të bëhet pjesë e trashëgimisë morale të qytetërimit bashkëkohor.[62]

Ky studim arrin në një tezë që buron ekskluzivisht nga analiza e dokumenteve dhe jo nga interpretimet e mëvonshme biografike. Historia e Gonxhe Bojaxhiut nuk është historia e një identiteti që u zëvendësua, por historia e një identiteti që u zgjerua. Vajza shqiptare e Shkupit nuk u bë Nënë Terezë duke braktisur rrënjët e saj, por duke i shndërruar ato në themel të një vizioni universal mbi dinjitetin njerëzor. Familja Bojaxhiu, Kisha e Zemrës së Krishtit, Kongregata Mariane, kultura misionare e katolikëve shqiptarë të Shkupit, përvoja e Loretos dhe misioni në Indi nuk përbëjnë etapa të ndara, por hallka të një procesi të vetëm historik. "Katoličke Misije" dokumenton lindjen dhe zhvillimin e këtij procesi në kohën kur ai ndodhte; "Blagovest" dokumenton mënyrën se si ai proces u ruajt dhe u interpretua në kujtesën historike të bashkësisë që e kishte parë të niste rrugëtimin e saj. Pikërisht bashkimi i këtyre dy korpuseve krijon për herë të parë mundësinë për të rindërtuar me besnikëri historinë e transformimit të Gonxhe Bojaxhiut në figurën universale të Nënë Terezës. Për këtë arsye, "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" duhet të konsiderohen jo vetëm si burime dokumentare të rëndësishme, por si korpusi periodik themelor për çdo studim të ardhshëm mbi jetën e hershme, formimin shpirtëror dhe transformimin historik të Gonxhe Bojaxhiut në Shën Nënë Terezën.[63]

Në historiografi ekzistojnë momente kur zbulimi i një korpusi të ri burimor nuk pasuron vetëm njohuritë mbi një personalitet, por ndryshon mënyrën se si ai personalitet duhet të studiohet. Pikërisht një funksion të tillë kryejnë koleksionet e "Katoličke Misije" (1928–1942) dhe "Blagovest" (1929–1980) në studimet mbi Gonxhe Bojaxhiun dhe Nënë Terezën. Për herë të parë bëhet e mundur të ndiqet, pothuajse vit pas viti, jo figura e shenjtëruar që bota njohu në gjysmën e dytë të shekullit XX, por procesi historik përmes të cilit ajo fi-

[62] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *"Blagovest"*, 1929–1980.

[63] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *"Blagovest"*, 1929–1980.

gurë u formua. Ky ndryshim metodologjik është themelor. Ai e zhvendos qendrën e studimit nga rezultati drejt procesit, nga miti drejt dokumentit dhe nga kujtesa retrospektive drejt dëshmisë bashkëkohore.[64]

Pikërisht këtu qëndron edhe risia e këtij studimi. Për dekada me radhë, historia e Nënë Terezës është shkruar kryesisht duke u nisur nga fama e saj botërore, nga Çmimi Nobel për Paqe, nga themelimi i Misionareve të Bamirësisë ose nga kanonizimi. Një këndvështrim i tillë është i natyrshëm, por ai bart edhe një kufizim metodologjik: e lexon të kaluarën në dritën e së ardhmes. Dokumentet e "Katoličke Misije" na detyrojnë ta përmbysim këtë logjikë. Ato nuk dinë asgjë për Nobelin, për Vatikanin apo për shenjtërimin. Ato njohin vetëm një vajzë shqiptare nga Shkupi, e cila largohet nga familja, mëson një gjuhë të re, përgatitet për mision dhe përpiqet ta jetojë besnikërisht thirrjen e saj. Pikërisht kjo padije e së ardhmes është garancia më e madhe e autenticitetit të burimit.[65]

Në këtë kuptim, studimi propozon një ndryshim paradigme në historiografinë mbi Gonxhe Bojaxhiun. Deri më sot, pyetja themelore ka qenë: „Si u bë Nënë Tereza simbol universal?" Dokumentet e analizuara na çojnë drejt një pyetjeje tjetër, shumë më themelore: „Si u formua Gonxhe Bojaxhiu?" Kjo nuk është thjesht një ndryshim formulimi. Është një ndryshim epistemologjik. Sepse vetëm duke kuptuar procesin e formimit të saj bëhet e mundur të kuptohet edhe universi moral që ajo ndërtoi më vonë.[66]

Nga ky këndvështrim, familja Bojaxhiu nuk paraqitet më vetëm si mjedisi ku lindi një personalitet i madh. Ajo bëhet institucioni i parë ku u formua një etikë e shërbimit. Kisha e Zemrës së Krishtit nuk mbetet vetëm vend lutjeje, por shfaqet si hapësira ku besimi lidhej organikisht me përgjegjësinë ndaj njeriut. Kongregata Mariane nuk ishte vetëm një shoqatë rinore fetare, por një shkollë qytetarie dhe solidariteti. Kjo është arsyeja pse universaliteti i Nënë Terezës nuk mund të kuptohet pa analizuar universin kulturor dhe shpirtëror të Shkupit shqiptar të viteve njëzet.[67]

Një nga përfundimet më të rëndësishme që del nga ky korpus burimor është se historia e Gonxhe Bojaxhiut nuk është histori e një identiteti të hum-

[64] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *"Blagovest"*, 1929–1980.

[65] *Misionaret tona, "Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, 1928.

[66] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942.

[67] *"Blagovijest"*, dhjetor 1932.

bur, por histori e një identiteti të zgjeruar. Vajza shqiptare e Shkupit nuk u bë figurë universale duke u shkëputur nga rrënjët e saj. Përkundrazi, ajo e shndërroi përvojën e fituar në familjen Bojaxhiu, në Kishën e Zemrës së Krishtit dhe në bashkësinë katolike shqiptare në themelin moral të një shërbimi që më vonë do t'i përkiste gjithë njerëzimit. Dokumentet nuk dëshmojnë një proces zëvendësimi identitar; ato dëshmojnë një proces zgjerimi etik.[68]

Në këtë kuptim, "Katoličke Misije" dhe "Blagovest" nuk duhet të konsiderohen vetëm si burime për historinë e Nënë Terezës. Ato përfaqësojnë një burim themelor për historinë kulturore të shqiptarëve, për historinë e katolicizmit në Ballkan, për studimet mbi misionet katolike dhe për historinë e ideve morale në shekullin XX. Përmes tyre mund të rindërtohet jo vetëm biografia e një personaliteti, por edhe mënyra se si një bashkësi e vogël arriti të prodhojë një figurë me ndikim universal.[69]

Historia zakonisht kujton ata që ndryshuan kufijtë e shteteve, që ndërtuan institucione ose fituan luftëra. Rrallëherë ajo ndalet me të njëjtën vëmendje te ata që ndryshuan mënyrën se si njerëzimi e kupton dinjitetin e njeriut. Gonxhe Bojaxhiu i përket kësaj kategorie të dytë. Dokumentet e analizuara në këtë studim dëshmojnë se madhështia e saj nuk lindi nga një akt i vetëm heroik, por nga një jetë e tërë e ndërtuar mbi besnikërinë ndaj detyrës së përditshme. Prandaj, historia që fillon në faqet e "Katoličke Misije" nuk është vetëm historia e një vajze shqiptare që largohet nga Shkupi. Është historia e lindjes së një ndërgjegjeje morale, e cila do të kapërcente kufijtë e kombeve, të feve dhe të qytetërimeve.[70]

[68] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *"Blagovest"*, nr. 6, 1980.

[69] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *"Blagovest"*, 1929–1980.

[70] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *"Blagovest"*, 1929–1980.

ГЛАВА ПРВА

I. Раѓањето на една универзална свест

Историјата на цивилизациите сведочи дека личностите кои успеваат да ја променат моралната свест на човештвото не се раѓаат во мигот кога светот започнува да ги препознава, туку многу порано во тишината на семејството, во културата на заедницата во која пораснале и во првите искуства што го обликуваат нивниот начин на размислување. Поради тоа, историјата на Гонџа Бојаџиу не може да започне во Калкута, ниту на денот кога ја прими Нобеловата награда за мир, а уште помалку во мигот на нејзината канонизација. Таа започнува во Скопје од дваесеттите години на XX век, во една мала албанска католичка заедница, каде што верата не беше само литургиска практика, туку начин на живот; каде што семејството не претставуваше само општествена институција, туку прво училиште на одговорност кон човекот; и каде што чувството за солидарност се градеше како неразделен дел од човечкиот идентитет. Токму во оваа историска средина започнува патувањето на една девојка која документите од тоа време ја познаваат само како Гонџа Бојаџиу, не насетувајќи дека ги бележат првите чекори на личност која ќе стане универзален симбол на милосрдието и човечкото достоинство.[71]

Во оваа смисла, Скопје не треба да се гледа само како родно место на Гонџа, туку како историски простор во кој се обликувала духовна култура способна да создава личности што животот го разбирале како служење. Албанската католичка заедница, иако бројчено мала, изградила стабилна

[71] *"Katoličke Misije"*, Год. III, бр. 10, Загреб, декември 1928; *"Blagovijest"*, декември 1932.

традиција на верско, културно и граѓанско воспитување. Црквата „Пресвето Срце Исусово“ не била само место каде што се служела литургијата, туку и центар околу кој се организирал животот на заедницата, воспитувањето на младите, добротворната дејност и моралното оформување на новите генерации. Токму тука, во атмосферата на Маријанската конгрегација, црковниот хор и здруженијата на католичките девојки, Гонџа научила дека верата не завршува со молитвата, туку продолжува преку конкретната одговорност кон ближниот. Оваа култура на служење не била производ на апстрактна идеја, туку составен дел од секојдневниот живот на албанските католички семејства во Скопје, кои милосрдието и солидарноста ги сметале за природен израз на својата вера.[72]

Документарните извори ја претставуваат Гонџа како една од најистакнатите ученички на скопската гимназија. Таа уживала почит кај своите професори и соученици не само поради своите интелектуални способности, туку и поради сериозноста, дисциплината и ангажманот во животот на црковната заедница. Редовно учествувала во црковниот хор, била една од најактивните членки на Маријанската конгрегација и двигател на католичките здруженија на девојки. Ова сведоштво има исклучително историографско значење, бидејќи покажува дека нејзиниот мисионерски повик не се родил како прекин со дотогашниот живот, туку како логично продолжение на воспитувањето изградено врз одговорност, дисциплина и љубов кон човекот. Токму затоа документите не ја претставуваат нејзината одлука како ненадеен емотивен импулс, туку како природен исход на долг процес на морално и духовно созревање.[73]

Во едно од најзначајните сведоштва објавени во “Katoličke Misije” се наведува дека Божјиот повик ја допрел Гонџа додека сè уште била ученичка во шести клас на гимназијата. Авторите на списанието овој момент го споредуваат со апостолскиот повик на Свети Петар, кој ги оставил своите мрежи за да тргне по Христос. Оваа споредба не е случајна реторичка фигура; таа го претставува начинот на кој нејзините современици ја разбирале нејзината одлука. Како што Петар го напуштил средството за својот живот, така и Гонџа ги оставила книгите, младоста и сигурноста на семејниот дом за да одговори на повик што не ветувал ниту слава, ниту си-

[72] *“Blagovijest”*, декември 1932; *“Katoličke Misije”*, Год. III, бр. 10, Загреб, декември 1928.

[73] *“Katoličke Misije”*, Год. III, бр. 10, Загреб, декември 1928.

гурност, туку единствено служење. Оваа библиска аналогија открива како заедницата го толкувала нејзиниот избор: не како загуба, туку како свесно предавање во служба на Бога и на човештвото.[74]

Оваа одлука не го засегнала само семејството Бојациу. Таа била доживеана како настан што ја обединил целата албанска католичка заедница во Скопје. Изворите сведочат дека нејзиното заминување оставило длабока празнина во животот на заедницата, бидејќи Гонџа веќе била неразделен дел од младинските и црковните активности. Ова сведоштво има особено значење, бидејќи покажува дека нејзиниот идентитет отсекогаш се градел во однос со заедницата. Таа не се оформила во осаменост, туку во средина каде што верата претставувала колективно искуство, а моралното воспитување се изградувало преку заемната соработка меѓу семејството, Црквата и општествениот живот. Токму затоа нејзината историја не може да се сведе само на биографија на една личност; таа мора да се чита како историја на една заедница што успеала да создаде услови за раѓањето на една универзална свест.[75]

Во оваа историска панорама се појавува и ликот на Наста Михили, која, заедно со Гонџа и Ана, ја претставувала истата генерација албански девојки оформени во духовната атмосфера на Скопје. Нивното заедничко споменување на страниците на списанието "Blagovest" не е случајно. Тоа сведочи дека албанската католичка заедница не создала само една исклучителна мисионерка, туку изградила целокупна мисионерска култура. Затоа Наста Михили не треба да се набљудува како споредна личност во оваа историја. Напротив, нејзиното присуство ја зајакнува тезата дека мисијата не била само лична духовна определба на Гонџа, туку дел од колективната свест на младата албанска католичка генерација. Оттука, историографската анализа не треба да се ограничува исклучиво на ликот на Мајка Тереза, туку треба да ги опфати и оние жени кои, иако останале надвор од вниманието на меѓународната историографија, биле составен дел од истата духовна култура што овозможила да се роди нејзината личност.[76]

Патот што се отвори пред Гонџа Бојациу кон крајот на летото 1928 година не претставуваше само физичко заминување од родниот град, туку

[74] *"Katoličke Misije"*, Год. III, бр. 10, Загреб, декември 1928.

[75] *"Katoličke Misije"*, Год. III, бр. 10, Загреб, декември 1928; *Blagovijest*, декември 1932.

[76] *Blagovest*, декември 1932; Blagovest, бр. 9, 1974.

почеток на еден историски процес чии вистински размери современиците тогаш не можеа да ги претпостават. Токму во тоа лежи една од најзначајните особености на документарниот корпус на списанието *“Katoličke Misije”*. Списанието не пишува за личност која веќе влегла во историјата, туку за една млада Албанка што тргнува кон непознат свет, водена единствено од уверувањето дека одговара на Божјиот повик. Токму овој документарен реализам претставува една од најголемите историографски вредности на изворот, бидејќи настанот го бележи во мигот кога се случува, без да го оптоварува со значењата што ќе ги добие многу децении подоцна. За современиот истражувач токму ова отсуство на ретроспективна перспектива го прави документот исклучително вродостоен, бидејќи овозможува историјата да се реконструира според нејзиниот природен тек, а не според сознанијата стекнати подоцна.[77]

Денот на заминувањето останал длабоко врежан во сеќавањето на современиците како еден од оние мигови кога човечките чувства и религиозната вера се спојуваат во едно единствено искуство. “Katoličke Misije” сведочи дека на железничката станица во Скопје се собрале неколку стотици граѓани за да ја испратат Гонџа. Не дошле само членовите на нејзиното семејство, туку и свештеници, монахињи, наставници, соученици, членови на Маријанската конгрегација и бројни верници кои ја познавале како тивка, посветена и сакана девојка на албанската католичка заедница. Атмосферата опишана во изворот не е триумфалистичка. Напротив, таа е проникната со длабока емоција, во која солзите на разделбата се испреплетуваат со молитвите и благословите за патот што започнува. Оваа сцена не треба да се чита само како биографска епизода; таа го претставува мигот кога една цела заедница предава дел од себеси во служба на мисија чиј историски дострел тогаш сè уште не можела да го согледа.[78]

Во историографска смисла, овој настан има значење што оди многу подалеку од самото заминување. Тој сведочи дека мисионерскиот повик не бил доживеан како индивидуален чин, туку како колективно искуство на заедницата. Во албанската католичка култура на Скопје, мисионерот не заминувал само во свое име, туку како претставник на заедницата која го воспитала и духовно го оформила. Токму затоа изворите од тоа време

[77] *“Katoličke Misije”*, Год. III, бр. 10, Загреб, декември 1928.

[78] *“Katoličke Misije”*, Год. III, бр. 10, Загреб, декември 1928.

никогаш не ја одвојуваат Гонџа од средината во која пораснала. Таа постојано останува „албанската девојка од Скопје“, не како случајна етничка определба, туку како составен дел од нејзиниот идентитет. Овој континуитет ќе го придружува целокупниот подоцнежен документарен материјал, сведочејќи дека нејзината универзалност не се изградила преку негирање на сопственото потекло, туку преку негово проширување кон поширок човечки хоризонт.[79]

Во исто време, заминувањето на Гонџа не може да се разбере надвор од контекстот на нејзината генерација. Токму тука личноста на Наста Михили добива особено значење. Ставајќи ги една покрај друга Гонџа, Наста и Ана, списанието “Blagovest” нема намера да претстави три одделни биографии, туку да посведочи за постоењето на еден историски феномен. Сите три биле ќерки на истата албанска католичка заедница, духовно оформени во истата средина и инспирирани од истиот мисионерски идеал. Ова сведоштво конечно го побива гледиштето дека историјата на Гонџа Бојаџиу претставува изолиран случај. Напротив, таа била дел од една генерација која мисијата ја разбирала како продолжение на животот во верата и како највисок облик на човечка одговорност. Така, нејзината историја добива колективна димензија, претворајќи се во историја на албанската мисионерска култура во Скопје.[80]

По заминувањето од Скопје, патот ја одвел Гонџа кон Загреб, најзначајниот центар на католичката мисионерска дејност во тогашниот југословенски простор. Во документите на “Katoličke Misije”, Загреб не е претставен само како транзитна станица, туку како порта преку која младите мисионери влегувале во една меѓународна мрежа на духовно служење. За Гонџа ова било првото соочување со свет многу поширок од оној што дотогаш го познавала. Сепак, ниту во оваа нова средина нејзиниот идентитет не исчезнува. Списанието продолжува да ја именува како албанската девојка од Скопје, сведочејќи дека нејзиното потекло останува неразделен дел од личноста што постепено се оформува. Овој факт има особено методолошко значење, бидејќи покажува дека современите документи не создаваат никаква спротивност меѓу националниот и мисионерскиот идентитет; напротив, ги согледуваат како две димензии што меѓусебно се

[79] *“Katoličke Misije”*, Год. III, бр. 10, Загреб, декември 1928; *Blagovijest*, декември 1932.

[80] Сестра Габриела Анастазија Михили - Мисионерка во Индија, *Blagovest*, бр. 9, 1974.

надополнуваат.[81]

Од Загреб, патувањето продолжило кон Даблин, каде што Гонџа ќе влезе во Конгрегацијата на сестрите од Лорето. Оваа етапа го означува почетокот на едно ново преобразување, не затоа што се менува нејзиниот идентитет, туку затоа што се проширува хоризонтот на нејзината мисија. Писмата што ги испраќа од Ирска, а подоцна се објавени во *"Katoličke Misije"*, сведочат за исклучителна чувствителност кон секое ново искуство. Таа ги опишува црквите, пејзажите, луѓето и животот на монашката заедница не со љубопитност на патничка, туку со смиреноста на личност која во секое ново искуство настојува подлабоко да ја разбере Божјата волја. Во тие писма нема поплаки за оддалеченоста од родниот крај, ниту чувство на несигурност поради избраниот пат. Напротив, доминираат благодарноста, понизноста и цврстото уверување дека секој чекор е дел од една мисија што го надминува индивидуалниот живот. Токму овде започнува да се оформува идентитетот на Сестра Тереза, не како замена на Гонџа, туку како природен развој на повикот што се родил многу порано – во семејството Бојаџиу и во албанската католичка заедница во Скопје.[82]

Во Даблин историјата сè уште не го бележи раѓањето на личноста што светот ќе ја запознае како Мајка Тереза. Документите бележат нешто многу поважно: тивкото оформување на еден карактер. Токму ова оформување, изградено врз понизност, дисциплина и верност кон повикот, ќе стане темел врз кој подоцна ќе се изгради целокупното нејзино дело во Индија. Затоа документарната хронологија на *"Katoličke Misije"* не треба да се чита како низа од изолирани настани, туку како бавна и непрекината историја на раѓањето на една универзална свест, која, пред да го промени светот, најнапред се преобразила самата себеси.[83]

Оддалеченоста што го делела Даблин од Скопје не требало да се мери само со километрите што ги разделувале двата краја на европскиот континент. За Гонџа Бојаџиу таа претставувала влез во нов духовен простор, каде што нејзиниот идентитет немало да биде ставен на искушение преку негирање на сопствените корени, туку преку способноста тие коре-

[81] *"Katoličke Misije"*, Год. III, бр. 10, Загреб, декември 1928.

[82] „Што пишуваат нашите мисионери", *"Katoličke Misije"*, Год. III, бр. 1, Загреб, 1928; *„Листови од мисиите", "Katoličke Misije"*, Год. IV, бр. 1, април 1929.

[83] „Листови од мисиите", *"Katoličke Misije"*, Год. IV, бр. 1, април 1929.

ни да ги претвори во универзален јазик на служењето. Токму во оваа фаза документарниот материјал на *"Katoličke Misije"* добива особено значење, бидејќи преку нејзините писма читателот не следи биографија напишана по настаните, туку го слуша непосредниот глас на една млада девојка која чекор по чекор го доживува искуството на разделбата со татковината и влегувањето во еден сосема непознат свет. Овие писма не претставуваат само мисионерска кореспонденција; тие се сведоштва за еден внатрешен процес, во кој религиозното уверување и човечкото искуство се развиваат паралелно, создавајќи ги темелите на личноста што ќе созрее во годините што следуваат.[84]

Во секој ред од овие писма јасно се забележува една особина што ќе ја придружува во текот на целиот нејзин живот: отсуството на каква било лична самопромоција. Гонџа не пишува за себе како за центар на настаните, туку како учесник во една мисија што го надминува поединецот. Описите на црквите, заедницата на Лорето, ирските пејзажи и секојдневниот живот немаат цел да го импресионираат читателот; тие сведочат за дух кој настојува во секое ново искуство да го препознае Божјото присуство. Токму ваквиот начин на пишување има големо историографско значење. Тој покажува дека духовниот свет на Гонџа бил изграден врз набљудување, понизност и благодарност, а не врз свест за некаква идна историска величина. Поради тоа, овие писма треба да се читаат како првостепени извори за историјата на нејзиното морално и духовно оформување, а не само како документи од мисионерскиот живот.[85]

Во Даблин се случува и еден од најзначајните моменти на целиот нејзин животен пат: влегувањето во Конгрегацијата на сестрите од Лорето и примањето на името Сестра Тереза. Во современата историографија овој миг честопати се претставува како точка на прекин, како новото име да означува раѓање на сосема поинаков идентитет. Меѓутоа, документите на *"Katoličke Misije"*, а подоцна и сведоштвата на *"Blagovest"*, упатуваат кон многу подлабоко толкување. Новото име не ја заменува Гонџа; тоа го означува нејзиното влегување во нова етапа од истиот живот. Албанските корени, семејното воспитување, спомените на Скопје и духовната култура на албанската католичка заедница остануваат непроменети. Она што се ме-

[84] „Што пишуваат нашите мисионери", *"Katoličke Misije"*, Год. III, бр. 1, Загреб, 1928.

[85] „Што пишуваат нашите мисионери", *"Katoličke Misije"*, Год. III, бр. 1, Загреб, 1928.

нува е хоризонтот на нејзината мисија. Затоа, од историографска гледна точка, попрецизно е да се говори за проширување на идентитетот, отколку за негово преобразување.[86]

Кога завршил првиот период на нејзиното формирање во Ирска, патот продолжил кон Исток. Во тогашните извори ова патување не се претставува како авантура кон егзотични земји, туку како природна етапа на мисионерскиот повик. За Гонца, морето што ја разделувало Европа од Азија не претставувало граница меѓу два света, туку мост што ја приближувал кон луѓето на кои решила да им служи. Токму во текот на ова патување во нејзините писма започнуваат да се појавуваат размислувања што сведочат за созревањето на една нова свест. Таа не го доживува заминувањето како губење на татковината, туку како проширување на човечката одговорност. На тој начин физичкото патување истовремено се претвора во внатрешно патување, во кое географските граници ја губат својата важност пред уверувањето дека секој човек, без оглед на јазикот, народноста или културата, е носител на истото човечко достоинство.[87]

Кога бродот застанал во Коломбо, а потоа го продолжил патот кон Мадрас и Дарџилинг, документите не се задржуваат на описите на ориенталните пејзажи, туку на човечкото искуство што тие го разбудиле кај Сестра Тереза. Наместо романтична реторика за далечините и егзотиката, изворите ја бележат нејзината восхитеност од светот што го откривала и нејзината непосредна чувствителност кон страдањето што го гледала околу себе. Ова претставува клучен момент во развојот на документарната нарација. За првпат читателот сфаќа дека мисијата не е само исполнување на религиозна должност, туку непосредна средба со реалноста на сиромаштијата и повредено човечко достоинство. Тоа искуство не го менува само местото каде што живее Сестра Тереза; тоа го менува и начинот на кој таа започнува да го разбира значењето на служењето. Токму овде започнува да се обликува онаа животна филозофија која многу години подоцна ќе стане темел на целокупното нејзино хуманитарно дело.[88]

Пристигнувањето во Калкута не претставува само крај на едно долго патување што започнало по тесните улици на албанската католичка насел-

[86] „Што пишуваат нашите мисионери“, *“Katoličke Misije”*, Год. III, бр. 1, Загреб, 1928.

[87] „Листови од мисиите“, *“Katoličke Misije”*, Год. IV, бр. 1, Загреб, април 1929.

[88] „Листови од мисиите“, *“Katoličke Misije”*, Год. IV, бр. 1, Загреб, април 1929.

ба во Скопје, туку и влез во еден сосема нов историски, културен и човечки свет. Ако Даблин бил местото каде што Гонџа ја научила дисциплината на монашкиот живот и новиот јазик на мисијата, тогаш Калкута ќе стане местото каде што ќе го научи универзалниот јазик на сочувството. Токму тука документарниот корпус на *"Katoličke Misije"* добива нова димензија. Раскажувањето повеќе не се ограничува на описите на патувањето или на животот во монашката заедница, туку започнува непосредно да ја бележи средбата на Сестра Тереза со реалноста на свет во кој сиромаштијата, болеста и општествената нееднаквост не биле апстрактни поими, туку секојдневна човечка стварност. Во овој момент читателот повеќе не ја следи само историјата на една албанска девојка што ја напуштила својата татковина, туку почнува да сфаќа дека нејзиното мисионерско искуство влегува во фазата во која идеалите на духовното воспитување ќе бидат ставени на своето најголемо искушение – непосредната средба со конкретното човечко страдање.[89]

Еден од најзначајните елементи на овој документарен корпус е фактот дека Сестра Тереза не ја опишува Индија со погледот на европска патничка восхитена од ориенталната егзотика. Во нејзините писма речиси целосно отсуствуваат романтичните описи на пејзажите, храмовите и необичните обичаи, кои честопати ја карактеризирале патописната литература од тоа време. Нејзиното внимание постојано е насочено кон човекот. Таа ги гледа лицата на децата, заморот на работниците, животот на сиромашните семејства и пожртвуваноста на мисионерките. Ваквиот начин на набљудување има исклучително историографско значење, бидејќи сведочи дека средиштето на нејзиниот интерес не бил географскиот простор, туку човечкото достоинство. Така, документите на *"Katoličke Misije"* го бележат раѓањето на еден поглед кон светот што ќе остане непроменет во текот на целиот нејзин живот: човекот секогаш е поважен од местото каде што живее, од неговата етничка или верска припадност и од секоја друга општествена разлика.[90]

Во овој период започнува и нејзината служба како наставничка во образовните установи на Лорето. На прв поглед, тоа може да изгледа како вообичаена педагошка должност, но документите и фотографиите објаве-

[89] „Листови од мисиите", *"Katoličke Misije"*, Год. IV, бр. 1, Загреб, април 1929.

[90] „Листови од мисиите", *"Katoličke Misije"*, Год. IV, бр. 1, Загреб, април 1929.

ни во "Katoličke Misije" сведочат дека ова искуство имало многу подлабоко значење за формирањето на нејзината личност. Наставата не била само пренесување знаење; таа претставувала училиште во кое Сестра Тереза научила да гради односи на доверба, да слуша, да разбира и да се грижи за другиот. Токму тука се раѓа оној мајчински аспект што подоцна ќе стане најпрепознатливата особеност на нејзината личност. Пред светот да ја нарече „Мајка", таа научила да биде блиска до децата како наставничка, воспитувачка и морална потпора. Затоа годините поминати во Лорето не можат да се сметаат само за подготвителен период; тие претставуваат лабораторија во која биле поставени темелите на целокупното нејзино идно дело.[91]

Фотографиите објавени во текот на 1929 и 1930 година претставуваат извор од особено методолошко значење, бидејќи не служат само како илустрации на текстот, туку и како самостојни историски документи. На првата фотографија Сестра Тереза се појавува како дел од група млади мисионерки, каде што личниот идентитет сè уште е вткаен во животот на монашката заедница. На втората фотографија таа е прикажана опкружена со своите ученички по нивната Прва причест. Споредбата меѓу овие две фотографии открива значајна еволуција. На првата ја гледаме мисионерката што сè уште се оформува; на втората – воспитувачката која веќе изградила длабока врска со заедницата што ѝ е доверена. Оваа промена не се изразува со зборови, туку преку тивкиот јазик на визуелниот документ, што ја прави фотографијата сведоштво еднакво важно како и нејзините писма.[92]

Од денешна перспектива, овие фотографии добиваат значење што нивните автори не можеле да го претпостават. Тие не го овековечувале ликот на идна добитничка на Нобеловата награда за мир, ниту на идна светица на Католичката црква. Тие едноставно го документирале секојдневниот живот на една албанска мисионерка во Индија. Токму тоа им дава извонредна историографска вредност. Тие не се создадени за да изградат мит, туку за да посведочат за една реалност. Поради тоа претставуваат првостепени документи, недопрени од подоцнежните интерпретации и способни

[91] „Во вториот ред стојат нашите две мисионерки; во средината е Сестра Магдалена, а лево од неа Сестра Терезија", *"Katoličke Misije"*, Год. IV, бр. 7, Загреб, септември 1929.

[92] „Калкута: Среќни по Првата причест, заедно со своите родители и со почитуваната Мајка М. Тереза Бојаџиу", *"Katoličke Misije"*, Год. V, бр. 7, Загреб, октомври 1930.

на најавтентичен начин да го реконструираат процесот на формирање на Сестра Тереза. Дури подоцна историјата ќе им даде значење што нивните современици не можеле ни да го замислат.[93]

Во оваа фаза од животниот пат станува сè појасно дека документите не го бележат само развојот на една мисионерска кариера. Тие го документираат раѓањето на еден нов начин на разбирање на човекот. Секое писмо, секоја фотографија и секоја хроника објавена во *"Katoličke Misije"* сведочи дека **Сестра Тереза** не ја сфаќала мисијата како ширење на една идеја, туку како целосно посветување на конкретниот човек. Токму оваа промена ја претставува централната оска на целиот нејзин животен пат. Тука започнува да се обликува животната филозофија која многу години подоцна ќе се оствари во делото на Конгрегацијата на Мисионерките на љубовта. Пред да основа нова монашка заедница, таа најнапред изградила нова етика на служењето – родена не од теоријата, туку од секојдневното искуство меѓу луѓето што живееле на самите рабови на сиромаштијата, болката и напуштеноста.[94]

Доколку првите години во Индија ја претставуваат фазата на приспособување кон еден нов свет, тогаш периодот меѓу 1931 и 1937 година го означува тивкото созревање на еден карактер што историјата сè уште не го открила. За современиот истражувач, ова е една од најсложените етапи за толкување, токму затоа што документите не бележат спектакуларни настани, туку непрекинат ритам на секојдневниот живот. Но, токму оваа привидна обичност ја претставува нивната најголема вредност. Историјата на големите личности не се гради само врз мигови што го привлекуваат вниманието на јавноста; таа се создава во тишината на секојдневието, каде што карактерот се обликува преку верност кон должноста, понизност и дисциплина. Документите на *"Katoličke Misije"* не претставуваат мисионерка која настојува да се истакне, туку монахиња која обичниот живот го смета за местото каде што се исполнува нејзиниот повик. Поради тоа, овој период не треба да се чита како празнина во хронологијата, туку како пресудна фаза во нејзиното духовно созревање.[95]

---

[93] *"Katoličke Misije"*, Год. IV, бр. 7, Загреб, септември 1929; Год. V, бр. 7, Загреб, октомври 1930.

[94] *"Katoličke Misije"*, Год. IV, бр. 1, Загреб, април 1929; *"Katoličke Misije"*, Год. V, бр. 7, Загреб, октомври 1930.

[95] *"Katoličke Misije"*, 1931–1937; Три писма на Мајка Тереза – Од мисионерскиот архив, *Bla-*

Секое утро во Лорето започнувало со истиот ритам: заедничка молитва, живот во монашката заедница, подготовка за наставата и долгите часови поминати меѓу ученичките. За погледот на еден обичен хроничар, таквиот живот можел да изгледа без значајни настани. Но токму тука документите добиваат ново значење. Тие сведочат дека моралната големина не се раѓа од исклучителни епизоди, туку од способноста секојдневното да се живее со истата верност и посветеност. Во таа смисла, животот на Сестра Тереза во Лорето станува вистинска школа на внатрешната дисциплина, каде што секоја, па и најмала должност, добива духовно значење. Токму таквиот начин на живеење најдобро објаснува зошто таа подоцна ќе биде способна да се соочи со далеку поголемите предизвици што ја очекувале по 1948 година. Карактерот што светот ќе го восхитува не се создал во мигот кога излегла на улиците на Калкута; тој бил обликуван во текот на долгите години на тивко служење во Лорето.[96]

Особено значење за реконструкцијата на овој период имаат писмата објавени многу години подоцна во *“Blagovest”*. Тие му овозможуваат на истражувачот да навлезе во внатрешниот духовен свет на Сестра Тереза, таму каде што мисионерските хроники не можеле да допрат. Во нив не среќаваме личност уверена во сопствената величина, туку душа што постојано настојува да стане уште поверна на Божјата волја. Таа не зборува за своите успеси, туку за потребата секое дело да биде засновано врз љубов и понизност. Тоа претставува едно од најсилните сведоштва дека нејзиниот мисионерски идентитет не бил изграден врз човечка самоувереност, туку врз уверувањето дека служењето секогаш е поважно од самиот човек. Од историографска гледна точка, овие писма претставуваат значајна противтежа на интерпретациите што нејзината личност ја разгледуваат исклучиво низ призмата на подоцнежната светска слава.[97]

Во овој дел од документарната нарација со особена важност се појавува ликот на Сестра Габриела Анастазија Михили. Нејзините сведоштва не претставуваат само лични сеќавања, туку првостепени историски извори за секојдневниот живот на Сестра Тереза. Габриела не настојува да создаде херојски портрет; таа опишува една собратимка која без приговор

govest, бр. 6, 1980.

[96] *“Katoličke Misije”*, 1931–1937; *Blagovest*, бр. 6, 1980.

[97] Три писма на Мајка Тереза, Од мисионерскиот архив, *Blagovest*, бр. 6, 1980.

ги прифаќала и најтешките должности, која и во најсложените околности ја зачувувала својата внатрешна смиреност и која секое служење го сметала за составен дел од својот однос со Христос. Токму оваа едноставност на сведочењето му дава исклучителна веродостојност. Не станува збор за толкување на историчар, туку за сеќавање на жена која живеела покрај неа и непосредно го следела обликувањето на нејзиниот карактер. Во таа смисла, Сестра Габриела станува една од најважните сведочителки на процесот преку кој Гонџа Бојаџиу постепено се развила во Сестра Тереза.[98]

Значењето на Габриела не се ограничува само на нејзиното лично сведоштво. Таа претставува и продолжение на албанската мисионерска традиција што се родила во Скопје. Преку неа, историјата на Гонџа повторно се поврзува со ликот на Наста Михили, проширувајќи ја анализата од индивидуалната кон колективната димензија. Токму ова е една од најинтересните особености на списанието *"Blagovest"*. Наместо да создава култ кон една изолирана личност, списанието ја зачувува меморијата на цела генерација албански жени кои свесно го избрале мисионерскиот живот. Наста Михили, Габриела Михили и Гонџа Бојаџиу не се претставени како три одвоени животни приказни, туку како три сведоштва на истата духовна култура, родена во албанската католичка заедница во Скопје. Ова толкување има големо значење за албанската историографија, бидејќи покажува дека мисионерскиот феномен не бил случаен индивидуален избор, туку плод на конкретна историска, духовна и културна средина.[99]

Во ретроспектива, годините 1931-1937 добиваат значење што нивните современици не можеле да го предвидат. Тоа се најмалку познатите години од животот на Сестра Тереза, но можеби токму најодлучувачките за нејзиното духовно и морално оформување. Во овој период постепено се изградила способноста секој човек да го гледа како носител на безусловно достоинство, да го прифаќа страдањето без да ја изгуби надежта и да ја живее понизноста не како апстрактна доблест, туку како конкретен начин на постоење. Кога историјата подоцна ќе ја препознае како Мајка Тереза на човештвото, светот ќе им се восхитува на плодовите на ова долго

[98] Сестра Габриела Анастазија Михили - Мисионерка во Индија, *Blagovest*, бр. 9, 1974; Три писма на Мајка Тереза, Од мисионерскиот архив, *Blagovest*, бр. 6, 1980

[99] *Blagovijest*, декември 1932; Сестра Габриела Анастазија Михили – Мисионерка во Индија, *Blagovest*, бр. 9, 1974.

духовно созревање. Но документите на *"Katoličke Misije"* и *"Blagovest"* ни овозможуваат да ги согледаме неговите корени. Токму тука лежи нивната најголема вредност: тие не сведочат само за она што Сестра Тереза го направила, туку и за начинот на кој станала личност способна да го оствари тоа.[100]

Во хронологијата на документите на *"Katoličke Misije"*, 1939 година претставува пресвртница во целиот документарен корпус, не затоа што тогаш се променил монашкиот статус на Сестра Тереза или затоа што таа направила нов институционален чекор, туку затоа што документите за првпат непосредно го откриваат нејзиниот карактер во ситуација во која човечкиот живот и моралната одговорност се соочуваат со непосредна опасност. Во историјата на големите личности постојат мигови кога долгогодишното духовно и морално оформување се концентрира во една единствена одлука, донесена за само неколку секунди. Токму таков момент го документира статијата „Две необични случки" (Dvije neobične zgode), објавена во *"Katoličke Misije"* во мај 1939 година. На прв поглед станува збор за обичен настан од животот на едно мисионерско училиште во Калкута, но во суштина тој претставува едно од најсилните сведоштва за моралното оформување на личноста на Сестра Тереза. Историјата сè уште не ја познава како универзална личност, но документот веќе ги открива оние карактерни особини што подоцна ќе ја направат таква.[101]

Настанот се случил во еден ден кој, во секој друг поглед, ќе останел сосема обичен. Сестра Тереза ги придружувала своите ученички кон црквата „Света Тереза", каде што требало да учествуваат на Светата Литургија. Тоа бил пат по кој поминувале безброј пати и ништо не навестувало дека ќе се случи нешто необично. Токму оваа привидна секојдневност му дава уште поголема документарна тежина на настанот. Историјата не се раѓа секогаш во големи и драматични случувања; честопати таа започнува токму во мигот кога обичното ненадејно е прекинато од неочекуваното. Пред колоната ученички ненадејно се појавил разбеснет бивол, создавајќи паника што директно ги загрозила животите на околу сто и осумдесет де-

[100] *"Katoličke Misije"*, 1931–1937; Три писма на Мајка Тереза – Од мисионерскиот архив, *„Blagovest"*, бр. 6, 1980; Сестра Габриела Анастазија Михили – Мисионерка во Индија, *„Blagovest"*, бр. 9, 1974.

[101] „Две необични случки", *"Katoličke Misije"*, Загреб, мај 1939.

војчиња. Во тој миг немало време за размислување, за планирање или за советување. Постоело само време за една единствена одлука.[102]

Токму тука овој извор добива исклучителна вредност за историографската анализа. *"Katoličke Misije"* не ја претставува Сестра Тереза како хероина во традиционалната смисла на зборот. Не користи патетичен јазик, не создава епска слика и не настојува драматично да го прикаже настанот. Напротив, списанието го задржува својот препознатлив, воздржан и фактографски стил. Но токму оваа едноставност на раскажувањето го прави сведоштвото уште поубедливо. Херојството не се прогласува; тоа се открива во начинот на кој човек реагира кога ќе се соочи со опасност. Наместо најнапред да ја побара сопствената безбедност, Сестра Тереза застанала пред своите ученички, станувајќи жив штит меѓу опасноста и нивните животи. Овој гест не бил производ на случаен импулс, туку најјасен израз на карактер што со години бил обликуван преку понизност, дисциплина и чувство на одговорност.[103]

Од психолошка гледна точка, овој настан има значење што далеку ја надминува самата случка. Тој открива дека во хиерархијата на вредностите на Сестра Тереза, животот на другиот секогаш имал апсолутен приоритет пред сопствената сигурност. Тоа не е особина што се раѓа спонтано во миг на опасност; таа претставува резултат на долг духовен и морален процес на воспитување. Уште од младоста во Скопје, каде што се формирала во духот на Маријанската конгрегација и на животот во албанската католичка заедница, па сè до долгите години на тивко служење во Лорето, таа учела дека љубовта кон ближниот не е само чувство, туку пред сè одговорност. Настанот од 1939 година не создава нова особина во нејзиниот карактер; тој само јасно го открива она што претходните документи веќе постепено го навестувале. Во таа смисла, овој настан претставува логична кулминација на целиот процес на нејзиното духовно и морално обликување до тој момент.[104]

Од социолошки аспект, оваа случка сведочи и за преобразбата на односот меѓу Сестра Тереза и нејзините ученички. Таа повеќе не била само наставничка што пренесува знаење или монахиња која го организира учи-

[102] „Две необични случки", *"Katoličke Misije"*, Загреб, мај 1939.

[103] „Две необични случки", *"Katoličke Misije"*, Загреб, мај 1939.

[104] *"Katoličke Misije"*, 1928–1939; „Две необични случки", *"Katoličke Misije"*, Загреб, мај 1939.

лишниот живот. Во мигот на опасноста, таа се појавува како личност што ја презема врз себе одговорноста за животите на другите. Тоа е однос што ги надминува институционалните рамки на образованието и навлегува во сферата на духовното и моралното мајчинство. Токму тука започнува да се обликува вистинската смисла на името „Мајка“, многу пред историјата да почне да ја именува така. Во оваа смисла, документот од 1939 година има и силна симболична вредност: тој го означува преминот од педагошки кон морален авторитет.[105]

Кога списанието *“Blagovest”* многу години подоцна повторно ќе се наврати на овој период, не го толкува овој настан како изолиран пример на херојство, туку како сведоштво за континуитетот на нејзиниот карактер. Во светлината на подоцнежните случувања, овој чин добива речиси пророчка смисла. Читателот веќе ја познава Мајка Тереза како основачка на Мисионерките на љубовта, добитничка на Нобеловата награда за мир и универзален симбол на милосрдието. Сепак, *“Blagovest”* не создава вештачка врска меѓу нејзината светска слава и настанот од 1939 година. Напротив, списанието покажува дека нејзината големина не произлегла од еден единствен херојски чин, туку дека секој период од нејзиниот живот бил природен израз на истиот духовен и морален карактер. Херојството од 1939 година не претставува исклучок; тоа претставува логично продолжение на целиот нејзин животен пат. Токму овој континуитет е еден од најсилните аргументи што ги нудат двата документарни корпуса за историографското толкување на нејзината личност.[106]

Кога овој настан ќе се прочита во светлината на целокупниот нејзин животен пат, тој добива уште подлабоко значење. Албанската девојка која во 1928 година го напуштила Скопје, испратена со солзи и молитви од својата заедница, веќе достигнала таква духовна зрелост што инстинктивно мислела на животот на другите пред сопствениот. Таа повеќе не била само Гонџа Бојаџиу од своето семејство, ниту само Сестра Тереза од Лорето; таа станала жена кај која одговорноста кон човекот се претворила во природен начин на постоење. Токму во оваа точка историјата почнува да го открива она што современиците сè уште не можеле целосно да го

[105] „Две необични случки“, *“Katoličke Misije”*, Загреб, мај 1939.

[106] „Три писма на Мајка Тереза – Од мисионерскиот архив“, *Blagovest*, бр. 6, 1980; „Мајка Тереза – Гласот на совеста. Од Скопје до Индија“, *Blagovest*, бр. 5, Белград, 1978.

согледаат: процесот на нејзиното морално преобразување влегол во својата решавачка фаза. Документите сè уште не го бележат раѓањето на универзалната личност што светот ќе ја запознае како Мајка Тереза, но веќе го документираат оформувањето на карактерот што ќе го направи тоа возможно. Токму во тоа лежи величината на овие извори: тие не ни кажуваат само што се случило, туку ни овозможуваат да разбереме како се обликувала една од најголемите морални совести на дваесеттиот век.[107]

Во хронологијата на документите на *"Katoličke Misije"*, 1942 година зазема особено место, бидејќи истовремено го означува крајот на една етапа и тивкиот премин кон нова фаза од животот на Сестра Тереза. До тој момент списанието внимателно го следело нејзиниот животен пат – од заминувањето од Скопје, преку периодот на формирање во Даблин, патувањето кон Индија, првите години во Лорето и моралната зрелост стекната преку секојдневното служење. Фотографијата објавена во февруарскиот број од 1942 година не претставува само илустрација на оваа етапа; таа го означува документарниот врв на првиот период од нејзиниот мисионерски живот. На неа Сестра Тереза е прикажана меѓу своите ученички во Ентали, Калкута, не како јавна личност, туку како воспитувачка која продолжува да живее тивок и скромен живот, далеку од меѓународното внимание. За современиот истражувач оваа фотографија има исклучително значење, бидејќи го овековечува мигот кога историјата сè уште не ја препознала личноста што подоцна ќе стане еден од најсилните симболи на човечката совест.[108]

Од методолошка гледна точка, оваа фотографија треба да се третира како самостоен историски извор, а не само како илустративен материјал. Во неа можат да се прочитаат елементи што не се наоѓаат во пишаните текстови: смиреноста на нејзиниот став, начинот на кој ученичките се приближуваат кон неа, довербата што се чита на нивните лица и природноста со која Сестра Тереза станала составен дел од нивното секојдневие. Визуелниот документ сведочи дека нејзиниот авторитет не произлегувал од институционалната положба, туку од човечкиот однос што го изградила со заедницата во која живеела. Овој аспект има особено значење, бидејќи иконографски го потврдува она што писмата и хрониките веќе го покажа-

[107] „Две необични случки", *"Katoličke Misije"*, Загреб, мај 1939; Blagovest, бр. 6, 1980.

[108] „Ентали - Калкута", *"Katoličke Misije"*, Загреб, февруари 1942.

ле: за Сестра Тереза воспитувањето не било административна должност, туку чин на љубов, доверба и одговорност. Во оваа смисла, фотографијата не прикажува само наставничка меѓу своите ученички; таа го документира раѓањето на еден морален авторитет што многу подоцна ќе ги надмине границите на училиштето и ќе стане препознатлив во целиот свет.[109]

Најзначајниот елемент на овој документ, сепак, не е само фотографијата. Над неа стои една кратка реченица која на прв поглед може да изгледа како обичен поздрав до читателите на списанието: „Зарем сосема ме заборавивте?“ Токму ова едноставно, воздржано прашање претставува едно од најтрогателните сведоштва во целиот документарен корпус. По четиринаесет години далеку од родниот крај, Сестра Тереза не прашува за својата слава, за своето дело или за сопствените успеси. Таа прашува дали сè уште живее во сеќавањето на луѓето кои некогаш ја испратиле од Скопје. Од историографска гледна точка, оваа реченица ги побива сите толкувања што нејзиниот живот го претставуваат како прекин со сопствените корени. Напротив, таа сведочи дека географската оддалеченост не го ослабнала чувството на припадност; напротив, уште повеќе ја засилила нејзината свест за значењето на меморијата и за духовната врска со заедницата од која произлегла.[110]

Од антрополошка перспектива, ова прашање има значење што далеку ја надминува неговата лична димензија. Секој човек кој долго време е оддалечен од родниот крај во себе ја носи потребата да знае дали заедницата од која произлегол сè уште го памети. Кај Сестра Тереза, ова чувство не е поврзано со желбата да биде запаметена како значајна личност, туку со потребата да го зачува континуитетот на сопствениот идентитет. Таа не бара јавно признание; сака да знае дали духовната врска со местото каде што се родила и понатаму живее во колективната меморија. Токму затоа оваа реченица претставува едно од најсилните сведоштва дека процесот на универзализација на нејзината личност не бил изграден врз заборавање на сопствените корени, туку врз трајна верност кон нив. За истражувачот ова претставува аргумент од исклучителна методолошка тежина, бидејќи произлегува непосредно од современ документ, а не од подоцнежни интерпретации.[111]

[109] „Ентали - Калкута“, *“Katoličke Misije”*, Загреб, февруари 1942.

[110] „Ентали – Калкута“, *“Katoličke Misije”*, Загреб, февруари 1942.

[111] „Ентали – Калкута“, *“Katoličke Misije”*, Загреб, февруари 1942.

Во овој момент завршува и документарниот циклус што списанието *“Katoličke Misije”* ѝ го посветува на Сестра Тереза. Но историјата не завршува тука. Таа продолжува да живее во друг документарен корпус, кој ќе ја преземе задачата да го зачува споменот за оваа личност во деценииите што следуваат. Токму тука на сцената стапува списанието *“Blagovest”*, кое повеќе не го следи развојот на настаните во моментот кога тие се случуваат, туку им се навраќа за да ги протолкува во светлината на историското искуство. Овој премин од едно списание кон друго не претставува само промена на изворот; тој го означува преминот од современа хроника кон историска меморија. Токму затоа оваа особеност му дава на истражувањето специфична методолошка структура. Двата периодични извори не се повторуваат меѓусебно, туку се надополнуваат. Едниот го документира раѓањето и развојот на настаните; другиот сведочи за начинот на кој тие биле зачувани во колективната меморија на Католичката црква и на заедницата што ја изнедрила оваа исклучителна личност.[112]

Од овој момент натаму, нарацијата добива нова димензија. Доколку *“Katoličke Misije”* ја претставува Сестра Тереза како составен дел од секојдневниот живот на католичките мисии, *“Blagovest”* ја согледува како личност која веќе започнала да стекнува морален авторитет во колективната меморија на своите современици. Но и во оваа фаза списанието никогаш не ја одвојува од нејзиното албанско потекло. Напротив, секое враќање кон нејзиниот живот повторно започнува од Скопје, од семејството Бојаџиу, од албанската католичка заедница и од духовната средина што не ја обликувала само Гонџа, туку и Наста Михили, Габриела Михили и другите албански девојки споменати на неговите страници. Токму овој континуитет претставува еден од најважните аргументи на ова истражување: албанскиот идентитет не се претставува како надмината етапа од нејзиниот живот, туку како темел врз кој се изградила нејзината универзалност. Токму овде двата документарни корпуса се спојуваат во единствен историски наратив кој не ја раскажува само биографијата на една мисионерка, туку го документира раѓањето и развојот на една универзална морална свест што ги надминала границите на времето и просторот.[113]

[112] *Blagovest*, бр. 1, 1929; бр. 5, 1978; бр. 6, 1980.

[113] *Blagovest*, бр. 5, 1978; бр. 6, 1980; бр. 9, 1974.

Еден од најзначајните заклучоци што произлегува од паралелното читање на списанијата *"Katoličke Misije"* и *"Blagovest"* е дека историјата на Гонџа Бојаџиу повеќе не може да се толкува според традиционалниот биографски модел, во кој нејзиниот живот се објаснува тргнувајќи од славата што ја стекнала по основањето на Конгрегацијата на Мисионерките на љубовта или по добивањето на Нобеловата награда за мир. Таквиот пристап, иако разбирлив од биографска перспектива, го нарушува историскиот процес, бидејќи минатото го толкува исклучиво во светлината на неговиот конечен исход. Анализираните документи сведочат за сосема поинаква логика. Тие ја градат нејзината личност хронолошки, бележејќи ја секоја етапа во моментот кога таа се одвива, без сознание за идниот историски развој. Токму тоа го прави овој документарен корпус незаменлив за современата историографија. Тој не ја интерпретира историјата однапред; тој сведочи за неа. Не ја проектира иднината врз минатото, туку го зачувува минатото во неговата автентичност. Поради тоа, проучувањето на раниот живот на Гонџа Бојаџиу мора да започне не од Нобеловата награда, не од канонизацијата, ниту од основањето на Мисионерките на љубовта, туку од Скопје, од семејството Бојаџиу и од документите што го забележале првиот чекор на нејзиниот мисионерски пат.[114]

Од ова природно произлегува и втората теза, која претставува централната интерпретативна оска на целото истражување. Документите не ја поддржуваат идејата за постоење на три различни личности Гонџа, Сестра Тереза и Мајка Тереза туку сведочат за континуираниот развој на еден единствен идентитет. Гонџа не исчезнува кога станува Сестра Тереза, ниту Сестра Тереза престанува да постои кога светот почнува да ја познава како Мајка Тереза. Секоја нова етапа ги содржи во себе суштинските елементи на претходната. Албанската девојка од Скопје останува присутна во воспитувачката од Лорето; воспитувачката останува присутна во основачката на Мисионерките на љубовта; а основачката никогаш не се одвојува од споменот на своето семејство, од црквата „Пресвето Срце Исусово" и од албанската католичка заедница што ја оформила. Токму овој континуитет е едно од најсилните сведоштва што ги нудат и *"Katoličke Misije"* и *"Blagovest"*, претставувајќи директен аргумент против толкувањата што нејзината универзалност ја разбираат како резултат на откажување од сопствените корени.[115]

[114] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *Blagovest*, бр. 5, 1978; бр. 6, 1980.

[115] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; Три писма на Мајка Тереза, Од мисионерскиот архив, *Bla-*

Подеднакво значајна е и тезата што се однесува на односот меѓу албанскиот идентитет и универзалноста на нејзината личност. Во голем дел од меѓународната литература, универзалноста на Мајка Тереза започнува со Индија, со Калкута или со основањето на Мисионерките на љубовта. Но документарниот корпус анализиран во ова истражување покажува дека универзалноста не се родила во Индија. Индија била просторот каде што таа добила своја целосна историска форма, но нејзините корени се многу подлабоки: тие се наоѓаат во воспитувањето што го добила во семејството Бојациу, во духовниот живот на црквата „Пресвето Срце Исусово“, во Маријанската конгрегација и во културата на солидарност што ја карактеризирала албанската католичка заедница во Скопје. Ова не е теза изградена врз емоционални интерпретации или врз потребата Мајка Тереза по секоја цена да се поврзе со своето албанско потекло. Напротив, таа произлегува непосредно од документите, кои во секоја етапа продолжуваат да ја именуваат како „албанската девојка од Скопје“. Токму овој терминолошки континуитет има исклучително историографско значење, бидејќи сведочи за начинот на кој нејзините современици го разбирале нејзиниот идентитет.[116]

Подеднакво значајна е и тезата што произлегува од анализата на мисионерската култура на албанската католичка заедница во Скопје. Документите на “Blagovest” јасно сведочат дека Гонџа Бојациу не претставувала изолиран историски феномен. Споменувањето на Наста Михили, Ана, а подоцна и на Сестра Габриела Анастазија Михили, недвосмислено покажува дека станува збор за цела генерација албански девојки кои биле духовно оформени во истата средина и кои мисијата ја разбирале како природно продолжение на животот во верата. На тој начин историјата на Гонџа добива нова историографска димензија. Таа повеќе не останува само историја на една исклучителна личност, туку станува историја на една заедница која создала култура на служење. Оваа теза има особено значење за албанската историографија, бидејќи тежиштето на анализата го пренесува од индивидуалната биографија кон историјата на институциите, религиозното воспитување и духовната култура на албанските католици во Скопје. Токму оваа средина ги создала условите еден личен повик подоцна да добие универзално значење.[117]

---

govest, бр. 6, 1980.

[116] „Нашите мисионерки“, *“Katoličke Misije”*, Год. III, бр. 10, 1928; *Blagovijest*, декември 1932.

[117] *Blagovijest*, декември 1932; Сестра Габриела Анастазија Михили – Мисионерка во Индија,

Една од најзначајните методолошки новини што ги носи ова истражување е и толкувањето на фотографиите како полноправни историографски извори. Во најголемиот дел од публикациите посветени на Мајка Тереза, фотографиите се користат само како визуелни илустрации што го придружуваат текстот. Меѓутоа, документарниот корпус на *"Katoličke Misije"* овозможува поинаков методолошки пристап. Фотографиите од 1929, 1930 и 1942 година не претставуваат само иконографски сведоштва; тие содржат значајни историски информации за постепениот развој на нејзината личност. Нивната меѓусебна споредба овозможува да се следи еволуцијата на Сестра Тереза од млада мисионерка, преку воспитувачка, до морален авторитет на заедницата во која живеела и дејствувала. Овој пристап ја проширува традиционалната методологија на историографијата, третирајќи го визуелниот документ со иста научна тежина како и пишаниот документ.[118]

Од севкупната анализа произлегува заклучок од широко историографско значење. *"Katoličke Misije"* и *"Blagovest"* не се само религиозни списанија што содржат податоци за животот на Сестра Тереза. Тие претставуваат фундаментален периодичен документарен корпус, кој овозможува хронолошка реконструкција на историскиот процес преку кој Гонџа Бојаџиу постепено се изградила како морална личност. Токму овој процес а не само неговите подоцнежни резултати треба да стане централниот предмет на идните научни истражувања. Во таа смисла, историјата на Гонџа Бојаџиу не треба да се согледува како историја на славата на една светица, туку како историја на раѓањето на една универзална совест, документирана со ретка хронолошка доследност од две списанија кои, без да бидат свесни за тоа, го забележале еден од најзначајните морални процеси на дваесеттиот век.[119]

Токму во оваа точка истражувањето го достигнува својот најзначаен интерпретативен и историографски заклучок. Ако документите на "Katoličke Misije" и "Blagovest" се читаат само како биографски извори, тие несомнено нудат богата хроника за раниот живот на Гонџа Бојаџиу. Меѓутоа, нивната вистинска научна вредност е многу подлабока. Тие овозможуваат реконструкција на постепениот процес на формирање на една морална личност уште пред таа да стане светски позната. Благодарение на нив може

Blagovest, бр. 9, 1974.

[118] *"Katoličke Misije"*, Год. IV, бр. 7, 1929; Год. V, бр. 7, 1930; февруари 1942.

[119] *"Katoličke Misije"*, 1928–1942; *Blagovest*, 1929–1980.

да се следи не само развојот на настаните, туку и постепеното обликување на духовниот, етичкиот и хуманистичкиот хоризонт што подоцна ќе ја издигне Мајка Тереза во универзален симбол на човечкото достоинство, милосрдието и безусловната љубов кон ближниот. Во тоа се состои нивната трајна историографска вредност: тие не ја документираат само историјата на една личност, туку и историјата на духовната средина што ја создаде и ја обликуваше таа личност. Оттука, анализата на овие два периодични извора претставува не само придонес кон проучувањето на животот на Мајка Тереза, туку и значаен придонес кон историјата на албанската католичка заедница во Скопје и кон историјата на европското католичко мисионерско движење во првата половина на дваесеттиот век.

Во светлината на севкупната анализа, станува јасно дека историското значење на *"Katoličke Misije"* и *"Blagovest"* не произлегува единствено од фактот што тие зачувале голем број документи за животот на Гонџа Бојаџиу - Сестра Тереза - Мајка Тереза. Нивната вистинска вредност лежи во тоа што овозможуваат да се следи постепеното оформување на една личност пред историјата да ја препознае како универзален симбол. Во повеќето биографии, личноста на Мајка Тереза се толкува преку нејзините подоцнежни дела, како веќе оформена историска фигура. Документите анализирани во ова истражување нудат сосема поинаква перспектива. Тие му овозможуваат на истражувачот да го следи процесот на нејзиното духовно, морално и човечко созревање чекор по чекор, без влијанието на ретроспективните толкувања.

Во таа смисла, *"Katoličke Misije"* не претставува само хроника на католичките мисии. Таа е современ сведок на процесот преку кој една млада Албанка од Скопје постепено се преобразува во личност чиј живот ќе добие светско значење. Од друга страна, *"Blagovest"* не е само продолжение на оваа хроника, туку и нејзина историска меморија. Ако првото списание ги бележи настаните во мигот кога тие се случуваат, второто ја чува нивната смисла во колективната меморија на Црквата и на заедницата. Затоа овие два документарни корпуса не се повторуваат, туку заемно се надополнуваат, создавајќи единствена и континуирана историска целина.

Оттука произлегува и едно од најважните методолошки сознанија на ова истражување. Историјата на Мајка Тереза не треба да се реконструира само преку подоцнежните биографии, мемоари или официјални црковни

документи. Таа треба да се темели и врз периодичниот печат, кој ги зачувал првите сведоштва за нејзиниот живот во времето кога никој не можел да претпостави дека станува збор за личност што ќе ја одбележи историјата на дваесеттиот век. Токму затоа периодичните публикации добиваат вредност на примарни историографски извори, бидејќи не ја толкуваат историјата однапред, туку ја бележат во нејзиното непосредно настанување.

Во исто време, анализата покажува дека процесот на преобразување од Гонџа Бојациу во Сестра Тереза, а подоцна во Мајка Тереза, не претставува низа на прекини, туку континуиран духовен и човечки развој. Секоја етапа природно произлегува од претходната. Верата примена во семејството, духовното воспитување во албанската католичка заедница во Скопје, искуството во Лорето, годините поминати во Калкута и подоцнежното основање на Мисионерките на љубовта претставуваат делови од еден ист органски процес. Токму оваа историска континуитетност е една од најсилните тези што произлегуваат од анализата на двата документарни корпуса.

Истражувањето, исто така, покажува дека универзалноста на Мајка Тереза не може да се разбере без нејзините скопски и албански корени. Универзалноста не го поништува идентитетот; таа го проширува. Во документите на "Katoličke Misije" и "Blagovest", Гонџа останува „албанската девојка од Скопје" дури и тогаш кога веќе живее и работи во Индија. Оваа терминолошка доследност претставува историски факт што има особено значење за современата историографија, бидејќи сведочи за начинот на кој нејзините современици ја разбирале нејзината личност.

Анализата на двата периодични корпуса овозможува да се формулира и поширок научен заклучок. Историјата на Гонџа Бојациу не е само историја на една исклучителна жена. Таа е историја на една духовна средина, на една заедница и на една култура што успеала да создаде личност способна да го надмине сопственото време и сопствениот простор. Во тоа се состои и најголемиот придонес на ова истражување: преку критичка анализа на документите од "Katoličke Misije" и "Blagovest", се реконструира не само животниот пат на Мајка Тереза, туку и историскиот процес на раѓањето на една универзална морална совест, чија порака продолжува да ја надминува и географијата и времето.

CHAPTER ONE

I. The Birth of a Universal Consciousness

The history of civilizations demonstrates that the individuals who succeed in transforming the moral consciousness of humanity are not born at the moment when the world begins to recognize them, but much earlier in the quiet intimacy of the family, within the culture of the community in which they are raised, and through the first experiences that shape their way of thinking. For this reason, the story of Gonxhe Bojaxhiu cannot begin in Calcutta, nor on the day she received the Nobel Peace Prize, and even less at the moment of her canonization. It begins in Skopje of the 1920s, within a small Albanian Catholic community where faith was not merely a liturgical practice but a way of life; where the family was not simply a social institution but the first school of responsibility toward one's fellow human beings; and where solidarity was cultivated as an inseparable component of human identity. It is within this historical environment that the journey of a young girl begins a girl whom contemporary documents knew only as Gonxhe Bojaxhiu, unaware that they were recording the first steps of a person who would one day become a universal symbol of mercy and human dignity.[120]

In this sense, Skopje should not be regarded merely as Gonxhe's birthplace, but as the historical space in which a spiritual culture capable of nurturing lives dedicated to service was formed. Although numerically small, the Albanian Catholic community established a strong tradition of religious, cultural, and civic education. The Church of the Sacred Heart of Jesus was not

[120] *"Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 10, Zagreb, December 1928; *Blagovijest*, December 1932.

simply a place where the liturgy was celebrated; it was the center around which community life revolved, where the young were educated, charitable works organized, and new generations morally formed. Within the atmosphere of the Marian Congregation, the church choir, and the associations of Catholic girls, Gonxhe learned that faith does not end with prayer but continues through concrete responsibility toward one's neighbor. This culture of service was not the product of an abstract ideal but an integral part of the daily life of Albanian Catholic families in Skopje, who regarded mercy and solidarity as the natural expression of their faith.[121]

Documentary sources portray Gonxhe as one of the most distinguished students of the Skopje Gymnasium. She earned the respect of both teachers and classmates not only because of her intellectual abilities but also because of her seriousness, discipline, and active involvement in the life of the Church. She sang regularly in the parish choir, was among the most active members of the Marian Congregation, and played a leading role in the Catholic girls' associations. This testimony possesses exceptional historiographical significance because it demonstrates that her missionary vocation did not emerge as a rupture with her previous life but as the natural continuation of an education founded upon responsibility, discipline, and love for humanity. Consequently, the documents do not describe her decision as a sudden emotional impulse, but rather as the logical outcome of a long process of moral and spiritual maturation.[122]

One of the most important testimonies published in *"Katoličke Misije"* states that God's call reached Gonxhe while she was still a sixth-grade student at the Gymnasium. The editors compared this moment to the apostolic calling of Saint Peter, who left behind his fishing nets to follow Christ. This comparison was far more than a rhetorical figure; it reflected the way her contemporaries understood her decision. Just as Peter abandoned the means of his livelihood, Gonxhe left behind her books, her youth, and the security of her family home in order to answer a call that promised neither fame nor security, but only service. This biblical analogy reveals how her community interpreted her choice not as a loss, but as a conscious offering of herself in the service of God and humanity.[123]

---

[121] *Blagovijest*, December 1932; *"Katoličke Misije*", Vol. III, No. 10, Zagreb, December 1928.

[122] *"Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 10, Zagreb, December 1928.

[123] *"Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 10, Zagreb, December 1928.

Her decision affected far more than the Bojaxhiu family. It was experienced as an event that united the entire Albanian Catholic community of Skopje. Contemporary sources testify that her departure left a profound void within the community because Gonxhe had already become an indispensable part of its youth and ecclesiastical activities. This testimony is especially significant because it demonstrates that her identity was always formed in relationship with the community. She did not develop in isolation, but within an environment where faith was understood as a collective experience and moral education was shaped through the cooperation of the family, the Church, and communal life. For this reason, her story cannot be reduced to the biography of a single individual; it must be read as the history of a community that succeeded in creating the conditions for the birth of a universal consciousness.[124]

Within this historical panorama also appears the figure of Nasta Mihili, who, together with Gonxhe and Ana, represented the same generation of Albanian young women formed within the spiritual atmosphere of Skopje. Their collective appearance in the pages of "Blagovest" was by no means accidental. It demonstrates that the Albanian Catholic community did not produce merely one exceptional missionary, but rather cultivated an entire missionary culture. Consequently, Nasta Mihili should not be viewed as a secondary figure in this history. On the contrary, her presence reinforces the central thesis that the missionary vocation was not simply Gonxhe's personal spiritual choice but part of the collective consciousness of a generation of Albanian Catholic women. Historiographical analysis, therefore, should not be confined solely to the figure of Mother Teresa, but should also embrace those women who, although absent from the attention of international historiography, formed an integral part of the same spiritual culture that made her emergence possible. [125]

The path that opened before Gonxhe Bojaxhiu toward the end of the summer of 1928 represented far more than a physical departure from her native city. It marked the beginning of a historical process whose true dimensions neither she nor her contemporaries could yet foresee. Herein lies one of the greatest values of the documentary corpus preserved in "Katoličke Misije". The journal does not write about a figure who had already entered history; rather,

[124] *"Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 10, Zagreb, December 1928; *Blagovijest*, December 1932.

[125] *Blagovest*, December 1932; *Blagovest*, No. 9, 1974.

it records the journey of a young Albanian woman setting out toward an unknown world, guided solely by the conviction that she was responding to the call of God. This documentary immediacy constitutes one of the source's greatest historiographical strengths, for it captures the event as it unfolds, without burdening it with meanings that would only emerge decades later. For the modern historian, precisely this absence of retrospective interpretation makes these documents exceptionally authentic, allowing history to be reconstructed according to its natural course rather than through the lens of later knowledge.[126]

The day of her departure remained deeply engraved in the memory of her contemporaries as one of those rare moments when human emotion and religious faith merged into a single experience. *"Katoličke Misije"* reports that hundreds of people gathered at the Skopje railway station to bid farewell to Gonxhe. Present were not only members of her family but also priests, religious sisters, teachers, classmates, members of the Marian Congregation, and numerous faithful who knew her as the quiet, devoted, and beloved daughter of the Albanian Catholic community. The atmosphere described by the journal is far from triumphalist. Instead, it is permeated with profound emotion, where the tears of farewell intertwine with prayers and blessings for the journey that was about to begin. This scene should not be interpreted merely as a biographical episode; it represents the moment when an entire community entrusted one of its own to a mission whose historical significance none of them could yet imagine.[127]

From a historiographical perspective, this event carries a significance that extends far beyond the act of departure itself. It demonstrates that the missionary vocation was understood not as an individual undertaking but as a collective experience of the community. Within the Albanian Catholic culture of Skopje, a missionary did not depart solely in his or her own name, but as the representative of the community that had nurtured, educated, and spiritually formed that person. For this reason, contemporary sources never separate Gonxhe from the environment in which she was raised. She consistently remains „the Albanian girl from Skopje," not merely as an ethnic designation but

[126] *"Naše misijonarke" (Our Missionaries), "Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 10, Zagreb, December 1928.

[127] *"Naše misijonarke" (Our Missionaries), "Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 10, Zagreb, December 1928.

as an inseparable component of her identity. This continuity accompanies the entire documentary record that follows, demonstrating that her universal vocation was not achieved through the abandonment of her origins but through the expansion of those origins into a broader horizon of human solidarity.[128]

At the same time, Gonxhe's departure cannot be understood apart from the generation to which she belonged. It is here that the figure of Nasta Mihili acquires particular importance. By presenting Gonxhe, Nasta, and Ana side by side, *"Blagovest"* does not intend to recount three separate biographies; rather, it bears witness to the existence of a historical phenomenon. All three were daughters of the same Albanian Catholic community, spiritually formed within the same environment and inspired by the same missionary ideal. This testimony decisively refutes the interpretation that Gonxhe Bojaxhiu's story was an isolated case. Instead, she belonged to a generation that understood missionary service as the natural continuation of a life rooted in faith and as the highest expression of human responsibility. Consequently, her story acquires a collective dimension, becoming part of the broader history of the Albanian missionary culture of Skopje.[129]

After leaving Skopje, Gonxhe's journey led her to Zagreb, then the principal center of Catholic missionary activity within the Yugoslav lands. In the pages of *"Katoličke Misije"*, Zagreb is portrayed not merely as a transit station but as the gateway through which young missionaries entered an international network of spiritual service. For Gonxhe, this represented her first encounter with a world far larger than the one she had previously known. Yet even in this new environment her identity did not disappear. The journal continued to describe her as the Albanian girl from Skopje, affirming that her origins remained an inseparable part of the person she was becoming. This detail possesses considerable methodological significance because it demonstrates that contemporary documents perceived no contradiction between national identity and missionary vocation. On the contrary, they regarded them as complementary dimensions of the same human personality.[130]

---

[128] *"Naše misijonarke" (Our Missionaries), "Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 10, Zagreb, December 1928; Blagovijest, December 1932.

[129] *Blagovijest*, December 1932; Sister Gabriela Anastazija Mihili – Missionary in India, *Blagovest*, No. 9, 1974.

[130] *"Naše misijonarke" (Our Missionaries), "Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 10, Zagreb, December 1928

From Zagreb, the journey continued toward Dublin, where Gonxhe entered the Congregation of the Sisters of Loreto. This stage marked the beginning of a new transformation not because her identity changed, but because the horizon of her mission expanded. The letters she wrote from Ireland, later published in "Katoličke Misije", reveal an extraordinary sensitivity toward every new experience. She described churches, landscapes, people, and the life of the religious community not with the curiosity of a traveler but with the serenity of someone seeking to discern God's will in every circumstance. These letters contain neither complaints about the distance from home nor uncertainty concerning the path she had chosen. Instead, they are permeated by gratitude, humility, and the firm conviction that every step formed part of a mission transcending individual existence. It is here that the identity of Sister Teresa begins to take shape not as a replacement for Gonxhe Bojaxhiu, but as the natural development of a vocation born years earlier within the Bojaxhiu family and the Albanian Catholic community of Skopje.[131]

In Dublin, history had not yet witnessed the birth of the person whom the world would later know as Mother Teresa. The documents record something even more fundamental: the quiet formation of a character. Built upon humility, discipline, and unwavering fidelity to her vocation, this formation would later become the foundation of her entire life's work in India. For this reason, the documentary chronology preserved in *"Katoličke Misije"* should not be read as a sequence of isolated events, but as the gradual and uninterrupted history of the birth of a universal consciousness a consciousness that, before transforming the world, first transformed itself.[132]

The distance that separated Dublin from Skopje could not be measured merely by the thousands of kilometers stretching across the European continent. For Gonxhe Bojaxhiu, it signified entry into a new spiritual world, where her identity would not be tested through the abandonment of her roots but through her ability to transform those very roots into a universal language of service. It is precisely at this stage that the documentary material published in *"Katoličke Misije"* assumes exceptional historiographical significance. Through

[131] *"Što pišu naši misijonari" (What Our Missionaries Write), "Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 1, Zagreb, 1928; *"Listovi iz misija" (Letters from the Missions), "Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 1, April 1929.

[132] *"Listovi iz misija" (Letters from the Missions), "Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 1, April 1929.

her letters, the reader does not encounter a biography written retrospectively, but hears the immediate voice of a young woman who experiences, step by step, the separation from her homeland and the entrance into an entirely unfamiliar world. These letters are far more than missionary correspondence; they constitute documentary evidence of an inner transformation in which religious conviction and human experience developed simultaneously, laying the foundations of the personality that would gradually mature in the years to come.[133]

In every line of these letters one recognizes a characteristic that would accompany her throughout her entire life: the complete absence of personal self-promotion. Gonxhe never writes of herself as the central figure of events but rather as one participant within a mission infinitely greater than the individual. Her descriptions of churches, the Loreto community, the Irish countryside, and everyday religious life are not intended to impress the reader. Instead, they reveal a spirit striving to discern the presence of God in every new experience. This manner of writing possesses remarkable historiographical value, for it demonstrates that Gonxhe's spiritual world was built upon attentive observation, humility, and gratitude rather than upon any awareness of future historical greatness. Consequently, these letters should be read not merely as missionary documents but as primary sources for understanding the moral and spiritual formation of one of the twentieth century's most influential humanitarian figures.[134]

During her stay in Dublin occurred one of the decisive moments of her entire journey: her entrance into the Congregation of the Sisters of Loreto and the reception of the religious name Sister Teresa. In much contemporary historiography this moment has often been interpreted as a rupture, as though the new name signified the birth of an entirely different identity. Yet the documents published in *"Katoličke Misije"*, together with the later testimonies preserved in *"Blagovest"*, invite a far deeper interpretation. The new name did not replace Gonxhe; it marked her entrance into a new stage of the same life. Her Albanian heritage, her family upbringing, her memories of Sko-

[133] *"Što pišu naši misijonari" (What Our Missionaries Write), "Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 1, Zagreb, 1928.

[134] *"Što pišu naši misijonari" (What Our Missionaries Write), "Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 1, Zagreb, 1928.

pje, and the spiritual culture of the Albanian Catholic community remained unchanged. What expanded was not her identity, but the horizon of her mission. From a historiographical perspective, it is therefore more accurate to speak of the expansion of identity rather than its transformation.[135]

When the first stage of her formation in Ireland had come to an end, her journey continued eastward. Contemporary sources present this voyage not as an adventurous expedition toward exotic lands but as the natural continuation of a missionary vocation. For Gonxhe, the sea separating Europe from Asia was not a boundary between civilizations but a bridge leading her closer to the people whom she had resolved to serve. During this voyage, her letters begin to reveal reflections that testify to the maturation of a new moral consciousness. She does not experience departure as the loss of a homeland but as the widening of human responsibility. Thus, the physical journey simultaneously becomes an interior pilgrimage in which geographical borders gradually lose their significance before the conviction that every human being regardless of language, nationality, or culture shares the same inherent dignity.[136]

When the ship reached Colombo, and later continued toward Madras and Darjeeling, the documentary narrative did not dwell upon descriptions of exotic landscapes. Instead, it concentrated upon the human experiences awakened within Sister Teresa herself. Rather than romanticizing distant countries and unfamiliar cultures, the sources record her profound admiration for the people she encountered and her immediate sensitivity to the suffering she witnessed around her. This marks a decisive turning point in the documentary narrative. For the first time, the reader understands that missionary life is not merely the fulfillment of a religious obligation but a direct encounter with the reality of poverty and wounded human dignity. This experience transformed not simply the place where Sister Teresa lived, but also the manner in which she understood the meaning of service. Here begins the gradual formation of the philosophy of life that, decades later, would become the foundation of all her humanitarian work.[137]

---

[135] *"Što pišu naši misijonari" (What Our Missionaries Write), "Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 1, Zagreb, 1928; *Three Letters of Mother Teresa – From the Missionary Archive, Blagovest*, No. 6, 1980.

[136] *"Listovi iz misija" (Letters from the Missions), "Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 1, Zagreb, April 1929.

[137] *"Listovi iz misija" (Letters from the Missions), "Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 1, Zagreb, April 1929.

Her arrival in Calcutta represented not merely the conclusion of a long journey that had begun in the narrow streets of the Albanian Catholic quarter of Skopje, but the entrance into an entirely new historical, cultural, and human world. If Dublin had been the place where Gonxhe learned the discipline of religious life and the language of missionary vocation, Calcutta would become the place where she learned the universal language of compassion. At this point the documentary corpus of *"Katoličke Misije"* acquires an entirely new dimension. The narrative no longer limits itself to descriptions of travel or convent life; instead, it begins to record Sister Teresa's encounter with a world in which poverty, illness, and social inequality were not abstract concepts but the everyday reality of countless human lives. The reader no longer follows only the story of an Albanian girl who had left her homeland but begins to perceive that her missionary experience had entered the decisive phase in which the ideals of her spiritual formation would be tested through direct confrontation with human suffering.[138]

One of the most remarkable characteristics of this documentary corpus is that Sister Teresa never describes India through the eyes of a European traveler fascinated by Oriental exoticism. Her letters are almost entirely devoid of romantic portrayals of landscapes, temples, or unusual customs that so often characterized travel literature of the period. Her attention is consistently directed toward the human person. She observes the faces of children, the exhaustion of laborers, the struggles of impoverished families, and the dedication of fellow missionaries. This perspective is of extraordinary historiographical importance because it reveals that the true center of her attention was never geography but human dignity. Consequently, *"Katoličke Misije"* documents the emergence of a worldview that would remain unchanged throughout her entire life: **the human person is always more important than the place in which he or she lives, than ethnic origin, religious affiliation, or any other social distinction.[139]

With her arrival in Calcutta, the missionary journey entered a new phase, one in which the ideals cultivated in the Albanian Catholic communi-

[138] *"Listovi iz misija" (Letters from the Missions), "Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 1, Zagreb, April 1929.

[139] *"Listovi iz misija" (Letters from the Missions), "Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 1, Zagreb, April 1929.

ty of Skopje and strengthened during her formation in Dublin would be confronted with the concrete realities of everyday life in India. The documentary material preserved in *"Katoličke Misije"* demonstrates that this period should not be interpreted simply as the beginning of Sister Teresa's missionary service. Rather, it represents the decisive stage in which her spiritual vocation was translated into daily practice. The ideals that had guided her departure from Skopje were no longer abstract principles; they became living responsibilities, exercised through teaching, community life, and direct encounters with those entrusted to her care. It was during these years that the moral foundations of the future Mother Teresa were quietly but firmly established.[140]

One of the most significant aspects of this period was her appointment as a teacher in the educational institutions of the Sisters of Loreto. At first glance, this responsibility may appear to have been an ordinary educational assignment. Yet the documentary evidence demonstrates that it exercised a profound influence upon the development of her personality. Teaching was not simply the transmission of knowledge; it became a school in which Sister Teresa learned to cultivate trust, attentiveness, patience, and responsibility toward every individual entrusted to her care. The classroom thus became a place where education and charity were inseparably united. The vocation of the educator gradually evolved into the vocation of one who served the whole person rather than merely the intellect.[141]

This experience also marked the gradual emergence of the maternal dimension that would later become the defining characteristic of her universal mission. Long before the world began to call her *„Mother Teresa*", she had already learned to approach children with genuine maternal concern as their teacher, guide, protector, and moral support. Consequently, the years spent in Loreto cannot be regarded merely as preparation for her later work. They constituted the very laboratory in which the ethical principles that would eventually shape the Missionaries of Charity were first developed. It was here that service ceased to be understood simply as religious duty and became a comprehensive way of relating to every human person.[142]

---

[140] *"Listovi iz misija" (Letters from the Missions), "Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 1, Zagreb, April 1929.

[141] *"Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 7, Zagreb, September 1929.

[142] *"Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 7, Zagreb, September 1929.

The photographs published in *"Katoličke Misije"* during 1929 and 1930 possess exceptional methodological significance because they are not merely illustrations accompanying the written narrative but independent historical sources. In the first photograph, Sister Teresa appears among a group of young missionaries, where her individual identity is still closely integrated into the collective life of the religious community. In another photograph, she is shown surrounded by her pupils following their First Holy Communion. A comparison of these two visual documents reveals a remarkable evolution. The first presents a missionary still undergoing formation; the second portrays an educator who has already established a profound relationship of trust with those entrusted to her care. This transformation is expressed not through words but through the silent testimony of the visual document itself, making the photograph as valuable for historiographical interpretation as her own correspondence.[143]

From today's perspective, these photographs possess a significance that their original editors could scarcely have imagined. They did not intend to immortalize the future recipient of the Nobel Peace Prize, nor the future saint of the Catholic Church. They simply documented the everyday life of an Albanian missionary serving in India. Precisely this absence of retrospective intention gives them extraordinary historiographical value. They were not created to construct a legend but to record reality. Consequently, they remain untouched by later interpretations and preserve, with exceptional authenticity, the gradual process through which Sister Teresa's personality was formed. Only history itself would later invest these ordinary images with extraordinary meaning.[144]

At this stage of her life, it becomes increasingly evident that the documents record far more than the development of a missionary career. They document the birth of a new understanding of the human person. Every letter, every photograph, and every chronicle published in *"Katoličke Misije"* bears witness to the fact that Sister Teresa did not conceive of mission as the dissemination of ideas but as complete dedication to the concrete needs of every

[143] *"Our Two Missionaries Standing in the Second Row," "Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 7, Zagreb, September 1929; *"Calcutta: Happy After Their First Holy Communion with Sister Teresa Bojaxhiu," "Katoličke Misije"*, Vol. V, No. 7, Zagreb, October 1930.

[144] *"Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 7, Zagreb, September 1929; Vol. V, No. 7, Zagreb, October 1930.

individual. This transformation constitutes the central axis of her entire life's journey. Here began to emerge the philosophy of life that, many years later, would find its fullest expression in the work of the Missionaries of Charity. Before founding a new religious congregation, she first established a new ethic of service one born not from theoretical reflection but from daily experience among those living at the margins of poverty, suffering, and abandonment.[145]

If the first years in India represented a period of adaptation to a new world, they simultaneously revealed a deeper historical process that was unfolding quietly beneath the surface of ordinary missionary life. The documents do not present dramatic events or spectacular achievements. Instead, they reveal something far more enduring: the slow formation of a moral character whose greatness would later become visible to the entire world. In this sense, the years spent in Loreto should not be interpreted as a secondary chapter preceding her later humanitarian work. They constituted the indispensable foundation upon which her future universal mission would rest. Without the discipline acquired in the classroom, without the humility cultivated through daily religious life, and without the close human relationships established with her students and colleagues, the later emergence of Mother Teresa as a universal moral authority would scarcely be comprehensible. The documentary record therefore demonstrates that extraordinary historical figures are rarely shaped through extraordinary events alone; more often, they are formed through years of faithful service performed in silence, long before history begins to recognize their significance.[146]

If the first years in India represented the period of adaptation to a new cultural and spiritual environment, then the years 1931-1937 marked the quiet maturation of a character that history had not yet discovered. For the contemporary historian, this constitutes one of the most challenging stages to interpret precisely because the documentary record contains no spectacular events, dramatic turning points, or public recognition. Instead, it preserves the uninterrupted rhythm of ordinary missionary life. Yet it is precisely this apparent ordinariness that gives these documents their greatest historical value. The lives of truly exceptional individuals are not shaped solely by mo-

[145] *"Listovi iz misija" (Letters from the Missions), "Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 1, Zagreb, April 1929; *"Katoličke Misije"*, Vol. V, No. 7, Zagreb, October 1930.

[146] *"Katoličke Misije"*, Vols. IV–V (1929–1930).

ments that attract public attention; they are forged in the silence of everyday fidelity, where character is refined through perseverance, humility, discipline, and unwavering commitment to duty. The pages of *"Katoličke Misije"* portray not a missionary striving for prominence but a religious sister who regarded ordinary daily life as the privileged place in which her vocation was fulfilled. Consequently, this period should not be interpreted as an empty interval in her biography but as one of the decisive stages in her moral and spiritual formation.[147]

Every morning at the Loreto Convent followed the same disciplined rhythm: communal prayer, participation in religious life, preparation for classes, and long hours devoted to the education of her students. To an ordinary observer, such a life might have appeared uneventful. Yet the documentary evidence reveals something far more profound. It demonstrates that genuine moral greatness is not born from extraordinary episodes but from the capacity to live ordinary responsibilities with extraordinary fidelity. In this sense, Loreto became Sister Teresa's true school of interior discipline, where even the smallest daily duty acquired profound spiritual significance. Such a way of life explains why she would later be capable of confronting challenges far greater than any she had yet encountered. The character that the world would eventually admire was not formed when she later walked the streets of Calcutta; it had already been patiently shaped during these long years of silent service within the walls of Loreto.[148]

Particularly significant for reconstructing this period are the letters published many decades later in *"Blagovest"*. They allow the historian to enter Sister Teresa's inner spiritual world, reaching dimensions that missionary chronicles alone could never reveal. These writings do not present a woman convinced of her own greatness but rather a soul continually striving to become more faithful to the will of God. She speaks neither of achievements nor of personal accomplishments, but of the necessity that every action be rooted in love and humility. Such testimony constitutes one of the strongest documentary confirmations that her missionary identity was never built upon self-confidence or ambition but upon the conviction that service must always

[147] *"Katoličke Misije" (1931–1937); Three Letters of Mother Teresa – From the Missionary Archive, Blagovest*, No. 6, 1980.

[148] *"Katoličke Misije"* (1931–1937); Blagovest, No. 6, 1980.

remain more important than the person who performs it. From a historiographical perspective, these letters provide an indispensable counterbalance to later interpretations that tend to understand her life exclusively through the prism of her subsequent international fame.[149]

Within this stage of the documentary narrative, the figure of Sister Gabriela Anastazija Mihili emerges with particular importance. Her testimonies are far more than personal recollections; they constitute primary historical sources for understanding the daily life of Sister Teresa. Gabriela makes no attempt to construct a heroic portrait. Instead, she describes a fellow religious who accepted even the most demanding responsibilities without complaint, who preserved her interior serenity under the most difficult circumstances, and who regarded every act of service as an inseparable expression of her relationship with Christ. It is precisely the simplicity of this testimony that gives it exceptional credibility. We are not confronted with the interpretation of a historian writing retrospectively but with the recollections of a woman who lived alongside Sister Teresa and personally witnessed the gradual formation of her character. In this sense, Sister Gabriela becomes one of the most authoritative witnesses to the process through which Gonxhe Bojaxhiu gradually matured into Sister Teresa.[150]

The importance of Sister Gabriela extends beyond her personal testimony. She also represents the continuation of the Albanian missionary tradition that had taken root in Skopje. Through her, the history of Gonxhe once again becomes connected with the figure of Nasta Mihili, expanding the analysis from the level of individual biography to that of collective historical experience. This is one of the most distinctive characteristics of *"Blagovest"*. Rather than constructing a cult around a single extraordinary individual, the journal preserves the memory of an entire generation of Albanian women who consciously embraced missionary life. Nasta Mihili, Gabriela Mihili, and Gonxhe Bojaxhiu are therefore presented not as three separate biographies but as three expressions of the same spiritual culture, born within the Albanian Catholic community of Skopje. This interpretation possesses considerable importance for Albanian historiography because it demonstrates that

[149] *Three Letters of Mother Teresa – From the Missionary Archive, Blagovest*, No. 6, 1980.

[150] *Sister Gabriela Anastazija Mihili – Missionary in India, Blagovest,* No. 9, 1974; *Three Letters of Mother Teresa, From the Missionary Archive, Blagovest*, No. 6, 1980.

the missionary phenomenon was not an accidental individual choice but the product of a specific historical, cultural, and spiritual environment.[151]

Viewed retrospectively, the years 1931–1937 acquire a significance that their contemporaries could scarcely have foreseen. They remain among the least documented years of Sister Teresa's life, yet they were perhaps the most decisive for her moral and spiritual development. During this period she gradually acquired the capacity to recognize every human being as the bearer of unconditional dignity, to confront suffering without surrendering hope, and to practice humility not as an abstract virtue but as a concrete manner of existence. When history would later recognize her as Mother Teresa of humanity, the world would admire the visible fruits of this long interior maturation. Yet the documentary evidence preserved in *"Katoličke Misije"* and *"Blagovest"* allows us to perceive its hidden roots. Therein lies the enduring value of these sources: they testify not only to what Sister Teresa accomplished, but also to the manner in which she became the person capable of accomplishing it.[152]

Within the documentary chronology preserved by *"Katoličke Misije"*, the year 1939 marks a decisive turning point not because it witnessed a change in Sister Teresa's religious status or the beginning of a new institutional mission, but because, for the first time, the documents reveal her moral character in a situation where human life itself was exposed to immediate danger. Throughout history there are moments when years of spiritual discipline and moral formation become concentrated into a single decision made within only a few seconds. Such a moment is documented in the article „Two Extraordinary Incidents" (Dvije neobične zgode), published in *"Katoličke Misije"* in May 1939. At first glance, it appears to describe an ordinary episode from the life of a missionary school in Calcutta. In reality, however, it constitutes one of the most compelling testimonies to the moral formation of Sister Teresa's character. History had not yet recognized her as a universal humanitarian, yet the document already reveals the qualities that would one day make her such a figure.[153]

---

[151] *Blagovijest*, December 1932; *Sister Gabriela Anastazija Mihili – Missionary in India, Blagovest*, No. 9, 1974.

[152] *"Katoličke Misije" (1931–1937); Three Letters of Mother Teresa – From the Missionary Archive, Blagovest*, No. 6, 1980; *Sister Gabriela Anastazija Mihili – Missionary in India, Blagovest*, No. 9, 1974.

[153] *"Dvije neobične zgode" (Two Extraordinary Incidents), "Katoličke Misije"*, Zagreb, May 1939.

The incident occurred on what had begun as an entirely ordinary day. Sister Teresa was accompanying her students to St. Teresa's Church, where they were to participate in the celebration of Holy Mass. It was a route they had walked countless times, and nothing suggested that anything unusual would happen. Precisely this atmosphere of normality gives the event its remarkable documentary value. History is not always born amid dramatic upheavals; often it emerges unexpectedly in the interruption of ordinary life. Suddenly, an enraged buffalo charged toward the group, creating panic and placing the lives of approximately one hundred and eighty schoolgirls in immediate danger. There was no time for deliberation, consultation, or calculation. There was only time for a single decision.[154]

It is at precisely this point that the source acquires exceptional historiographical significance. *"Katoličke Misije"* does not portray Sister Teresa as a heroine in the conventional literary sense. The article avoids emotional exaggeration, epic language, or dramatic embellishment. Instead, it preserves its characteristic documentary sobriety and factual restraint. Yet it is precisely this simplicity that makes the testimony so convincing. Heroism is not proclaimed; it reveals itself through the way a person responds when confronted with danger. Rather than seeking her own safety, Sister Teresa instinctively placed herself between the charging animal and her students, becoming a living shield protecting the lives entrusted to her care. This act was not the result of a spontaneous impulse but the clearest manifestation of a character patiently formed through years of humility, discipline, and responsibility.[155]

From a psychological perspective, this episode possesses a significance far greater than the event itself. It demonstrates that within Sister Teresa's hierarchy of values, the life of another person always held absolute priority over her own safety. Such an attitude does not arise spontaneously in moments of crisis; it is the fruit of a long process of spiritual and moral formation. From her youth in Skopje, where she was educated within the Marian Congregation and the Albanian Catholic community, through the years of silent service at Loreto, she had learned that love of one's neighbor was not merely an emotion but a concrete responsibility. Consequently, the episode of 1939 did not create a new virtue within her character; it simply revealed with extraordinary

[154] *"Dvije neobične zgode" (Two Extraordinary Incidents), "Katoličke Misije"*, Zagreb, May 1939.

[155] *"Dvije neobične zgode" (Two Extraordinary Incidents), "Katoličke Misije"*, Zagreb, May 1939.

clarity what previous documents had already suggested. In this sense, the incident represents the logical culmination of the entire process of her moral and spiritual development up to that point.[156]

From a sociological perspective, the event also illustrates the transformation of Sister Teresa's relationship with her students. She was no longer merely a teacher transmitting knowledge, nor simply a religious sister organizing school life. At the decisive moment of danger, she emerged as the person willing to assume full responsibility for the lives of others. Such responsibility transcended the institutional framework of education and entered the sphere of spiritual motherhood. It is here that the authentic meaning of the title „Mother" begins to emerge—long before history itself would bestow that name upon her. Thus, the document of 1939 possesses profound symbolic significance, marking the transition from pedagogical authority to moral authority.[157]

When *"Blagovest"* revisited this period many years later, it did not interpret the event as an isolated act of heroism but as evidence of the continuity of Sister Teresa's character. Read in the light of later history, the episode assumes an almost prophetic dimension. By then, readers already knew Mother Teresa as the founder of the Missionaries of Charity, the recipient of the Nobel Peace Prize, and a universal symbol of mercy. Yet *"Blagovest"* carefully avoids constructing an artificial connection between her later fame and the events of 1939. Instead, it demonstrates that her greatness did not arise from one heroic act but from the uninterrupted continuity of the same moral character expressed throughout every stage of her life. The courage displayed in 1939 was therefore not an exception; it was the natural consequence of everything that had preceded it. This continuity constitutes one of the strongest historiographical arguments offered by the documentary evidence preserved in both periodicals.[158]

When this episode is interpreted within the broader context of her entire life, its significance becomes even more profound. The Albanian girl who

---

[156] *"Katoličke Misije" (1928–1939); "Dvije neobične zgode" (Two Extraordinary Incidents), "Katoličke Misije"*, Zagreb, May 1939.

[157] *"Dvije neobične zgode" (Two Extraordinary Incidents), "Katoličke Misije"*, Zagreb, May 1939.

[158] *Three Letters of Mother Teresa – From the Missionary Archive, Blagovest,* No. 6, 1980; *Mother Teresa – The Voice of Conscience: From Skopje to India, Blagovest*, No. 5, Belgrade, 1978.

had departed from Skopje in 1928, accompanied by the tears and prayers of her community, had now reached such moral maturity that her first instinct was to protect the lives of others before considering her own. She was no longer merely Gonxhe Bojaxhiu, nor only Sister Teresa of Loreto; she had become a woman for whom responsibility toward every human person had become a natural way of existence. At this point, history begins to reveal what her contemporaries could not yet fully perceive: the process of her moral transformation had entered its decisive phase. The documents still do not record the birth of the universal figure whom the world would later know as Mother Teresa, yet they unmistakably document the formation of the character that would make such a life possible. It is precisely here that the greatness of these documentary sources resides. They do not merely tell us what happened; they enable us to understand how one of the greatest moral consciences of the twentieth century came into being.[159]

Within the documentary chronology of *"Katoličke Misije"*, the year 1942 occupies a place of exceptional importance, for it simultaneously marks the conclusion of one chapter and the quiet transition toward another stage in the life of Sister Teresa. By this point, the journal had carefully followed her path from her departure from Skopje, through her period of formation in Dublin, her journey to India, her first years in Loreto, and the gradual moral maturity achieved through years of faithful service. The photograph published in the February 1942 issue is therefore much more than an illustration accompanying the text; it represents the documentary culmination of the first period of her missionary life. It portrays Sister Teresa among her students in Entally, Calcutta, not as a celebrated public figure but as an educator continuing to live a quiet and humble life, far removed from international recognition. For today's historian, this image possesses extraordinary importance because it preserves the moment when history had not yet recognized the woman who would later become one of the most powerful symbols of the human conscience.[160]

From a methodological perspective, this photograph must be regarded as an independent historical source rather than merely illustrative materi-

[159] *"Dvije neobične zgode" (Two Extraordinary Incidents), "Katoličke Misije"*, Zagreb, May 1939; *Blagovest*, No. 6, 1980.

[160] *"Entally – Calcutta," "Katoličke Misije"*, Zagreb, February 1942.

al. It communicates dimensions that written documents alone cannot fully express: the serenity of Sister Teresa's posture, the natural confidence with which her students gather around her, the trust reflected in their expressions, and the simplicity with which she had become an integral part of their daily lives. The visual document demonstrates that her authority did not derive from institutional position but from the human relationships she had patiently cultivated within her community. This aspect possesses particular historiographical significance because it visually confirms what the letters and missionary reports had already suggested that for Sister Teresa, education was never an administrative duty but an act of love, trust, and responsibility. The photograph therefore portrays not merely a teacher among her pupils but the gradual emergence of a moral authority that would eventually transcend the walls of the classroom and become recognized throughout the world.

Yet the most remarkable feature of this document is not the photograph itself. Above it appears a brief sentence that, at first glance, might seem nothing more than a simple greeting addressed to the readers of the journal:

„Have you completely forgotten me?"[161]

This restrained and deeply personal question constitutes one of the most moving testimonies preserved within the entire documentary corpus. After fourteen years away from her homeland, Sister Teresa does not ask about her achievements, her work, or her personal success. Instead, she asks whether she still lives in the memory of the people who had once accompanied her with prayers and tears from Skopje. From a historiographical perspective, this single sentence challenges every interpretation that portrays her life as a break with her origins. On the contrary, it demonstrates that geographical distance had not weakened her sense of belonging. Rather, it had deepened her awareness of the enduring significance of memory and of her spiritual bond with the community from which she had emerged.[162]

From an anthropological perspective, this question possesses a meaning extending far beyond its personal dimension. Every individual who remains separated from his or her homeland for many years carries within the desire to know whether the community from which he or she departed still remembers them. In Sister Teresa's case, however, this longing is entirely free from

[161] *"Entally – Calcutta," "Katoličke Misije"*, Zagreb, February 1942.

[162] *"Entally – Calcutta," "Katoličke Misije"*, Zagreb, February 1942.

personal vanity. She does not seek public recognition; rather, she seeks reassurance that the spiritual bond connecting her to her birthplace continues to live within the collective memory of her people. Consequently, this brief question becomes one of the strongest documentary testimonies demonstrating that the universalization of her personality was never achieved through the abandonment of her Albanian roots but through lifelong fidelity to them. For the historian, this constitutes evidence of exceptional methodological value because it derives directly from a contemporary source rather than from later interpretations.[163]

With this publication, the documentary cycle that *"Katoličke Misije"* devoted to Sister Teresa reaches its conclusion. History itself, however, does not end here. Rather, it continues within another documentary corpus that would assume responsibility for preserving the memory of her life in the decades that followed. It is at this point that the journal *"Blagovest"* enters the narrative. Unlike *"Katoličke Misije"*, which documented events as they unfolded, *"Blagovest"* revisited those same events retrospectively, interpreting them through the perspective of historical experience. This transition from one periodical to the other represents far more than a change of publication. It signifies the passage from contemporary chronicle to historical memory. This methodological distinction is one of the defining characteristics of the present study. The two journals do not duplicate one another; rather, they complement each other. One records the birth and development of events in real time; the other preserves and interprets those events within the collective memory of the Catholic Church and of the Albanian Catholic community that gave birth to this extraordinary missionary vocation.[164]

From this point onward, the documentary narrative acquires a new dimension. Whereas *"Katoličke Misije"* presents Sister Teresa as an integral participant in the everyday life of Catholic missions, *"Blagovest"* approaches her as a figure whose moral authority had already begun to occupy a permanent place within the collective memory of her contemporaries. Yet even during this later phase, the journal never separates her from her Albanian origins. Every return to her life begins once again with Skopje, with the Bojaxhiu family, with the Albanian Catholic community, and with the spiritual environ-

[163] *"Entally – Calcutta," "Katoličke Misije"*, Zagreb, February 1942.

[164] *Blagovest*, No. 1, 1929; No. 5, 1978; No. 6, 1980.

ment that shaped not only Gonxhe but also Nasta Mihili, Gabriela Mihili, and the other Albanian women whose names appear throughout its pages. This continuity constitutes one of the central arguments of the present research: Albanian identity is not presented as an early stage that was later transcended but as the enduring foundation upon which her universal mission was built. It is precisely here that the two documentary corpora converge into a single historical narrative not merely recounting the biography of a missionary, but documenting the birth and gradual maturation of a universal moral consciousness that ultimately transcended the boundaries of both time and place.[165]

One of the most significant conclusions emerging from the parallel reading of *"Katoličke Misije"* and *"Blagovest"* is that the history of Gonxhe Bojaxhiu can no longer be interpreted according to the traditional biographical model, which explains her life primarily through the fame she achieved after founding the Missionaries of Charity or after receiving the Nobel Peace Prize. Although understandable from a biographical perspective, such an approach distorts the historical process because it interprets the past exclusively through the prism of its final outcome. The documentary sources analyzed in this study reveal a fundamentally different logic. They construct her personality chronologically, recording each stage at the very moment it occurred, entirely without knowledge of the future historical significance it would eventually acquire. It is precisely this characteristic that renders the documentary corpus indispensable for contemporary historiography. These sources do not interpret history in advance; they bear witness to it. They do not project the future onto the past; they preserve the past in its original authenticity. Consequently, any scholarly study of the early life of Gonxhe Bojaxhiu must begin not with the Nobel Prize, not with canonization, nor with the establishment of the Missionaries of Charity, but with Skopje, the Bojaxhiu family, and the contemporary documents that recorded the first steps of her missionary journey.[166]

From this naturally follows the second thesis, which constitutes the central interpretative axis of the present study. The documentary evidence does not support the existence of three separate personalities-Gonxhe, Sister

[165] *Blagovest,* No. 5, 1978; No. 6, 1980; No. 9, 1974.

[166] *"Katoličke Misije" (1928–1942); Blagovest*, No. 5, 1978; No. 6, 1980.

Teresa, and Mother Teresa. Rather, it consistently demonstrates the uninterrupted development of one continuous identity. Gonxhe does not disappear when she becomes Sister Teresa, nor does Sister Teresa cease to exist when the world begins to know her as Mother Teresa. Each new stage preserves the essential characteristics of the preceding one. The Albanian girl from Skopje remains present in the educator at Loreto; the educator remains present in the founder of the Missionaries of Charity; and the founder never becomes detached from the memory of her family, from the Church of the Sacred Heart of Jesus, or from the Albanian Catholic community that formed her. This continuity constitutes one of the strongest testimonies offered by both *"Katoličke Misije"* and *"Blagovest"*, providing direct documentary evidence against interpretations that portray her universality as the consequence of abandoning her origins.[167]

Equally important is the thesis concerning the relationship between Albanian identity and the universality of her mission. A considerable portion of the international literature implicitly assumes that Mother Teresa's universal vocation begins with India, with Calcutta, or with the foundation of the Missionaries of Charity. The documentary corpus examined in this study leads to a different conclusion. Universality did not begin when she arrived in India; it began much earlier, within the cultural, spiritual, and moral environment of the Albanian Catholic community of Skopje. India became the place where this universal vocation reached its fullest expression, but its deepest roots had already been planted in the Bojaxhiu family, in the Marian Congregation, and in the communal life of Albanian Catholics in Skopje. Consequently, the documentary evidence does not oppose Albanian identity to universal humanitarianism. Instead, it demonstrates that the former became the very historical and spiritual foundation upon which the latter was built.[168]

The documentary material also compels a reconsideration of the role played by the journals themselves. *"Katoličke Misije"* and *"Blagovest"* should not be regarded merely as ecclesiastical periodicals reporting missionary activities. Together they constitute an integrated documentary archive of exceptional historiographical importance. The first records events as they unfolded,

[167] *"Katoličke Misije"* (1928–1942); *Three Letters of Mother Teresa – From the Missionary Archive, Blagovest*, No. 6, 1980.

[168] *"Katoličke Misije"*, Vol. III, No. 10 (1928); *Blagovijest*, December 1932; *Blagovest*, No. 6, 1980.

preserving the immediacy of contemporary observation. The second returns to those same events decades later, preserving and interpreting them within the framework of historical memory. Read together, they create a continuous documentary narrative extending from 1928 to 1980. Few documentary collections concerning the early life of Mother Teresa offer such chronological continuity. For this reason, these journals deserve recognition as primary historical sources of the highest scholarly value for future research on the formation of her personality and mission.[169] The documents simultaneously reveal another essential dimension that has often remained overlooked within international historiography: the existence of a collective Albanian missionary tradition. The names of Nasta Mihili, Gabriela Anastazija Mihili, Ana, and other Albanian Catholic women repeatedly appear alongside that of Gonxhe Bojaxhiu. Their presence demonstrates that her missionary vocation did not emerge in isolation. Rather, it developed within a generation of Albanian women educated in the same spiritual culture and inspired by the same ideals of service. This collective dimension considerably broadens the historiographical framework, transforming the study from the biography of one extraordinary individual into the history of an entire missionary culture.[170]

From a methodological perspective, the present documentary corpus also illustrates the value of reading contemporary sources independently of later historical outcomes. Because the documents were produced before Mother Teresa became an internationally recognized figure, they preserve a degree of authenticity rarely encountered in retrospective biographies. They allow the historian to reconstruct not the legend of Mother Teresa but the historical process through which Gonxhe Bojaxhiu gradually became Sister Teresa and, eventually, Mother Teresa. In doing so, they restore chronology to its rightful place within historical interpretation, enabling the reader to witness identity as a process of gradual development rather than as a predetermined destiny.[171]

Ultimately, the documentary evidence preserved in these two journals leads to a conclusion that transcends the biography of a single individual.

---

169 *"Katoličke Misije"* (1928–1942); *Blagovest* (1929-1980).

170 *Blagovijest,* December 1932; *Sister Gabriela Anastazija Mihili, Missionary in India, Blagovest*, No. 9, 1974.

171 *"Katoličke Misije"* (1928–1942); *Blagovest*, No. 5, 1978; No. 6, 1980.

It demonstrates that the emergence of Mother Teresa cannot be understood solely through the achievements of her later humanitarian mission. Her universal moral authority was the culmination of a long historical process that began in the Albanian Catholic community of Skopje, matured through years of silent service within the Loreto Congregation, and reached its fullest expression among the poorest of the poor in Calcutta. The continuity preserved by these documentary sources confirms that **the path from Gonxhe Bojaxhiu to Mother Teresa was neither abrupt nor accidental. It was the organic development of one coherent identity, one unwavering vocation, and one moral consciousness that gradually expanded from the local to the universal without ever renouncing its historical, cultural, or spiritual origins.[172]

This, perhaps more than any later recognition, constitutes the greatest historiographical contribution of *"Katoličke Misije"* and *"Blagovest"*. They do not simply preserve the memory of one of the twentieth century's most remarkable women; they document, with exceptional fidelity, the birth of a universal moral conscience.

Another of the most important methodological contributions of this study lies in its interpretation of historical photographs as primary historiographical sources. In the majority of publications devoted to Mother Teresa, photographs have generally been treated merely as visual illustrations accompanying the written narrative. The documentary corpus preserved in *"Katoličke Misije"*, however, allows for a fundamentally different methodological approach. The photographs published in 1929, 1930, and 1942 are not simply iconographic testimonies; they contain substantial historical information concerning the gradual development of Sister Teresa's personality. When examined comparatively, they reveal her remarkable evolution from a young missionary, to an educator, and ultimately to the moral authority of the community in which she lived and served. Such an approach broadens the traditional methodology of historiography by assigning the visual document the same scholarly value as the written source.[173]

The comprehensive analysis undertaken in this study leads to a conclusion of considerable historiographical significance. *"Katoličke Misije"* and *"Blagovest"* are not merely religious periodicals containing information about

[172] *"Katoličke Misije"* (1928–1942); *Blagovest*, Nos. 5 (1978), 6 (1980), and 9 (1974).

[173] *"Katoličke Misije"*, Vol. IV, No. 7 (1929); Vol. V, No. 7 (1930); February 1942.

the life of Sister Teresa. Together they constitute a fundamental documentary corpus that enables a chronological reconstruction of the historical process through which Gonxhe Bojaxhiu gradually developed into one of the twentieth century's greatest moral personalities. Rather than offering retrospective interpretations shaped by later historical events, these publications preserve the evolution of her life as it unfolded, allowing scholars to observe the formation of her character in real time. Consequently, they occupy a unique place among the documentary sources available for the study of her life and mission.[174]

From this perspective, the present research also proposes a broader methodological model for the study of major historical personalities. It suggests that biography should not begin from the moment when an individual becomes internationally recognized, but from the documentary traces that reveal the gradual formation of that person's moral, spiritual, and intellectual identity. Such an approach restores chronology to the center of historical inquiry and protects interpretation from the distortions created by retrospective knowledge. In the case of Gonxhe Bojaxhiu, this means beginning not with Mother Teresa, but with the young Albanian woman whose vocation was formed within the Albanian Catholic community of Skopje, matured through years of disciplined religious life, and only later found universal expression in Calcutta.

Accordingly, the documentary evidence preserved in *"Katoličke Misije"* and *"Blagovest"* demonstrates that the emergence of Mother Teresa was neither an abrupt transformation nor an isolated historical phenomenon. It was the culmination of a long and coherent process of human, moral, and spiritual development. Every stage of her life from the Bojaxhiu family, the Marian Congregation, the Church of the Sacred Heart of Jesus, the Loreto community, and finally the streets of Calcutta formed part of one uninterrupted historical continuum. Each stage preserved the essential values of the previous one while expanding the horizon of her vocation from the local to the universal.

For this reason, the principal historiographical contribution of the present study is not merely the reconstruction of an individual biography. Rather, it is the demonstration that the universal mission of Mother Teresa

[174] *"Katoličke Misije"* (1928–1942); *Blagovest*, Nos. 5 (1978), 6 (1980), and 9 (1974).

can be fully understood only when interpreted through the documentary continuity preserved by contemporary sources. These sources reveal not three separate identities Gonxhe, Sister Teresa, and Mother Teresa but one continuous moral personality whose historical development remained faithful to its Albanian cultural and spiritual origins while gradually embracing the whole of humanity.

Ultimately, the combined documentary testimony of "Katoličke Misije" and "Blagovest" preserves something even more enduring than the memory of an extraordinary missionary. It records, with remarkable chronological precision and documentary authenticity, the birth, maturation, and universalization of a moral conscience whose influence transcended geographical boundaries, political divisions, and historical epochs. In doing so, these periodicals become indispensable sources not only for the history of Mother Teresa, but also for understanding how universal humanitarian figures emerge from the lived experience of local communities, enduring spiritual traditions, and the quiet fidelity of everyday service.

KAPITULLI I DYTË

II. Nga Gonxhja shqiptare e Shkupit drejt Nënë Terezës universale: transformimi i një identiteti misionar në dritën e revistës "Katoličke Misije" (1928–1942)

Ka udhëtime që maten me kilometra dhe ka udhëtime që maten me madhështinë e shpirtit. Rrugëtimi i Gonxhe Bojaxhiut i përket kësaj të dytës. Ai nuk fillon në portet e Evropës dhe nuk përfundon në brigjet e Bengalit. Fillon në rrugicat e lagjes katolike shqiptare të Shkupit, në gjirin e familjes Bojaxhiu, ku besimi, dashuria për njeriun dhe ndjenja e përgjegjësisë ndaj tjetrit ishin pjesë e edukimit të përditshëm. Pikërisht aty merr formë identiteti njerëzor dhe shpirtëror i Gonxhes, mbi të cilin do të ndërtohej më vonë identiteti misionar i Motrës Terezë[175] dhe, në fund, personaliteti universal i Shën Nënë Terezës. Në këtë kuptim, rrugëtimi i saj nuk përfaqëson vetëm historinë e një murgeshe katolike, por historinë e transformimit të një vajze shqiptare nga Shkupi në një figurë që do t'i përkiste gjithë njerëzimit.

Ky transformim nuk ishte një akt i menjëhershëm dhe as një ndryshim i thjeshtë emri fetar. Ai ishte një proces i gjatë formimi shpirtëror, njerëzor dhe misionar, i cili mund të rindërtohet me saktësi falë burimeve bashkëkohore

[175] Në këtë kapitull përdoret emërtimi "Motra Terezë", pasi burimet e analizuara i përkasin periudhës 1928–1942, kur Gonxhe Bojaxhiu ishte anëtare e Kongregatës së Motrave të Loretos dhe në dokumentet bashkëkohore identifikohej me këtë emër. Emërtimi "Nënë Tereza" përdoret vetëm në kuptim retrospektiv, për t'iu referuar figurës së saj universale të njohur pas themelimit të Kongregatës së Misionareve të Bamirësisë në vitin 1950.

të revistës "Katoličke Misije". Pikërisht këto dokumente përbëjnë boshtin dokumentar të këtij kapitulli, sepse ato nuk janë kujtime të shkruara pas famës së saj botërore, por dëshmi të kohës kur Gonxhja po jetonte çdo hap të këtij transformimi. Për këtë arsye, ato kanë një rëndësi të veçantë historiografike, pasi i japin studiuesit mundësinë të ndjekë në kohë reale lindjen e një personaliteti që më vonë do të shndërrohej në një nga figurat më të rëndësishme morale të shekullit XX.

Në këtë prizëm, "Katoličke Misije" nuk ishte thjesht një revistë kushtuar misioneve katolike dhe organ i Shoqatës për Përhapjen e Fesë. Ajo ishte një kronikë e gjallë e veprimtarisë misionare, ku ndërthureshin dimensioni fetar, edukativ, kulturor dhe antropologjik. Përmes faqeve të saj mund të ndiqet jo vetëm itinerari gjeografik i Gonxhe Bojaxhiut nga Shkupi në Zagreb, Dublin, Colombo, Madras, Darjeeling dhe Kalkutë por edhe evoluimi i botës së saj të brendshme. Çdo letër, çdo fotografi dhe çdo raport misionar shënon një etapë të këtij transformimi, duke dokumentuar kalimin gradual nga identiteti lokal drejt një misioni universal.

Artikulli „Misionaret tona", i botuar në fund të vitit 1928, përbën pikën e parë të këtij rrugëtimi historik. Në të paraqitet çasti kur Gonxhja largohet nga Shkupi, nga familja dhe nga bankat e gjimnazit për t'iu përgjigjur një thirrjeje që do ta çonte përtej çdo kufiri kombëtar e kulturor. Revista e vendos atë pranë Betika Kajnić si dy „heroina" të para të lëvizjes misionare, duke i interpretuar jo vetëm si dy vajza që hynë në jetën rregulltare, por si frytin më të bukur të një rilindjeje shpirtërore të Kishës. Në të njëjtën kohë, revista thekson qartë prejardhjen shqiptare të Gonxhes dhe qytetin e saj të lindjes Shkupin duke dëshmuar se identiteti kombëtar nuk u perceptua kurrë si pengesë për universalitetin e misionit. Përkundrazi, ai paraqitet si themeli moral mbi të cilin do të ndërtohej personaliteti i saj misionar.[176]

Letrat që Motra Terezë dërgon nga Dublini përfaqësojnë fazën e dytë të këtij transformimi. Në to ende flet Gonxhja, tashmë me emrin rregulltar Motra Terezë e Jezusit të Vogël, por ndjeshmëria mbetet ajo e vajzës shqiptare që sodit botën me habinë e besimit. Përshkrimet e Austrisë, Zvicrës, Francës, Londrës dhe Irlandës nuk kanë karakter turistik; ato janë reflektime shpirtërore, ku çdo kishë, çdo mal dhe çdo peizazh interpretohen si shenja të pra-

[176] Misionaret tona, *"Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 10, Zagreb, dhjetor 1928.

nisë së Hyjit. Në këto letra shfaqet një ndërthurje e rrallë midis gëzimit njerëzor dhe dorëzimit të plotë ndaj misionit. Rrugëtimi fizik drejt Irlandës bëhet njëkohësisht rrugëtim i formimit të saj të brendshëm.[177]

Ky transformim thellohet edhe më shumë në letrat e shkruara nga Colombo, Madrasi, Bengali dhe Kalkuta. Për herë të parë, Gonxhja përballet drejtpërdrejt me një botë të dominuar nga varfëria ekstreme, pabarazitë sociale dhe vuajtja njerëzore. Megjithatë, ajo nuk kufizohet në përshkrimin e këtijë realiteti. Përkundrazi, fillon ta përjetojë atë si pjesë të misionit të saj. Njerëzit që tërhiqnin karrocat me trupin e tyre, familjet që jetonin nën qiell të hapur, fëmijët e zhveshur dhe të uritur nuk mbeten më objekt vëzhgimi; ata bëhen arsyeja e ekzistencës së saj misionare. Pikërisht këtu lind filozofia që do ta shoqërojë gjatë gjithë jetës: se Krishti gjendet në fytyrën e njeriut që vuan dhe se shërbimi ndaj më të varfërve është forma më e lartë e dashurisë ndaj Hyjit.[178]

Në këtë kuptim, burimet e "Katoličke Misije" dokumentojnë një proces të jashtëzakonshëm historik: shndërrimin gradual të një identiteti lokal në një identitet universal. Gonxhja e Shkupit nuk humbet në Indi; ajo rilind aty. Emri i ri nuk e zëvendëson personalitetin e saj, por e zgjeron atë. Vajza shqiptare, e edukuar në frymën e familjes Bojaxhiu, fillon të bëhet nëna shpirtërore e qindra fëmijëve bengalezë, duke kaluar nga përkatësia ndaj një qyteti në përkatësinë ndaj gjithë njerëzimit. Ky proces nuk nënkupton humbjen e identitetit shqiptar, por universalizimin e tij përmes shërbimit, dashurisë dhe sakrificës.

Materiali fotografik i botuar në revistë e plotëson në mënyrë domethënëse këtë narrativë dokumentare. Fillimisht, Gonxhja paraqitet si një kandidate e re në procesin e formimit pranë Motrave të Loretos, duke hedhur hapat e parë në jetën misionare. Më pas ajo shfaqet si mësuese, edukatore dhe udhëheqëse shpirtërore e qindra fëmijëve në Kalkutë. Ky evolucion ikonografik nuk është rastësor. Ai pasqyron rritjen graduale të personalitetit të saj misionar dhe zgjerimin e misionit të saj nga formimi i brendshëm drejt shërbimit të pakushtëzuar ndaj njeriut. Fotografitë nuk janë vetëm ilustrime; ato janë dokumente historike që dëshmojnë vizualisht transformimin e saj nga një vajzë shqiptare në një figurë me autoritet moral dhe shpirtëror.[179]

---

[177] Çfarë shkruajnë misionarët tanë, *"Katoličke Misije"*, Viti III, nr. 1, Zagreb, dhjetor 1928.

[178] Fletë nga misionet, *"Katoličke Misije"*, Viti IV, nr. 1, Zagreb, prill 1929.

[179] *Në rreshtin e dytë qëndrojnë dy misionaret tona; në mes është Motra Magdalena, ndërsa në të ma-*

Ky evolucion arrin një dimension të ri në rrëfimet e viteve 1939-1942. Episodi i përballjes me buallin e tërbuar dhe mbrojtja e 180 nxënëseve nuk përfaqëson vetëm një akt guximi personal. Në të shfaqet një figurë që tashmë e ka tejkaluar fazën e formimit dhe është bërë bartëse e përgjegjësisë për jetën e të tjerëve. Kur ajo vendos trupin e saj përpara vajzave për t'i mbrojtur, lind simbolikisht figura e „Nënës", e cila sakrifikon veten për të shpëtuar fëmijët e saj. Këtu historia fillon të njohë embrionin e asaj që më vonë do të bëhej Nënë Tereza. Po kështu, përballja me autoritetet koloniale, qetësia përballë rrezikut dhe kujdesi i pandërprerë për nxënëset zbulojnë tiparet që më vonë do ta bënin një autoritet moral me ndikim global.[180]

Po aq domethënëse është fotografia dhe përshëndetja e botuar në vitin 1942, ku Motra Terezë, mes nxënëseve të saj, u drejtohet lexuesve të revistës me pyetjen prekëse: „A mos më keni harruar plotësisht?". Në dukje është një përshëndetje e thjeshtë, por në thelb ajo dëshmon se lidhjet shpirtërore dhe njerëzore me vendin prej nga ishte nisur nuk ishin këputur kurrë. Distanca gjeografike nuk kishte zbehur kujtesën. Përkundrazi, rrjeti misionar që e kishte përcjellë nga Zagrebi vazhdonte ta ndiqte dhe ta mbështeste. Kjo dëshmi rrëzon perceptimin se largimi i saj në Indi përfaqësonte një shkëputje nga Evropa; ai ishte, në të vërtetë, zgjerimi i një misioni që tashmë i përkiste gjithë njerëzimit.[181]

Prandaj, ky kapitull nuk synon vetëm të rindërtojë kronologjinë e viteve të para të jetës misionare të Motrës Terezë. Ai synon të argumentojë një tezë themelore: se rruga nga Gonxhja shqiptare e Shkupit drejt Nënë Terezës universale nuk ishte rezultat i një momenti të vetëm, por një proces historik, shpirtëror dhe njerëzor, i dokumentuar në mënyrë të jashtëzakonshme nga shtypi katolik i kohës. Pikërisht në faqet e "Katoličke Misije" mund të ndiqet çasti kur historia ende nuk kishte krijuar mitin e Nënë Terezës, por po dokumentonte lindjen e tij. Këto burime dëshmojnë se universaliteti i saj nuk u ndërtua duke mohuar identitetin shqiptar, por duke e ngritur atë në një dimension universal, ku përkatësia kombëtare u shndërrua në një kulturë shërbimi, dashurie dhe dinjiteti njerëzor.

---

jtë të saj Motra Terezia, "Katoličke Misije", Viti IV, nr. 7, Zagreb, shtator 1929; *Kalkutë: Të lumtur pas Kungimit të Parë, së bashku me prindërit e tyre dhe me Nënën e nderuar M. Terezë Bojaxhiu*, "Katoličke Misije", Viti V, nr. 7, Zagreb, tetor 1930.

[180] *Dy rrëfime të jashtëzakonshme*, "Katoličke Misije", Zagreb, maj 1939.

[181] *Entali – Kalkutë*, "Katoličke Misije", Zagreb, shkurt 1942

Rrugëtimi i Gonxhe Bojaxhiut na kujton se shenjtëria nuk lind në ditën e kanonizimit, por në çastin kur njeriu vendos ta zëvendësojë pyetjen „Çfarë mund të marr nga bota?" me pyetjen „Kujt mund t'i shërbej?". Pikërisht atë ditë kur Gonxhja u largua nga Shkupi, ajo nuk la pas vetëm vendlindjen dhe familjen; ajo nisi udhëtimin që do ta shndërronte në ndërgjegjen morale të njerëzimit. Në atë çast filloi rruga që e çoi nga një vajzë shqiptare e Ballkanit në një grua që bota do ta njihte me emrin më të thjeshtë dhe më të madh njëherazi: **Nënë**.

ГЛАВА ВТОРА

II. Од албанската Гонџа од Скопје до универзалната Мајка Тереза: трансформацијата на еден мисионерски идентитет во светлината на списанието “Katoličke Misije” (1928–1942)

Постојат патувања што се мерат со километри, а постојат и патувања што се мерат со величината на духот. Патот на Гонџе Бојаџиу припаѓа на вторите. Тој не започнува во европските пристаништа и не завршува на бреговите на Бенгал. Започнува во тесните улици на албанската католичка населба во Скопје, во семејството Бојаџиу, каде што верата, љубовта кон човекот и чувството на одговорност кон ближниот беа составен дел од секојдневното воспитување. Токму таму се обликува човечкиот и духовниот идентитет на Гонџа, врз кој подоцна ќе се изгради мисионерскиот идентитет на сестра Тереза[182], а на крајот и универзалната личност на Света Мајка Тереза. Во оваа смисла, нејзиниот животен пат не ја претставува само историјата на една католичка калуѓерка, туку историјата на преобразбата на една албанска девојка од Скопје во личност што ќе му припаѓа на целото човештво.

[182] Во ова поглавје се користи називот „Сестра Тереза“, бидејќи анализираните извори се однесуваат на периодот 1928–1942 година, кога Гонџа Бојаџиу била членка на Конгрегацијата на сестрите од Лорето и во тогашните современи документи била идентификувана под тоа име. Називот „Мајка Тереза“ се употребува само во ретроспективна смисла, за да се означи нејзината универзално позната личност по основањето на Конгрегацијата на Мисионерките на љубовта (Мисионерките на милосрдието) во 1950 година.

Оваа преобразба не беше ненадеен чин, ниту едноставна промена на монашкото име. Таа претставуваше долг процес на духовно, човечко и мисионерско оформување, кој денес може прецизно да се реконструира благодарение на современите извори зачувани во списанието *"Katoličke Misije"*. Токму овие документи ја претставуваат документарната оска на ова поглавје, бидејќи тие не се сеќавања запишани по нејзината светска слава, туку сведоштва создадени во времето кога Гонџа го живееше секој чекор од својата преобразба. Затоа тие имаат исклучително историографско значење, овозможувајќи му на истражувачот во реално време да го следи раѓањето на една личност која подоцна ќе стане една од најзначајните морални фигури на дваесеттиот век.

Во оваа перспектива, *"Katoličke Misije"* не беше само списание посветено на католичките мисии и гласило на Друштвото за ширење на верата. Тоа претставуваше жива хроника на мисионерската дејност, во која се преплетуваа верската, образовната, културната и антрополошката димензија. Преку неговите страници може да се следи не само географската маршрута на Гонџе Бојаџиу од Скопје до Загреб, Даблин, Коломбо, Мадрас, Дарџилинг и Калкута – туку и еволуцијата на нејзиниот внатрешен свет. Секое писмо, секоја фотографија и секој мисионерски извештај означуваат нова етапа во овој процес, документирајќи го постепениот премин од локален идентитет кон универзална мисија.

Статијата „Нашите мисионерки", објавена кон крајот на 1928 година, ја означува првата точка од ова историско патување. Во неа е прикажан моментот кога Гонџа го напушта Скопје, своето семејство и гимназиските клупи за да одговори на повик што ќе ја одведе надвор од сите национални и културни граници. Списанието ја претставува заедно со Бетика Кајниќ како првите „хероини" на мисионерското движење, толкувајќи ги не само како две девојки што стапиле во монашкиот живот, туку како најубав плод на духовната преродба на Црквата. Истовремено, списанието јасно го истакнува албанското потекло на Гонџа и нејзиниот роден град Скопје, сведочејќи дека националниот идентитет никогаш не бил сфатен како пречка за универзалноста на мисијата. Напротив, тој е претставен како морална основа врз која ќе се изгради нејзината мисионерска личност.

Писмата што сестра Тереза ги испраќа од Даблин ја претставуваат втората фаза од оваа преобразба. Во нив сè уште зборува Гонџа, сега веќе

под монашкото име сестра Тереза од Малиот Исус, но чувствителноста останува онаа на албанската девојка која со восхит на верата го набљудува светот. Описите на Австрија, Швајцарија, Франција, Лондон и Ирска немаат туристички карактер; тие претставуваат духовни размислувања, во кои секоја црква, секоја планина и секој пејзаж се толкуваат како знаци на Божјото присуство. Во овие писма се појавува ретка синтеза меѓу човечката радост и целосното предавање на мисијата. Физичкото патување кон Ирска истовремено станува и патување на нејзиното внатрешно духовно созревање.

Овој процес уште повеќе се продлабочува во писмата напишани од Коломбо, Мадрас, Бенгал и Калкута. За првпат Гонџа непосредно се соочува со свет обележан од крајна сиромаштија, социјални нееднаквости и човечко страдање. Сепак, таа не се ограничува само на опис на таа реалност. Напротив, почнува да ја живее како составен дел од својата мисија. Луѓето што ги влечат колите со сопствените тела, семејствата што живеат под отворено небо, гладните и боси деца повеќе не остануваат предмет на набљудување; тие стануваат причината за нејзиното мисионерско постоење. Токму тука се раѓа филозофијата што ќе ја следи целиот нејзин живот: дека Христос се наоѓа во лицето на човекот што страда и дека служењето на најсиромашните претставува највозвишен облик на љубов кон Бога.

Во оваа смисла, изворите на *“Katoličke Misije”* документираат еден извонреден историски процес: постепената преобразба на локалниот идентитет во универзален идентитет. Гонџа од Скопје не исчезнува во Индија; таа таму повторно се раѓа. Новото име не ја заменува нејзината личност, туку ја проширува. Албанската девојка, воспитана во духот на семејството Бојаџиу, постепено станува духовна мајка на стотици бенгалски деца, преминувајќи од припадност кон еден град кон припадност кон целото човештво. Овој процес не подразбира губење на албанскиот идентитет, туку негово универзализирање преку служењето, љубовта и жртвата.

Фотографскиот материјал објавен во списанието значајно ја надополнува оваа документарна нарација. Најнапред, Гонџа е претставена како млада кандидатка во процесот на формација кај сестрите Лорето, правејќи ги своите први чекори во мисионерскиот живот. Подоцна се појавува како учителка, воспитувачка и духовен водач на стотици деца во Калкута. Оваа

иконографска еволуција не е случајна. Таа го одразува постепеното созревање на нејзината мисионерска личност и проширувањето на нејзината мисија – од внатрешното духовно оформување кон безусловното служење на човекот. Фотографиите не се само илустрации; тие претставуваат историски документи што визуелно сведочат за нејзината преобразба од албанска девојка во личност со морален и духовен авторитет.

Овој развој достигнува нова димензија во сведоштвата од периодот 1939–1942 година. Епизодата со разбеснетиот бивол и спасувањето на 180 ученички не претставува само чин на лична храброст. Во неа се појавува личност која веќе ја надминала фазата на формација и станала носител на одговорност за животите на другите. Кога таа го поставува сопственото тело пред девојчињата за да ги заштити, симболично се раѓа ликот на „Мајката“, која се жртвува за да ги спаси своите деца. Токму тука историјата почнува да го препознава зачетокот на она што подоцна ќе стане Мајка Тереза. Исто така, нејзиното соочување со колонијалните власти, смиреноста пред опасноста и постојаната грижа за ученичките ги откриваат особините што подоцна ќе ја направат морален авторитет со глобално влијание.

Подеднакво значајна е фотографијата и поздравот објавени во 1942 година, во кои сестра Тереза, опкружена со своите ученички, им се обраќа на читателите на списанието со трогателното прашање: „Зарем сосема ме заборавивте?“. На прв поглед тоа е едноставен поздрав, но во суштина сведочи дека духовните и човечките врски со местото од кое тргнала никогаш не биле прекинати. Географската оддалеченост не ја избледела меморијата. Напротив, мисионерската мрежа што ја испратила од Загреб продолжила да ја следи и поддржува. Ова сведоштво ја побива претпоставката дека нејзиното заминување во Индија претставувало раскин со Европа; напротив, тоа било проширување на една мисија што веќе му припаѓала на целото човештво.

Затоа ова поглавје нема за цел само да ја реконструира хронологијата на првите години од мисионерскиот живот на сестра Тереза. Неговата главна цел е да аргументира една суштинска теза: дека патот од албанската Гонџа од Скопје до универзалната Мајка Тереза не бил резултат на еден единствен миг, туку историски, духовен и човечки процес, извонредно документиран во католичкиот печат од тоа време. Токму на страниците на

“Katoličke Misije” може да се следи моментот кога историјата сè уште не го создала митот за Мајка Тереза, туку го документирала неговото раѓање. Овие извори сведочат дека нејзината универзалност не се изградила преку негирање на нејзиниот албански идентитет, туку преку негово издигнување во универзална димензија, во која националната припадност се преобразила во култура на служење, љубов и човечко достоинство.

Патот на Гонџе Бојациу нè потсетува дека светоста не започнува на денот на канонизацијата, туку во мигот кога човекот ќе реши прашањето „Што можам да добијам од светот?“ да го замени со прашањето „Кому можам да му служам?“. Токму оној ден кога Гонџа го напушти Скопје, таа не ги остави зад себе само родниот град и семејството; таа го започна патувањето што ќе ја преобрази во моралната совест на човештвото. Во тој миг започна патот што ја одведе од една албанска девојка од Балканот до жена која светот ќе ја препознае под наједноставното, а воедно и најголемото име: **Мајка**.

CHAPTER TWO

II. From the Albanian Gonxhe of Skopje to the Universal Mother Teresa: The Transformation of a Missionary Identity in the Light of the Journal "Katoličke Misije" (1928–1942)

There are journeys measured in kilometres, and there are journeys measured by the greatness of the human spirit. Gonxhe Bojaxhiu's journey belongs to the latter. It neither begins in the ports of Europe nor ends on the shores of Bengal. It begins in the narrow streets of the Albanian Catholic quarter of Skopje, within the Bojaxhiu family, where faith, love for one's fellow human being, and a profound sense of responsibility toward others formed the very foundation of daily life. It was there that Gonxhe's human and spiritual identity took shape an identity upon which the missionary vocation of Sister Teresa[183] would later be built, ultimately culminating in the universal figure of Saint Mother Teresa. In this sense, her life story represents not merely the biography of a Catholic nun, but the remarkable transformation of an Albanian girl from Skopje into a personality who would ultimately belong to all humanity.

This transformation was neither an instantaneous event nor merely the adoption of a new religious name. Rather, it was the outcome of a long process of spiritual, human, and missionary formation, one that can now be recon-

[183] In this chapter, the designation "Sister Teresa" is used because the sources analyzed belong to the period 1928–1942, when Gonxha Bojaxhiu was a member of the Congregation of the Sisters of Loreto and was identified by this name in contemporary documents. The designation "Mother Teresa" is employed only in a retrospective sense, referring to the universally recognized figure she became after founding the Missionaries of Charity in 1950.

structed with remarkable precision thanks to the contemporary sources preserved in the journal *"Katoličke Misije"*. These documents constitute the documentary backbone of this chapter because they are not recollections written after Mother Teresa had attained worldwide fame; instead, they are authentic testimonies produced while Gonxhe herself was living through each stage of her transformation. Consequently, they possess exceptional historiographical value, enabling scholars to observe, almost in real time, the emergence of a personality who would later become one of the foremost moral figures of the twentieth century.

Viewed from this perspective, *"Katoličke Misije"* was far more than a journal devoted to Catholic missions and the official publication of the Society for the Propagation of the Faith. It served as a living chronicle of missionary activity, where religious, educational, cultural, and anthropological dimensions converged. Through its pages one may follow not only the geographical itinerary of Gonxhe Bojaxhiu from Skopje to Zagreb, Dublin, Colombo, Madras, Darjeeling, and Calcutta but also the evolution of her inner world. Every letter, every photograph, and every missionary report marks a distinct stage in this process, documenting her gradual transition from a local identity to a universal mission.

The article „Our Missionaries," published at the end of 1928, marks the first milestone of this historical journey. It records the decisive moment when Gonxhe left Skopje, her family, and her secondary-school studies in response to a vocation that would lead her beyond every national and cultural boundary. The journal presents her alongside Betika Kajnić as the first „heroines" of the missionary movement, portraying them not simply as two young women entering religious life but as the finest fruits of the Church's spiritual renewal. At the same time, the journal explicitly emphasizes Gonxhe's Albanian origin and her birthplace, Skopje, demonstrating that her national identity was never regarded as an obstacle to the universality of her mission. On the contrary, it is presented as the moral foundation upon which her missionary personality would be built.

The letters Sister Teresa sent from Dublin represent the second stage of this transformation. In them, Gonxhe still speaks—now bearing the religious name Sister Teresa of the Little Jesus—yet her sensibility remains that of the Albanian girl who contemplates the world with the wonder of faith.

Her descriptions of Austria, Switzerland, France, London, and Ireland are not travel accounts; rather, they are spiritual reflections in which every church, every mountain, and every landscape is interpreted as a sign of God's presence. These letters reveal a rare synthesis between human joy and complete surrender to the missionary vocation. The physical journey toward Ireland simultaneously became a journey of profound inner formation.

This process deepened even further in the letters written from Colombo, Madras, Bengal, and Calcutta. For the first time, Gonxhe confronted directly a world marked by extreme poverty, social inequality, and human suffering. Yet she did not merely describe this reality. Instead, she gradually embraced it as an integral part of her own mission. The men pulling carts with their own bodies, the families living beneath the open sky, and the hungry, unclothed children ceased to be objects of observation; they became the very reason for her missionary existence. It was here that the philosophy guiding her entire life took shape: that Christ is found in the face of every suffering person and that serving the poorest of the poor constitutes the highest expression of love for God.

In this respect, the sources preserved in *"Katoličke Misije"* document an extraordinary historical process: the gradual transformation of a local identity into a universal one. Gonxhe of Skopje did not disappear in India; rather, she was reborn there. Her new religious name did not replace her identity but expanded it. The Albanian girl, nurtured in the values of the Bojaxhiu family, gradually became the spiritual mother of hundreds of Bengali children, moving from belonging to a single city toward belonging to all humanity. This process did not entail the abandonment of her Albanian identity; instead, it universalized that identity through service, love, and self-sacrifice.

The photographic material published in the journal significantly enriches this documentary narrative. At first, Gonxhe appears as a young postulant undergoing formation among the Sisters of Loreto, taking her first steps in missionary life. Later, she is portrayed as a teacher, educator, and spiritual guide to hundreds of children in Calcutta. This iconographic evolution is far from accidental. It reflects the gradual maturation of her missionary personality and the expansion of her vocation from personal spiritual formation to unconditional service to humanity. These photographs are not mere illustrations; they are historical documents that visually testify to her transformation from an Albanian girl into a figure of profound moral and spiritual authority.

This evolution reached an even deeper dimension in the accounts published between 1939 and 1942. The episode involving the enraged buffalo and the rescue of 180 schoolgirls represents far more than an act of personal courage. It reveals a woman who had already transcended the formative stage of her vocation and assumed responsibility for the lives of others. By placing herself before the girls to shield them from danger, she symbolically embodied the figure of the „Mother," willing to sacrifice herself for her children. At that very moment, history began to recognize the earliest manifestation of the woman who would later become known to the world as Mother Teresa. Likewise, her encounters with colonial authorities, her serenity in the face of danger, and her unwavering care for her students reveal the qualities that would later establish her as a moral authority of global significance.

Equally significant is the photograph and greeting published in 1942, in which Sister Teresa, surrounded by her students, addresses the readers of the journal with the poignant question: „Have you completely forgotten me?" At first glance, it appears to be a simple greeting. In reality, however, it demonstrates that her spiritual and human ties with the land from which she had departed were never severed. Geographical distance had not diminished her memory. On the contrary, the missionary network that had accompanied her departure from Zagreb continued to follow and support her. This testimony challenges the perception that her departure for India represented a break with Europe. Rather, it marked the expansion of a mission that had already become the heritage of all humanity.

Therefore, this chapter seeks not merely to reconstruct the chronology of Sister Teresa's early missionary years. Its principal objective is to advance a fundamental thesis: that the journey from the Albanian Gonxhe of Skopje to the universal Mother Teresa was not the consequence of a single decisive moment but the result of a complex historical, spiritual, and human process, exceptionally documented in the Catholic press of the period. It is precisely within the pages of *"Katoličke Misije"* that one can witness the moment when history had not yet created the legend of Mother Teresa but was already recording its birth. These sources demonstrate that her universality was not achieved by denying her Albanian identity but by elevating it to a universal dimension, in which national belonging was transformed into a culture of service, love, and human dignity.

The journey of Gonxhe Bojaxhiu reminds us that holiness does not begin on the day of canonization, but at the moment when one chooses to replace the question, „What can I gain from the world?" with the question, „Whom can I serve?" On the day Gonxhe departed from Skopje, she left behind not only her hometown and her family; she embarked upon the journey that would transform her into the moral conscience of humanity. In that moment began the path that led an Albanian girl from the Balkans to become the woman whom the world would come to know by the simplest—and at the same time the greatest of names: **Mother**.

II.I. MISIONET KATOLIKE[184]

Revistë kushtuar misioneve katolike dhe njëkohësisht organ i Shoqatës për Përhapjen e Fesë

Viti III – Dhjetor 1928 – Nr. 10

MISIONARET TONA

Kushdo që ka ndjekur gjatë viteve të para zhvillimin e veprimtarisë misionare në vendin tonë, ka mundur të vërejë qartë se sukseset e deritanishme, kaq të çmuara, i detyrohen në një masë të madhe grave. Pikërisht ato treguan mirëkuptimin më të madh dhe zemrën më të hapur për popujt ende të papagëzuar, të cilët jetonin në varfëri dhe mjerim.

Megjithatë, një gjë dukej disi e pazakontë. Si ishte e mundur që, gjatë gjithë kësaj kohe, ndër gratë tona të mos ishte pjekur asnjë thirrje misionare? Përvoja e veprimtarisë misionare dëshmon se Zoti i shpërblen ata që tregojnë bujari ndaj misioneve, duke i bekuar shpesh me thirrje të jashtëzakonshme misionare. Kështu ka ndodhur kudo. Në këmbim të sakrificës së njeriut, Ai i dhuron hirin dhe nderin që ta kushtojë jetën e vet në shërbim të Hyjit, në apostullimin më fisnik e më të lartë atë misionar.

Ndërsa e shtronim me habi këtë pyetje, u shfaqën dy heroinat e para, të cilat vendosën t'ia kushtonin jetën shpëtimit të shpirtrave. A nuk është edhe kjo fryt i ndërmjetësimit të misionares sonë të parë, Desanka Vajasavljević, e cila, gjatë Pashkëve të këtij viti, e përfundoi në mënyrë shembullore dhe të shenjtë shërbimin e saj misionar në Palestinë?

Të zgjedhurat tona janë zonjusha Betika Kajnić dhe Gonda Bojadžija. Në mesin e muajit tetor të këtij viti ato u larguan nga Zagrebi dhe morën rrugën

[184] MISIONARET TONA, "Katoličke Misije", Viti III, Nr. 10, Zagreb, Dhjetor 1928.

drejt Dublinit, në Irlandë. Atje hynë në kuvendin e Motrave të Loretos, të cilat zhvillonin veprimtarinë e tyre misionare në Bengal. E para mori emrin motër Magdalena, ndërsa e dyta emrin Motër Tereza e Jezusit të Vogël. Më 30 nëntor të këtij viti, misionaret tona u larguan nga Irlanda së bashku me dy motra të tjera dhe u nisën drejt Bengalit, ku do të kryenin noviciatin sipas rregullave të urdhrit.

Motër Magdalena Kajnić lindi në Sveta Nedjelja, në Shtajeri, në vitin 1892. Tetë vitet e fundit ajo kishte punuar si rrobaqepëse në Zagreb. Veprimtaria e saj misionare...

Shënim: Në një nga numrat e ardhshëm, revista „Misionet Katolike" ("Katoličke Misije") do të botojë biografinë e saj.

Thirrjen për mision e ndjeu gjatë ceremonisë solemne të përcjelljes së At Mesariqit dhe Imzot Anton Vizjakut në Shenjtëroren e Zemrës së Jezusit në Zagreb, tre vjet më parë. Që nga ai çast ajo iu përkushtua lutjes për thirrjet meshtarake e misionare dhe punoi me përkushtim të madh për veprën e misioneve. Ata që vizituan ekspozitën e dhuratave misionare, të cilat një vit më parë i morën me vete në misionet e largëta Imzot Josip Vizjak dhe vëlla Mijo Shmid, me siguri kujtojnë baldakinin e punuar me mjeshtëri për procesione, roketat e bukura liturgjike, albët dhe shumë dhurata të tjera. Të gjitha këto ishin punuar nga duart e saj dhe ishin dhuratë për misionin në Bengal. Pas emërtimit të thjeshtë „dhuratë e zonjushës NN" fshihej emri i zonjushës Kajnç. E ja, pa kaluar as një vit, ajo nuk ua dhuroi misioneve vetëm veprën e duarve të saj, por edhe vetveten.

Motra Terezija Bojaxhiu ishte me prejardhje shqiptare, nga Shkupi. Thirrja e Zotit e gjeti atë ndërsa ndiqte klasën e gjashtë të gjimnazit në Shkup. Ashtu si dikur Shën Pjetri që la rrjetat e tij për të ndjekur Krishtin, edhe Gonxhja la librat e saj dhe iu përgjigj pa hezitim zërit të Hyjit. Vendimi i saj i habiti të gjithë, sepse ajo ishte nxënësja më e dalluar e klasës dhe gëzonte respektin e mësuesve e të bashkëmoshatarëve. Ishte shpirti i shoqatave katolike të vajzave dhe pjesëtare e palodhur e korit kishtar. Të gjithë e ndien se largimi i saj do të linte një boshllëk të madh.

Kur u nis nga Shkupi, në stacionin hekurudhor ishin mbledhur disa qindra njerëz për ta përcjellë. Atmosfera ishte e mbushur me emocion dhe lot; të pranishmit e përcollën me mall e lutje, duke e dorëzuar në rrugën e misionit.

Në numrat vijues, revista **"Katoličke Misije"** do të sjellë rrëfimin e ndarjes prekëse të misionares sonë nga familja dhe vendlindja, si edhe udhëtimin e saj drejt Irlandës, prej nga do të niste rrugëtimi i madh misionar.

T.M

II.I. КАТОЛИЧКИ МИСИИ

Списание посветено на католичките мисии и воедно гласило на Друштвото за ширење на верата

Година III – Декември 1928 – Бр. 10

НАШИТЕ МИСИОНЕРКИ

Секој што во првите години го следел развојот на мисионерската дејност во нашата земја, можел јасно да забележи дека досегашните значајни успеси во голема мера им се должат на жените. Токму тие покажаа најголемо разбирање и најотворено срце за сè уште некрстените народи, кои живееја во сиромаштија и беда.

Сепак, едно прашање изгледаше необично. Како беше можно во текот на целиот тој период меѓу нашите жени да не созрее ниту еден мисионерски повик? Искуството на мисионерската работа сведочи дека Бог ги наградува оние што великодушно ги поддржуваат мисиите, благословувајќи ги со исклучителни мисионерски повици. Така било насекаде. За возврат на човечката жртва, Тој му дарува благодат и чест својот живот да го посвети на службата Божја, во највозвишениот и најблагородниот апостолат – мисионерскиот.

Додека со восхит си го поставувавме ова прашање, се појавија првите две хероини кои решија својот живот да го посветат на спасението на душите. Зарем и тоа не е плод на посредувањето на нашата прва мисионерка, Десанка Вајасављевиќ, која за Велигден оваа година на примерен и свет начин ја заврши својата мисионерска служба во Палестина?

Нашите избранички се госпоѓица Бетика Кајниќ и Гонда Бојаџија. Во средината на октомври оваа година тие го напуштија Загреб и заминаа за Даблин, Ирска. Таму влегоа во манастирот на сестрите од Лорето, кои ја извршуваа својата мисионерска дејност во Бенгал. Првата го доби името сестра Магдалена, а втората името сестра Тереза од Малиот Исус. На 30 ноември оваа година нашите мисионерки ја напуштија Ирска заедно со уште две сестри и заминаа за Бенгал, каде што ќе го извршат својот новицијат според правилата на редот.

Сестра Магдалена Кајниќ е родена во Света Недела, Штаерска, во

1892 година. Последните осум години работела како шивачка во Загреб. Нејзината мисионерска дејност...

Забелешка: Во еден од следните броеви списанието „Католички мисии“ (“Katoličke Misije”) ќе ја објави нејзината биографија.

Мисионерскиот повик го почувствувала за време на свеченото испраќање на отец Месариќ и монсињор Антон Визјак во Светилиштето на Пресветото Срце Исусово во Загреб, пред три години. Од тој миг се посветила на молитва за свештенички и мисионерски повици и со голема ревност работела за мисиите. Оние што ја посетиле изложбата на мисионерски дарови, кои една година претходно ги понеле во далечните мисии монсињор Јосип Визјак и брат Мијо Шмид, сигурно се сеќаваат на мајсторски изработениот балдахин за процесии, прекрасните литургиски рокети, албите и многуте други дарови. Сето тоа било изработено од нејзините раце и подарено за мисијата во Бенгал. Зад едноставниот натпис „дар од госпоѓица НН“ се криело името на госпоѓица Кајниќ. И ете, не поминала ниту една година, а таа на мисиите не им го подари само плодот на својата работа, туку и самата себе.

Сестра Тереза Бојаџиу беше од албанско потекло, родена во Скопје. Божјиот повик ја затекнал додека го посетувала шестиот клас на гимназијата во Скопје. Како што некогаш свети Петар ги оставил своите мрежи за да го следи Христос, така и Гонџа ги оставила своите книги и без двоумење му се одзвала на Божјиот глас. Нејзината одлука ги изненадила сите, бидејќи била најдобрата ученичка во класот и уживала голема почит од своите професори и соученици. Таа била душата на католичките девојачки здруженија и неуморна членка на црковниот хор. Сите чувствувале дека нејзиното заминување ќе остави голема празнина.

Кога заминувала од Скопје, на железничката станица се собрале неколку стотици луѓе за да ја испратат. Атмосферата била исполнета со длабоки емоции и солзи; присутните ја испратиле со љубов и молитви, доверувајќи ја на нејзиниот мисионерски пат.

Во следните броеви списанието „Католички мисии“ ќе го објави потресното сведоштво за разделбата на нашата мисионерка со семејството и татковината, како и нејзиното патување кон Ирска, од каде што ќе започне нејзиниот голем мисионерски пат.

Т.М.

II.I. CATHOLIC MISSIONS

A Journal Dedicated to Catholic Missions and the Official Organ of the Society for the Propagation of the Faith
Volume III – December 1928 – No. 10

OUR MISSIONARY SISTERS

Anyone who followed the development of missionary activity in our country during its early years could clearly see that its remarkable achievements were due, to a great extent, to the dedication of women. They were the ones who showed the deepest compassion and the greatest understanding for the unbaptized peoples living in poverty and hardship.

Yet one question remained. How was it possible that, throughout this period, not a single missionary vocation had matured among our women? The history of missionary work testifies that God rewards those who generously support the missions by blessing them with extraordinary missionary vocations. Such has always been the case. In return for human sacrifice and generosity, He grants the grace and honor of dedicating one's life to His service through the noblest and highest form of apostolate the missionary vocation.

As we continued to ponder this question, the first two heroines emerged, resolved to devote their lives to the salvation of souls. Could this not also be the fruit of the intercession of our first missionary, Desanka Vajasavljević, who, during Easter of this year, completed her missionary service in Palestine with exemplary holiness?

Our chosen missionaries are Miss Betika Kajnić and Gonda Bojadžija. In the middle of October this year, they departed from Zagreb and set out for Dublin, Ireland. There they entered the Convent of the Sisters of Loreto, whose missionary apostolate was centered in Bengal. The first received the religious name Sister Magdalena, while the second became Sister Teresa of the Little Jesus. On November 30 of this year, our missionaries left Ireland together with two other sisters and departed for Bengal, where they would begin their novitiate according to the constitutions of the order.

Sister Magdalena Kajnić was born in Sveta Nedelja, Styria, in 1892. During the previous eight years she had worked as a seamstress in Zagreb. Her

missionary work...

Editor's Note: In one of its forthcoming issues, the journal *Catholic Missions ("Katoličke Misije")* will publish her biography.

She discovered her missionary calling during the solemn farewell ceremony for Father Mesarić and Bishop Anton Vizjak at the Shrine of the Sacred Heart of Jesus in Zagreb three years earlier. From that moment onward, she devoted herself to praying for priestly and missionary vocations and worked tirelessly for the missionary cause. Those who visited the exhibition of missionary gifts, which Bishop Josip Vizjak and Brother Mijo Šmid carried with them to the distant missions the previous year, surely remember the beautifully crafted processional canopy, the elegant liturgical rochets, the albs, and many other gifts. All of these had been made by her own hands and donated to the Bengal mission. Behind the modest inscription, „Gift of Miss N.N.", stood the name of Miss Kajnić. And before even a year had passed, she offered the missions not only the work of her hands but also her very life.

Sister Teresa Bojaxhiu was of Albanian origin and came from Skopje. God's call reached her while she was attending the sixth year of the gymnasium in Skopje. Just as Saint Peter once left his fishing nets to follow Christ, Gonxhe laid aside her books and responded without hesitation to the voice of God. Her decision astonished everyone, for she was the most distinguished student in her class and enjoyed the respect of both her teachers and fellow students. She was the driving spirit of the Catholic girls' associations and a devoted member of the church choir. Everyone sensed that her departure would leave a profound void.

When she departed from Skopje, several hundred people gathered at the railway station to bid her farewell. The atmosphere was filled with emotion and tears as those present accompanied her with affection and prayers, entrusting her to her missionary journey.

In its forthcoming issues, *Catholic Missions* will publish the moving account of our missionary's farewell to her family and homeland, as well as the story of her journey to Ireland, from where her great missionary vocation would begin.

T.M.

LIST ZA MISIJE UOPĆE I UJEDNO GLASILO DRUŠTVA ZA ŠIRENJE VJERE.

God. 3. Prosinca 1928. Broj 10.

NAŠE MISIJONARKE.

Tko je prvih par godina pratio razvoj misijskog rada kod nas, mogao je jasno vidjeti, da su dosadašnji lijepi uspjesi dobrim dijelom zasluga ženskih. One su pokazale najviše razumijevanja i srca za bijedne pogane.

Jedno ipak kao da je bilo malo neobično. Kako to, da nijedno misijsko zvanje među ženskima nije dozrelo u ovo vrijeme. Iskustvo misijskog rada svjedoči, da dragi Bog nagrađuje velikodušnost prema misijama lijepim često vanrednim misijskim zvanjima. Tako je svuda. On nudi čovjeku za uzvrat milost i čast, da može život svoj posvetiti Bogu u službi najljepšeg i najuzvišenijeg apostolata kao što je misijski.

Dok se u čudu ovako pitamo, javljaju se prve dvije junakinje i daruju se za duše. Nije li to također i plod zagovora prve naše misijonarke Desanke Vajsavljević*, koja je o Uskrsu ove godine svetački završila svoju misijsku karijeru u Palestini.

Naše su izabranice gospođice Betika Kajnć i Gonda Bojadija. Sredinom oktobra o. g. ostaviše Zagreb pa krenuše u Dublin u Irsku. Tu su stupile u samostan o. s. Loretinski, koje imaju misije u Bengaliji. Prva je dobila ime Mater Magdalena, druga Mater Tereza od Maloga Isusa. 30. novembra o. g. ostaviše su naše misijonarke Irsku i krenule sa dvije druge č. sestre put Bengalije, gdje će obaviti propisani novicijat.

M. Magdalena Kajnć rodila se u Sv. Nedjelji u Štajerskoj g. 1892. Zadnjih 8 godina bila je krojačica u Zagrebu. Misijski je

*) U jednom od sljedećih brojeva donijet će «K. M.» njezin životopis.

poziv osjetila kod svečanog oproštaja oca Mesarića i mg. A. Vizjaka u svetištu Srca Isusova u Zagrebu prije tri godine. Od tog se vremena molila za zvanje i mnogo radila za misije. Onima, koji su gledali izložbu misijskih darova, što su ih lanjske godine ponijeli u misije mg. Josip Vizjak i br. Mijo Šmid, sjećaju se lijepo izrađenog neba za procesiju, krasnih roketa, alba, raznih darova. Sve je to bila njena izradba i dar za bengalsku misiju. Pod sakrivenim imenom »dar gospojice NN« sakrivala se gđica Kajnč. I eto nije prošla ni godina dana od tog vremena, ona je darovala misijama i samu sebe.

M. Terezija Bojadija po rodu je Albanka iz Skoplja. Poziv Gospodnji ju je zatekao u 6. razredu gimnazije u Skoplju. Kao što nekoć sv. Petar svoje mreže, tako je Gonda pobacala svoje knjige, pa u ime Božje. Svi su se u čudu gledali, jer je ona bila prva učenica u razredu i uživala poštovanje svih, ona je bila duša u ženskim kat. društvima, u crkvenom pjevačkom zboru. Osjećali su prazninu, koja će nastati: Kad je ostavljala Skoplje, na kolodvoru se našlo par stotina osoba, koje su je došle ispratiti. Sve je plakalo od ganuća. U slijedećim brojevima donijet će »Katoličke Misije« opisan rastanak naše misijonarke sa domom i put u Irsku.

T. M.

OBRAĆENJE PO VRAGU.*)

Velečasni oče!

Nemojte nipošto misliti, da sam zaboravio na naše osobito prijateljstvo u Enghienu. Otkako sam došao u Kinu, Djelujem kao misijonar po selima. Posla do preko glave. To je eto i razlog, što Vam njesam pisao sve od našeg rastanka. Ali eto najedamput Vašeg ljubeznog pisma, koje obnovi u meni stare uspomene. Ono me uvelike razveselilo.

Molite me, da bi Vam napisao štogod za Vaš misijski časopis. To nije teško. Misijonar Vam doživi svu silu zanimljivih stvari. Između ostalih evo Vam jedne:

— Da li i đavli mogu učiniti nešto dobra?

*) Ovaj list dobio je urednik iz Kine od rođenog Kineza oca Petra Liu D. I. O. Liu je g. 1924. sa dvojicom drugova iz Kine svršio svoje bogoslovne nauke u Enghienu u Belgiji. U to vrijeme bila je u Enghienu u istom zavodu mala kolonija hrvatskih Isusovaca. Sa našom žutom braćom vezale nas osobite veze prijateljstva. Svako jutro prije škole lijepo smo se pozdravili, oni nas hrvatski, mi njih kineski sa »ha pa ha?« (kako je?). Otac Liu bi uvijek lagano napravio cijelim gornjim tijelom kineski poklon i odgovorio sa »ha« (vrlo dobro) poprativ riječi svojim značajnim smiješkom. Zatim bi otežući nadodao: »Dooobro jutro jaanje mooje!« Znajuć da za Kineza nije šala pamtiti evropske jezike mi smo rado praštali pogrešno izgovaranje, ali nije prošlo bez smijeha, kad se o. Liu javio u večer u polutami sa »Dobro jutro...!« (Op. ur.)

II.II .Çfarë shkruajnë misionarët tanë[185]

Motra Tereza M. Is. Bojaxhiu shkruan më **16 tetor** nga Dublini:

Po ju shkruaj nga Irlanda e bukur për ta mbajtur premtimin që ju kam dhënë. Kur u nisa nga Zagrebi, isha jashtëzakonisht e lumtur dhe e mbushur me gëzim. Edhe tani ajo lumturi vazhdon të më shoqërojë. Natyrisht, nuk mungojnë edhe çastet e vështira, por me Jezusin pranë, gjithçka bëhet më e lehtë dhe më e ëmbël për t'u përballuar. Do t'ju përshkruaj shkurtimisht udhëtimin, sepse nuk më lejohet të shkruaj gjatë.

Pasi kaluam gjithë natën në tren, pa mundur të shihnim asgjë për shkak të errësirës, agimi na gjeti tashmë në Austri. Gjithçka ishte e rregulluar me një kujdes të jashtëzakonshëm. Veçanërisht më mahnitën shtëpitë e vogla të bardha të fshatrave, që rrëshqisnin para syve tanë si flutura të bardha në fluturim. Kishëzat me kambanoret e tyre të vogla shpalosnin bukurinë e shpirtit të krishterë. Malet, të mbuluara me mantelin e bardhë të borës, dukeshin madhështore e të mrekullueshme. Pamë edhe një lokomotivë të vogël që ngjitej ngadalë nëpër shpatet malore, duke transportuar turistë të gëzuar.

Më pas mbërritëm në Zvicër. Bukuria e saj më la pa fjalë. Oh, sa i madh dhe i mrekullueshëm duhet të jetë Zoti, kur natyrën e ka stolisur me kaq shumë hijeshi për ta shijuar njeriu! Çdo pëllëmbë toke ishte e punuar me përpikëri. Fshatrat e vegjël, të rregulluar me aq kujdes, me shtëpi dykatëshe dhe rrugë të pastra e të bukura, dëshmonin për zellin dhe punën e banorëve të tyre. Në Zvicër gjithçka më tërhiqte dhe më ngrinte shpirtin. Franca, megjithëse një vend i bukur, nuk më la të njëjtën përshtypje. Megjithatë, isha shumë e lumtur, sepse gjatë udhës kishte shumë kisha ku banonte Jezusi, ndaj mund ta adhuroja Shpëtimtarin tim shpirtërisht sa herë kalonim pranë tyre.

Në Paris mbërritëm në orën dhjetë të mbrëmjes. Kudo ndihej një gjallëri dhe nxitim i pazakontë. Hymë në disa hotele me radhë, por askund nuk gjetëm vend, sepse të gjitha ishin plot për shkak të ngjarjeve të ditës së nesërme. Edhe në atë vështirësi ishim të gëzuara, sepse Jezusi na dha mundësinë të duronim pak. Na erdhi ndër mend Familja e Shenjtë, e cila nuk gjeti strehim

[185] Çfarë shkruajnë misionarët tanë, ""Katoličke Misije"", Viti III, Nr. 1, Zagreb, Dhjetor 1928.

askund dhe u detyrua të hynte në një stallë. Të nesërmen në mëngjes u nisëm me tren drejt Kaleit (Calais).

Prej andej hipëm në një anije për të kaluar Kanalin e La Manshit. Frynte një erë e fortë, prandaj nuk na lejohej të dilnim në kuvertë. Më pas kaluam nëpër Londrën e madhe. Vërtet është një qytet madhështor. U desh të kalonim nga një stacion hekurudhor në tjetrin për të vazhduar udhëtimin drejt Dublinit. Godinat gjigante, turma e pafund e njerëzve dhe ritmi i vrullshëm i jetës së tyre tejkalonin çdo përfytyrim. Më pas udhëtuam nëpër kanalin që të çon në Dublin. Ishte natë, por me zbardhjen e agimit dolëm jashtë dhe u mahnitëm nga bukuria e jashtëzakonshme që shtrihej përgjatë brigjeve të kanalit.

Më në fund mbërritëm në Dublin. Në port na pritën Nëna e Nderuar dhe dy motra. Moti ishte i vrenjtur dhe askund nuk dukej dielli. Por, sapo iu afruam kuvendit, dielli shpërtheu me rrezet e tij, sikur gëzohej për ardhjen tonë dhe na uronte një të ardhme të lumtur në jetën tonë të re. Sapo hymë në oborrin e kuvendit, dielli u fsheh sërish. Shtëpia është e madhe dhe e gjerë. Të gjitha motrat janë të dashura dhe plot mirësi. Rregulli është shembullor. Të jetosh mes tyre është një lumturi e vërtetë. Jam aq e lumtur, sa nuk mund t'ia kem zili askujt, sepse kam arritur lumturinë e vërtetë, për të cilën kam ëndërruar dhe jam lutur për kaq shumë kohë.

Na ndryshuan edhe emrat: zonjusha Betika tani quhet **Motra Magdalena**, ndërsa unë **Motra Tereza e Jezusit të Vogël**.

Ju lutem, më kujtoni në lutjet tuaja të shenjta dhe në Meshën e Shenjtë.

Me mirënjohje në Krishtin,
Motra Tereza

II.II. Што пишуваат нашите мисионерки

Сестра Тереза М. Ис. Бојаџиу пишува на **16 октомври** од Даблин:

Еве, конечно, да Ви се јавам од прекрасна Ирска и да го исполнам ветувањето што Ви го дадов. Кога заминував од Загреб, бев исполнета со голема радост и среќа. И денес таа среќа продолжува да ме придружува. Секако, има и тешки мигови, но со Исус покрај себе сè се поднесува полесно и со мир во срцето. Накратко ќе Ви го опишам патувањето, бидејќи не ми е дозволено да пишувам многу.

По цела ноќ помината во воз, без да можеме да видиме нешто во темнината, зората нè затекна веќе во Австрија. Сè беше уредено со извонредна грижа. Особено ме восхитија малите бели селски куќи што минуваа пред нашите очи како бели пеперутки во лет. Малите црквички со своите камбанарии ја откриваа убавината на христијанската душа. Планините, покриени со бела снежна покривка, изгледаа величествено и прекрасно. Гледавме како една мала локомотива се искачува по планинските падини, превезувајќи весели туристи.

Потоа пристигнавме во Швајцарија. Нејзината убавина ме остави без зборови. О, колку прекрасен мора да е Бог, кога на природата ѝ подарил толку многу убавина за човекот да може да ужива во неа! Секоја педа земја беше обработена. Малите села, уредени со голема грижа, со двокатни куќи и чисти улици, сведочеа за вредноста и трудољубивоста на нивните жители. Во Швајцарија сè ме восхитуваше и духовно ме издигнуваше. Франција, иако прекрасна земја, не ми остави толку силен впечаток. Но, бев многу среќна што по патот имаше многу цркви во кои престојува Исус, па можев духовно да Му се поклонувам на Спасителот секогаш кога ќе поминевме покрај нив.

Во Париз пристигнавме во десет часот навечер. Насекаде се чувствуваше голема раздвиженост и брзање. Влегувавме во неколку хотели по ред, но никаде немаше слободно место, бидејќи сè беше исполнето поради настаните што следуваа наредниот ден. И во таа неволја останавме радосни, зашто Исус ни даде можност малку да страдаме. Се сетивме на Светото Семејство, кое не нашло прибежиште никаде и морало да се за-

солни во една штала. Следното утро тргнавме со воз кон Кале (Кале).

Оттаму се качивме на брод за да го преминеме Ла Манш. Поради силниот ветер не ни беше дозволено да излеземе на палубата. Потоа поминавме низ големиот Лондон. Навистина е величествен град. Моравме да преминеме од една железничка станица на друга за да го продолжиме патот кон Даблин. Огромните згради, бескрајното мноштво луѓе и нивното забрзано секојдневие ги надминуваа сите мои претстави. Потоа пловевме по каналот што води кон Даблин. Беше ноќ, но кога осамна, излеговме надвор и со восхит ја гледавме големата убавина што се простираше покрај бреговите на каналот.

Конечно пристигнавме во Даблин. На пристаништето нè пречекаа Почитуваната Мајка и две сестри. Времето беше облачно и никаде не се гледаше сонцето. Но, кога се приближивме до манастирот, сонцето заблеска, како да се радува на нашето доаѓање и ни посакува среќна иднина во новиот живот. Штом влеговме во манастирскиот двор, сонцето повторно исчезна. Куќата е голема и пространа. Сите сестри се љубезни, добри и срдечни. Редот е примерен. Да се живее меѓу нив е вистинска среќа. Толку сум среќна што никому не можам да му завидувам, бидејќи ја пронајдов вистинската среќа по која толку долго копнеев.

Ни ги промениј а и имињата: госпоѓицата Бетика сега се вика сестра Магдалена, а јас сестра Тереза од Малиот Исус.

Ве молам, спомнете ме во Вашите свети молитви и во Светата Литургија.

Со благодарност во Исус,
Сестра Тереза

II.II. What Our Missionaries Write

Sister Teresa M. Is. Bojaxhiu wrote from Dublin on **16 October**:

At last, I am writing to you from beautiful Ireland to fulfill the promise I made. When I departed from Zagreb, I was filled with great joy and happiness. That same happiness continues to accompany me. Naturally, there are difficult moments as well, but with Jesus by my side, everything becomes easier and sweeter to bear. I shall briefly describe my journey, since I am not permitted to write at great length.

After spending the entire night on the train, unable to see anything in the darkness, dawn found us already in Austria. Everything was remarkably well organized. I was especially captivated by the little white village houses that seemed to glide before our eyes like white butterflies in flight. The small churches with their graceful bell towers reflected the beauty of the Christian soul. The mountains, covered with their white mantle of snow, appeared majestic and magnificent. We watched a small locomotive slowly climbing the mountainside, carrying cheerful tourists.

We then arrived in Switzerland. Its beauty left me speechless. Oh, how wonderful God must be, if He has bestowed such extraordinary beauty upon nature for humanity to enjoy! Every piece of land was carefully cultivated. The small villages, neatly arranged with charming two-story houses and well-kept streets, testified to the diligence and industry of their people. In Switzerland everything inspired and uplifted me. France, although a beautiful country, did not leave quite the same impression. Nevertheless, I was very happy because along the way there were many churches where Jesus dwells, allowing me to adore my Savior in spirit whenever we passed by them.

We arrived in Paris at ten o'clock in the evening. Everywhere there was an atmosphere of constant movement and urgency. We went from one hotel to another, but nowhere could we find accommodation, as every place was fully occupied because of the events scheduled for the following day. Even in that difficulty we remained joyful, for Jesus had granted us the grace to suffer a little. We thought of the Holy Family, who found no shelter and

had to seek refuge in a humble stable. Early the following morning, we departed by train for Calais.

From there we boarded a ship to cross the English Channel. Because of the strong winds, we were not allowed to go out onto the deck. We then passed through the great city of London. It is truly magnificent. We had to travel from one railway station to another in order to continue our journey to Dublin. The enormous buildings, the countless crowds of people, and the relentless pace of life surpassed anything I had ever imagined. Later, we traveled along the canal leading to Dublin. It was night, but at dawn we went out on deck and rejoiced in the extraordinary beauty stretching along the canal's banks.

At last, we arrived in Dublin. At the harbor we were welcomed by the Reverend Mother and two Sisters. The sky was overcast, and there was no sign of the sun. Yet as we approached the convent, the sun suddenly broke through the clouds, as though rejoicing at our arrival and wishing us happiness in our new life. As soon as we entered the convent courtyard, the sun disappeared once again. The convent is large and spacious. All the Sisters are kind, gentle, and welcoming. The discipline of the community is exemplary. To live among them is a true blessing. I am so happy that I could envy no one, for I have finally found the genuine happiness for which I had longed for so many years.

Our names have also been changed: Miss Betika is now called Sister Magdalene, while I have been given the name Sister Teresa of the Little Jesus.

I humbly ask you to remember me in your prayers and at the Holy Mass.

With gratitude in Christ,
Sister Teresa

Završujem, jer mi ovaj čas valja otići na 10-dnevno mis. putovanje. Konjic već nestrpljivo čeka. Preporučam se... **P M**

M. Tereza M. Is. Bojadis piše 16. X. iz Dublina: Evo da Vam se iz lijepe Irske javim i održim svoje obećanje. Pri polasku iz Zagreba bila sam tako sretna i vesela! A sada ta me sreća prati i dalje. To se razumije, da ima i teških časova, ali uz Isusa je sve ugodno podnositi. Opisat ću Vam put u kratko, jer ne smijem puno pisati.

Poslije cijele noći, koju smo proboravile u vlaku ne videći ništa, skoro je svanulo. Bile smo već u Austriji. Lijepo je svuda uređeno, naročito su lijepe male bijele seoske kućice, koje nam ispred očiju izmiču kao bijeli leteći leptiri. Crkvice sa malim tornjevima odavaju ljepotu kršćanske duše. Planine pokrivene bijelim plaštem izgledaju veličanstvene i divne. Vidjesmo, kako se uz te planine penje mala lokomotiva vozeći vesele turiste. Stigosmo u Švajcarsku. Ljepota me je zanjjela. Oh, kako mora biti lijep Bog, kad je sve ovo dao prirodi i da to čovjek uživa. Svaki je dio zemlje obrađen. Sela mala, lijepo uređena, sa malim dvospratnim kućama, lijepo uređenim ulicama, odaju valjanost ovih ljudi. U Švicarskoj me je sve zanimalo, sve dizalo. Francuska lijepa zemlja, nije mi pružila osobita čara, jedino sam bila vrlo sretna, jer ima usput puno crkvica, gdje Isus stanuje, tako sam se često mogla Spasitelju duhom pokloniti. Stigosmo u Paris u 10 sati navečer. Svuda se osjeća užurbanost. Pošle smo redom u nekoliko hotela, ali nigdje mjesta, sve je bilo puno radi sutrašnjeg dana. U toj nevolji bile smo vesele, da nam je Isus dao da malo trpimo. Sjetile smo se sv. obitelji, koja nije našla skloništa nigdje te morala poći u štalicu. Jutarnjim vlakom krenusmo prema Kaleu (Callais).

Pošle smo ladom preko kanala Lamanša. Pošto je bio velik vjetar, nismo smjele van. Prošle smo preko velikoga Londona. Zaista je veličanstven. Morale smo proći s jednog kolodvora na drugi, odakle ćemo put Dublina. Ogromne kuće, množina svijeta i užurbanost njihova prelazi mjere. Prošle smo kanalom, koji vodi u Dublin. Bila je noć, ali zorom bile smo vani, i vesele smo bile nad tako velikom ljepotom, koja se prostire oko kanala. Stigosmo u Dublin. Na pristaništu dočekala nas je časna Majka i dvije sestre. Bilo je oblačno i nigdje traga suncu. Kad smo se približile samostanu, sunce zasja, kao da se veseli i da nam želi sretnu budućnost u novom životu. Ušle smo u dvorište i sunca je nestalo. Kuća je velika, prostrana. Sve su sestre mile i ljubezne. Red je izvrstan. Tu biti, među njima, to je sreća. Ja sam tako sretna, da ne bih mogla zavidjeti nikome, jer sam dostigla pravu sreću, za kojom sam tako dugo žudila. Promijenili su nam imena gđica Betika zove se M. Magdalena, a ja M. Tereza od Malog Isusa. Preporučam se u sv. molitve i sv. mise u Isusu zahvalna **M. Tereza.**

II.III. Fletë nga misionet[186]

Motra Terezë M. Is. Bojaxhiu shkruan nga Kalkuta, më **6 janar 1929:**

Më 27 dhjetor[187] mbërritëm në Kolombo. Në breg na priti zoti Scalon, vëllai i njërës prej motrave tona. Prej andej u nisëm drejt Kolegjit Misionar të Shën Jozefit, ku, në një kishëz të thjeshtë e të varfër, u përkulëm së pari në adhurim para Shëlbuesit. Më pas vazhduam drejt shtëpisë së tij.

Me një ndjenjë të veçantë soditëm jetën nëpër rrugët e qytetit. Midis shtresës më të pasur vumë re menjëherë se shumica ishin evropianë, ndërsa pjesa tjetër përbëhej nga vendas me veshje të ndryshme tradicionale. Shumë prej tyre ecnin pothuajse gjysmë të zhveshur. Nën diellin përvëlues u shkëlqente lëkura e errët dhe flokët e gjatë kaçurrelë. Ishte e qartë se mbi këtë popull rëndonte një varfëri e madhe.

Më së shumti na prekën njerëzit që tërhiqnin karrocat me trupin e tyre, duke vrapuar nëpër rrugë si kuaj. Të gjitha vendosëm se nuk do të hipnim kurrë në karroca të tilla. Mirëpo ndodhi e papritura. Zoti Scalon, i mësuar me zakonet e vendit, vendosi pikërisht me një karrocë të tillë të na çonte në shtëpinë e tij. U tronditëm të dyja, ndërsa edhe motrat e tjera mbetën të habitura. Megjithatë, nuk na mbetej tjetër veçse të bindeshim. Gjatë gjithë rrugës u lutëm për ata njerëz, që barra e tyre të bëhej më e lehtë. U ndjemë të lehtësuara kur mbërritëm në destinacion.

Natyra këtu është mahnitëse. I gjithë qyteti të jep përshtypjen e një kopshti gjigant. Palma të larta, të mbushura me fruta, ngrihen krenare drejt qiellit, ndërsa pothuajse çdo shtëpi është e rrethuar me kopshte të bukura. Duke soditur këtë bukuri, iu lutëm Zotit që me hirin e Tij të zbukuronte edhe shpirtrat e këtyre njerëzve.

Të nesërmen vizituam motrat e Kongregatës së Bariut të Mirë, të cilat kishin një kishë shumë të bukur. Ato na treguan se në Kolombo jetonin shumë katolikë të devotshëm, ndonëse ishin të rrethuar nga shumica budiste dhe protestante.

---

[186] Fletë nga misionet ""Katoličke Misije"", Viti IV, Nr. 1, Zagreb, Prill. 1929.

[187] 1928

Kur në mbrëmje, rreth orës shtatë e gjysmë, u kthyem në anijen tonë, na priste një gëzim i veçantë. Gjetëm aty një meshtar jezuit katolik, i cili udhëtonte në të njëjtin drejtim, për në Darjeeling. Falë pranisë së tij, tani kremtonim çdo ditë Meshën e Shenjtë dhe jeta në anije nuk na dukej më e vetmuar. Vitin e vjetër nuk e përmbyllëm me solemnitetin që kishim në atdhe, por në zemrat tona kënduam himnin „Te Deum". Vitin e ri, falë Zotit, e nisëm me bekim; gjatë Meshës së Shenjtë kënduam së bashku dhe kremtimi mori një hijeshi të veçantë.

Po atë mbrëmje mbërritëm në Madras. Që nga bregu na u shfaq një pamje e trishtë e varfërisë së këtij populli. Të nesërmen, ndërsa vizitonim qytetin, mbetëm të tronditura nga mjerimi i papërshkrueshëm që mbretëronte aty.

Përgjatë rrugëve, pranë gardheve, madje edhe në arteriet më të frekuentuara të qytetit, jetonin familje të tëra. Nën qiell të hapur, mbi një hasër të thurur prej degësh palme ose thjesht mbi tokën e thatë, ata kalonin ditët dhe netët e tyre. Shumica ishin pothuajse krejtësisht të zhveshur. Veshja e tyre më e mirë ishte një copë e grisur rreth belit. Në duar dhe këmbë mbanin rrathë të hollë metalikë, ndërsa në veshë dhe hundë stoli të thjeshta. Në ballë kishin shenja të ndryshme, që tregonin përkatësinë ndaj hyjnive të tyre.

Duke kaluar nëpër një rrugë, hasëm një familje që vajtonte të vdekurin e saj. Trupi ishte mbështjellë me copa të grisura të kuqe, i mbuluar me lule të vogla të verdha, ndërsa fytyra ishte lyer me ngjyra të ndryshme sipas riteve të tyre. Pamja ishte rrëqethëse.

Nëse njerëzit tanë do të shihnin një mjerim të tillë, me siguri nuk do të ankoheshin më për vështirësitë dhe hallet e vogla të jetës, por do ta falënderonin Zotin për të mirat që u ka dhuruar.

Në një manastir, ku qëndruam për një kohë më të gjatë, motrat na treguan se edhe këtu kishte një numër të konsiderueshëm katolikësh, por edhe ata jetonin në varfëri të madhe. Edhe pse nuk ishin të zhveshur si shumë të tjerë, kushtet e tyre të jetesës ishin tepër të rënda, sepse misionarët nuk kishin mundësi t'u siguronin gjithçka që u nevojitej.

Vetë qyteti është mjaft interesant, por për nga bukuria natyrore mbetet dukshëm pas Kolombos, e cila na la një përshtypje të paharrueshme.

I. Në mëngjes lundruam nga deti drejt lumit Gang, të ashtuquajturit "Lumi i Shenjtë". Gjatë këtij udhëtimi patëm mundësinë ta sodisnim me vë-

mendje atdheun tonë të ri Bengalinë. Natyra është mahnitëse; në disa vende shihen shtëpi të bukura, ndërsa pjesa më e madhe e banorëve jetojnë në kasolle e tenda të ngritura nën hijen e pemëve. Duke vështruar këtë realitet, dëshiruam me gjithë zemër që sa më shpejt të hynim mes tyre dhe të fillonim shërbimin tonë.

Mësuam se këtu ka shumë pak katolikë. Kur anija jonë u ndal në breg, në zemrat tona kënduam himnin "Te Deum". Aty na pritën motrat tona indiane dhe, me një gëzim të papërshkrueshëm, hodhëm për herë të parë hapat në tokën e Bengalit.

Në kishëzën e kuvendit, para së gjithash falënderuam Shëlbuesin tonë të dashur për hirin e madh që na solli shëndoshë e mirë në cakun për të cilin kishim malluar aq shumë. Këtu do të qëndrojmë një javë, e më pas do të nisemi për në Darjeeling, ku do të kalojmë periudhën e noviciatit.

Lutuni shumë për ne, që Zoti të na japë hirin të bëhemi misionare të mira, të përkushtuara dhe të guximshme.

II.III. Листови од мисиите

Сестра Тереза М. Исусова Бојациу пишува од Калкута, на 6 јануари 1929 година:

На **27 декември** пристигнавме во Коломбо. На брегот нè пречека господинот Скалон, брат на една од нашите сестри. Оттаму се упативме кон Мисионерскиот колеџ „Свети Јосиф“, каде што најнапред, во една скромна и сиромашна капела, му се поклонивме на нашиот Спасител. Потоа продолживме кон неговиот дом.

Со особено чувство го набљудувавме животот по градските улици. Меѓу побогатите слоеви веднаш забележавме дека мнозинството беа Европејци, додека останатите беа домородци облечени во различни традиционални носии. Многумина одеа речиси полуголи. Под жешкото сонце им блескаше темната кожа, а долгата кадрава коса им паѓаше по рамениците. Јасно се гледаше дека овој народ живее во голема сиромаштија.

Најмногу нè потресоа луѓето што со сопственото тело влечеа коли, трчајќи по улиците како коњи. Сите решивме никогаш да не се возиме во такви коли. Но, се случи нешто неочекувано. Господинот Скалон, навикнат на локалните обичаи, токму со една таква кола реши да нè однесе до својот дом. Двете бевме длабоко потресени, а и другите сестри останаа зачудени. Сепак, немавме друг избор освен да се согласиме. За време на целото патување се молевме за тие луѓе, нивниот товар да стане полесен. Почувствувавме големо олеснување кога конечно пристигнавме.

Природата овде е восхитувачка. Целиот град остава впечаток на огромна градина. Високи палми, натежнати од плодови, гордо се издигаат кон небото, а речиси секоја куќа е опкружена со прекрасни градини. Гледајќи ја оваа убавина, му се молевме на Бога со Својата благодат да ги украси и душите на овие луѓе.

Следниот ден ги посетивме сестрите од Конгрегацијата на Добриот Пастир, кои имаа многу убава црква. Тие ни кажаа дека во Коломбо живеат многу побожни католици, иако се опкружени со мнозинство будисти и протестанти.

Кога вечерта, околу седум и триесет часот, се вративме на нашиот брод, нѐ очекуваше особена радост. Таму затекнавме еден католички језуитски свештеник, кој патуваше во истиот правец, кон Дарџилинг. Благодарение на неговото присуство, секојдневно можевме да ја славиме Светата Миса и животот на бродот веќе не ни изгледаше толку осамен. Старата година не ја испративме со свеченоста на која бевме навикнати во татковината, но во нашите срца ја испеавме химната „Te Deum“. Новата година, по Божја милост, ја започнавме со благослов; за време на Светата Миса пеевме заедно и прославата доби посебна духовна убавина.

Истата вечер пристигнавме во Мадрас. Уште од брегот пред нас се отвори тажна слика на сиромаштијата на овој народ. Следниот ден, додека го разгледувавме градот, останавме длабоко потресени од неискажливата беда што владееше таму.

Покрај патиштата, до оградите, па дури и на најпрометните градски улици, живееја цели семејства. Под отворено небо, на душеци исплетени од палмови гранки или едноставно на сувата земја, тие ги поминуваа своите денови и ноќи. Повеќето беа речиси целосно голи. Нивната најдобра облека беше едно искинато парче ткаенина околу половината. На рацете и нозете носеа тенки метални алки, а на ушите и носот едноставни украси. На челото имаа различни знаци што ја означуваа нивната припадност кон нивните божества.

Додека минувавме по една улица, наидовме на семејство кое го оплакуваше својот починат. Телото беше завиткано во искинати црвени ткаенини, покриено со мали жолти цветови, а лицето беше обоено со различни бои според нивните обредни обичаи. Глетката беше потресна.

Кога нашите луѓе би можеле да видат ваква беда, сигурно повеќе не би се жалеле на малите животни тешкотии, туку би Му благодареле на Бога за сите добра што им ги подарил.

Во еден манастир, каде што останавме подолго време, сестрите ни раскажаа дека и овде има значителен број католици, но и тие живеат во голема сиромаштија. Иако не беа разголени како многу други, нивните услови за живот беа многу тешки, бидејќи мисионерите не можеа да им обезбедат сѐ што им беше потребно.

Самиот град е многу интересен, но според природната убавина значително заостанува зад Коломбо, кој остави незаборавен впечаток врз нас.

I. Утрото испловивме од морето кон реката Ганг, т.н. „Света Река“. За време на ова патување имавме можност внимателно да ја набљудуваме нашата нова татковина Бенгал. Природата е величествена; на некои места се гледаат убави куќи, но најголемиот дел од населението живее во колиби и шатори под сенката на дрвјата. Гледајќи ја оваа стварност, од сè срце посакавме што поскоро да бидеме меѓу нив и да ја започнеме нашата мисионерска служба.

Дознавме дека овде има многу малку католици. Кога нашиот брод застана на брегот, во нашите срца ја испеавме химната „Te Deum“. Таму нè пречекаа нашите индиски сестри и, со неискажлива радост, за првпат зачекоривме на бенгалската земја.

Во манастирската капела, пред сè, Му заблагодаривме на нашиот мил Спасител за големата благодат што нè доведе живи и здрави до местото по кое толку многу копнеевме. Тука ќе останеме една седмица, а потоа ќе заминеме за Дарџилинг, каде што ќе го поминеме периодот на новицијатот.

Молете се многу за нас, Господ да ни ја даде благодатта да станеме добри, пожртвувани и храбри мисионерки.

II.III. Letters from the Missions

Sister Teresa M. of Jesus Bojaxhiu writes from Calcutta, January 6, 1929:

On December 27, we arrived in Colombo. At the harbor, we were welcomed by Mr. Scalon, the brother of one of our sisters. From there, we proceeded to St. Joseph's Missionary College, where, in a simple and humble chapel, we first knelt in adoration before our Divine Savior. Afterwards, we continued to his home.

With deep emotion, we observed life along the city streets. Among the wealthier class, we immediately noticed that most were Europeans, while the rest were local inhabitants dressed in various traditional garments. Many of them walked almost half-clothed. Beneath the scorching tropical sun, their dark skin gleamed, and their long curly hair framed their faces. It was evident that this people lived under the burden of profound poverty.

What moved us most were the men who pulled carts with the strength of their own bodies, running through the streets like horses. We all resolved that we would never ride in such carts. Yet, to our surprise, Mr. Scalon, accustomed to the customs of the country, chose precisely such a cart to take us to his home. We were deeply distressed, and the other sisters were equally astonished. Nevertheless, we had no choice but to comply. Throughout the journey, we prayed that God might lighten the burden of those poor men. We felt a great sense of relief when we finally reached our destination.

The natural beauty here is breathtaking. The entire city resembles an immense garden. Towering palm trees, heavy with fruit, rise proudly toward the sky, while almost every house is surrounded by beautiful gardens. As we admired this splendor, we prayed that God, through His grace, would also adorn the souls of these people with spiritual beauty.

The following day, we visited the Sisters of the Congregation of the Good Shepherd, who possessed a beautiful church. They told us that Colombo was home to many devout Catholics, although they lived among a predominantly Buddhist and Protestant population.

When we returned to our ship around half past seven in the evening, a special joy awaited us. We found there a Catholic Jesuit priest who was travel-

ing in the same direction, toward Darjeeling. Thanks to his presence, we were able to celebrate Holy Mass every day, and life aboard the ship no longer felt so lonely. We did not bid farewell to the old year with the solemn celebrations we had known in our homeland, but in our hearts we sang the hymn „Te Deum." By God's grace, we welcomed the New Year with His blessing; during the Holy Mass we sang together, making the celebration especially beautiful and spiritually uplifting.

That same evening, we arrived in Madras. Even from the shore, a sorrowful picture of the people's poverty unfolded before our eyes. The next day, while walking through the city, we were profoundly shaken by the indescribable misery that prevailed there.

Along the roadsides, beside fences, and even on the busiest streets of the city, entire families lived in the open. Beneath the open sky, on mats woven from palm branches or simply upon the dry ground, they spent both their days and nights. Most of them were almost completely unclothed. Their finest garment consisted of nothing more than a torn piece of cloth wrapped around their waist. Thin metal bracelets adorned their wrists and ankles, while simple ornaments decorated their ears and noses. Distinctive marks on their foreheads revealed their devotion to their respective deities.

As we passed through one street, we encountered a family mourning one of their deceased. The body was wrapped in torn red cloth, covered with small yellow flowers, while the face had been painted in various colors according to their religious customs. The sight was deeply moving.

If our own people could witness such suffering, they would surely cease complaining about the small hardships of everyday life and instead thank God for the many blessings He has bestowed upon them.

At a convent where we stayed for a longer period, the sisters told us that there was also a considerable Catholic community there, but they too lived in great poverty. Although they were not as destitute as many others, their living conditions were extremely difficult because the missionaries lacked the means to provide them with everything they needed.

The city itself is very interesting, yet in terms of natural beauty it falls far behind Colombo, whose unforgettable charm left a lasting impression on us.

I.In the morning, we sailed from the sea into the River Ganges, the so-called „Holy River." During this journey, we had the opportunity to observe

carefully our new homeland Bengal. Nature is magnificent. In some places one can see beautiful houses, but most of the people live in humble huts and tents erected beneath the shade of trees. As we gazed upon this reality, we longed with all our hearts to be among them as soon as possible and begin our missionary service.

We learned that there are very few Catholics here. When our ship reached the shore, we sang the hymn „Te Deum" in our hearts. There, our Indian sisters welcomed us, and with indescribable joy we set foot on the soil of Bengal for the first time.

In the convent chapel, before all else, we thanked our beloved Savior for the great grace of bringing us safely to the destination for which we had longed so fervently. We shall remain here for one week and then continue to Darjeeling, where we will begin our novitiate.

Pray earnestly for us, that the Lord may grant us the grace to become good, devoted, and courageous missionaries.

Listovi iz misija

M. Terezija M. Is. Bojadis piše iz Kalkute 6. I. 1929: »27. XII stigli smo u Colombo. Gospodin Scalon, brat od jedne naše sestre, dočekao nas je na obali. Odvezli smo se u misijski kolegij sv. Josipa, gdje smo se u siromašnoj kapelici najprvo poklonili Spasitelju. Iza toga krenuli smo prema njegovu domu. Sa čudnim čuvstvom promatrale smo život po ulicama. Među boljom publikom primjetih odmah, da su većina Evropeci, a svi ostali sami crnci u raznim nošnjama. Većine njih hodali su napola goli. Na vrućem suncu svijetli im se koža i duga kovrčasta kosa. Jasno se vidi, da među ovim narodom vlada velika bijeda. Najviše smo zažile one crnce, koji sa svojim kolicima trče poput konja po ulicama. Jednoglasno smo odlučile, da se nećemo nikako voziti ovako, Ali što se dogodilo! U isti čas odlučio je g. Scalon, koji je navikao na ove običaje, da nas baš ovim kolicima povede do svoje kuće. Obadve smo se zaprepastile, a i ostale sestre su se začudile. No ipak valjalo se pokoravati; drugo nismo mogle učiniti, nego da smo se molili za njih, da im teret bude lagan. Sretne smo bile, kad smo stigle do njegovog doma.

Priroda je ovdje krasna. Cijeli grad izgleda je kao jedna ogromna bašča. Visoke palme pune plodova dižu se ponosno prema nebu, a skoro svaka kuća ima svoje krasne nasade. Promatrajući sve to, molile smo, da dragi Bog ulijepša i njihove duše svojom milošću.

Drugog dana bile smo kod čž. ss. dobrog Pastira, koje imaju krasnu crkvu.. Među ostalim su nam pričale, da u Colombu ima mnogo dobrih katolika, premda živu među samim budistima i protestantima.

Kad smo se naveče u pola osam vratile u našu ladu, mnogo smo se obradovale, jer smo našle katoličkog svečenika Isusovca, koji ide istim putem u Dardeling. I tako sad imamo svaki dan sv. misu, a život na lađi ne izgleda nam pust. — Staru godinu nismo završile tako svečano kao u domovini, no ipak smo u duši zapjevale »Te Deum«. Novu godinu smo hvala Bogu dobro započele; kod sv. mise pjevale smo, te je tako izgledalo svečanije.

Istog dana prema večeri stigli smo u Madras. Već sa obale pružala nam se tužna slika tog bijednog naroda. Kad smo sutradan razgledavale grad, u duši smo se zgrozile nad neopisivom bijedom ovoga naroda. — Po cestama uz ograde, kao i po prilično prometnim ulicama stanuju mnogobrojne obitelji. Pod vedrim nebom, na jednom sagú, koga su sami načinili od velikih palmovih grana, a najviše na suhoj zemlji, žive dan i noć. Svi su skoro sasma goli. Njihova najbolja odjeća je jedna poderana krpa oko pasa; na nogama i rukama imaju tanke oborke, a na ustima i nosu neakvvu vrstu nakita. Na čelu imaju različite znakove, koji odgovaraju njihovim bogovima.

Prolazeći cestom naišli smo na jednu obitelj, koja je u svojoj sredini imala jednog mrtvaca, kojega su povili u razderane crvene krpe, po njemu su pobacali sitnog žutog cvijeća, a lice su mu namazali raznobojnim potezima. Slika je bila strašna. Kad bi naši ljudi vidjeli sve to, sigurno se ne bi na svoje neprilike i male poteškoće tužili, nego bi hvalili Boga, da ih je tako obilno nadario. — U jednom samostanu, gdje smo se duže vremena zadržale, pričale su nam da ovde ima priličan broj katolika, ali i tai narod je vrlo siromašan. Premda oni ne idu goli, ipak žive u vrlo teškim prilikama, jer im misijonari ne mogu sve nadoknaditi. — Grad sam po sebi je prilično zanimljiv, ali prirodna ljepota mnogo zaostaje za onim, što smo u Colombu vidjele.

6. I, ujutro zaplovili smo iz mora u rijeku Gangez, tako zvanu »Svetu rijeku«. Ovim putem mogli smo dobro promatrati našu novu domovinu Bengaliju. Priroda je divna, na nekojim mjestima ima lijepih kućica, a sve ostalo su sami šatori, koji se redaju ispod drveća. Promatrajući sve to zaželjele smo, da što prije možemo među njih zaći. Saznale smo, da ovdje ima malo katolika. Kad se naša lađa zaustavila na obali, zapjevale smo u duši »Te Deum«. Tu nas sačekale naše indjjske sestre, s kojima smo se sa neopisivom srećom stupile prvi put na bengalsko tlo.

U samostanskoj crkvici, najprije smo se zahvalile dragom Spasitelju na ovoj velikoj milosti, da nas je tako sretno doveo do naše žudenoŕ cilja. Cvdje ostajemo tjedan dana, a onda polazimo u Dardeling, gdje ćemo ostati za vrijeme našeg novicijata.

Molite se mnogo za nas, da budemo dobre i hrabre misijonarke.

MALE BENGLICE O. A. VIZJAKU ZA MLADU MISU.

Nedavno je poslao o. A. Vizjak malim misijonarkama u Đakovu zanimiv list, kog ovdje priopćujemo:

Dobre i male moje misijonarke!

Prije dva, tri tjedna poslao sam Vam jednu od čestitaka, koju sam dobio od mojih malih misijonarki za mladu moju Misu. Obećao sam Vam prijevod i eto sada ovdje ispunjujem obećanje. Ova čestitka je pisana u obliku pjesme, ali je tako uzvišen jezik, da sam imao najveće muke, da ga prevedem. Vi znadete već sigurno svojstva bengalskog jezika, da možete bengalski naučiti govoriti, a ipak, kad Vam takve čestitke dođu, ne znate se ni okrenuti. A ove moje male misijonarke, male nevaljanke, znadu i najviši bengalski. Jer su mi htjele iskazati najveću čast, išle su mi još pisati u najbiranjem jeziku, da skoro ni jedne riječi nijesam znao. Evo Vam sad doslovna prijevoda, koliko je to moguće.

Kojim slatkim i milim riječima da veličamo suncem ogrnutu sliku, koja nam se je danas pred našim očima u svom čaru razvila: Vi naš dragi oče, sin Družbe Isusove sad svećenik za uvijeke!

Oče naš u uzvišenju, kako se duša Vaša raduje u svetom veselju, uronjena u odliku, koja rijetke uzvisuje, ovo mi sad pjevamo u punini duša naših, gromkim glasom mi pjevamo pjesmu hvalospjeva nad pobjedom Vašom!

Mi Vaše male sestrice Indijke, mi Vas opkoljujemo i pjevamo Vam pjesmice radosti, Naš učitelj ISUS dao nam je svoj blagoslov, kad nam je Vas dao, Vas, novog svećenika, kojega sad u našoj sredini posjedujemo.

II.IV Misionaret e reja

Në rreshtin e dytë qëndrojnë dy misionaret tona[188]; në mes është Motra Magdalena, ndërsa në të majtë të saj Motra Terezia. Në rreshtin e parë janë ulur Nëna Provinciale (me syze) dhe Motra mësuese e noviciatit.[189]

II.IV Младите мисионерки

Во вториот ред стојат нашите две мисионерки; во средината е сестра Магдалена, а од нејзината лева страна е сестра Терезија. Во првиот ред седат чесната провинцијална мајка (со очила) и чесната сестра, учителка на новицијатот.

II.IV The New Missionaries

In the second row stand our two missionaries: Sister Magdalena in the center, with Sister Teresia standing to her left. Seated in the front row are the Reverend Provincial Mother (wearing glasses) and the Reverend Sister, the novice mistress.

U drugom redu naše dvije misijonarke, u sredini S. Magdalena, njoj s lijeva S. Terezija. U prvom redu sjede č. Majka provincijalka (ima naočale) i č. M. učiteljica novakinja.

[188] "Katoličke Misije", Viti.4, Nr.7, Zagreb, shtator.1929.

[189] "Katoličke Misije", Viti.4, Nr.7, Zagreb, shtator.1929.

II.V Fotografi nga Kalkuta

Kalkutë: Të lumtur pas Kungimit të Parë, së bashku me prindërit e tyre dhe me Nënën e nderuar N. Tereza Bojaxhiu.[190]

II.V Фотографии од Калкута

Калкута: Среќните првопричесници заедно со своите родители и со честата мајка М. Тереза Бојациу.

II.V Photos of Calcutta

Calcutta: Happy First Communion children together with their parents and the Reverend Mother M. Teresa Bojaxhiu.

Kalkuta: Sretni prvopričesnici sa svojim roditeljima i č. majkom M. Terezom Bojadis.

[190] ""Katoličke Misije"", Viti.4, Nr.7, Zagreb,Tetor.1930.

II.VI dy rrëfime të jashtëzakonshme[191]

Motra Terezë M. Is. – Kalkutë

Disa javë më parë i shoqërova nxënëset tona drejt Meshës së Shenjtë në kishën e Shën Terezës. Natyrisht, u detyruam të shkonim në këmbë. Gjatë kthimit na ndodhi një ngjarje sa e pakëndshme, aq edhe tronditëse. Isha vetëm me 180 vajza, të veshura me uniforma të bardha me shirita të kuq. Vapa ishte përvëluese dhe çadra ime e vogël, që shërbente njëkohësisht kundër shiut dhe diellit, ishte nxehur nga dielli. Megjithatë, ishte më mirë të kishim diçka sesa asgjë.

Teksa kalonim pranë godinës së policisë, pamë një buall të madh të lidhur fare pranë saj. Kurrë në jetën time nuk kisha parë një kafshë kaq të frikshme; ishte i zi si nata. Papritur nisi të ulërinte dhe të tërhiqte egërsisht litarët. Pa dyshim, e kishte tërhequr ngjyra e kuqe në uniformat e vajzave.

Edhe pse isha e mbushur me frikë për fëmijët, falë Zotit nuk e humba qetësinë. U ndala dhe u bërtita vajzave që, sa më shpejt të mundeshin, të shtriheshin përdhe. Brenda pak çastesh, të gjitha ishin shtrirë në tokë sikur të ishin kositur.

Në atë çast bualli këputi litarët dhe u vërsul drejt meje, pasi nuk mundi të sulmonte vajzat. Me kokën e tij të fuqishme më goditi aq fort, sa më hodhi në anën tjetër të rrugës. Por, si një shqiptare e vërtetë, u ngrita menjëherë në këmbë, kapa çadrën time dhe iu vërsula buallit të tërbuar. Tani ishte radha e tij të largohej përpara goditjeve të çadrës sime.

Ndërkohë, në rrugë u mblodhën shumë njerëz, ndërsa nga godina e policisë dolën disa burra me shkopinj dhe litarë. Më shumë se njëzet vetë u përpoqën derisa arritën ta kapnin dhe ta lidhnin kafshën e egërsuar.

Pasi mblodha vajzat, hymë në godinën e policisë. Ato dridheshin ende nga frika. Edhe pse kishin lëkurë të errët, dukej qartë se fytyrat u ishin zbehur nga tmerri. Herë pas here më shikonin me sy të frikësuar. U ulëm për pak kohë, derisa kaloi vala e parë e panikut.

Pastaj iu drejtova me vendosmëri inspektorit të policisë dhe i mbajta një qortim të merituar në gjuhën bengaleze. Ai nuk tha asnjë fjalë. Vetëm më shikonte i habitur. Nuk e di nëse çuditej nga guximi im apo nga vendosmëria ime; për mua kjo kishte pak rëndësi. Më në fund, belbëzoi një kërkimfalje dhe premtoi se një ngjarje e tillë nuk do të përsëritej më. Ishte e qartë se ai nuk e

[191] "Katoličke Misije", Zagreb, Maj.1939.

kishte kryer detyrën e tij siç duhej. Pas kësaj i ktheva shpinën dhe i çova vajzat, ende të tronditura, në konvikt. Për fat të mirë, asnjëra nuk ishte lënduar; vetëm një vajze i ishin thyer syzet.

Po atë ditë, inspektori i policisë telefonoi motrën përgjegjëse të bashkësisë për t'i shprehur urimet motrës që kishte treguar aq shumë guxim.

Faleminderit!

Por atë ditë ndodhi edhe një ngjarje tjetër e pakëndshme; këtë herë gjatë natës. Vajzat u shtrinë për të fjetur, ndërsa unë prisja që ndonjëra prej tyre, duke e përjetuar në ëndërr përballjen e asaj dite me buallin, të zgjohej duke bërtitur. Dhe, vërtet, kështu ndodhi!

Pikërisht në orën një pas mesnate, në fjetore u dëgjua një britmë e fortë. U vesha menjëherë dhe vrapova për të parë se çfarë kishte ndodhur. Sapo më panë në errësirën e zbehtë, të gjitha vajzat u turrën drejt meje. Qanin, bërtisnin dhe dridheshin nga frika. Nuk arrita as t'i pyes se çfarë kishte ndodhur, sepse të gjitha njëzëri bërtisnin se në fjetore ishte futur fshehurazi një burrë.

Duke mbledhur gjithë qetësinë dhe vendosmërinë time, u urdhërova me zë të fortë që secila të kthehej menjëherë në shtratin e saj. Brenda pak çastesh gjithçka u qetësua. Ndërkohë, unë vrapova drejt fundit të fjetores. Dhe, me të vërtetë, pashë një njeri që po ikte me vrap drejt daljes. Kur arrita te dera, ai ishte zhdukur tashmë në errësirën e natës. Në nxitim e sipër, fatkeqi kishte humbur një tufë me dokumente zyrtare, nga të cilat u zbulua identiteti dhe adresa e tij.

Menjëherë u njoftua policia. Erdhi vetë inspektori i policisë, miku im i vjetër nga ngjarja e buallit. Sapo më pa, u përkul me respekt deri në tokë dhe më përshëndeti – ndonëse nuk ishte i krishterë – me përshëndetjen tonë të krishterë: "Jezusi qoftë i lavdëruar!" (Dizu pronam! – Hvaljen Isus!). Edhe vajzat e njohën menjëherë dhe kjo solli një çast gëzimi mes tyre.

Ndërkaq, hajduti vuajti dënimin e merituar dhe, me sa duket, mori vendimin e prerë që të mos na vizitonte më natën, të paktën për aq kohë sa unë ndodhesha aty...

Mos mendoni se ngjarje të tilla më argëtonin. Përkundrazi, nuk do të dëshiroja t'i përjetoja më, sepse më lodhnin dhe më konsumonin nervat, të cilat më duheshin aq shumë në misionin e vështirë të edukimit të të rinjve vendas të këtij populli bengalez, të varfër dhe të lënë pas dore.

Nën fotografi:

Motra Terezë M. Is. me nxënësen Pushpo.

II.VI. Две необични сведоштва

Сестра Тереза M. Is. – Калкута

Пред неколку недели ги придружував нашите ученички на Светата миса во црквата „Света Тереза“. Се разбира, моравме да одиме пеш. На враќање ни се случи настан кој беше истовремено непријатен и потресен. Бев сама со 180 девојчиња, облечени во бели униформи со црвени ленти. Жештината беше неподнослива, а мојот мал чадор, кој ми служеше и против дожд и против сонце, беше вжештен од силното сонце. Сепак, подобро беше да имаме нешто отколку ништо.

Додека минувавме покрај полициската станица, здогледавме огромен бивол врзан веднаш до зградата. Никогаш во животот не бев видела толку страшно животно; беше црно како ноќ. Одеднаш почна силно да рика и бесно да ги затегнува јажињата. Несомнено, го привлече црвената боја на униформите на девојчињата.

Иако бев исполнета со страв за децата, благодарение на Бога не ја изгубив присебноста. Застанав и силно им довикнав на девојчињата што побрзо да легнат на земја. За неколку мигови сите лежаа на земјата, како покосени.

Во тој миг биволот ги скина јажињата и се нафрли кон мене, бидејќи не можеше да ги нападне девојчињата. Со својата силна глава ме удри толку силно што ме фрли на другата страна од патот. Но, како вистинска Албанка, веднаш станав на нозе, го зграпчив мојот чадор и се нафрлив врз разбеснетиот бивол. Сега беше негов ред да се повлече пред ударите на мојот чадор.

Во меѓувреме, на улицата се собраа многу луѓе, а од полициската станица излегоа неколку полицајци со стапови и јажиња. Повеќе од дваесетмина се обидуваа сè додека конечно не успеаја да го совладаат и повторно да го врзат разбеснетото животно.

Откако ги собрав девојчињата, влеговме во полициската станица. Тие сè уште трепереа од страв. Иако имаа темна кожа, јасно се гледаше дека лицата им беа пребледени од ужас. Повремено ме гледаа со исплашени очи. Седнавме накратко, сè додека не помина првиот бран на паника.

Потоа решително му се обратив на полицискиот инспектор и му одржав заслужен укор на бенгалски јазик. Тој не кажа ниту збор. Само зачудено ме гледаше. Не знам дали беше изненаден од мојата храброст или од мојата одлучност; за мене тоа немаше големо значење. На крајот, со тешкотија се извини и вети дека таков настан повеќе нема да се повтори. Беше очигледно дека не ја извршил својата должност како што требало. Потоа му го свртев грбот и ги одведов девојчињата, сè уште потресени, назад во интернатот. За среќа, ниту една не беше повредена; само на едно девојче му беа скршени очилата.

Истиот ден, полицискиот инспектор ѝ се јави по телефон на сестрата одговорна за заедницата за да ѝ ги пренесе своите честитки на сестрата која покажала толкава храброст.

Благодарам!

Но, истиот ден се случи уште еден непријатен настан, овојпат во текот на ноќта. Девојчињата легнаа да спијат, а јас очекував дека некоја од нив, преживувајќи го во сон судирот со биволот, ќе се разбуди врескајќи. И навистина, токму тоа се случи!

Точно во еден часот по полноќ, во спалната соба одекна силен крик. Веднаш се облеков и истрчав да видам што се случило. Штом ме здогледаа во слабата темнина, сите девојчиња се стрчаа кон мене. Плачеа, викаа и трепереа од страв. Не успеав ниту да ги прашам што се случило, бидејќи сите во еден глас викаа дека во спалната соба тајно влегол непознат човек.

Собирајќи ја сета своја присебност и одлучност, со силен глас им наредив секоја веднаш да се врати во својот кревет. За неколку мигови повторно завладеа мир. Во меѓувреме, јас истрчав кон крајот на спалната соба. И навистина, видов човек кој трчаше кон излезот. Кога стигнав до вратата, тој веќе исчезна во ноќната темнина. Во брзањето, несреќникот испуштил сноп службени документи, од кои беше откриен неговиот идентитет и адреса.

Веднаш беше известена полицијата. Дојде лично полицискиот инспектор, мојот стар познаник од настанот со биволот. Штом ме виде, со голема почит се поклони до земја и ме поздрави – иако не беше христијанин – со нашиот христијански поздрав: „Нека е прославен Исус Христос!“ *(Dizu pronam! – Hvaljen Isus!).* И девојчињата веднаш го препознаа, што донесе миг на радост меѓу нив.

Во меѓувреме, крадецот ја доби заслужената казна и, според сè изгледа, цврсто одлучи повеќе да не нè посетува ноќе, барем додека јас бев таму...

Немојте да мислите дека ваквите настани ме забавуваа. Напротив, не би сакала повторно да ги доживеам, бидејќи ме исцрпуваа и ми ги трошеа нервите, кои ми беа толку неопходни за тешката мисија на воспитување и образование на младите од овој сиромашен и запоставен бенгалски народ.

Под фотографијата:
Сестра Тереза M. Is. со ученичката Пушпо.

II.VI. Two extraordinary accounts

Sister Teresa M. Is. – Calcutta

A few weeks ago, I accompanied our students to Holy Mass at St. Teresa's Church. Naturally, we had to go on foot. On our way back, we experienced an incident that was both distressing and deeply unsettling. I was alone with 180 girls, all dressed in white uniforms with red stripes. The heat was scorching, and my small umbrella, which served both as protection from the rain and the sun, had become unbearably hot under the blazing sun. Still, it was better to have something than nothing at all.

As we passed by the police station, we noticed a large buffalo tied just outside the building. Never in my life had I seen such a terrifying animal; it was as black as the night. Suddenly, it began to bellow furiously and strain violently against its ropes. Undoubtedly, it had been provoked by the red color of the girls' uniforms.

Although I was filled with fear for the children, thanks be to God, I did not lose my composure. I stopped and shouted to the girls to lie flat on the ground as quickly as they could. Within moments, all of them were lying on the ground as though they had been mown down.

At that instant, the buffalo snapped its ropes and charged straight toward me, unable to reach the girls. With tremendous force, it struck me with its powerful head, throwing me to the opposite side of the road. But, as a true Albanian woman, I immediately got back on my feet, seized my umbrella, and charged at the enraged buffalo. Now it was the buffalo's turn to retreat before the blows of my little umbrella.

Meanwhile, a crowd gathered in the street, and several policemen rushed out of the station carrying sticks and ropes. More than twenty men struggled before they finally managed to subdue and restrain the furious animal.

After gathering the girls together, we entered the police station. They were still trembling with fear. Although they had dark skin, it was easy to see that their faces had turned pale with terror. From time to time, they looked at me with frightened eyes. We remained seated for a short while until the first wave of panic had passed.

Then I turned resolutely to the police inspector and gave him a well-deserved reprimand in the Bengali language. He did not utter a single word. He simply stared at me in astonishment. I do not know whether he was surprised by my courage or by my determination; to me, it mattered very little. At last, he stammered an apology and promised that such an incident would never happen again. It was evident that he had failed to carry out his duty properly. After that, I turned my back on him and led the girls, still shaken, back to the boarding school. Fortunately, none of them had been injured; only one girl had her glasses broken.

Later that same day, the police inspector telephoned the Sister Superior of our community to express his admiration and congratulations to the sister who had displayed such remarkable courage.

Thank God!

Yet another unpleasant incident occurred that very same day, this time during the night. The girls had gone to bed, and I expected that one of them, reliving the terrifying encounter with the buffalo in a dream, might wake up screaming. And indeed, that is exactly what happened.

Precisely at one o'clock after midnight, a loud scream echoed through the dormitory. I dressed immediately and hurried to see what had happened. As soon as the girls recognized me in the dim light, they all rushed toward me. They were crying, screaming, and trembling with fear. I could not even ask what had happened because they all shouted at once that a man had secretly entered the dormitory.

Gathering all my composure and determination, I ordered them in a firm voice to return immediately to their beds. Within moments, calm was restored. Meanwhile, I ran toward the far end of the dormitory. There I saw a man fleeing toward the exit. By the time I reached the door, he had already disappeared into the darkness of the night. In his haste, the unfortunate intruder had dropped a bundle of official documents, through which his identity and address were quickly discovered.

The police were notified immediately. The inspector himself arrived the same officer who had been involved in the incident with the buffalo. As soon as he saw me, he bowed respectfully to the ground and greeted me, although he was not a Christian, with our Christian greeting: "Praised be Jesus Christ!"

(Dizu pronam! – Hvaljen Isus!). The girls recognized him at once, and for a brief moment their fear gave way to joy.

The thief received the punishment he deserved and, it seems, firmly resolved never again to pay us a nightly visit at least not while I remained there.

Do not think that such incidents amused me. On the contrary, I would never wish to experience them again, for they exhausted me and drained my nerves—strength that I desperately needed for the demanding mission of educating the young people of this poor and neglected Bengali nation.

Photo caption:
Sister Teresa M. Is. with her student Pushpo.

DVIJE NEOBIČNE SLIČICE

M. M. Terezija od Dj. Is. - Kalkuta

Prije par tjedana povedoh našu školsku crnčad k sv. Misi u crkvu sv. Terezije, Morali smo dakako onamo pješke. Na povratku nam se dogodi nešto vrlo neugodno i jezovito. Bila sam sama sa 180 djevojčica obučenih u bijelo odijelo s crvenim obrubima. Vručina upravo nesnosna, moj mali kišo-sunco-bran bijaše upravo vruć. No bolje nešto nego ništa!

Prolazismo upravo kraj policijske zgrade, kadli opazismo svezana bivola u neposrednoj blizini zgrade. Nikada u životu ne vidjeh tolike grdosije; a crn bijaše kao nečastivi. Najedamput poče rikati i tuliti. Užetima je divlje potezao. Dražila ga bez sumnje crvena boja na odijelima djevojčica. Iako u silnoj bojazni radi djece, nisam, hvala Bogu, izgubila prisutnosti duha. Stanem i viknem djevojkama, što sa mbolje mogla, neka se bace i pruže na zemlju. U tili čas ležale su sve na zemlji kao pokošene. Uto se trgne bivol, raskine užeta ipoleti prema meni, kad nije mogao navaliti na djecu. Svojom me moćnom glavom toliko udario, da sam poletjela na drugu stranu ceste i pala. Kao prava Albanka brzo se pridignem, prihvatim svoj kišo-sunco-bran pa za razjarenim bivolom. Sada bijaše red na njemu da bježi pred udarcima kišo-sunco-brana. Međutim se sjetilo mnoštvo ljudi na ulici, a iz redarstvne kuće doleti više njih motkama i užetima. Preko dvadeset se muškaraca namučilo, dok su tu podivljalu zvijer uhvatili i svezali.

Č. Majka M. Terezija od Dj. Is. s učenicom Pušpo

Sabravši djecu uđem u redarstvenu zgradu. Djevojčice su od straha upravo drhtale. Premda tamne puti, ipak se vidjelo, kako su im lica pozelenila od velike bojazni. Čas za časom pogledavahu uplašeno na mene. Ovdje najprije sjedosmo, dok je prošao prvi val straha. Nakon toga uhvatih snažno policijskog inspektora te mu izrekoh poštenu lekciju na bengalskom jeziku. Na sve to nije odgovorio ni slova. Zuri u me iznenađeno: da li se čudio mojoj smjelosti ili neustrašivosti, to mi je prilično svejedno. Napokon promuca neku ispriku, da se takva šta ne će više dogoditi ... Bio si svjestan, da nije vršio svoje dužnosti. Nato mu okrenuh leđa i povedoh uzbuđene djevojke u zavod. Nijednoj se djevojčici nije ništa desilo, samo je jedna slomila naočale.

Još istoga dana telefonirao je redarstveni inspektor č. majci glavarici, da čestita onoj sestri, koja se tako hrabro ponijela ... Hvala lijepa!

Ali se toga dana odigrala još jedna nezgoda, za promjenu bilo je to po noći. Djevojke su pošle na počinak, pa sam očekivala, da će u snu po koja od njih kriknuti proživljavajući današnju borbu s bivolom. I zbilja! Točno u jedan sat noću nasta u spavaonici silan krik. Smjesta se obučem i pohitim, da vidim, što je. Čim me opaziše djeca u polutami, sva pohitješe prema meni, plaču, viču, dršću. Ne dospjeh ni da ih pitam, jer sve u jedan glas vrište, da se u spavaonicu ušuljao neki čovjek. Skupivši svu svoju snagu zapovjedim jakim glasom, da odmah pođe svaka na svoj ležaj. U tren oka sve se smirilo, a ja pojurim spavaonicom naprijed. I zbilja ugledam čovjeka, kako trči prema izlazu. Stigavši do vratiju opazim, da ga je već tama progutala. Jadnik je na bijegu izgubio smotak s nešto svojih službenih papira, iz kojih se saznala njegova adresa.

Redarstvo je obavješteno. Došao je sam inspektor policije, moj stari »znanac« u bivolovoj aferi. Čim me ugleda, stade se klanjati do zemlje pozdravljajući me — on poganin — našim kršćanskim pozdravom »Đizu pronam! = Hvaljen Isus!« I djeca su ga smjesta prepoznala, pa bijaše veselja, — Jadni je pak provalnik odsjedio svoju kaznu, pa je moguće stvorio i čvrstu odliku, da ne će barem tako dugo pokušati doći nam u noćne posjete, dok sam ja tu... Ne mislite, da su mi takve događovštine neka zabava. Ne želim si više što takva, jer mi ide na živce, koje i te kako trebam kod teškoga uzgoja urođeničke omladine ovoga bijednoga i zapuštenoga bengalskoga naroda.

NAŠ MISIJSKI RAD

S. Anđelika

S. Angelika, sestra sv. Križa, otputovala je iz Đakova početkom 1937. u Indiju, da kao misionarka radi u misiji Patna.

Poznavali ste našu kuću u Fakirani prije velikoga potresa, koji ju je uništio. Pomoću Božjom i dragih dobročinitelja podigli smo novu zgradu. Moguće se čini kome velikom, ali će naskoro biti i ta premalena, premda ne možemo dobiti sada toliko djece kao prije, dok još nijesmo mogli primati mnoge zbog pomanjkanja prostorija. Razlog možda znadete: nacionalni kongres revnuje sve više za poganstvo hinduizam i nastoji onemogućiti naš misijski rad. Pa i Indijci inovjerci, koji su nam prije pomagali na karitativnom polju, ostavljaju nas zadahnuti mržnjom protiv bijelaca, nekom vrsti rasizma, što ga kongres širi. Iz domovine nam pak stizava sve manje darova, premda su potrebe sve veće. Ostavljene smo skoro bespomoćne upravo sada, kad treba nastojati, da osvojimo duše za Krista, koliko se još osvojiti dade.

U toj kući imade sada 60 do 70 osoba. Koliko tu treba samo riže, da nahranimo ovu napuštenu siročad! — A nemamo još ni natkrivenoga mjesta za njih. U sušno vrijeme je lijepo i ugodno jesti vani pod kojim stablom, ali jao i pomagaj, kad dođe četiri mjesečno kišno doba! Kuće i kolibe su potpuno mokre, nema suha mjesta, kamo da čovjek stane, a kamoli da gdje sjedne. Katkada moraju naša djeca jesti pa i spavati pod kišobranom, ali na žalost ni toga nema uvijek. Čekamo strpljivo i molimo dragoga Bo-

II.VII Entali – Kalkutë[192]:

Motra e Nderuar M. Terezë, së bashku me njërën nga 400 nxënëset e saj, u dërgon përshëndetjet më të përzemërta të gjithë lexuesve të nderuar të revistës "Misionet" dhe i pyet me dashamirësi: "A mos më keni harruar plotësisht?"

II.VII Ентали – Калкута:

Преподобната сестра Мајка Терезија, заедно со една од своите 400 ученички, ги поздравува сите почитувани читатели на списанието „Мисии" и љубезно ги прашува: „Зарем сосема ме заборавивте?"

II.VII Entally – Calcutta:

Reverend Sister Mother Teresa, together with one of her 400 students, extends her warmest greetings to all esteemed readers of the missionary magazine and asks with affection: "Have you completely forgotten me?"

Entali - Kalkuta: Časna majka M. Terezija sa jednom od 400 svojih učenica pozdravlja sve cijenjene čitatelje misija i pita, da li ste je posve zaboravili

192 "Katoličke Misije", Zagreb, shkurt, 1942.

KAPITULLI I TRETË

III. I MISIONET[193]

Duhet menduar jo vetëm për qytetin tënd, por edhe për mbarë botën. Për këtë qëllim, rajoni i Shkupit i ka shfaqur Zotit shumë zemra fisnikërie. Gjatë jetës së tyre në Shkup, punonin në shoqata dhe dalloheshin për të mirat që i bënin. Gjithnjë mendimi i tyre ka qenë i drejtuar nga misio¬narët. Nga momenti që shkuan në misione, po edhe tani, shembulli i tyre nxitë idealizmin te të rinjtë. Nga këto misionare, vlen të përmendentri vajzat shqiptare: misionaren tani më të njohur Gonxhen, e pagëzuar me emrin e urdhrit fetar Tereza dhe Nasta Mihilit, e cila e shoqëronte deri në Bengal. Vajza e tretë është Ana, e cila mbeti në Jugosllavi, por që vajti shumë larg prej prindërve të saj për t'u bërë murgeshë.

Në fotografinë e paraqitur**, shihen dy nga misionaret e sipërpër-men¬dura në momentin kur këto janë larguar prej nesh. E zeza është Nasta, ndërsa e bardha është Gonxha. Rruga për në Bengal zgjat më shumë se një muaj. Gazetat "Misionet Katolike" dhe "Kalendari misionar", shpesh japin nga ndonjë lajm interesant lidhur me misionin bengalik.

Edhe pse jemi katolikë të Serbisë së Jugut, në rrethana të njëjta ashtu si katolikët tjerë, duke pas parasysh se jetojmë mes të pabesimtarëve të shumtë, përkrahë shumicës së pashkolluar të popullsisë, jetojmë në kushte më të volitshme, të cilët misionarët tanë në Bengali as përafër¬sisht nuk i kanë. Së pari, ne nuk jemi aq larg vendlindjes sonë. Gjuha jonë është e njohur. Manifestimet kulturore dhe veçantit kohore nuk janë të huaja për ne.

[193] Shkrim i botuar në revistën "Blagovijest", revistë e katolikëve të Serbis së Jugut në Mbretrin e Jugoslavisë, botuar në dhjetor më 1932.

Krahas kësaj, ndryshimet e mëdha me katolikët e rinj të ardhur, gjithmonë na inkurajojnë dhe na japin forca të reja. Bengali, në të kundërtën është aq larg, sa secili që ka shkuar, ka pak mundësi që të kthehej ndonjëherë. Vapa e verës është e padurueshme, ndërsa ajri me lagështi. Shumë gjarpërinj, bisha vrasëse, popull i paditur po përgatisin vdekje për misionaret.

At Anton Vizjaku, i cili vajti atje në vitin 1927 dhe u bë prift në Bengal dhe e organizoi krahinën misionare të Bengalit, ndërsa tërë Evropën e më së shumti Jugosllavinë e bëri të interesuar për Bengalin, u sëmur nga kafshimet e shumta të gjarpërinjve dhe nga mundimet e tjera të misionit, aq sa krye¬murgu e thirri të kthehej në Zagreb, për t'ia shpëtuar jetën dhe shëndetin e tij për punë të mëtejshme. Gonxha në Kalkutë ka qenë shtrirë e sëmurë, pikërisht atëherë kur ne i festonim festat e Krishtlindjes. Çdo misionar është i gatshëm ta sakrifikojë jetën e vet për të shpëtuar shpirtrat e pavdekshëm.

Misionarët nisin për në lufta vdekjeprurëse, kur largohen nga shtëpia. Por pse? Ato vërejnë se në mesin e të ligjve, ka të mirë e me shpirt të ndjeshëm. Por këta pa njoh Zotin dhe të papagëzuar nuk mund të shkojnë në qiell. Vallja e djallit, ashtu siç e shihni në fotografi, është aktrim për të vërtetën rrëqethëse se njerëzit të verbuar nga epshet e tyre, luajnë dhe kërcejnë deri atëherë kur djalli ua merr jetën dhe i shpie në ferr. Këto shpirtra duhet të shpëtohen dhe t'i dërgohen Zotit.

Kështu shkruan murgesha Tereza shoqeve të saja të dikurshme në Shkup:

"Vapa e Indisë thjeshtë të djeg. Kam përshtypjen se kur jam duke ecur, nën këmbët e mia gjendet zjarr, nga i cili më digjet i tërë trupi. Kur ndihem shumë keq, ngushëllohem me mendimin se në këtë mënyrë shpë-tohet shpirtrat dhe se Jezusi i dashur për ata ka duruar gjëra më të rënda. Pas kthimit nga spitali, të mitë kanë aq shumë për të folur. Të gjithë fri-kohen, se përsëri do t'u ikë. Vije njëra dhe thotë: "Motër, përse Jezusi Ju ka dhënë kaq mundime?"

Unë i them, se e gjithë kjo nuk është shumë dhe le të mendojë se Jezusi sa ka durar, atëherë çdo gjë do të duket pak.

Pas kësaj ajo u largua ... Sërish e pashë pas disa ditësh, e qetë dhe me besim e gjunjëzuar pranë arkës me shkrime të shenjta. Nuk e di nëse is¬hte duke u lutur ose duke menduar. Pas disa ditësh erdhi sërish dhe tha: "Motër,

iu luta Jezusit të më jap durim, sepse e pashë që një gjë e tillë e gëzon shumë Atë, por përveç kësaj, e luta që çdogjë të më duket e pakë, kështu që edhe unë të mbetem gjithnjë e vogël".

Në sytë e saj, pashë ndriçimin si yje, me gëzimin e madh shpirtëror, se e mendonte me të vërtetë dhe se ka vullnet të fuqishëm, që ta gëzojë Jezu-sin po edhe sikur të bëjë sakrifica të mëdha. Që atëherë kaluan tre muaj dhe ajo qëndron në vendimin e saj ... (Vijojnë shembuj të tjerë të bukur nga Bengali).

"Jeta e misionares nuk është e shtruar me trëndafila, por është më shumë me gjemba, edhe kundrejt kësaj jeta e tyre është plot me gëzim dhe lumturi, kur mendon se është duke e punuar të njëjtën punë që e bënte edhe Jezusi në tokë dhe se është duke plotësuar porosinë e tij Sh¬koni dhe mësoni gjithë popujt! Qëndroni dhe lutuni, ndërsa Jezusi me siguri do t'Ju ndihmojë të luftoni për thirrjen e shenjtë ..."

Çdo vit, Kisha e shenjtë cakton një javë, gjatë të cilës duhet menduar seri-ozisht për misionarët katolikë dhe për mjerimin e njerëzve të papagë-zu¬ar, Të cilët nuk e njohin Krishtin, kështu që para Zotit janë të përndjekur, më shumë për arsye të paditurisë sesa nga arsyeja e qëllimit të keq. Kjo javë misionare mbahet në javën e parafundit të muajit tetor.

Si e kemi shënuar javën misionare në Shkup? Sipas thënies së Zotit të lartmadhërishëm, peshkopi në predikimet ka komentuar, se si na është e nevojshme besimi i Krishtit. Gjatë ligjërimit në mbrëmje, në sallën e kishës u theksua sa pabesimtarë të tjerë ka në botë. Këta pabesimtarë nuk do të shpë-tojnë, nëse nuk do t'u ndihmojnë krishterët. Për çdo të krishterë mbeten pesë ose gjashtë pabesimtarë që duhen kthyer nga Krishti. Në vendet tjera katolike, besimtarët kanë pranuar këtë punë të përcaktuar nga Krishti dhe e punojnë për të përhapur besimin e shen¬jtë. Dërgojnë djemtë e tyre për misionarë, grumbullojnë lëmoshë për të krishterët e përndjekur, e mësojnë profesionin e tyre për qëllime të mira, për t'u ndihmuar misioneve katolike. Kështu edhe në Shkup, disa iu bashkëngjitën vëllazërisë për ta përhapur fenë e shenjtë.

Në rajonet tjera të dioqezës sonë, për vëllazërinë u zgjua interesim shumë më i madh sesa në Shkup. Nga populli, i cili nuk ka shumë të holla dhe vuan nga uria, dolën shumë njerëz të cilët falën nga ndonjë dhuratë për konvertimin e të pabesëve. Me besim të fortë në fenë e tyre të shenjtë dhe duke ditur se sa e madhe është lumturia nga të qenit i Krishterë, deshën që

në një farë mënyre ta falënderojnë Zotin për këtë të mirë të madhe.

Ai që akoma nuk i është bashkëngjitur vëllazërisë, këtë mund ta bëjë në çdo moment, duke u paraqitur tek përfaqësuesi i rajonit të tij, i cili do t'i tregojë se si ta përhapë besimin e shenjtë.

ГЛАВА ТРЕТА

III.I МИСИИТЕ[194]

Не треба да размислуваме само за нашиот град, туку и за целиот свет. Во таа смисла Скопскиот Регион му подарил на Бог многу благородни срца. Додека живееја во Скопје, тие работеа во здруженија и се истакнуваа по добрите дела што ги правеа. Нивните мисли секогаш беа насочени кон мисионерите. Од моментот кога заминаа во мисија, па и денес, нивниот пример го инспирира идеализмот кај младите. Од овие мисионерки вреди да се споменат три албански девојки: сега веќе познатата мисионерка Гонџа, крстена со монашкото име Тереза, и Наста Михили, која ја придружуваше до Бенгал. Третата девојка е Ана, која остана во Југославија, но отиде далеку од своите родители за да стане калуѓерка.

На приложената фотографија** се гледаат две од споменатите мисионерки во моментот кога заминуваат од нас. Во црно е Наста, а во бело е Гонџа. Патот до Бенгал трае повеќе од еден месец. Весниците Католички мисии и Мисионерски календар често објавуваат интересни вести поврзани со бенгалската мисија.

Иако сме католици од јужна Србија, и ние, како и другите католици живееме во слични околности опкружени со многу неверници и со мнозинство неписмено население. Сепак, живееме во поповолни услови отколку нашите мисионери во Бенгал. Прво не сме толку далеку од нашето родно место. Јазикот ни е познат. Културните и временските прилики не ни се туѓи. Покрај тоа, доаѓањето на нови католици секогаш нè охрабрува

[194] Текст напишан во списанието „Благовестие“ на католиците од Јужна Србија во Кралството Југославија, декември 1932 година.

и ни дава нова сила. Бенгал, напротив, е толку далеку што секој што отишол таму има многу мала шанса некогаш да се врати. Летната жега е неподнослива, воздухот е влажен. Многу змии, опасни sверови и неписмен народ подготвуваат смрт за миси¬онерите.

Отец Антон Визијак, кој замина таму во 1927 година и стана свеште¬ник во Бенгал, ја организираше мисионерската област и ја разбуди за-интересираноста за Бенгал низ цела Европа, особено во Југославија. Се разболе од бројните змиски каснувања и од другите тешкотии што ги носи мисијата, па поглаварот го повика да се врати во Загреб за да му го спаси животот и здравјето за понатамошна работа. Гонџа во Калкута лежела болна токму во време кога ние ги славевме божиќните празници. Секој мисионер е подготвен да го жртвува својот живот за спасение на бесмртните души.

Мисионерите заминуваат во смртоносни борби кога го напуштаат својот дом. Но зошто? Тие гледаат дека меѓу злите луѓе има и добри, чувствителни души. Но тие, без да го познаваат Бога и некрстени, не можат да влезат во рајот. Ѓаволскиот танц, како што се гледа на фото-графијата, е симболична престава на страшната вистина дека луѓето заслепени од своите страсти танцуваат додека ѓаволот не им ја одземе душата и не ги однесе во пеколот. Тие души мора да се спасат и да му се вратат на Бога.

Така пишува сестра Тереза на нејзините некогашни другарки во Скопје:

„Индиската жештина едноставно гори. Имам впечаток дека кога одам под нозете има оган од кој целото тело ми гори. Кога се чув¬ствувам многу лошо, се тешам со мислата дека на овој начин се спа¬суваат души и дека драгиот Исус за нив трпел уште поголеми маки. По враќањето од болница моите имаа многу што да ми кажат. Сите се плашеа дека повторно ќе ги напуштам. Една ми рече: Сестро, зошто Исус ви дал толку страдање? Јас ѝ реков: сето ова не е многу, и нека размисли колку Исус страдал, тогаш сè ќе ѝ изгледа малку. Замина. По неколку дена повторно ја видов, мирна и со верба клечеше пред ковчежето со светите списи. Не знам дали се молеше или размислуваше. По неколку дена повторно дојде и рече: Сестро, се молев на Исус да ми даде трпение зашто видов дека тоа го радува Него, но, исто така, го замолив сè да ми изгледа малку за и јас секогаш да останам мала. Во нејзините очи видов светлина како sвезди со голема

духовна радост, бидејќи искрено го мислеше тоа и имаше силна волја да го израдува Исус, дури и по цена на големи жртви. Од тогаш поминаа три месеци и таа остана во својата одлука... (Следуваат други убави примери од Бенгал).

„Животот на мисионерката не е поплочен со рози, трновит е, но и покрај тоа нивниот живот е исполнет со радост и среќа кога ќе се сетат дека ја вршат истата работа што и Исус ја правел на земјата и ја исполнуваат Неговата заповед: ОДЕТЕ И НАУЧЕТЕ ГИ СИТЕ НАРОДИ! Стојте и мо¬лете се, а Исус сигурно ќе ви помогне да се борите за светиот повик...“

Секоја година Светата црква определува една недела во која треба се-риозно да се размислува за католичките мисионери и за бедата на некр-стените луѓе кои не го познаваат Христос и се изгубени пред Бога, повеќе поради незнаење отколку лоша намера. Оваа мисионерска недела се одржува во претпоследната недела од октомври.

Како ја одбележавме мисионерската недела во Скопје? Според зборо-вите на Неговата екселенција, епископот во своите проповеди објасни колку ни е потребна Христовата вера. За време на вечерните предавања во црковната сала беше нагласено колку се многубројни неверниците во светот. Тие нема да се спасат ако христијаните не им помогнат. На секој христијанин му следуваат пет до шест неверници кои треба да бидат обратени кон Христос. Во другите католички земји верниците ја прифатиле оваа задача дадена од Христос и работат на ширење на светата вера. Ги испраќаат своите синови како мисионери, собираат милостина за прогонетите христијани, го користат својот занает за добри цели да им помогнат на католичките мисии. Така и во Скопје некои се приклучија на братството за ширење на светата вера.

Во другите региони од нашата епархија интересот за братството беше уште поголем отколку во Скопје. Од народот, кој нема многу пари и страда од глад, се јавија многу луѓе кои подарија по некој дар за обраќањето на неверниците. Со силна вера во својата света вера и со свеста колку е голема среќата да се биде христијанин, сакаа на некој начин да му се заблагодарат на Бог за тоа големо добро.

Оној што сè уште не се приклучил на братството, може тоа да го напра¬ви во секој момент со тоа што ќе се пријави кај претставникот на својот регион, кој ќе му објасни како да ја шири светата вера.

CHAPTER THREE

III.I MISSIONS[195]

One should be thinking about wide world, and not only of its own city. Skopje district, in this respect, has presented God several noble hearts. While living in Skopje, they worked in commu-nities, they excel about good. The thought of the missioners encourage them. Their example, after they had gone in missions, even now inspires idealism at young people.

From these missioners it is worth to mention the three Albanian girls: the already famous missioner Gonxha, who is now called with the monk name Teresa and Nasta Mihilit, who followed her in Bengalia. The third is Ana, who remained in Yugoslavia, but she has left far away from her parents to become merciful sister.

In the attached picture you can see** two of the mentioned missioners, when they had gone from us. The black one is Nasta, the white is Gonxha. The journey to Bengalia lasts for more than a month. The newspaper 'Catholic Missions' and 'Calendar of missions' every time brings some interesting news from Bengal mission.

Although we are Catholics from Southern Serbia in similar conditions, because we live in environment with huge majority of heterodox people, along with very illiterate people; we still have benefits that our missioners in Bengalia can't even think about. Firstly, we are not so far from our birth place. The language is familiar to us. The cultural conditions and the weather char-

[195] Text published in the Catholic periodical Blagovestie of the Catholics of Southern Serbia in the Kingdom of Yugoslavia, December 1932.

acteristics are familiar to us. And, beside this, the big change with newcomers Catholics, every time give us new inspiration and new strength. Opposite to this, Bengalia is very distant, so whoever went there, almost there aren't chances to ever come back.

The heat in summer is awful, the air is humid. Many snakes, wild enemies, uneducated people prepare death for the missioners.

Peter Anton Vizjak, who went there in 1927 and become a priest in Bengalia, and organized the missioner's Bengal parish, who provoke interest for Bengalia in whole Europe and mostly in Yugoslavia, he become very ill by the many snake bites and the other efforts in the mission, so the superior called him back in Zagreb in order to save his life for further work. Gonxha in Calcutta laid sick just when we were celebrating Merry Christmas holidays. Every missioner is ready to sacrifice his life for saving the immortal souls.

Missioners go to mortal combat when they leave their homes. What for? They realize that among the pagans there are good, benign souls.

But, without knowing God and without baptizing they can't go to the heaven. The devil dance, as you can see in the attached picture, is a performance for that horrible truth that the people are blind from their passion and they dance and jump until the devil kill them in the hell. These souls should be saved; they should be brought to God.

This is what Sister Teresa wrote to her former friends in Skopje:

'The Indian heat is simply burning. It seams to me that when I walk, there is a fire under my feet, which burns my entire body. When I feel worst, I find consolation with the thought that the souls are in this way saved and that the dear Jesus suffered even more.

After I came back from the hospital, my folks have so many things to say. They are all afraid that I will leave again. One of them came and said: 'Sister, why Jesus made you suffer so much?

I told her that it is not much and made her think little bit more about how much Jesus suffered, so everything will look little.

She went... I saw her after few days, peacefully and devoutly kneeling before the Tabernakul. I don't know whether she was praying or she was just thinking. After couple of days, there she is again, and she says: 'You know Sister, I prayed to Jesus, to allow me to suffer more, because I see that this makes him very happy, but beside that, every time seams little, in order always to stay small'.

From her eyes shining like stars with full spiritual happiness, I saw that she speaks the truth and that she has a strong will to make Jesus happy, even to suffer hard sacrifices. Since then, it has passed already three months and she is further firm in her decision... (Following other nice examples form Bengalia).

'The life of the missioner is not covered with roses, actually more with thorns, but still, beside all this, the life is full with happiness and joy, when she thinks that she is doing the same job that Jesus had done on earth and that she fulfils the Jesus order: Go and teach all the people. Stand and pray and Jesus will surely help you, to fight for the holy title...'

Every year, the saint Church determine one week, when it should be seriously thought about the Catholic missioners and about the misery of the anabaptized people, who do not know Christ because before God they are pagans more because of ignorance than for the evil will. This missioner week takes place in the second-last week in October.

How do we celebrate the missioner week? In accordance with the order of the Excellency Bishop in the sermons it was explained that the Christ's faith is needed to us. At the evening sermon in the church hall it is pointed out how many pagans are on the earth yet. And these pagans will not be saved, if the Christians don't help them. For every Christian there are five or six pagans, to convert them in Christians. In the other Catholic countries, the believers accepted this duty assigned by Christ and they are working in order to spread the faith. They send their sons as missioners, they collect charities for the pursued Christians, learn their profession with good intention, to help the Catholic missions. The same way several people in Skopje approached to the brotherhood for spreading the holy faith.

In the other parishes of our bishopric it was incited bigger admiration to this brotherhood, than in Skopje. From the people, who don't have lot of money, and who is suffering from poverty, there were many to give some gift for converting the pagans. Firm in their holy faith and knowing how great happiness is to be a Christian, thereby they wanted to repay to God for this great boon.

Who has not yet approached to this brotherhood, can do that at any time, by applying to his parish priest, who will tell him how to spread the holy faith.72

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

Blagovijest

LIST ZA KATOLIKE JUŽNE SRBIJE

NOVEMBAR 1932 — DECEMBAR

Мисије.

Треба мислити на широки свијет а не само на свој град. *Скопљанска жупа приказала је Богу у ту сврху више племенитих срдаца.* Док су живјели у Скопљу, радили су у друштвима, истицали се у добром. Соколила их је мисао на мисионаре. Њихов примјер, откад су отишли у мисије, побуђује још сада идеализам у младежи.

Од ових мисионара вриједно је споменути три албанске дјеворје: већ познату мисионарку Гонџу, која се сад назива редовничким именом Терезија, и Насту Михајлит, која је у следила у Бенгалију. Трећа је Ана, која је остала у Југославији, али је отишла далеко од својих родитеља, да постане милосрдница. — У приложеној слици видите двије поменуте мисионарке, какве су отишле од нас. Црна је Наста, бијела је Гонџа. Путовање у Бенгалију траје више него мјесец дана. Лист „Католичке Мисије" и „Мисијски Календар" доносе сваки пут по коју занимљиву вијест из бенгалске мисије.

Иако смо католици јужне Србије у сличним приликама, јер живимо сред превелике већине иновјераца, крај многог неписменог народа; ипак уживамо угодности, каквих наши мисионаре у Бенгалији нити од далеко не могу имати. Најприје ми нијесмо тако страшно удаљени од својег рођеног мјеста. Језик нам је познат. Културне прилике и временске погодности нијесу нам туђе. Поврх тога нам велика измјена од нових дошљака католика даје сваки пут новог жара и нове снаге. Бенгалија противно је тако далеко, да тко је тамо отишао нема готово никакве изгледа да ће се икад опет вратити.

Врућина у љету је ужасна, зрак је влажан. Многе зиме, погибељна маларија, неучени народ спремају смрт за мисионара.

Патер Антон Вилјак, који је отишао тамо г. 1927. и постао у Бенгалији свећеником те је организовао мисијску бенгалску покрајину а цијелу Европу и најприје Југославију заинтересовао за Бенгалију, разболио се од многих змијских уједа и других мисијских напора толико, да га је старјешина позвао натраг у Загреб, да му се спасе живот и здравље за даљно дјеловање. — Гонџа је у Калкути лежала болесна управо онда, кад смо ми светковали веселе божићне благдане. — Сваки мисионар је спреман, да ће положити свој живот за спас бесмртних душа.

Мисионари полазе у смртну борбу, кад иду од дома. За што? Увиђају, да има међу погапима добрих, благих душа. И ове без познавања Бога и без крштења не могу у небо. Ђаволски плес, какав видите на приложеној слици, је глума ове језовите истине, да људи сљепи од својих стра-

сти играју и поскакивају све док их враг не погуби у пакао. Ове душе треба спасавати, треба Богу довести.

Тако пише Ч. С. Терезија својим некадашњим друговима у Скопљу:

U Bengaliji: Biskup Pičja sred Misnarič-a i Antuna Vizjak, pazeć: Udovč, Podržaj, Jos. Vizjak, Drobnič, Šmit. — Maria i Gondа-Terezija sred djeca. — Vrašji ples.

„Индијска врућина једноставно пали. Чини ми се да кад около ходам, под мојим се ногама налази огањ, од којег ми и цијело тијело гори. Кад ми је најтеже, онда се тјешим мишљу, да се душе овако спасавају и да је драги Исус пуно више за њих трпио.

Од кад сам се из болнице вратила, тако пуно имађу моје говорити. Све се боје, да им опет не измакнем. Дође једна па каже: „Сестро, зашто Вам је Исус дао сада тако пуно трпљети?" — Ја јој рекнем, да то није пуно и нека мало

помисли, колико је Исус трпио, па ће све мало изгледати. — Оде... Видјела сам је за неколико дана, како мирно и побожно клечи пред Таберпакулом. Не знам, да ли је молила или само мислила. Послије неколико дана ево је опет, па каже: „Знате, Сестро, молила сам Исуса, да ми да пуно трпјети, јер видим, да то Њега пуно весели, али уза то, да ми увијек све изгледа мало, па да и ја оставнем увијек мала".— Из очију сам видјела, које су сјале попут звијезда с пуном духовном срећом, да истину мисли и да има јаку вољу, да Исуса развесели, па макар је стојало тешких жртава. Од тада је прошло већ три мјесеца и она је и даље стална у својој одлуци... (Следе други лијепи примјери из Бенгалије).

„Живот мисионарке није посут ружицама, даначе више трњем; али је уза све то живот пун среће и весеља, кад помислим, да ради исти рад, који је Исус на земљи радио и да испуњава Исусову заповијест: Идите и поучавајте све народе! Устрајте и молите се и Исус је сигуран да Вам помогне, да се борите за свето звање..."

Сваке године одређује св. Црква једну недељу, кад треба озбиљно мислити на католичке мисионаре и на биједу некрштених људи, који Христа не познају па су пред Богом погани више због незнања него од зле воље. Ова мисијска недјеља одржаје се на недјељу претпоследњу у октобру.

Како смо у Скопљу славили мисијску недјељу? Према наређењу преузв. госп. бискупа у проповиједама се протумачило, како нам је потребна вјера Христова. На предавању у вечер у црквеној дворани истакнуто је, колико има још погана на земљи. А они погани неће се спасти, ако им не помогну крштани. За сваког крштавнна остаје пет или шест погана, да их придобије за Христа. По другим католичким земљама вјерници су прихватили овај од Христа им наложени посао и раде за ширење свете вјере. Шаљу своје синове за мисионаре, сабиру милостињу за госпе крштење, уче своју стрику с добром наканом, да би помогли католичким мисијама. Тако су и у Скопљу некоји приступили братовштини за ширење св. вјере.

По другим жупама наше бискупије за ову братовштину побудило се још веће одушевљење него у Скопљу. Од народа, који не располаже великим новцем те гладује од немаштине, нашли су се многи, да пријложе по који дар за обраћење погана. Тврди у својој светој вјери и знајући, колика је срећа бити Крштанином, хтјели су се тиме Богу барем донекле одужити за ову велику благодат.

Тко још није приступио овом братству, може то учинити сваки час тиме да се пријави своме жупнику, који ће му казати, како да шири свету вјеру.

III.II.[196]

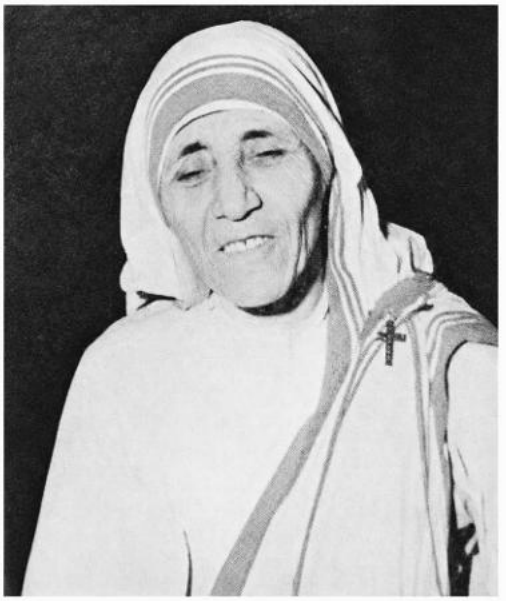
E njohur në mbarë botën, bashkëqytetarja jonë, misionarja dhe shërbëtorja e më të varfërve ndër të varfër, Nënë Tereza – shkupjane – në Indi.

III.II.

Нашата сограѓанка, позната низ целиот свет, мисионерка и служителка на најсиромашните меѓу сиромашните, Мајка Тереза – скопјанка – во Индија.

III.II.

Known throughout the world, our fellow citizen, the missionary and devoted servant of the poorest of the poor, Mother Teresa – a native of Skopje – in India.

Slrom svijeta poznata naša zemljakinja, misijonarka i pomoćnica prezrenih siromaha, majka Terezija — Skopljanka — u Indiji.

[196] "Blagovest", Nr.10, Beograd.1965, fq. 232.

III.III.[197]

Motrat e nderuara të Kongregatës „Misionaret e Dashurisë“, të themeluar nga bashkëqytetarja jonë Nënë Terezë Bojaxhiu, e lindur në Shkup, me kombësi shqiptare.

Kjo kongregatë u shërben me përkushtim të sëmurëve, të përbuzurve dhe të braktisurve, fillimisht në Indi e më pas edhe në shumë vende të tjera. Veçanërisht të njohura janë qendrat e tyre për të sëmurët me lebër. Për këto merita, Nënë Tereza u nderua me çmim nga Papa Pali VI dhe nga Qeveria e Indisë.

Motoja e tyre është:

„Për hir të Krishtit, harroje vetveten dhe flijoju plotësisht në shërbim të të gjithë atyre që vuajnë, pa dallim race apo feje.“

III.III.

Почитуваните сестри од Конгрегацијата „Мисионерки на љубовта“, основана од нашата сограѓанка Мајка Тереза Бојаџиу, родена во Скопје, по народност Албанка.

Оваа конгрегација несебично им служи на болните, презрените и отфрлените, најнапред во Индија, а потоа и во многу други земји. Особено се познати нивните диспанзери за лепрозни болни. Поради тие заслуги, Мајка Тереза беше одликувана со награда од папата Павле VI и од индиската влада.

Нивното животно начело гласи:

„Заради Христа да се заборавиш себеси и целосно да се жртвуваш во служба на сите што страдаат – без разлика на раса или вера.“

III.III.

The Sisters of the Congregation of the Missionaries of Charity, founded by our compatriot Mother Teresa Bojaxhiu, born in Skopje, of Albanian nationality.

[197] Blagovest, Nr.4, Skoplje, 1971, faqe.77.

The congregation serves the sick, the abandoned and the rejected with complete dedication, first in India and later in many other countries. Their leprosy dispensaries are especially well known. In recognition of these services, Mother Teresa received an award from Pope Paul VI as well as recognition from the Government of India.

Their guiding principle is:

"For Christ's sake, forget yourself and devote yourself completely to the service of all who suffer, regardless of race or religion."

Časne sestre iz Kongregacije »Sestre misionarske ljubavci«, koju je osnovala naša zemljakinja M. Terezija Bojadžija, rodom iz Skopja, po narodnosti Albanka. Ova Kongregacija čini neizmjerno dobra bolesnima, prezrenima i odbačenima, najprije u Indiji, a zatim i na mnogim drugim mjestima. Naročito su poznati njihovi dispanzeri za gubavce. Zbog tih zasluga primila je M. Terezija odlikovanje — nagradu od pape Pavla VI- a i indijske vlade. — Njihova je ideja vedilja: »Krista radi zaboraviti sebe i potpuno se žrtvovati u službi svih koji stradaju — bez obzira na rasu ili vjeru.«

III.IV.

„Në mëshirë gjendet rrënja e paqes! E mira ekziston. E mira vepron. E mira fiton. Ajo është mbështetje. Ajo është mësim. Ajo është shpresë.“[198]

Këto mendime i shprehu Ati i Shenjtë Pali VI në fjalimin e tij të mesditës, kur me rastin e festës së Ujit të Bekuar ia dorëzoi bashkëkombëses sonë, Nënë Terezë Bojaxhiut, themeluese e bashkësisë rregulltare „Misionaret e Dashurisë“ në Indi, Çmimin e Paqes „Papa Gjoni XXIII“. Së bashku me çmimin, Papa i dhuroi edhe një dhuratë personale. Kur Papa ishte në Indi, institucionit të saj për të varfrit dhe të sëmurët me lebër i dhuroi automobilin e tij.

III.IV.

„Во милосрдието е коренот на мирот! Добрината постои. Добрината делува. Добрината победува. Таа е поткрепа. Таа е поука. Таа е надеж.“

Овие мисли ги изрази Светиот Отец Павле VI во своето пладневно обраќање, кога на празникот Богојавление ѝ ја предаде на нашата земјачка, Мајка Тереза Бојациу, основачка на монашката заедница „Мисионерки на љубовта“ во Индија, Наградата за мир на папата Јован XXIII. Заедно со наградата, Папата ѝ врачи и личен подарок. Кога Папата беше во Индија, на нејзината установа за сиромашните и лепрозните ѝ го подари својот автомобил.

III.IV.

„In mercy lies the root of peace! Good exists. Good acts. Good wins. It is a support. It is a lesson. It is a hope.”

These thoughts were expressed by the Holy Father Paul VI in his midday address, when on the occasion of the Feast of the Epiphany, he presented our compatriot, Mother Teresa Bojaxhiu, founder of the religious community „Missionaries of Charity” in India, with the „Pope John XXIII” Peace Prize. Along with the prize, the Pope also gave her a personal gift. When the Pope was in India, he donated his personal automobile to her institution for the poor and those suffering from leprosy.

[198] Blagovest, Nr.3, Skoplje, 1972, faqe.45.

„U milosrđu je korijen mira! — Dobro postoji. Dobro djeluje. Dobro pobjeđuje. To je potkrijepa. To je pouka. To je nada . . . Ove misli je izrazio Sveti Otac Pavao VI u podnešjem govoru, kada je na praznik Bogojavljenja predao našoj zemljakinji, M. Terezi Bojadžija, utemeljiteljici redovničke zajednice »Misionarki milosrđa« u Indiji, nagradu za mir Ivana XXIII. Uz nagradu predao joj je Papa i lični poklon. — Kad je Papa bio u Indiji on je njezinoj ustanovi (za sirotinju i gubavce) poklonio svoj auto.

III.V. VIZITA E MISIONARES NGA INDIA[199]

Në korrik të këtij viti, për herë të parë vizitoi atdheun e saj bashkëpunëtorja më e afërt e humanistes së njohur Nënë Tereza, bashkëqytetarja jonë, sllovenja motra dr. Marija Franciska Ksaver Orzes, mjeke specialiste për lebrën.

Prindërit e saj për një kohë kanë jetuar në Mitrovicën e Kosovës dhe në Shkup. Pikërisht aty, në kohën kur ipeshkëv i Shkupit ishte i ndjeri dr. Ivan Fr. Gnidovec, apostull i Ipeshkvisë së Shkupit, ajo së bashku me Nënë Terezën e sotme, motrën Gabriela (atëherë Gonda) dhe motrën Magdalena u frymëzuan për veprimtarinë misionare ndër më të varfrit.

Kjo ndodhi shumë përpara Luftës së Dytë Botërore. Pas përfundimit të noviciatit dhe përgatitjes profesionale, ato punuan në institucione të mëdha arsimore për edukimin e të rinjve indianë, veçanërisht të vajzave.

Kur India fitoi pavarësinë dhe u bënë të dukshme problemet e mëdha shoqërore, Nënë Tereza, me miratimin e eprorëve të saj dhe me ndihmën e misionarëve të atëhershëm, nisi një veprimtari të madhe humanitare për më të varfrit: për ata që vdisnin të braktisur në rrugë e livadhe, për foshnjat e porsalindura të braktisura, për vajzat e humbura e të keqtrajtuara që Kalkuta i tërhiqte nga fshatrat e më pas i hidhte në harresë, si edhe për të sëmurët nga lebra.

Motra dr. M. Franciska Ksaver u specializua në trajtimin e të sëmurëve me lebër dhe tani drejton një spital të madh për lebrozët në Bengalin Perëndimor. Në vetë Indinë vepron një kongregatë e re, të cilën e themeloi Motra Terezë, e cila administron më shumë se 25 dispanseri për trajtimin e të sëmurëve me lebër. Në këto qendra arrihen rezultate shumë të mira, nëse pacientët paraqiten për mjekim në kohën e duhur.

Tashmë po planifikohet themelimi i institucioneve të veçanta për edukimin e fëmijëve të prindërve të prekur nga lebra, me qëllim që t'u mundësohet një edukim profesional. Me formim të specializuar, ato përgatiten për një jetë të pavarur. Shumica e anëtareve të kësaj kongregate (Misionaret e Bamirësisë) janë indiane, megjithëse në radhët e saj ka edhe motra nga vende dhe kombe të tjera. Mesatarisht, çdo vit pranohen rreth 100 no-

[199] Poseta Misionarke, "Blagovest", Nr.10, Skoplje, 1972, fq.177.

vicë. Sot ato ftohen për të shërbyer edhe në shumë vende të tjera të botës. Madje, kanë themeluar një shtëpi të tyre edhe në periferi të Romës.

Rregullat e kongregatës janë përshtatur posaçërisht për shërbimin ndër më të varfrit dhe më të pambrojturit. Misionaret jetojnë në varfëri të rreptë, ndërsa veshja e tyre është e ngjashme me atë të grave indiane, e dallueshme vetëm nga një kryq i vogël.

III.V ПОСЕТА НА МИСИОНЕРКАТА ОД ИНДИЈА

Во јули оваа година за првпат ја посети својата татковина најблиската соработничка на добро познатата хуманитарка Мајка Тереза, нашата сограѓанка, Словенката сестра д-р Марија Франциска Ксавер Орзес, лекар специјалист за лепра.

Нејзините родители извесно време живееле во Косовска Митровица и во Скопје. Токму таму, во времето кога скопски бискуп бил покојниот д-р Иван Фран Гнидовец, апостол на Скопската бискупија, таа заедно со денешната Мајка Тереза, сестра Габриела (тогаш Гонџа) и сестра Магдалена се воодушевиле од мисионерската работа меѓу најсиромашните.

Тоа било многу пред Втората светска војна. По завршувањето на новицијатот и потребното стручно образование, сите заедно работеле во големи училишни установи за воспитување на индиската младина, особено на девојчињата.

Кога Индија ја добила својата независност и кога станале очигледни огромните социјални проблеми, Мајка Тереза, со одобрение на своите претпоставени и со помош на тогашните мисионери, започнала голема хуманитарна акција за најсиромашните: за оние што умирале напуштени по улиците и ливадите, за напуштените новороденчиња, за настраданите и изгубени девојки, кои големиот град Калкута ги привлекувал од селата, а потоа ги отфрлал, како и за болните од лепра.

Сестра д-р М. Франциска Ксавер се специјализирала за лекување на болните од лепра и денес раководи со голема болница за лепрозни во Западен Бенгал. Во самата Индија дејствува нова конгрегација основана од сестра Терезија, која управува со повеќе од 25 диспанзери за болните од лепра. Во овие установи се постигнуваат значајни резултати, доколку пациентите навремено се пријават на лекување.

Во моментов се планира основање на посебни установи за воспитување и образование на децата на родителите заболени од лепра, со цел да им се овозможи стручно образование... Со стручно образование, тие се оспособуваат за самостоен живот. Поголемиот дел од членовите на оваа конгрегација (Мисионерките на милосрдието) се Индијки, но меѓу нив има и сестри од други земји и народи. Во просек, секоја година се примаат око-

лу 100 новицијатки. Денес тие се повикуваат на служба и во многу други земји. Дури и во предградието на Рим основале своја куќа.

Правилата на конгрегацијата се приспособени за работа меѓу најсиромашните и најпотребните. Тие живеат во строго сиромаштво, а нивната облека е слична на онаа што ја носат индиските жени, препознатлива по малиот крст.

III.V. VISIT OF THE MISSIONARY FROM INDIA

In July of this year, the closest associate of the well-known humanitarian Mother Teresa paid her first visit to her homeland. She was Sister Dr. Marija Franciska Ksaver Orzes, a Slovenian physician and leprosy specialist.

Her parents had lived for some time in Kosovska Mitrovica and Skopje. It was there, during the time when the late Dr. Ivan Fr. Gnidovec, Apostle of the Diocese of Skopje, served as bishop, that she, together with the future Mother Teresa, Sister Gabriela (then Gonda), and Sister Magdalena, became inspired to dedicate themselves to missionary work among the poorest.

This was long before the Second World War. After completing their novitiate and professional education, they worked in large educational institutions devoted to the upbringing of Indian youth, especially girls.

When India gained independence and its immense social problems became evident, Mother Teresa, with the approval of her superiors and the support of fellow missionaries, began a major humanitarian mission for the poorest: those dying abandoned in the streets and fields, abandoned newborn children, exploited and destitute young women whom the city of Calcutta had drawn from the villages only to cast aside, and people suffering from leprosy.

Sister Dr. M. Francisca Xavier specialized in the treatment of people affected by leprosy and now directs a large leprosy hospital in West Bengal. In India itself, there is a new religious congregation founded by **Sister Teresa**, which operates more than 25 dispensaries for the care of people suffering from leprosy. These centers have achieved remarkable success, provided that patients seek treatment in a timely manner.

Plans are currently underway to establish special institutions for the education and upbringing of children born to parents affected by leprosy, enabling them to receive professional education. With **specialized training**, they are prepared for an independent life. The majority of the members of this congregation (**the Missionaries of Charity**) are Indian women, although its ranks also include sisters from other countries and nations. On average, about one hundred novices are admitted each year. Today, they are invited to serve in many other parts of the world. They have even established one of their houses in the outskirts of Rome.

The congregation's rule of life is specifically adapted to serving the poorest and the most vulnerable. The sisters live in strict poverty, and their habit resembles the traditional dress of Indian women, distinguished only by a small cross.

Još i danas je u arapskim zemljama omiljen lov sa dresiranim sokolima.

mejavani sa strane naših bliskih i prijatelja.

Nemoguće je u nekoliko rečenica opisati svu tragediju, koja se odigravala u mojoj duši. Svaki sam dan započinjao protiv očajanja, protiv mržnje i ogorčenja, protiv osvete, a i sa željom po obnovi, pokori i oproštenju. Da me je u svojoj ljubavi Isus još hteo potražiti i posetiti, to je za mene nedokučivo milosrđe... Lično sam (fizički) osetio što mogu od čoveka načiniti razne »progresivne« pretpostavke u teologiji: sina propasti! Papa nas je usporedio sa Judom. Po mom mišljenju — opravdano; i ja sam mu zahvalan da nama ove tvrde istine nije zatajio. I Vama (gospodine uredniče) sam zahvalan, da ste se odvažili za toga svetoga Oca (ukoliko nam je dozvoljeno o živom čovjeku upotrebiti taj izraz) otvoreno nastupiti.

Dozvolite mi da sebe i svoje »kolege u sudbini« donekle opravdam: Bili smo zavedeni po Sotoni i vlastitoj oholosti, Umišljali smo si da služimo obnovi, a uistinu smo rušili kuću Božjv. Nameravali smo srušiti sve pregrade (tabu), a uistinu smo postali robovi kneza ovog sveta... Daj Bože, da bih se mogao obratiti! Ne želim, da nas Crkva rehabilitira kao svečenike. Toga nismo dostojni! Nadam se, da ću moći činiti pokoru barem kao brat laik u kakvom strogo misamostanu. Imam pouzdanje u Božju providnost. Svakako me Božje milosrđe nije potpuno odbacilo.

Ne očekujem od Vas odgovor. Važe je vreme suviše skupoceno. Ipak će ovo pismo možda značiti za Vas pomoć (u Vašem radu), jer ćete biti potkrepljeni sa one strane, odakle niste to nikada očekivali. Uveren sam, da mnogi, koji se nalaze u sličnom položaju kao ja, misle jednako, ali se ne usude otvoreno priznati. Molite se, da nam Bog udeli milost obraćenja pre nego će biti suviše kasno...

U ovo vreme zabluda smatram da je pobožnost prema Isusu i Mariji te vernost Papi osnov istinskog vernika.

Mogu li računati na Vašu molitvu? Ona nam je naročito potrebna. Mi sudelujemo u Vašoj akciji spasavanja«. Vi se borita za one, koji se nalaze u zatvorima zbog vernosti veri. Mislite i na nas, koji smo ulovljeni u zatvor nevernosti... Svakog dana molim časoslov kako sam ga nekada pevao u horu... Mislim da to Bog treži od mene. Idem svakog dana na svetu misu.. — Neka Vas blagoslovi Gospod i njegova Majka.«

Sestre iz Kongregacije naše zemljakinje M. Terezije u jednostavnom Indijskom odijelu.

POSETA MISIONARKE IZ INDIJE. — U julu ove godine posetila je po prviput domovinu prva i najbliža saradnica dobro poznate dobrotvorke majke Terezije naša zemljakinja, Slovenka, lekar — specijalista za gubavu bolest s. dr Marija Franciska Ksaver Orzes. Njezini su roditelji živeli neko vreme u Kos. Mitrovici i Skopju. Tamo se, u vreme dok je uspomena tamo dole biskup svete uspomene dr Ivan Fr. Gnidovec, apostol skopske biskupije, ona zajedno sa sadašnjom M. Terezijom i s. Gabrijelom (tada Gondom) i s. Magdalenom odlučila za misije, za rad među najbednijima. Bilo je to davno pre II svetskog rata. U početku su sve zajedno, nakon završenog novicijata i potrebnog stručnog školovanja, radile u velikim školskim zavodima u odgoju indijske mladeži, naročito devojaka. A kad je Indija dobila slobodu i kad se pokazalo toliko goručih

Majka Terezija Bojadžija kao krizmana kuma devojčicama iz Skopja prije svoga polaska u misije (u crnom odijelu). Tko bi tada (1928. g.) pomislio da će ona tako divno uspjeti u dalekoj i nepoznatoj zemlji?!

socijalnih problema M. Terezija započela je sa odobrenjem svojih poglavara i uz pomoć tamošnjih naših misionara veliko humanu akciju za najbednije: za one koji su umirali zapušteni po šupama i livadama, za odbačenu novorođenčad, za nastradale i izgubljene devojke (koje je velegrad Kalkuta privukao iz sela i uništio i odbacio), za gubavce...

Sestra dr M. Franciska Ksaver specijalizirala se za gubavce i sada vodi veliku bolnicu za gubavce u Zapad. Bengaliji. U samoj Indiji ima nova kongregacija, koju je osnovala M. Terezija preko 25 dispanzera za gubavce, u kojima imaju velike uspehe, ako se bolesnici prijave na vreme. Sada planiraju osnivanje posebnih zavoda za odgoj dece gubavih roditelja, da im omoguće da se stru-

III.VI.

Motra Terezë Bojaxhiu si kumbarë e Krezmimit të vajzave nga Shkupi, pak para nisjes së saj për në misione (e veshur me të zeza). Kush do ta kishte menduar atëherë, në vitin 1928, se ajo do të arrinte një mision kaq të jashtëzakonshëm në një vend të largët e të panjohur?![200]

III.VI.

Сестра Тереза Бојаџиу како кума на миропомазувањето на девојчиња од Скопје, непосредно пред нејзиното заминување во мисиите (облечена во црно). Кој тогаш, во 1928 година, можеше да претпостави дека таа ќе постигне толку извонредна мисија во една далечна и непозната земја?!

III.VI.

Sister Teresa Bojaxhiu serving as the Confirmation sponsor for girls from Skopje shortly before her departure for the missions (wearing black). Who could have imagined, back in 1928, that she would go on to accomplish such an extraordinary mission in a distant and unfamiliar land?!

[200] Blagovest, Nr.10, Skoplje, 1972, faqe.177.

Majka Terezija Bojadžija kao krizmana kuma djevojčicama iz Skopja prije svoga polaska u misije (u crnom odijelu). Tko bi tada (1928. g.) pomislio da će ona tako divno uspjeti u dalekoj i nepoznatoj zemlji?!

III.VII. MIRËNJOHJE E MERITUAR PËR NËNË TEREZËN[201]

Bashkëqytetarja jonë Nënë Tereza Bojaxhiu, e cila para më shumë se dyzet vjetësh, si një vajzë e re, pas përfundimit të gjimnazit, nëpërmjet Anglisë u nis për në Indi që si murgeshë motër e nderuar dhe mësuese t'i përkushtohej edukimit të rinisë në atë vend të largët dhe atëherë pak të njohur. E udhëhequr nga mesazhi i Krishtit për t'u shërbyer më të vegjëlve dhe më të varfërve, ajo nuk mund ta kishte imagjinuar se një ditë emri i saj do të mbushte faqet e gazetave botërore dhe se do të merrte nderimet më të larta të atdheut të saj të ri Indisë, së cilës ia kushtoi të gjitha aftësitë dhe fuqinë e saj, duke harruar veten dhe duke u shërbyer me dashuri të krishterë të gjithë njerëzve në nevojë, pa dallim race, kulture, gjuhe apo besimi fetar.

Për shumë vite ajo punoi si profesoreshë në shkollat e mesme dhe të larta misionare, ku edukoheshin breza të tërë fëmijësh indianë. Në ato institucione, të rinjtë e Indisë së madhe fitonin jo vetëm dije, por edhe virtyte morale për t'i shërbyer të afërmit. Mirëpo, gjatë viteve të para të pavarësisë së Indisë, kur vendi po kalonte vuajtjet më të mëdha, sipas mendimit të Nënë Terezës kjo nuk mjaftonte.

Në rrugët e Kalkutës së madhe varfëria ishte përhapur në përmasa të paimagjinueshme. Në qytet vërshonin njerëz të uritur nga të gjitha anët, ndërsa nuk kishte as bukë e as strehë për të sapoardhurit. Të sëmurët me lebër një nga plagët më të rënda të vendeve afrikane dhe aziatike jetonin të izoluar nga të shëndoshët dhe vdisnin të braktisur, nga uria dhe sëmundja. Vajzat e braktisura, shpesh me fëmijë jashtëmartesorë, jetonin në dëshpërim. Shumë fëmijë mbeteshin të hedhur në rrugë dhe pa përkujdesje.

Atëherë Nënë Tereza, me bekimin e eprorëve të saj dhe me ndihmën e motrave misionare, doli në rrugë dhe në lagjet më të varfra, atje ku askush tjetër nuk guxonte të shkonte. Të gjithë e ndiqnin me habi dhe admirim.

Ajo që askush nuk e besonte u bë realitet. Shumë shpejt asaj iu bashkuan disa murgesha të tjera, e më pas edhe shumë vajza vendëse, shumë prej të cilave u shpëtuan nga shkatërrimi dhe vdekja falë mirësisë së saj.

Fillimisht u themelua Shtëpia për të vdekurit, pranë tempullit më të

[201] Zasluzano priznanje Majci Terezije, Blagovest, Nr.1, Skoplje, 1973, faqe.16.

madh të perëndeshës Kali, prej së cilës qyteti i Kalkutës kishte marrë emrin. Më pas u krijua një shtëpi për fëmijët e braktisur. Nëpër lagje dhe periferi u hapën shkolla pa ndërtesa klasike shkollore, ndërsa u ndërtuan edhe qendra moderne për të sëmurët me lebër. Më vonë në mbarë Indinë u ngritën ambulanca, spitale dhe shkolla.

Asgjë nga kjo nuk u arrit pa vështirësi dhe pengesa. Por besimi dhe shpresa fituan. Filluan të vijnë mirënjohje edhe nga institucionet më të larta shtetërore.

Sot gazetat botërore shkruajnë se Nënë Terezës i është ndarë një nga nderimet më të larta të Indisë Çmimi Nehru për Mirëkuptim Ndërkombëtar. Shumë e propozojnë edhe për Çmimin Nobel. Në ceremoninë solemne mori pjesë personalisht edhe Kryeministrja e Indisë, Indira Gandhi. Urime vijnë nga të gjitha anët e botës, dhe atyre u bashkohemi edhe ne, sepse Nënë Tereza, që nga koha kur jetonte në Shkup e deri më sot në Indi, me kënaqësi e ndjek revistën tonë „“Blagovest””.

Të gjitha mjetet që mori nga ky çmim ajo dëshiron t'i përdorë për të ngritur një institucion krejtësisht të ri social të parin në botë një vendbanim të tërë për të sëmurët me lebër, ku edhe fëmijët e tyre të shëndetshëm, por të rrezikuar nga kushtet e këqija higjienike dhe ushqimi i pamjaftueshëm, të kenë shtëpi me të gjitha kushtet për zhvillim shpirtëror dhe fizik.

Vetë Nënë Tereza thoshte se sa shumë mund të bëhej, sikur shtetet të ndanin vetëm një pjesë të vogël të mjeteve që shpenzojnë për armatim dhe propagandë për qëllime të tilla humanitare; sikur njerëzit, e sidomos të krishterët, të hiqnin dorë nga shumë shpenzime të panevojshme e madje të dëmshme dhe t'ua dhuronin atyre që vuajnë ose ndodhen në rrezik.

Nënës së nderuar Terezë i urojmë edhe shumë suksese të reja, si dhe gjithnjë e më shumë mbështetje dhe mirëkuptim.

Shënim i redaksisë

Disa nga revistat tona kanë shkruar se Nënë Tereza ka lindur në atdheun tonë, në Shkup. Kjo nuk është e saktë. Ajo ka lindur në Tiranë, por që në moshë të re ka jetuar në Shkup. Formimin e saj shpirtëror e mori në rrethin e rinisë katolike (Kongregata Mariane), e cila mblidhej pranë kishës famullitare „Zemra e Shenjtë e Jezusit". Katolikët në Shkup në atë kohë nuk ishin të shumtë, por ishin shumë të lidhur me njëri-tjetrin dhe përbënin një

bashkësi të vetme familjare. Pas përfundimit të shkollës së mesme dhe maturës gjë që në atë kohë ishte një dukuri e rrallë ndër vajzat shqiptare Nënë Tereza u nis me shoqet e saj për në Irlandë për t'u përgatitur për misionin në Indi, ku mbërriti në vitin 1929. Me rastin e dyzetvjetorit të veprimtarisë së saj në Indi, ndonëse vetë jubileu nuk ishte arsyeja e ndarjes së çmimit, ajo mori nderimin më të lartë indian Çmimin Nehru për vitin 1969, i cili iu dorëzua solemnisht në nëntor të vitit 1972.

III.VII. ЗАСЛУЖЕНО ПРИЗНАНИЕ НА МАЈКА ТЕРЕЗА

Нашата сограѓанка чесната Мајка Тереза Бојаџиу, која пред повеќе од четириесет години, како млада девојка по завршувањето на гимназијата, преку Англија замина во Индија за како монахиња чесна сестра и учителка да му се посвети на воспитувањето на младите во таа далечна и тогаш речиси непозната земја. Но, водена од Христовата порака за служење на најмалите и најсиромашните, тогаш не можела ни да претпостави дека еден ден за неа ќе пишуваат светските весници и дека ќе ги добие највисоките признанија и одликувања на својата нова татковина Индија, на која ѝ ги посвети сите свои способности и сили, заборавајќи на себеси и служејќи им со христијанска љубов на сите луѓе што имаат потреба, без оглед на нивната раса, култура, јазик или верска припадност.

Долги години, како што е познато, работеше како професорка во мисионерските средни и високи училишта, каде што се воспитуваа генерации индиски деца. Во тие установи младите жители на големата Индија не стекнуваа само знаење, туку и морални вредности за служење на ближниот. Но, во деновите на најголемите страдања што Индија ги преживуваше во првите години од својата независност, тоа според мислењето на Мајка Тереза не беше доволно.

На улиците на огромната Калкута сиромаштијата се шириеше во несогледливи размери. Во градот се слеваа гладни луѓе од сите страни, а немаше ниту леб ниту покрив за новодојденците. Лепрозните еден од најтешките проблеми во многу африкански и азиски земји беа изолирани од здравите луѓе и очајно умираа, препуштени сами на себе, од глад и болест. Напуштените девојки, често со вонбрачни деца, живееја во безизлез. Многу деца беа отфрлени и напуштени.

Тогаш Мајка Тереза, со благослов на своите претпоставени и со помошта на своите мисионерски сестри, излезе на улиците и во предградијата, таму каде што никој друг не се осмелуваше да оди. Сите ја следеа со стравопочит и восхит.

Она во што никој не веруваше се оствари. Набргу ѝ се придружија

неколку чесни сестри од друг манастан, а потоа и многу домашни девојки, од кои многу беа спасени од сигурна пропаст и смрт благодарение на нејзината добрина.

Најнапред беше основан Домот за умирање, во дворот на најголемиот храм на божицата Кали, по која и градот Калкута го добил своето име. Потоа беше основан дом за напуштени деца. Во бројни улици и предградија беа отворени училишта без класични училишни згради, а беа изградени и современи домови за лепрозните. Подоцна низ цела Индија никнаа амбуланти, болници и училишта.

Ништо од тоа не се оствари без тешкотии и пречки. Но, верата и довербата победија. Почнаа да пристигнуваат признанија и од највисоките државни институции.

Светските весници денес пишуваат дека на Мајка Тереза ѝ е доделено едно од највисоките индиски признанија Нехруовата награда за меѓународно разбирање. Многумина веќе ја предлагаат и за Нобеловата награда. На свеченоста лично присуствуваше и премиерката на Индија, Индира Ганди. Честитки пристигнуваат од сите страни на светот, а кон нив се придружуваме и ние, бидејќи Мајка Тереза, уште од времето кога живееше во Скопје, а и денес во Индија, со радост го следи нашето списание „Благовест“.

Сите средства што ги доби со оваа награда таа сака да ги вложи во создавање сосема нова социјална установа прва од ваков вид во светот цело населено место за лепрозните, каде што и нивните здрави деца, кои постојано се изложени на опасност поради нехигиенските услови и сиромашната исхрана, ќе добијат домови со сите услови за духовен и телесен развој.

Самата Мајка Тереза вели дека колку многу би можело да се направи кога државите би издвојувале само мал дел од средствата што ги трошат за вооружување и пропаганда за вакви хумани цели; кога луѓето, особено христијаните, би се откажале од многу непотребни, па дури и штетни трошоци и би им ги подариле на оние што толку многу страдаат или се во опасност.

На чесната Мајка Тереза ѝ посакуваме уште многу успеси, како и сè поголема поддршка и разбирање.

Забелешка на редакцијата

Некои наши списанија нагласуваа дека Мајка Тереза е родена во нашата татковина, во Скопје. Тоа не е точно. Таа е родена во Тирана, но од најрана младост живеела во Скопје. Духовно се формирала во кругот на католичката младина (Конгрегацијата на Девиците Маријини), која се собирала при тогашната парохиска црква „Пресвето Срце Исусово“. Католиците во тоа време во Скопје не биле многубројни, но биле силно меѓусебно поврзани и претставувале едно големо семејство.

По завршувањето на средното образование и положената матура – што во тоа време било реткост меѓу албанските девојки – Мајка Тереза заминала со своите сопатнички во Ирска за да се подготви за мисионерска работа во Индија, каде што пристигнала во 1929 година. По повод четириесетгодишнината од нејзината работа во Индија, иако самата годишнина не била причина за наградата, таа го доби највисокото индиско признание Нехруовата награда за 1969 година, која свечено ѝ беше врачена во ноември 1972 година.

III.VII. A WELL-DESERVED RECOGNITION FOR MOTHER TERESA[202]

Our fellow citizen, Mother Teresa Bojaxhiu, who more than forty years ago, as a young woman after graduating from secondary school, left for India via England to dedicate herself, as a nun a Sister of Charity and teacher, to the education of young people in that distant and then little-known country. Guided by Christ's message of serving the poorest and most vulnerable, she could hardly have imagined that one day newspapers around the world would write about her or that she would receive the highest honors and distinctions from her adopted homeland, India, to which she devoted all her abilities and strength, forgetting herself in Christian love and serving all those in need regardless of race, culture, language, or religious affiliation.

For many years, as is well known, she served as a teacher in missionary secondary schools and colleges, where generations of Indian children received their education. In those institutions, the young people of India acquired not only knowledge but also moral virtues and a spirit of service to others. Yet, during the years of India's greatest hardships, in the first years after independence, Mother Teresa felt that this alone was not enough.

The streets of the vast city of Calcutta were overwhelmed by poverty on an unimaginable scale. Crowds of destitute people poured into the city from every direction, while there was neither bread nor shelter for the newcomers. Lepers one of the gravest social and medical problems in many African and Asian countries were isolated from the healthy population and died abandoned, consumed by hunger and disease. Abandoned young women, often with children born out of wedlock, lived in despair, and countless children were left without care or protection.

At that moment Mother Teresa, with the blessing of her superiors and the support of her missionary sisters, went into the streets and the poorest suburbs, where no one else dared to go. People watched her with astonishment and admiration.

What seemed impossible soon became reality. Several Sisters of Charity joined her, followed by many local young women, many of whom had them-

[202] Zassluzeno Priznanje Majci Tereziji, Blagovest, Nr.1, Skoplje, 1973, faqe.16.

selves been rescued through her compassion from certain misery and death.

The first institution established was the Home for the Dying, located near the great temple of the goddess Kali, after whom the city of Calcutta derives its name. Soon afterward, a home for abandoned children was founded. Schools without conventional school buildings were opened throughout the city's neighborhoods and suburbs, while modern homes for people suffering from leprosy were built. Later, dispensaries, hospitals, and schools spread throughout India.

None of this was achieved without hardship and obstacles. Yet faith and perseverance prevailed. Recognition began to arrive from the highest levels of the Indian state.

Today newspapers across the world report that Mother Teresa has been awarded one of India's highest distinctions the Jawaharlal Nehru Award for International Understanding. Many have also proposed her as a candidate for the Nobel Peace Prize. The Prime Minister of India, Indira Gandhi, personally attended the solemn award ceremony. Congratulations have arrived from every part of the world, and we gladly join in those congratulations, for Mother Teresa, from the time she lived in Skopje until her present work in India, has always followed with affection our magazine "Blagovest".

Mother Teresa intends to devote the entire monetary award to establishing a completely new social institution the first of its kind in the world a whole settlement for people suffering from leprosy, where even their healthy children, who remain constantly endangered by poor hygiene and inadequate nutrition, would have homes providing every opportunity for both spiritual and physical development.

Mother Teresa herself has often said how much could be accomplished if governments devoted only a small portion of the enormous sums spent on armaments and propaganda to humanitarian purposes; and if people, especially Christians, renounced many unnecessary even harmful expenses and instead offered that assistance to those who suffer or whose lives are in danger.

To our esteemed Mother Teresa we extend our heartfelt wishes for many more successes, together with ever greater support and understanding for her noble mission.

Editorial Note

Some of our publications have stated that Mother Teresa was born in our homeland, in Skopje. This is not correct. She was born in Tirana, but from her earliest youth she lived in Skopje. Her spiritual formation took place within the circle of Catholic youth (the Marian Congregation), which gathered at the parish church of the Sacred Heart of Jesus. At that time Catholics in Skopje were not numerous, yet they were closely united and formed one close-knit family community.

After completing secondary school and graduating a remarkable achievement for an Albanian girl at that time Mother Teresa departed with her companions to Ireland, where she prepared for missionary service in India, arriving there in 1929.

On the occasion of the fortieth anniversary of her work in India, although the anniversary itself was not the reason for the award, she received India's highest distinction for international understanding the Jawaharlal Nehru Award for 1969, which was solemnly presented to her in November 1972.

ZASLUŽENO PRIZNANJE MAJCI TEREZIJI

Naša zemljakinja — časna majka Terezija Bojadžija, koja je pre više od 40 godina otišla kao mlada devojka, sa gimnazijskom maturom, preko Engleske u Indiju, da se kao redovnica — časna sestra — učiteljica posveti odgoju omladine daleke i nepoznate, ali baš zbog Evandelja i

Kristove poruke o služenju najmanjima, tada nije sanjala, da će o njoj ikada pisati svetske novine, a još manje da će postići najviše priznanje i odlikovanje njezine nove domovine — Indije, kojoj je poklonila sve svoje sposobnosti i sile, zaboravljajući sebe iz kršćanske ljubavi prema svima, potrebnima, bez obzira na rasu, kulturu, jezik i versku pripadnost...

Bila je mnogo godina, kako je poznato, profesorica, u misijskim srednjim i visokim školama, gde su se odgajale generacije indijske dece. U tim su zavodima sticali najmlađi stanovnici velike Indije ne samo znanje nego i moralne vrline za služenje subraći. To je u danima najveće nevolje, koje je Indija proživljavala u prvim godinama svoje samostalnosti, bilo po mišljenju M. Terezije premalo. Na ulicama velegrada Kalkute pojavila se beda u neslućenim razmerama. Nagrnuli su u veliki grad jadnici sa svih strana, a tamo nije bilo ni hleba ni stana za sve novodošle... Gubavci, težak problem svih afričkih i azijskih zemalja, izolirani od zdravih; umirali su očajnički prepušteni sami sebi — od gladi i rana. Izgubljene i odbačene devojke, često sa vanbračnom decom, očajavale su. Mnogo je bilo odbačene i napuštene dece...

Tada je Majka Terezija; dozvolom svojih poglavara i uz pomoć svih naših misionara, izašla na ulice, u predgrađa, kamo se drugi nisu ni usudili. Svi su je pratili sa zebnjom i čuđenjem.

Što nitko nije verovao, ostvarilo se. Pridružile su joj se neke časne sestre iz samostana (o drugoj našoj zemljakinji pisali smo u Blagovesti br. 10/1972. na str. 177.), a zatim mnoge domaće devojke, mnoge spašene po njezinoj dobroti od sigurne propasti i smrti.

Nastao je Dom za umiruće u dvorištu najvećeg poganskog hrama božice Kali, po kojoj ima mesto Kalkute svoje ime. Nastao je dom za zabačenu decu. Otvoreno je po sokacima i predgrađima, bez učionica i školskih zgrada, na desetine osnovnih škola. Izgrađen je savremen dom za gubavce... Zatim su širom Indije nicali dispanzeri, bolnice, škole... Nije išlo bez poteškoća i prepreka. Ali vera i pouzdanje su pobedili. Stizala su priznanja sa strane državnih organa, sa najviših mesta.

Sada su se raspisale svetske novine, da je Majci Tereziji dodeljeno visoko odlikovanje — priznanje: Nehruova nagrada za međunarodno razumevanje. Mnogi je predlažu i za Nobelovu nagradu. Predsednica indijske vlade Indira Gandi je lično prisustvovala toj — nesvakidanoj svečanosti. Čestitke stižu sa svih strana, pa se tim čestitkama pridružimo i mi, jer i ona od svega početka, još iz Skopja, i sada u Indiji, rado prati naš list »Blagovest«.

Sav novac, koji je dobila tom nagradom, ona želi iskoristiti da stvori sasvim novu socijalnu ustanovu, prvu u svetu: da sagradi čitavo naselje za gubavce, gde bi deca gubavaca, još zdrava, ali uvek u opasnosti zbog nehigijenskih uslova i slabe ishrane da se i sami razbole, dobila posebne domove, sa svim potrebnim uslovima za duhovni i telesni razvoj. — Sama kaže: koliko bi se moglo učiniti, kad bi države samo jedan mali procenat onoga što troše za oružje i propegandu, darovale u tu svrhu; kad bi se mnogi ljudi, barem kršćani, odrekli mnogih nepotrebnih, čak štetnih izdataka, te ih poklonili onima, koji toliko stradaju ili su u opasnosti.

Časnoj Majci Tereziji želimo novih uspeha — a i pomoći te razumevanja!

Neki naši časopisi su naglašavali, da je Majka Terezija rođena u našoj domovini, u Skopju. To nije tačno! Ona je rođena u Tirani, ali je od rane mladosti živela u Skoplju; duhovno se formirala u krugu katoličke omladine (Marijine kongregacije devojaka), koja se okupljala u tamošnjoj župskoj crkvi presv. Srca Isusova. Katolika ni u ono vreme u Skoplju nije bilo mnogo, ali su tada bili jače međusobno povezani te su tvorili jednu »obiteljsku« zajed-
1972.

III.VIII. MOTËR MAGDALENA NGA INDIA[203]

Në Indi tashmë prej shumë kohësh veprojnë disa misionarë dhe murgesha misionare nga vendet tona. Ata nuk shkuan atje për aventurë, as për kolonializëm dhe as për ndonjë përfitim material. I shtyu dashuria e Krishtit dhe dëshira për t'u ndihmuar njerëzve të vuajtur dhe të pambrojtur, si në aspektin shpirtëror, ashtu edhe në atë fizik e material. Ata nuk bëjnë reklamë për veten dhe veprën e tyre. Janë si qirinjtë që digjen për t'u dhënë dritë të tjerëve, ndërsa vetveten e shkrijnë deri në fund.

Njëra prej tyre është edhe motër Magdalena, e cila tani shërben në Asansol, ndërsa më parë ka punuar në Morapaj. Ajo është me prejardhje nga Sllovenia dhe në mision shkoi nga Zagrebi së bashku me Nënë Terezën e njohur. Pas një përgatitjeje të shkurtër në Irlandë, ato mbërritën së bashku në Kalkutë në janar të vitit 1928, ndërsa më pas vazhduan noviciatin në Darjeeling, në Himalaje.

Veprimtaria e motrave tona zhvillohet në ambulanca, në vizitat tek të varfrit dhe të sëmurët në shtëpitë e tyre, si edhe në ndihmën që u japin stacioneve misionare. Çdo ditë nëpër ambulancë kalojnë 200 deri në 300 të sëmurë, të cilët, përveç ilaçeve, kanë nevojë edhe për veshmbathje, ushqim dhe ngushëllim shpirtëror. Prandaj ato kanë nevojë për ndihmën e bamirësve, ndërsa mbi të gjitha i përfshijnë në lutjet e tyre, që ta përmbushin me përgjegjësi misionin e tyre para Zotit dhe popullit të Tij.

[203] Sestra Magdalena iz Indije, Blagovest, Nr.7-8, Skoplje, 1976, faqe.134.

III.VIII. СЕСТРА МАГДАЛЕНА ОД ИНДИЈА

Во Индија веќе долго време дејствуваат повеќе наши мисионери и мисионерки. Тие не заминале таму ниту поради авантуризам, ниту поради колонијализам, ниту заради некаква материјална корист. Ги повикале Христовата љубов и желбата да им помогнат на несреќните и страдалниците, како во духовна, така и во телесна и материјална смисла. Тие не прават реклама за себе и за својата работа. Наликуваат на свеќи што горат за да им светат на другите, додека самите согоруваат и исчезнуваат.

Една од нив е и чесната сестра Магдалена, која денес работи во Асансол, а претходно служела во Морапај. Таа е родум од Словенија, а во мисијата заминала од Загреб заедно со познатата Мајка Тереза. Заедно, по кратката подготовка во Ирска, пристигнале во Калкута во јануари 1928 година, а потоа заминале во новицијатот во Дарџилинг, на Хималаите.

Работата на нашите чесни сестри се одвива во амбулантите, во посетите на сиромашните и болните по нивните домови, како и во помошта на мисионерските станици. Низ амбулантата секојдневно поминуваат од 200 до 300 болни, кои покрај лекови бараат и облека, храна, но и духовна утеха. Затоа им е потребна помошта на добротворите, а пред сè ги препорачуваат во своите молитви, за достојно да ја исполнат својата одговорна должност пред Бога и пред Божјиот народ.

III.VIII. SISTER MAGDALENA FROM INDIA

For many years, several of our missionaries and missionary sisters have been serving in India. They did not go there out of a spirit of adventure, colonial ambition, or for any material benefit. They were inspired by Christ's love and by the desire to help the poor, the suffering, and those in need, both spiritually and physically, as well as materially. They do not seek publicity for themselves or their work. They are like candles that burn in order to give light to others, consuming themselves in the process.

One of them is Sister Magdalena, who is currently serving in Asansol and previously worked in Morapaj. She was born in Slovenia and left for the missions from Zagreb together with the well-known Mother Teresa. After a brief period of preparation in Ireland, they arrived together in Calcutta in January 1928 and later entered the novitiate in Darjeeling in the Himalayas.

The work of our Sisters of Charity includes serving in dispensaries, visiting the poor and the sick in their homes, and assisting at missionary stations. Every day, between 200 and 300 patients pass through the dispensary, seeking not only medicine but also clothing, food, and spiritual comfort. For this reason, they depend greatly on the generosity of benefactors, whom they remember especially in their prayers, so that they may faithfully fulfill their responsible mission before God and His people.

SESTRA MAGDALENA IZ INDIJE

U Indiji već odavna djeluje više naših misionara i misionarki. Nisu oni otišli tamo ni zbog avanturizma ni kolonijalizma ni zbog neke materijalne koristi. Povukla ih je milost Kristova i želja, da pomognu nesretnima, patnicima, bilo u duhovnom bilo u tjelesnom i materijalnom području. Oni ne prave reklame o sebi i svom radu: slični su svijećama koje gore, da drugima svijetle, a same izgaraju — nestaju.

Jedna od njih je i č. s. Magdalena, koja sada radi u Asansolu, a ranije je radila u Morapaju. Ona je rodom iz Slovenije, a u misije je otišla iz Zagreba zajedno sa poznatom Majkom Terezijom. Zajedno su stigle, nakon kraće priprave u Irskoj, u Kalkutu januara 1928 g., a zatim u novicijat u Darjeelingu na Himalajima. Rad naših časnih sestara je u dispanzerima, u posjećivanju bijednih i bolesnih po kućama, a i pomaganje na misijskim postajama. Redovito prolazi kroz dispanzer dnevno 200 — 300 bolesnika, koji traže uz lijek još i odijelo, hranu, a uz to i duhovnu utjehu. Zato im je potrebna pomoć dobrotvora, a napose se preporučaju u molitve, da bi izvršili svoju odgovornu obavezu pred Bogom i Božjim narodom.

III.IX.

Nga India: Motra jonë bashkëkombëse, motër Magdalena, në ambulancën e saj në Asansol. Vizitorët dhe pacientët janë të shumtë, nevojat janë të mëdha, ndërsa mjetet në dispozicion janë të pakta.[204]

III.IX.

Од Индија: Нашата сонародничка, сестра Магдалена, во својата амбуланта во Асансол. Посетите и пациентите се бројни, потребите се големи, а расположливите средства се ограничени.

III.IX.

From India: Our compatriot, Sister Magdalena, in her clinic in Asansol. Visitors and patients are numerous, the needs are great, while the available resources are limited.

Iz Indije: naša zemljakinja č. s. Magdaléna u svojoj ambulanti u Asansolu. Posjete su brojne, potrebe velike, sredstava malo.

[204] Blagovest, Nr.7-8, Skoplje, 1976, faqe.134.

III.X.

Nënë Tereza nismëtare e shumë veprimtarive humanitare për njerëzit më të rrezikuar dhe më në nevojë.[205]

Sërish dëgjohen zëra se shumë personalitete të njohura në botë kërkojnë që, për meritat e saj të jashtëzakonshme në shërbim të njerëzve të rrezikuar, t'i jepet Çmimi Nobel.

Një çmim i tillë do të ishte plotësisht i merituar, ndërsa shpërblimi financiar i tij do të shërbente për të përmbushur nevojat e shumta të njerëzve në nevojë në të gjitha anët e botës.

III.X.

Мајка Тереза иницијатор на бројни хуманитарни акции за најзагрозените.

Повторно се слушаат гласови дека многу истакнати личности во светот бараат, за своите исклучителни заслуги во служба на загрозените, да ја добие Нобеловата награда.

Тоа признание несомнено би било заслужено, а паричниот дел од наградата би бил од огромна корист за задоволување на толкуте потреби на луѓето во неволја ширум светот.

III.X.

Mother Teresa the driving force behind numerous humanitarian initiatives for those most in need.

Once again, voices are being raised around the world, with many distinguished individuals calling for her to receive the Nobel Prize in recognition of her outstanding service to the poor and the vulnerable.

Such an award would be richly deserved, and the accompanying financial prize would undoubtedly be of great benefit in meeting the many needs of suffering people throughout the world.

[205] Blagovest, Nr.5, Skoplje, 1976, faqe.92.

Majka Terezija — pokretač brojnih humanitarnih akcija za najpotrebitije. — Ponovo se čuju glasovi, da mnoge ličnosti u svetu traže, da dobije za svoje zasluge u službi ugroženih Nobelovu nagradu. — Njoj bi pripadajuća nagrada svakako dobro došla za tolike potrebe na svim stranama sveta.

BLAGOVEST 5/1976.

III.XI.
Nënë Tereza[206]
Lajmëtarja e kohëve të reja

E gjithë bota është atdheu i saj dhe sot e njeh mbarë njerëzimi. Atë, murgeshën e thjeshtë dhe të varfër katolike. Ajo nuk predikoi struktura të reja, nuk dënoi Kishën, njerëzit apo kohën. Dëgjoi zërin e hirit, frymëzimin e Shpirtit Shenjt dhe u nis si shërbëtore e Zotit, sipas shembullit të Virgjëreshës Mari dhe shenjtorëve, në rrugën e Krishtit të mohimit të vetvetes, jo nga dëshpërimi, por nga dashuria ndaj Zotit dhe ndaj njerëzve më të varfër, të përbuzur e të harruar.

Ajo lindi më 27 gusht 1910 në Shkup, në një familje të krishterë shqiptare. Në kishën „Zemra e Shenjtë e Jezusit" mori formimin e saj shpirtëror. Edhe sot e kujton me dashuri atë kishë dhe meshtarët që, së bashku me prindërit e saj, i ushqyen idealet dhe jetën e krishterë.

Në Kongregatën Mariane vazhdoi formimin shpirtëror dhe, në fund të gjimnazit, ndjeu thirrjen e Zotit për të lënë familjen dhe Shkupin e për t'iu kushtuar edukimit të rinisë në Indi. Emri i saj ishte Agneze-Gonxhe Bojaxhiu, ndërsa si murgeshë mori emrin Motër Tereza.

Pas përgatitjeve në Evropë u nis drejt Indisë si mësuese në shkollat e Kalkutës. Gëzonte respekt të madh, por fama nuk e ndryshoi. Pas pavarësisë së Indisë ajo la jetën e rehatshme për t'iu përkushtuar plotësisht më të varfërve, të sëmurëve, fëmijëve të braktisur dhe vajzave të humbura.

Me bekimin e Kishës filloi misionin e saj më 7 gusht 1948. Fillimisht ishte vetëm, ndërsa më 19 mars 1949 iu bashkua motra e parë. Në vitin 1950 bashkësia numëronte tashmë dymbëdhjetë murgesha.

Ato mblidhnin të sëmurët, lebrozët dhe të vdekurit nga rrugët, hapën Shtëpinë e parë për të vdekurit pranë tempullit të perëndeshës Kali, më pas shtëpi për foshnjat e braktisura, vajzat e pambrojtura dhe për të sëmurët me lebër.

Nga Kalkuta vepra e tyre u përhap në shumë vende të botës: në Indonezi, Filipine, Amerikën e Jugut, Arabi dhe deri në Romë. Nga dymbëdhjetë

[206] BLAGOVEST, Nr.12, 1974.

murgesha në vitin 1950, bashkësia u rrit në më shumë se 800 murgesha në të gjitha kontinentet.

Shumë çmime dhe nderime, madje edhe dhuratat e Papës, ajo i shndërroi në ndihmë për të varfrit.

Në këtë Vit të Shenjtë dhe në këto kohë të trazuara, kur njerëzit kërkojnë rrugën e ripërtëritjes shpirtërore, Nënë Tereza mbetet një nga shembujt më të ndritur.

III.XI.
Мајка Тереза,
Гласник на новото време

Целиот свет е нејзина татковина, а денес сите ја познаваат. Неа едноставната и сиромашна католичка монахиња. Таа не проповедаше нови структури, не ја осудуваше ниту Црквата, ниту луѓето, ниту времето. Го послуша гласот на милоста, инспирацијата на Светиот Дух и тргна како слугинка Господова, по примерот на Богородица и светците, по Христовиот пат на лично одрекување, не од очај, туку од љубов кон Бога Кој е љубов и кон ближните, кон најпотребните, презрените и заборавените, бидејќи токму во нив се огледува ликот на Христа на Крстниот пат и Голгота.

Родена е на 27 август 1910 година во Скопје, во христијанско албанско семејство. Во тогашната црква „Пресвето Срце Исусово“ ја стекнала духовната мудрост што го обликувала нејзиниот живот. И денес, по толку години и далечина, со љубов се сеќава на таа црква и на свештениците кои, заедно со нејзините добри родители, во неа ја всадиле љубовта кон идеалите и вистинскиот христијански живот.

Во Маријанската конгрегација духовно созревала, а на крајот од гимназиското образование што во тоа време било реткост меѓу девојките го почувствувала Божјиот повик да го напушти својот дом и Скопје и да му се посвети на воспитувањето на младите во далечната Индија. Нејзиното девојачко име било Агнеза-Гонџа Бојаџиу, а како монахиња на Ирската конгрегација го добила името сестра Тереза.

По завршувањето на подготовките во Европа, заминала како професорка во далечна Индија, во училишните установи во Калкута. Индиската интелигенција, од различни вери, сакала нивните деца, особено девојчињата, да се школуваат во тие сестрински училишта. Како професорка и директорка уживала голема почит, но славата не ја заслепила.

Кога Индија, по долгата борба, ја стекнала својата независност, Мајка Тереза го почувствувала повикот на Светиот Дух да го напушти сигурниот живот и целосно да им се посвети на најсиромашните, на презрените, на оние што умирале напуштени по предградијата, каналите, на отфрлените деца и девојки што бедата ги довела до пропаст.

Гледала гладни лепрозни, нивните рани... Со Божја инспирација и со дозвола на своите претпоставени ги напуштила удобните простории на училиштата и, облечена како обична сиромашна Индијка, без средства и без однапред подготвени планови, но исполнета со христијанска љубов и доверба во Бога, тргнала во огромното море на човечката беда.

Со благослов на месниот бискуп, а потоа и со одобрение од папата Пиј XII, го започнала своето дело на 7 август 1948 година. По улиците ги собирала најбедните. Речиси една година работела сама. На 19 март 1949 година ѝ се придружила едно деветнаесетгодишно девојче, а до празникот на Круната на Пресвета Богородица во 1950 година веќе имало дванаесет сестри со ист идеал.

Народот со восхит гледал како младите девојки ги собираат умирачките, лепрозните и ги носат во засолништето, додека другите бегаат од нив. Во близина на храмот на божицата Кали бил основан првиот Дом за умирање во светот. Потоа следел дом за напуштени новороденчиња, собрани од градските депонии, домови за напуштени девојки на кои им требало работа и враќање на верата во животот. Лепрозните, од кои сите се плашеле, тие „ангели“ нежно им ги миеле раните и ги преврзувале.

Од Калкута нивното дело се проширило и во други градови. Насекаде имало беда и сиромаштија, а тие не запирале. Делувањето се проширило во Индонезија, Филипините, Јужна Америка, Арабија, па дури и во предградијата на Рим. Од дванаесет сестри во 1950 година, денес ги има повеќе од осумстотини на сите континенти.

Добила бројни награди и признанија, и од папата и од државниците. Сето тоа па дури и папскиот автомобил во Бомбај го претворила во помош за сиромашните.

Во оваа Света година и во овие немирни времиња, кога многумина бараат пат кон духовна обнова и активен живот, Мајка Тереза е еден од најсилните примери.

III.XI.
Mother Teresa
A Herald of New Times

The whole world is her homeland, and today she is known everywhere. She is the simple and humble Catholic nun who never preached new ideologies or condemned either the Church or society. Instead, she listened to the voice of God's grace and the inspiration of the Holy Spirit, following Christ's path of self-sacrifice out of love for God and for the poorest, the abandoned, and the forgotten.

She was born on 27 August 1910 in Skopje into an Albanian Christian family. At the Church of the Sacred Heart of Jesus she received the spiritual formation that shaped her vocation. Even after so many years she fondly remembers that church and the priests who, together with her parents, nurtured her Christian ideals.

While still in the Marian Congregation she discerned God's call to leave her family and Skopje and dedicate her life to educating young people in India. Born Agnes Gonxha Bojaxhiu, she later took the religious name Sister Teresa.

After completing her formation in Europe, she travelled to India to teach in the schools of Calcutta. She earned great respect as a teacher and headmistress, yet success never blinded her.

Following India's independence, she left the security of school life to dedicate herself entirely to the poorest of the poor: the dying, abandoned children, destitute women, and people suffering from leprosy.

With the blessing of the Church, she began her mission on 7 August 1948. She worked alone for nearly a year until another young sister joined her on 19 March 1949. By 1950, the community had grown to twelve Sisters sharing the same ideal.

They gathered the dying from the streets, cared for leprosy patients, founded the world's first Home for the Dying near the Kali Temple, established homes for abandoned infants and vulnerable girls, and restored hope to countless lives.

From Calcutta, their work spread throughout India and then across the world to Indonesia, the Philippines, South America, Arabia, and even Rome.

From just twelve Sisters in 1950, the congregation expanded to more than 800 Sisters serving on every continent.

She received numerous awards and honours from both the Pope and world leaders, yet she transformed every gift even the Pope's car presented in Bombay into aid for the poor.

In this Holy Year, and in these troubled times when many seek renewal and a deeper purpose, Mother Teresa stands as one of the clearest examples of Christian witness and compassionate service.

Majka Tereza

VJESNIK NOVIH VREMENA

Čitav svijet je njezina domovina, a nju danas poznaju svi. Nju, jednostavnu, , siromašnu katoličku redovnicu. Nije pričala o novim strukturama, nije osudivala ni Crkvu ni ljude i vremena . . . Prisluhnula jelna glasu milosti, inspiraciji Duha Svetoga — i, posla kao službenica Gospodnja, poput Bogorodice s: vertaca, za Kristom na put ličanog odricanja, ali ne iz očaja, nego iz ljubavi prema Bogu, koje ljubav i sve voli, i prema bližnjima, najpotrebnijima, prezenima i zaboravljenima, jer se u njima otčituje lik Krista na križnom putu i na Kalvariji . . .

Rodila se 27. VIII. 1910. g. u Skoplju, u kršćanskoj albanskoj obitelji. U tamošnjoj crkvi presv. Srca Isusova crpila je mudrost za svoje duhovno oblikovanje. I sada, nakon toliko godina i udaljenosti, rado se sjeća te crkvici svećenika, koji su joj uz dobre roditelje ulili želju za idealima i za istinskim kršćanskim životom. U Marijinoj kongregacji se je dalje formirala i na kraju gimnazijskog školovanja (što je za ona vremena bila među djevojkama rijetkost) ona je sti svoje drage domaće i skopsku crkvicu te se posveti odgoju omladine u dalekoj Indiji. Njezino djevojačko im bilo je Agneza-Gonda Bojaxhija, a kao redovnica irske kongregacije dobila je ime M. Tereza. Nakon završenih priprava u Europi, otišla je kao profesorica u daleku Indiju, u školske zavode u Kalkutu, Indijska inteligencija, raznih vjera, željela je da se njihova djeca, napose djevojčice, školuju u tim sestraskim zavodima. Kao profesorici i direktoricu zavoda svi su je poštivali. A nju nije slava oslijepila.

Kad je Indija, nakon dugotrajnih borbi stekla svoju slobodu i nezavisnost, naša je Tereza čula poziv Duha Svetoga, da napusti svoje udobane staze te da se posveti najpotrebnijima, prezrenima, onima koji su umirali zapušteni u predgradskim šupama i ili kanalima, odbačenoj dječici, izgubljenim djevojkama, djeci, izvolja dovela iz sela u propast velegrada . . . . Gledala je jadne gubavce, njihove rane . . . Po Božjem nadahnuću i dozvolom svojih poglavara napustila je udobne profesorske zavoda i škola te, preobučena kao obična indjiska siromašna žena — u saju — uputila se bez sredstava i bez gotovih planova, naoružana samo kršćanskom ljubavlju. i vjerom u Boga u veletok velegradske bijede. Na prijedlog mjesnog biskupa, sam papa Pij XII odobrio je njezin pokušaj, a naši misionari su joj bili pri ruci; koliko su mogli. Njezina „avantura", kako su neki smatrali, započela je tiho 7. VIII. 1948. g. Krstarila je ulicama i prilazila jadnicima svih vrsti. Skoro jednu godinu ostaje sama na tom nemirnom moru. Dne 19. III. 1949. g. pridružila joj se devetnaestogodišnja djevojka, mlada i zdrava, apsolventica njezine škole. Na praznik sv. krunice 1950. g. bilo ih je već 12 u zajednici — sa istim idealima . . .

Narod se divi: mlade djevojke skupljaju umiruće, gubavce te ih lično nose u sklonište, dok drugi bježe od svoje brače . . . . Stvara se u neposrednoj blizini slavnog poganskog hrama božice Kali dom umirućih, prvi na svijetu. Zatim nastaje dom za nahočad (odbačenu-u novorođenu djecu) prikupljenu po gradskim smetlištima, za posrnule djevojke, kojima treba naći posao te im vratiti vjeru u život . . . I gubavci, od kojih svi strepe,a ovi „andeli" im nježno ispiru rane te ih presvlače . . .

Iz Kalkute ide djelatnost u druge gradove . . . Svuda je toliko bijede i potreba . . . I ne zaustavlja se na tom ogromnom potkontinentu . . . Djelokrug se širi: Indonezija, Filipini, Južna Amerika, Arabija, i konačno čak u rimskom predgrađu . . . Od njih 12 sestara u 1950. g. sada ih ima već preko 800 na svim kontinentima . . .

Dobila je nagrade i priznanja i od Pape i od državnika. Sve je to ona (i papa radu u Bombaju) „pretopila", za siromahe.

U Svetoj godini i u ovim nemirnim vremenima, kada mnogi traže put obnove i aktivnosti, M. Tereza je jedan od putokaza.

A. T.

Beogradsko hodočašće

Vernici beogradskih župa pošli su 21. IX 1974. god. na zajedničko hodočašće — u cilju produbljivanja poruka Svete godine. Pošli su dva autobusa. Prva postaja bila je u veličanstvenoj Strossmayerovoj bazilici u Đakovu, gde je bilo razgledanje katedrala (stručno tumačenje gen. vikara pelata Šverera) zatim se žurilo prema sledećoj „postaji" — u Marijino svetište u Mariji Bistrici. Putem je bilo tumačenje zanimljivosti iz istorije Crkve u krajevima, kroz koje se prolazilo prosbeme. U Mariji Bistrici je bila koncelebrirana misa, pod kojom su hodočasnici primili plod svete žrtve – Krista u svetoj pričesti.

Nakon razgledanja i ručka žurilo se dalje, jer je vreme odmicalo. Jedna je grupa nočila u Zagrebu, a druga u Ljubljani. Sledećeg dana, u nedelju, bilo je hodočašće na slovenački marijanski centar — na Brezje, tako je bilo hladno i oblačno, ipak je bilo tamo već mnogo vernika sa raznih strana. Crkva je bila neprekidno puna pobožnih vernika, napose u kapelici Brezjanske Gospe. Odavde se trebalo, iako teško, brzo vratiti u Ljubljanu, jer je tamo na Rakovniku, u obnovljenoj salezijanskoj crkvi Marije Pomoćnice kršćana (koja je na Malu Gospu svečana proslavila svoj zlatni jubilej) bila na programu zaključna hodočasnička pobožnost — zajednička sveta misa. Posle mise, salezijanski su bogoslovi svojom pesmom i mladačkim zborom stvorili vrlo prijatno raspoloženje, da su se hodočasnici teško srca rastali od Rakovnika. — U Beograd se stiglo kasno uveče — ali svi zadovoljni.

III.XII.
Motra Gabriela Anastazija Mihillit[207]
Misionare në Indi

Në fund të qershorit morëm telegramin e parë nga imzot Ehrlich, e më pas edhe një letër ajrore nga motra misionare Stefanija nga India. Në to njoftohej lajmi i hidhur se bashkëvendësja jonë nga Shkupi, motra Gabriela Anastazija (Nasta) Mihillit, kishte ndërruar jetë në moshën gjashtëdhjetëvjeçare pas një operacioni në stomak. Ajo vdiq më 23 qershor 1974 në stacionin misionar të Simlës, në rajonet malore të Indisë, ku edhe u varros.

Motra Gabriela Anastazija Mihillit lindi më 14 gusht 1914 në Shkup, si fëmija i pestë në një familje me nëntë fëmijë. Prindërit e saj, Pavli dhe Antonina Mihillit, ishin besimtarë të devotshëm të famullisë katolike të Shkupit. Nëna e saj u gëzua veçanërisht për vendimin e së bijës për t'u bërë murgeshë, pasi edhe vetë dikur kishte pasur të njëjtën dëshirë.

Shembulli i Nënë Terezës e frymëzoi për thirrjen misionare. Në shtator të vitit 1931 ajo u nis përmes Zagrebit drejt Dublinit për t'u përgatitur për mision, ndërsa më pas shkoi në Indi, ku e priti Nënë Tereza. Për shumë vite punuan së bashku. Kujdesi i tyre kryesor ishte për të varfrit dhe fëmijët e braktisur, megjithëse motra Gabriela shërbeu edhe në institucione të mëdha arsimore, sidomos në Kalkutë.

Në ato shkolla mësonin edhe fëmijët e familjeve më të njohura të Indisë. Në një prej tyre studionin edhe vajzat e mbretit të Nepalit. Kur Nënë Tereza themeloi Kongregatën e saj, motra Gabriela mbeti në marrëdhënie shumë të ngushta me të.

Ajo mbante korrespondencë të rregullt me redaksinë tonë, megjithëse nuk dëshironte të shkruhej për të dhe për veprën e saj. Në një nga letrat e fundit tregonte se, për arsye shëndetësore, ishte transferuar nga Kalkuta në Nju Delhi, ku mund të ndihmonte më shumë njerëzit më të varfër. E shqetësonte fakti se autoritetet kishin rezervuar shumicën e vendeve në shkolla për fëmijët e zyrtarëve dhe oficerëve, duke lënë shumë pak mundësi për fëmijët e varfër.

Edhe pse e ngarkuar me punë, ajo nuk e harroi kurrë vendlindjen, veçanërisht Ipeshkvinë e Shkupit. Shkupin e vizitoi dy herë, në vitet 1967 dhe

[207] BLAGOVEST, Nr.9, 1974.

1970. Me mall kujtonte Kishën e Zemrës së Krishtit, ku kishte lindur thirrja e saj misionare. Ajo lexonte rregullisht revistën tonë “Blagovest”.

Në qytetin malor të Simlës kishte shkuar për mjekim, por aty e gjeti vdekja pas një operacioni të rëndë.

Zoti i mirë e shpërbleftë! Familjes së saj, bashkëpunëtorëve dhe misionarëve në Indi, të cilët humbën një punëtore të përkushtuar në vreshtin e Zotit, u shprehim ngushëllimet tona më të sinqerta.

III.XII
Сестра Габриела Анастазија Михил
Мисионерка во Индија

Кон крајот на јуни ја примивме првата телеграма од монсињор Ерлих, а потоа и авионско писмо од мисионерката сестра Стефанија од Индија. Во нив се наоѓаше тажната вест дека таму, во својата шеесетта година од животот, починала нашата сонародничка од Скопје, мисионерката сестра Габриела Анастазија (Наста) Михилит, по операција на желудникот. Починала на 23 јуни 1974 година во мисионерската станица Симла, во планинските предели на Индија, каде што и е погребана.

Сестра Габриела Анастазија Михилит е родена на 14 август 1914 година во Скопје како петто дете во семејство со девет деца. Нејзините родители биле Павле и Антонина Михилит, побожни верници на скопската парохија. Нејзината мајка особено се радувала на одлуката на својата ќерка да стане монахиња, бидејќи и самата некогаш ја имала таа желба.

Примерот на Мајка Тереза ја разбудил кај неа мисионерската желба. Во септември 1931 година преку Загреб заминала во Даблин, каде што се подготвувала за мисионерската служба, а потоа отпатувала во Индија, каде што ја пречекала Мајка Тереза. Долги години работеле заедно. Нивната главна грижа биле сиромашните и напуштените деца, иако сестра Габриела работела и во големи училишни установи, особено во Калкута.

Во тие училишта се школувале и деца од најугледните индиски семејства. Во еден од тие заводи учеле дури и ќерките на непалскиот крал. Кога Мајка Тереза ја основала својата Конгрегација, сестра Габриела останала во многу блиски односи со неа.

Со нашата редакција редовно се допишувала, иако никогаш не сакала да се пишува за неа и за нејзината работа. Во едно од последните писма пишувала дека поради здравствени причини била преместена од Калкута во Њу Делхи, каде што имала можност повеќе да им помага на најсиромашните. Особено ја болело тоа што властите резервирале најголем дел од местата во училиштата за децата на државните службеници и офицери, а за сиромашните останало многу малку простор.

Иако преоптоварена со работа, таа секогаш се интересирала за својата татковина, особено за Скопската бискупија. Двапати го посетила Скопје, во 1967 и 1970 година. Со носталгија се сеќавала на старата црква „Пресвето Срце Исусово“, каде што се родил нејзиниот мисионерски повик. Нашето списание „Благовест“ редовно го читала.

Во планинскиот град Симла била на лекување, но таму ја затекнала смртта по тешка операција.

Нека добриот Бог ја награди! На нејзиното семејство, на соработниците и на индиските мисионери кои загубија една пожртвувана работничка во Господовото лозје, им изразуваме искрено сочувство.

III.XII
Sister Gabriela Anastazija Mihillit
Missionary in India

At the end of June we received the first telegram from Monsignor Ehrlich, followed by an airmail letter from Sister Stefania, a missionary in India. They brought the sad news that our compatriot from Skopje, Sister Gabriela Anastazija (Nasta) Mihillit, had died at the age of sixty after stomach surgery. She passed away on 23 June 1974 at the mission station in Simla, in the mountainous region of India, where she was laid to rest.

Sister Gabriela Anastazija Mihillit was born on 14 August 1914 in Skopje as the fifth child in a family of nine children. Her parents, Pavle and Antonina Mihillit, were devoted members of the Catholic parish in Skopje. Her mother especially rejoiced at her daughter's decision to become a nun, as she herself had once cherished the same desire.

The example of Mother Teresa inspired her missionary vocation. In September 1931 she travelled via Zagreb to Dublin to prepare for missionary work, and later departed for India, where Mother Teresa welcomed her. They worked together for many years, caring especially for the poor and abandoned children, although Sister Gabriela also served in large educational institutions, particularly in Calcutta.

Many children from India's most distinguished families attended those schools. In one of the institutions even the daughters of the King of Nepal were educated. When Mother Teresa founded her own congregation, Sister Gabriela remained closely connected with her.

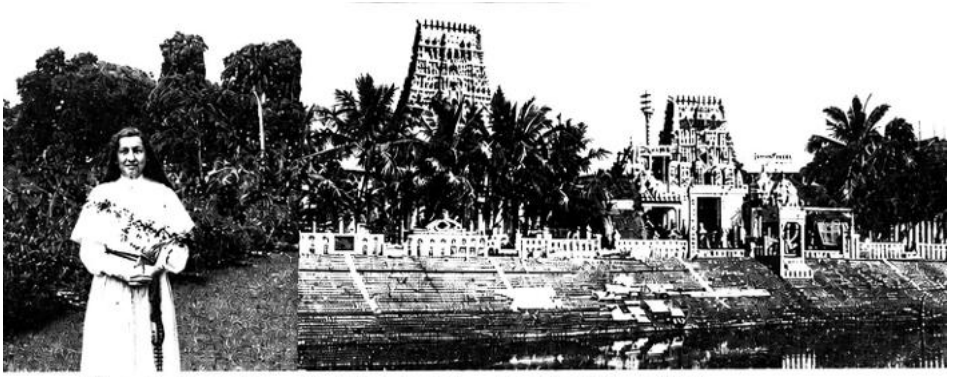
She maintained regular correspondence with our editorial office, although she never wished attention to be drawn to herself or her work. In one of her final letters she explained that, for health reasons, she had been transferred from Calcutta to New Delhi, where she could devote herself more fully to serving the poorest. She was deeply saddened that government authorities had reserved most school places for the children of officials and officers, leaving very few opportunities for the poorest.

Despite her heavy responsibilities, she always remained interested in her homeland, especially the Diocese of Skopje. She visited Skopje twice, in

1967 and 1970, and fondly remembered the former Church of the Sacred Heart of Jesus, where her missionary vocation had first taken root. She was also a faithful reader of our magazine “Blagovest”.

She had gone to the mountain town of Simla for medical treatment, but after a serious operation she passed away there.

May the good Lord reward her abundantly. To her family, her collaborators, and the missionaries in India who lost a devoted worker in the Lord’s vineyard, we extend our heartfelt condolences.

† Č. s. Gabrijela Mihillit — naša indijska misionarka — Raskošni hinduistični hramovi.

† S. GABRIJELA ANASTAZIJA MIHILLIT

Misionarka u Indiji

Krajem juna stigao nam je prvo telegram milionara o. Antione, a zatim još avionsko pismo misionarke č. s. Štefanje iz Indije, a u njima zanosna obavest, da je tamo — u svojoj 60. godini života — umrla naša zemljakinja, Skopjanka, misionarka č. s. Gabrijela Anastazija (Nasta) Mihillit nakon operacije čira na želucu. Umrla je 23. VI. 1974. g. na misijskoj postaji Simla u planinskim predelima Indije. Sahranjena je na tamošnjem groblju.

Misionarka č. s. Gabrijela Mihillit, sa krstim imenom Anastazija (Nasta), rodila se 14. VIII. 1914. g. u Skopju kao peto dete u obitelji sa devetero dece. Roditelji su bili Pajić (Pavle) i Antonina Mihilit, dobri vernici skopske župe. Majka se naročito radovala odluci svoje kćerke, jer je nekada sama želela u mosne sestre, a nije joj bilo moguće.

Primer Majke Tereze, koja je već ranije otišla u Indiju, probudio je u njoj misijsko zvanje te je u septembru 1931. g. otišla preko Zagreba u Dublin, gde se izvesno vreme spremala za misijski rad. Ladom je putovala za Indiju, gde ju je dočekala s. Tereza. Godinama su radile zajedno.. Njezina su glavna dela medu siromašni, napose zapuštena deca, iako je bila zaposlena u velikim školskim zavodima, najviše u Kalkutu. U tim zavodima bilo je uvek pre puno dece iz indijskih obitelji, naročito »viši krugovi« su se otimali za mesta u tim zavodima, jer je bilo vaspitanje na visini. U jednom od zavoda kongregacije, kojoj je pripadala pok. č. s. Gabrijela, bile su čak četiris nepalskog kralja. Kad je M. Tereza osnovala svoju Kongregaciju, ona je s njom ostala u najbližim odnosima, iako je sama ostala u staroj Kongregaciji.

S našom Redakcijom se redovno dopisivala, iako nije želela, da se o njoj i njezinom radu piše. U jednom od poslednjih pisama, kad je bila, iz zdravstvenih razloga, premeštena iz Kalkute, gde je imala mogućnosti pomagati najsiromašnijima (kojih ima u velegradu Kalkuti na pretek), u New Delhi, glavni grad (zdravo i lepo mesto) žalila je za svojom sirotinjom. Neročito joj je bilo teško, jer su vlasti naredile, da mora u njihovom školskom centru biti većina mesta (80%) rezervirana za činovničku i oficirsku decu, pa je tako ostalo za najsiromašnije vrlo malo mesta.

Iako preopterećena brigama i poslovima ona se uvek interesovala za svoju domovinu, a naročito za skopsku župu i biskupiju. Posetila je Skopje dvaputa, u 1967. i 1970. g. Divila se novom Skoplju, ali je jako žalila za nekadašnjom skopskom crkvom Presv. Srca Isusova i za crkvenim zgradama, gde je niklo njezino misijsko zvanje, Našu Blagovest je redovito čitala.

U planinskom mestu Simli bila je na odmoru — lečenju, ali nije se tamo zadržala smrt nakon teške operacije, jer su nastupile komplikacije.

Neka joj dobri Bog bude nagrada! — A rodbini i njezinim saradnicima te indijskim misionarima, koji su izgubili jednu požrtvovnu radnicu u vinogradu Gospodnjem, naše iskreno saučešće!

NEVEOVATNO — ALI ISTINITO

Sveti Otac Pavao VI neprekidno poziva sve odgovorne državnike, da svetu odaju gladnih. Svake godine za Novu godinu, koju je proglasio danom mira (dan molitve i razmišljanja za oružje, saniij u svijetu posebne povečr aje oluvanje i osiguranje mira, ..., pozvao vida ne šefove Crkve, a tr.ášnim napose, odane šafle što iniu, .. i sa tim svoši da nastojanja velikom pednicom.

U i liepu svetu svako malo ožujbano optužavaju i pronalaze sve nova i strašnja razorna sredstva te se na razmjena hut na najsavremenija prezizvodenju — umesto sredstvima za mir, čovjeđđhrane i sretnije budućnosti čovječanstva!

Statističarski kažu, da je samo u drugom svetskom ratu utrošeno za ratovanje, za ubijanje i uništavanje, 275 milijardi, a zabibii hradu za žrtvu, ne manje od godinu dana u tranu!; Bruka naša odgovara, ako znamo, da bismo za taj novac mogli svakoj obitelji u Evropi (baš svakoj!) sagraditi savremenu i dobro opremljenu kuću, a osim toga za sve stanovnike u svakom gradu moderne bolnice i škole, od osnovnih po malim selima, do savremenom opremljenim iastituti škola svih vrsta.

U vlastto obijenom su rezultati .ovcem postigli sledeći rezultati:

— 32 miliona ubijenih na ratištima;
— 20 miliona mrtvih bombardiranjem;
— 30 miliona unserečenih — invalida;
— 45 miliona prognanih iz domovine;
— 30 miliona žrtvom hta neez roditelja...
— 1 milion dece bez roditelja...

Nitko tačno ne zna koliko se potroši za novo oružje, za atomsku i hidrogenske bombe, za rakete svih mogućih nareskih... a znamo se da je dve trećine čovječanstva pothranjeno, da barnu pola milijarde ljudi neprekidno gladne, da dehiljada ljudi... Gde je svest i odgovornost?!

III.XIII.

Takim me Nënë Terezën në aeroportin e Beogradit.[208]

III.XIII.

Средба со Мајка Тереза на белградскиот аеродром.

III.XIII.

Meeting with Mother Teresa at Belgrade Airport.

Susret sa Majkom Terezijom na beogradskom aerodromu.

[208] BLAGOVEST, Nr.5, Beograd, 1978.

III.XIV

Kisha e dikurshme famullitare dhe katedralja katolike e Shkupit u shkatërruan nga tërmeti katastrofik i vitit 1963. Kisha e re, për fat të keq, për shkak të mungesës së mjeteve financiare, ende nuk është përgatitur plotësisht për shërbesat liturgjike.[209]

Po të kishte më shumë solidaritet, me siguri do të mund të ndihmohej më shumë edhe famullia jonë. Atëherë nuk do ta përjetonim atë grumbullim të madh njerëzish gjatë vizitës së Nënë Terezës.

Në fotografi janë fëmijët e Kungimit të Parë në Shkup në vitin 1935, së bashku me katekistin e atëhershëm dhe redaktorin e revistës „“Blagovest”“.

III.XIV

Поранешната скопска парохиска црква и катедрала беше урната во катастрофалниот земјотрес во 1963 година. Новата црква, за жал, поради недостаток на финансиски средства, сè уште не е целосно оспособена за богослужба.

Кога би имало повеќе солидарност, сигурно би можело повеќе да се помогне и на нашата парохија. Тогаш немаше да ја доживееме онаа страшна гужва при посетата на Мајка Тереза.

На фотографијата се првопричесниците во Скопје во 1935 година, заедно со тогашниот катехет и уредник на списанието „Благовест“.

Адреса на бискупијата:
Католичка бискупија,
91000 – Скопје,
ул. Димитрије Туцовиќ 31.

III.XIV

The former Catholic parish church and cathedral in Skopje were destroyed in the devastating earthquake of 1963. Unfortunately, due to a lack

[209] BLAGOVEST, Nr.5, Beograd, 1978.

of financial resources, the new church has still not been fully completed and prepared for liturgical services.

If there had been greater solidarity, much more could certainly have been done to assist our parish. Then we would not have experienced the overwhelming crowds during Mother Teresa's visit.

The photograph shows the First Communion class in Skopje in 1935, together with the parish catechist of the time and the editor of the magazine „"Blagovest"."

Diocesan address:
Catholic Diocese,
91000 – Skopje,

Nekadašnja skopska župska crkva i »katedrala«, razrušena katastrofalnim zemljotresom 1963. g. Nova, nažalost, zbog nedostatka sredstava još nije usposobljena za bogoslužje. Da je više solidarnosti, sigurno bi se mogla nešto i kod nas prikupiti. Onda ne bi doživeli onu strašnu gužvu prilikom posete Majke Terezije. — Slika prvopričesnika u Skoplju u 1935. g. sa tadašnjim katehetom i urednikom Blagovesti. — Adresa biskupije: KATOLIČKA BISKUPIJA, 91000 — SKOPJE, ul. Dimitrije Tucović 31.

III.XV. NËNË TEREZA – ZËRI I NDËRGJEGJES[210]

Nga Shkupi në Indi

Kur, pesëdhjetë vjet më parë, më 25 shtator 1928, e reja tetëmbëdhjetëvjeçare Gonxhe Bojaxhiu, shqiptare dhe katolike nga Shkupi, u largua nga qyteti i saj i lindjes për të shkuar në Irlandë dhe për t'iu bashkuar Kongregatës së Motrave të Loretos, me dëshirën për t'iu përkushtuar edukimit të të rinjve në misionet e largëta të Indisë, ky ishte një lajm që pati jehonë vetëm brenda bashkësisë së vogël katolike të Shkupit. Askush nuk shkroi për këtë ngjarje. Megjithatë, ajo përbënte një moment me rëndësi të veçantë, sepse shënonte thirrjen e parë misionare nga Shkupi drejt viseve të largëta të botës.

Ky nuk ishte një rastësi. Jezuitët, të cilët në atë kohë drejtonin famullinë katolike të Shkupit, prej vitesh i mblidhnin të rinjtë rreth kishës. Që nga dhjetori i vitit 1927, në sallën e re famullitare, ata organizonin rininë katolike në shoqata të ndryshme dhe e edukonin atë në frymën e ndershmërisë, të dashurisë ndaj Zotit dhe të afërmit.

Veçanërisht aktive ishin vajzat e Kongregatës Mariane. Duke ndjekur shembullin e Virgjërës Mari, ato kryenin me ndërgjegje detyrimet fetare, ndihmonin në organizimin e kremtimeve kishtare dhe zhvillonin një veprimtari të gjerë bamirësie, pasi në atë kohë Shkupi kishte një numër të madh familjesh të varfra dhe njerëzish në nevojë.

Ky formim shpirtëror bëri që disa vajza shqiptare të regjistroheshin në gjimnaz, gjë që për kohën përbënte një risi të jashtëzakonshme. Në Kongregatën Mariane ato dëgjonin me interes të madh ligjëratat mbi misionet katolike, sepse në Indi shërbenin disa misionarë të cilët dërgonin rregullisht raportet e tyre në revistat fetare.

Dashuria për të varfrit dhe ndjeshmëria ndaj vuajtjeve të tyre fizike e shpirtërore, si në vendlindje ashtu edhe në tokat misionare, nuk mbetën vetëm një ideal teorik. E para që iu përgjigj kësaj thirrjeje ishte Gonxhja. Pas saj, rrugën e jetës misionare e ndoqën edhe dy vajza të tjera nga Dioqeza e Shkupit: motra e ndjerë Gabriela Mihiliq dhe motra Françeska Ksaveria Orzes,

[210] BLAGOVEST, Nr.5, Beograd, 1978.

e cila si mjeke shërbente ndër të sëmurët me lebër në institucionet e Nënë Terezës në Indi.

Pas përgatitjes dhe mësimit të gjuhës angleze, Gonxhja u nis për në Indi. Më 23 maj 1929, në Darjeeling, rrëzë Himalajeve, ajo hyri në noviciatin e Kongregatës së Loretos dhe më pas vazhdoi studimet për mësuese në Kalkutë.

Pas përfundimit të formimit, ajo iu përkushtua edukimit të vajzave në shkollat e Kongregatës së saj. Këto ishin institucione arsimore me reputacion të lartë, ndaj gjithmonë kishte më shumë kandidate sesa mund të pranonin. Në to mësonin nxënëse të racave dhe besimeve të ndryshme. Shkollat ishin të hapura për të gjithë, por sipas ligjeve të kohës, arsimi në këto institucione mbetej privilegj kryesisht i shtresave më të pasura.

Motrat mund t'u kushtonin të varfërve vetëm një pjesë të vogël të kohës së tyre. Ato nuk merreshin me propagandë fetare, sepse kjo ishte detyrë e misionarëve. Megjithatë, me jetën dhe punën e tyre dëshmonin Krishtin dhe mesazhin e Ungjillit, aq sa shumë nga nxënëset, të frymëzuara nga shembulli i tyre, vendosnin më vonë të pagëzoheshin.

Mbi të gjitha, ishte fryma e Krishtit dhe dashuria që afronte njerëz të cilët për shekuj kishin jetuar pranë njëri-tjetrit, por mbeteshin të ndarë nga paragjykimet dhe dallimet.

Megjithatë, varfëria e skajshme që motrat e shihnin çdo ditë jashtë mureve të shkollave, sidomos në rrugët e Kalkutës, trondiste thellë ndërgjegjen e tyre. Ato përpiqeshin t'i ndihmonin njerëzit e vuajtur kudo që ishte e mundur. Por kjo nuk i mjaftonte motrës Gonxhe – motrës Terezë.

Pas Luftës së Dytë Botërore, kur India fitoi pavarësinë dhe varfëria në qytete u bë edhe më e rëndë, ajo ndjeu një thirrje të veçantë hyjnore për t'iu kushtuar plotësisht më të varfërve ndër të varfër.

Ajo vendosi të jetonte mes atyre që ishin harruar nga të gjithë dhe që vdisnin nëpër rrugë e trotuare; mes të sëmurëve me lebër, nga të cilët largoheshin edhe familjarët e tyre; pranë foshnjave të porsalindura që nënat e braktisura i linin në kanale e grumbuj mbeturinash; pranë fëmijëve të uritur të rrugës, vajzave të pambrojtura, të moshuarve të vetmuar dhe të gjithë atyre që kishin nevojë për ndihmë materiale, ngushëllim shpirtëror, mirëkuptim dhe një fjalë njerëzore.

Ajo gjeti mbështetje te eprorët e saj, te autoritetet kishtare, te misionarët dhe në Selinë e Shenjtë në Romë. Kështu, pas vështirësive të shumta

fillestare, pa kapital, pa institucione dhe pa mjete materiale, por me një besim të palëkundur që lëviz malet dhe bën mrekulli, themeloi një kongregatë të re fetare – një bashkësi të varfërish në shërbim të më të varfërve.

Pa pasuri tokësore, por me besim të plotë në Hyjin që kujdeset për zogjtë e qiellit dhe zambakët e fushës, si dhe me një dashuri të pakufishme për njeriun, motrat e saj ndoqën shembullin e Krishtit, i cili në Eukaristinë Shenjte dhurohet pandërprerë për njerëzimin. Ato ia kushtuan jetën të varfërve, të harruarve, të përbuzurve, të sëmurëve me lebër, foshnjave të braktisura dhe pleqve të vetmuar.

Kështu u përsërit edhe një herë ajo që historia e Kishës së Krishtit e kishte dëshmuar shumë herë: ajo që sipas logjikës njerëzore dukej e destinuar të dështonte, u shndërrua në një sukses të jashtëzakonshëm. Nënë Tereza, e vetme në rrugët e Kalkutës duke u shërbyer të përjashtuarve të shoqërisë, nuk mbeti gjatë vetëm. Asaj iu bashkuan ish-nxënëset dhe koleget e saj mësuese, të cilat veshën sarin e bardhë me shirita blu dhe kryqin e vogël në shpatull, jo për të kërkuar lavdi nga njerëzit, por për t'i shërbyer Krishtit në njeriun më të varfër.

Ato mbanin mbi supe të sëmurët, të vdekurit në prag të fundit të jetës dhe të prekurit nga lebra; u pastronin plagët, i lanin dhe kujdeseshin për trupat e rraskapitur të atyre që shoqëria i kishte braktisur. Vetë të varfrit nuk mund ta besonin se kjo dashuri ishte e vërtetë. Kishte raste kur fanatikët përpiqeshin t'i sulmonin, ndërsa të tjerë i shihnin si qenie të shenjta.

Kështu, në vitin 1950, lindi Kongregata e Misionareve të Bamirësisë, e cila shumë shpejt do të bëhej një nga veprat më të njohura humanitare dhe shpirtërore në mbarë botën.

Vepra e Nënë Terezës zëri i ndërgjegjes së njerëzimit

Me themelimin e Kongregatës së Misionareve të Bamirësisë në vitin 1950, misioni i Nënë Terezës nisi të përhapej me një ritëm të jashtëzakonshëm. Numri i motrave u shtua vazhdimisht, ndërsa në mbarë Indinë filluan të ngriheshin qendra të reja shërbimi për njerëzit më të braktisur. Më pas, kjo vepër kaloi kufijtë e Indisë dhe u përhap në të gjitha kontinentet.

U themeluan ambulanca, spitale dhe koloni për të sëmurët me lebër; shtëpi për fëmijët e braktisur; qendra për vajzat e pambrojtura dhe të përjashtuara nga shoqëria; strehimore për pleqtë e sëmurë dhe të vetmuar. Njëkohë-

sisht u hapën edhe shkolla, shpeshherë pa ndërtesa të mirëfillta, për fëmijët e lagjeve më të varfra dhe të periferive ku mungonin kushtet më elementare të jetesës, higjiena dhe kujdesi shoqëror.

Gradualisht, vepra e Nënë Terezës u shndërrua në zërin e ndërgjegjes së njerëzimit. Për misionin e saj filluan të interesoheshin njerëz nga e gjithë bota – besimtarë e jobesimtarë, përfaqësues të kombeve, kulturave dhe feve të ndryshme, të bashkuar nga ndjenja e drejtësisë sociale dhe e solidaritetit njerëzor.

Institucionet e saj nuk vepronin më vetëm në Indi, Afrikë apo në vendet arabe. Ato u hapën edhe në periferitë e qyteteve të mëdha të Evropës dhe Amerikës, sepse Nënë Tereza e kuptoi se varfëria nuk është vetëm mungesë e bukës.

Ajo shpesh theksonte se në vendet e pasura ekziston një uri tjetër, po aq e rëndë: uria për dashuri, për mirëkuptim, për ngushëllim dhe për praninë njerëzore. Në shoqëritë me mirëqenie materiale jetonin mijëra njerëz të vetmuar, të harruar, madje edhe nga fëmijët dhe familjet e tyre. Për ta, mungesa e dashurisë ishte një varfëri po aq e rëndë sa uria fizike.

Në atë kohë, Kongregata e Misionareve të Bamirësisë numëronte mbi 1.300 motra, ndërsa qindra vajza të tjera përgatiteshin t'i bashkoheshin këtij misioni. Paralelisht u themelua edhe një bashkësi mashkullore, e cila jetonte sipas të njëjtit ideal të shërbimit dhe sakrificës, duke u kujdesur për të sëmurët më të rëndë dhe për njerëzit më të braktisur.

Vizita në atdhe

Pas shumë vitesh shërbimi në Indi dhe në mbarë botën, Nënë Tereza pati mundësinë të vizitonte për herë të parë vendlindjen e saj, të cilën e kishte dashur gjithmonë dhe për të cilën ishte lutur pandërprerë.

Më parë kishte planifikuar të merrte pjesë në kremtimet kishtare në Selanik, por rrethanat nuk ia kishin lejuar. Këtë herë, megjithëse ishte jashtëzakonisht e angazhuar, ajo iu përgjigj ftesës së Dioqezës sonë dhe, së bashku me misionarin indian, atë Anton Gabriç, mori pjesë në ushtrimet shpirtërore të organizuara në Zagreb dhe në dioqeza të tjera gjatë festave të Pashkëve.

Gjatë këtij udhëtimi ajo vizitoi Zagrebin, Rijekën, Dalmacinë dhe Bosnjën.

Njëkohësisht pranoi edhe ftesën e ipeshkvit të Shkup-Prizren, imzot dr. Herbut, për të ardhur në Shkup, qytetin ku kishte lindur.

Sipas programit fillestar, ajo duhej të vizitonte veçanërisht Shenjtëroren Mariane të Letnicës, vendin ku, që në rininë e saj, kishte shkuar me përkushtim në shtegtim. Mirëpo, angazhime të papritura e detyruan ta shkurtonte qëndrimin, prandaj mundi të ndalej vetëm për pak kohë në qytetin e saj të lindjes.

Në Shkup mbërriti me avion të martën e Pashkëve, më 28 mars, në orët e pasdites. Që në aeroport iu organizua një pritje e ngrohtë dhe madhështore, ngjarje që u regjistrua edhe nga Televizioni i Shkupit.

Për shkak se katedralja e re e Shkupit ende nuk ishte përfunduar dhe nuk mund të përdorej për kremtime liturgjike, takimi me besimtarët u zhvillua në kishën provizore, të ngritur në ndërtesën e ish-jetimores së Shën Jozefit.

Në atë takim u mblodh një numër jashtëzakonisht i madh njerëzish nga të gjitha anët. Vetëm nga Janjeva kishin ardhur tre autobusë dhe shumë automjete private. Dy autobusë mbërritën nga Letnica, ndërsa nga Prizreni dhe Gllogjani erdhi nga një autobus. Kisha dhe oborri i saj nuk mund t'i përballonin të gjithë ata që dëshironin ta shihnin dhe ta përshëndesnin bashkëqytetaren e tyre të famshme – Nënë Terezën.

Në emër të Kuvendit të Qytetit të Shkupit, një delegacion i dorëzoi Nënë Terezës një libër përkujtimor kushtuar qytetit të Shkupit dhe një buqetë me lule.

Brenda kishës, Nënë Tereza u përshëndet nga ipeshkvi dr. Herbut, nga monsinjor Prela dhe më pas nga përfaqësuesit e besimtarëve.

Pas leximit të Ungjillit dhe Meshës së Shenjtë, ajo iu drejtua të pranishmëve me një fjalim të shkurtër, të thjeshtë dhe jashtëzakonisht të qartë.

Mesazhi i saj ishte i drejtpërdrejtë: nëse duam të jemi njerëz të vërtetë dhe të krishterë të mirë, duhet të kemi dashuri dhe mirëkuptim për të afërmin, sidomos për më të varfrit dhe për ata që kanë më shumë nevojë për ndihmë. Nevojiten vepra konkrete dhe jo vetëm fjalë.

Edhe ky fjalim u regjistrua nga televizioni.

Pas përfundimit të Meshës së Shenjtë, besimtarët nuk dëshironin të largoheshin. Secili kërkonte të përshëndeste personalisht Nënë Terezën dhe t'i shtrëngonte dorën bashkëqytetares së tyre të shquar. Midis tyre

kishte edhe nga ata që e kishin njohur para se ajo të nisej për në Indinë e largët. Nga familjarët e saj të afërt, ndërkohë, nuk kishte mbetur më askush në Shkup.

Më vonë, në mbrëmje, në rezidencën ipeshkvnore u organizua një pritje solemne, ku, krahas meshtarëve dhe motrave rregulltare, morën pjesë edhe gazetarë.

Megjithëse fillimisht ishte planifikuar që nga Shkupi të udhëtonte përmes Dubrovnikut drejt Romës, ku ishte thirrur urgjentisht dhe për këtë arsye ishte detyruar ta shkurtonte vizitën në atdhe, me kërkesë të ambasadorit të Indisë ajo ndryshoi itinerarin dhe udhëtoi përmes Beogradit.

Kjo u dha mundësi edhe besimtarëve katolikë të Beogradit, ndonëse në numër të vogël për shkak të njoftimit të vonshëm të vizitës, ta prisnin dhe ta përshëndesnin në aeroport. Atje e mirëpritën ambasadori i Indisë me bashkëshorten e tij. Biseda u zhvillua në ndërtesën e aeroportit dhe zgjati rreth një orë e gjysmë, deri në nisjen e avionit për në Romë.

Në një bisedë me redaktorin e revistës „“Blagovest”“, Nënë Tereza kujtoi me respekt numrat e parë të kësaj reviste, e cila kishte filluar të botohej në Shkup pak para largimit të saj për në mision.

Ajo tregoi se edhe sot e lexonte me kënaqësi revistën, sa herë që angazhimet e shumta dhe mungesa e kohës ia lejonin. Kjo dëshmonte se lidhja e saj shpirtërore me vendlindjen nuk ishte shkëputur kurrë.

Me nderim të veçantë kujtonte ipeshkvin e ndjerë të Shkupit, dr. Ivan Gnidovec, i cili me përkushtimin dhe jetën e tij shpirtërore kishte fituar zemrat e besimtarëve.

Ajo shprehu keqardhjen që disa të rinj nuk e vlerësonin sa duhej këtë bari të shenjtë të Kishës. Sipas saj, do të ishte shumë më e dobishme që ta ndiqnin shembullin e tij në zellin baritor dhe në frymën e sakrificës, sesa të humbnin energji në kritika të kota.

Kur u pyet se çfarë i tërhiqte kaq shumë të rinj që, në një kohë kur shumica ëndërronin një jetë komode dhe mirëqenie materiale, të hiqnin dorë nga gjithçka për t‘u shërbyer më të varfërve në Kongregatën e saj, përgjigjja e Nënë Terezës ishte e shkurtër dhe e thellë:

„Dashuria e Krishtit.“

Ajo shtoi se të rinjtë kërkojnë ideale të vërteta dhe janë të gatshëm për sakrificë kur gjejnë një kuptim të lartë për jetën.

Sipas saj, pa frymën e flijimit dhe pa disiplinë nuk mund të ketë jetë të mirëfilltë shpirtërore dhe as qëndrueshmëri në thirrjen fetare. Pikërisht mungesa e këtyre vlerave ishte një nga shkaqet kryesore të krizës së bashkësive rregulltare dhe të rënies së numrit të thirrjeve shpirtërore.

Për të kapërcyer këtë krizë, ajo theksoi se janë të domosdoshme:lutja; meditimi dhe soditja shpirtërore; jeta e mbështetur në Eukaristi.

Nënë Tereza shpjegoi se Kongregata e saj bashkon në mënyrë të pandashme jetën soditëse me veprimin konkret.

Ajo sqaroi se motrat e saj nuk janë misionare në kuptimin klasik të predikimit për të kthyer jobesimtarët në fenë e krishterë. Këtë mision ua lënë meshtarëve dhe misionarëve.

Misioni i tyre është tjetër: ta dëshmojnë Krishtin me jetën dhe veprat e tyre.

Ato sakrifikohen me gëzim, duke parë në çdo njeri të varfër fytyrën e Krishtit të vuajtur. Pikërisht kjo gjuhë e dashurisë dhe e shërbimit, sipas saj, është një gjuhë që e kupton çdo njeri, pavarësisht kombësisë, kulturës apo fesë.

Kur u pyet nëse kishte ndërmend të themelonte një shtëpi të Kongregatës së saj edhe në vendin tonë, ajo u përgjigj me qetësi dhe përulësi:

„Nëse është vullneti i Zotit."

Njëkohësisht shprehu dëshirën që, me shumë gëzim, të merrte pjesë në shugurimin e katedrales së re të Shkupit.

Nënë Tereza u largua nga atdheu duke u lutur për të gjithë dhe duke kërkuar bekimin e Zotit mbi popullin e saj. Rruzaren e mbante vazhdimisht në dorë, si shenjë të jetës së saj të pandërprerë të lutjes. Ajo u largua me dëshirën e sinqertë që një ditë të rikthehej përsëri në vendlindje, qoftë edhe për një vizitë të shkurtër.

Një reportazh i gjerë, i shoqëruar me fotografi të shumta mbi vizitën e Nënë Terezës dhe të atë Anton Gabriçit në atdhe, u botua në revistën „Glas Koncila", nr. 7, të vitit 1978.

Al. Turk

III.XV. Мајка Терезија глас на совеста

Од Скопје во Индија

Кога пред педесет години (точно на 25 септември 1928 година), младата осумнаесетгодишна гимназијалка, Албанката Гонџа Бојаџиу, католичка, го напушти Скопје и замина за Ирска за да се приклучи на монашката заедница на сестрите Лоретки, со намера да се посвети на работа со младите во некоја установа во далечната Индија, тоа беше настан од значење само за малата католичка заедница во Скопје. Никој не пишуваше за тоа. Но, сепак, тоа беше значаен настан, бидејќи претставуваше прв повик за мисионерска работа во далечните мисии од Скопје.

Но, тоа не беше случајност. Свештениците језуити, кои тогаш управуваа со парохијата, одамна ги собираа младите во црквата, а од декември 1927 година, во новоизградената црковна сала, ја организираа католичката младина од Скопје во младински здруженија и ги воспитуваа во духот на чесноста и љубовта кон ближниот.

Особено активни беа девојките во Мариината конгрегација. По примерот на Пресвета Богородица, тие совесно ги извршуваа своите верски должности, помагаа во сите црковни свечености, а особено ја развиваа својата добротворна дејност, бидејќи во тоа време во Скопје имаше многу сиромашни.

Сето тоа придонесе неколку албански девојки да се одлучат за гимназија, што во тоа време за албанските девојки беше вистинска сензација. Во Мариината конгрегација со голем интерес слушаа предавања за мисиите, бидејќи во тоа време во Индија работеа неколку наши мисионери кои испраќаа извештаи во нашите верски списанија.

Љубовта кон сиромашните, нивните телесни и духовни страдања, како дома така и во мисиите, не остана само теорија. Прва се одлучи Гонџа, а по неа уште две девојки од Скопската бискупија: денешната покојна сестра Габриела Михилиќ и сестра Франциска Ксаверија Орзес, која денес како лекарка работи меѓу болните од лепра во установите на Мајка Терезија во Индија.

По подготовките и учењето англиски јазик, младата Гонџа отпатува за Индија. Под падините на Хималаите, во Дарџилинг, на 23 мај 1929 годи-

на влезе во монашкиот новицијат, а потоа го продолжи школувањето за наставничка во Калкута.

По завршувањето на образованието, таа се посвети на воспитувањето на девојките во училиштата на својата конгрегација. Тоа беа навистина примерни училишни установи, па затоа секогаш имаше повеќе кандидатки отколку што училиштето можеше да прими. Во нив беа застапени различни раси и вероисповеди. Училиштето беше отворено за сите, но според државните прописи, образованието во тие установи беше привилегија на побогатите.

Чесните сестри можеа само попатно да им се посветуваат на сиромашните. Тие не водеа верска пропаганда, бидејќи таа задача им припаѓаше на мисионерите. Но, тие сведочеа за Христос и за радосната порака на Евангелието преку својот примерен живот и работа, така што подоцна некои од нивните ученички самите се одлучуваа да го примат крштението.

Најважно беше што Христовиот дух и љубовта ги зближуваа луѓето кои со векови биле меѓусебно туѓи, иако живееле заедно.

Но, бедата со која сестрите се соочуваа секојдневно надвор од своите установи, особено на ..по улиците на Калкута, ги потресе благородните души, така што тие бараа начини да им помогнат на страдалниците каде и да беше тоа можно. Но, ни тоа не беше доволно за сестра Гонџа – Терезија.

По војната, кога Индија ја стекна својата независност, а во градовите сиромаштијата и човечките потреби станаа уште поголеми, таа почувствува Божји повик целосно да им се посвети токму на најбедните: на оние што беа заборавени од сите и умираа по улиците, пред праговите на куќите. На лепрозните, од кои сите бегаа, па дури и нивните најблиски. На новороденчињата што очајните, измамени и отфрлени невенчани мајки ги оставаа да умираат по канали и депонии. На гладните и запуштени девојчиња од улиците и раскрсниците. На сите на кои им беше потребна телесна и духовна помош, разбирање и добар збор.

Таа најде разбирање кај своите претпоставени, кај црковните власти (во бискупијата), кај нашите мисионери и во Рим. Така, по големите почетни тешкотии, без капитал и без сопствени установи, но со вера што преместува планини и создава чуда, ја основа новата монашка заедница – заедница на сиромашните за сиромашните.

Без материјални средства, но со голема доверба во Оној што се грижи за птиците и полските кринови, со безгранична љубов кон ближниот... По примерот на Христос Спасителот, кој постојано се жртвува и се дарува во Светата Евхаристија, и тие се жртвуваа и се даруваа за најпотребните, за најсиромашните, за заборавените и презрените, за немоќните и лепрозните, за новороденчињата и осамените старци.

Се случи она што толкупати се повторило во Христовата Црква: она што според човечките мерила изгледало осудено на неуспех успеало. На неа, осамена и единствена, која талкала по улиците на Калкута служејќи им на отфрлените и презрените, ѝ се придружија и други благородни души нејзини поранешни ученички и колешки професорки. Го облекоа сиромашното бело сари со сини рабови и мал крст, без да очекуваат награда или признание од луѓето, туку од Бога, и му служеа на најпотребниот човек. На своите плеќи ги носеа немоќните, умирачките, па дури и лепрозните. Им ги чистеа раните, ги переа и ги капеа нивните живи скелети. Самите сиромашни не можеа да поверуваат дека тоа е вистина. Имало случаи кога фанатици сакале да ги линчуваат, а други ги прогласувале за божества.

Така, во 1950 година се роди новата монашка заедница наречена „Мисионерки на љубовта“. Бројот на нејзините членки брзо растеше. Никнуваа нови установи ширум огромната Индија, а потоа и на другите континенти: амбуланти, болници и населби за лепрозни, домови за напуштени деца, установи за несреќни и отфрлени девојки, домови за изнемоштени старци. Се градеа и училишта, најчесто без цврсти згради, за децата од сиромашните населби и дивите предградија без хигиена и надзор.

Делото на Мајка Терезија стана глас на совеста на човештвото. За нејзината мисија се заинтересираа луѓе од сите страни верници и неверници, особено сите благородни луѓе со развиено чувство за социјална правда. Нејзините установи повеќе не работеа само меѓу сиромашните во Индија, Африка и Арабија, туку и во предградијата на големите градови во Америка и Европа. Таму каде што нема глад за парче леб, има голема глад за љубов, разбирање, утеха во осаменоста, кај луѓето што се заборавени можеби и од сопствените деца и браќа, а живеат во непосредна материјална благосостојба.

Нејзината Дружба денес брои повеќе од 1.300 членки, а има и повеќе стотици кандидатки. Основана е и слична машка заедница, која работи и се жртвува според истите начела – меѓу најтешко болните.

Во посета на татковината

Пред неколку години, патувајќи, за првпат ја посети својата татковина, која секогаш ја сака и за која се моли. Требаше да дојде на солунските свеченості, но беше спречена. Оваа година, иако презафатена, се одзва на молбата на нашата бискупија и заедно со индискиот мисионер отец Антон Габриќ учествуваше во духовната обнова во Загреб и во други бискупии. Тоа беше токму за Велигденските празници. Освен Загреб, ги посети и Риека, Далмација и Босна.

Се одзва и на поканата на скопско-призренскиот бискуп д-р Хербута и дојде во Скопје, својот роден град. Според планот, требаше главно да го посети маријанското светилиште на Скопско-призренската бискупија во Летница, каде што како млада девојка со радост одела на поклонение. Но, ненадејните нови обврски ги променија тие планови. Така можеше само накратко да дојде во Скопје.

Во Скопје пристигна со авион на Велигденскиот вторник, 28 март, попладне. Веќе на аеродромот ѝ беше приреден срдечен пречек; дури и Скопската телевизија го сними тој настан.

Бидејќи новата катедрала во Скопје сè уште не беше оспособена за богослужби поради недостиг од финансиски средства, средбата беше организирана во монтажната црква, во поранешниот сиропиталиштен дом на Свети Јосиф.

Се собра огромен број народ од сите страни: од Јањево пристигнаа дури три автобуси и голем број приватни автомобили, два автобуси од Летница, по еден од Призрен и Глодане. Ни во црквата, ни во дворот немаше место за сите што сакаа да ја видат и поздравaт својата сограѓанка Мајка Терезија.

Во име на Градското собрание на град Скопје, една делегација ѝ подари на Мајка Терезија спомен-книга за Скопје и букет цвеќе.

Во црквата Мајка Терезија ја поздравија бискупот д-р Хербут и монсињор Прела, а потоа и претставниците на верниците. Мајка Терезија едноставно се обрати по светата миса, по читањето на Евангелието. Нејзината порака беше едноставна и јасна: ако сме луѓе и христијани, мораме да имаме љубов и разбирање за своите ближни, за најсиромашните и за оние на кои помошта им е најпотребна. Потребни се дела, а не празни зборови. И овој говор беше снимен од телевизијата.

По завршувањето на мисата, народот никако не сакаше да се разотиде. Секој сакаше лично да ја поздрави и да се ракува со својата прославена сограѓанка. Имаше и такви што ја познавале уште пред нејзиното заминување во далечната Индија. Од своите роднини повеќе немаше никого во Скопје.

Подоцна вечерта беше организиран прием во бискупската резиденција, каде што, покрај свештениците и чесните сестри, присуствуваа и новинари.

Наместо директно од Скопје преку Дубровник да отпатува за Рим, каде што итно беше повикана (поради што мораше да го скрати престојот во татковината), по желба на индискиот амбасадор мораше да патува преку Белград. Така и белградските верници, иако малубројни бидејќи посетата беше најавена во последен момент, добија можност да ја поздравaт на аеродромот. Таму ја пречека индискиот амбасадор со својата сопруга. Разговорот се одвиваше во аеродромската зграда околу час и половина, до полетувањето на авионот за Рим.

На прашањето на уредникот на списанието „Благовест“, Мајка Терезија изјави дека се сеќава на првите броеви на списанието, кое почнало да излегува во Скопје непосредно пред нејзиното заминување во мисија. И денес со задоволство го чита, се разбира, кога ѝ дозволуваат обврските и недостатокот на време. Таа останала длабоко поврзана со својата татковина.

Со голема почит се сеќава на покојниот скопски бискуп д-р Гнидовец, кој со својата духовност и пожртвуваност ги освоил срцата на верниците. Не може да разбере зошто некои млади крстоносци на тој свет бискуп не му оддаваат заслужено признание...

би било многу подобро да го следат во неговата пастирска ревност и пожртвуваност, наместо да ја трошат својата енергија и способности во бескорисно критикување.

На прашањето што ги привлекува, во ова време кога сите сонуваат за висок животен стандард и уживање, толку многу млади луѓе несебично да се посветуваат и жртвуваат во нејзината Дружба за најсиромашните, таа едноставно одговори:

„Христовата љубов.“

Младите сакаат вистински идеали и пожртвуваност. Без дух на жрт-

ва и дисциплина нема духовен живот, нема истрајност. Токму недостатокот на тоа е причината за кризата во монашките заедници и за недостигот од духовни повици. За тоа се потребни молитва, созерцание и евхаристиски живот.

Нејзината Конгрегација ги обединува созерцанието и дејствувањето. Тие не се мисионерки во смисла да ги преобратуваат неверниците во христијанството. Тоа им го препуштаат на мисионерите. Но, тие го навестуваат Христос преку својот живот и својата работа: со радост се жртвуваат со Христос Сиромавиот, со Христос Жртвата. Тоа е јазик што сите го разбираат!

На прашањето дали има намера и во нашата земја да основа некој свој дом, таа мирно одговори:

„Ако е Божја волја!“

Изјави дека со радост би дошла на осветувањето на новата скопска катедрала.

Таа ја напушти нашата татковина молејќи се за сите и повикувајќи го Божјиот благослов врз сите (бројаницата секогаш беше во нејзината рака!), но и со желба повторно да се врати – макар и накратко.

Опширна репортажа со бројни фотографии за престојот на Мајка Терезија и отец Габриќ во нашата татковина објави списанието „Глас Концила“, бр. 7/1978.

Ал. Турк

III.XV. MOTHER TERESA – THE VOICE OF CONSCIENCE

From Skopje to India

When, fifty years ago on 25 September 1928 the eighteen-year-old high school student Gonxhe Bojaxhiu, an Albanian Catholic from Skopje, left her hometown and departed for Ireland to join the Institute of the Blessed Virgin Mary (the Sisters of Loreto) with the intention of dedicating her life to the education of young people in distant India, the event attracted the attention of only the small Catholic community of Skopje. No newspapers reported it. Yet, in retrospect, it was a moment of profound historical significance, marking the first missionary vocation from Skopje to the distant overseas missions.

Her decision, however, was not a coincidence.

The Jesuit priests who administered the Catholic parish of Skopje had for years gathered young people around the Church. Beginning in December 1927, in the newly built parish hall, they organized the Catholic youth into various associations and educated them in the spirit of integrity, Christian charity, and love for one's neighbor.

Particularly active were the young women of the Marian Congregation. Inspired by the example of the Blessed Virgin Mary, they faithfully fulfilled their religious obligations, assisted in every liturgical celebration, and devoted themselves to charitable work, for at that time Skopje was home to a large number of impoverished families and people in need.

This spiritual formation encouraged several Albanian girls to pursue secondary education an extraordinary achievement for Albanian women of that era. Within the Marian Congregation they listened with great interest to lectures on Catholic missions, especially because several missionaries serving in India regularly sent reports that were published in Catholic periodicals.

Their love for the poor and sensitivity toward both physical and spiritual suffering, whether at home or in the missions abroad, did not remain merely an ideal or a subject of reflection.

The first to respond to this calling was Gonxhe Bojaxhiu. She was later followed by two other young women from the Diocese of Skopje: the late Sister

Gabriela Mihilić and Sister Frances Xavier Orzes, who would later serve as a physician among leprosy patients in Mother Teresa's institutions in India.

After completing her preparation and studying English, the young Gonxhe departed for India. On 23 May 1929, in Darjeeling, nestled in the foothills of the Himalayas, she entered the novitiate of the Loreto Sisters before continuing her teacher training in Calcutta.

Upon completing her education, she devoted herself to teaching and educating young girls in the schools of her congregation. These institutions enjoyed an outstanding reputation, and consequently there were always far more applicants than available places.

Students of different ethnic backgrounds and religious traditions attended these schools. They were open to everyone, although, according to the educational regulations of the time, attendance remained largely a privilege reserved for families of greater financial means.

The sisters could devote only part of their time to the poor. Their mission was not one of direct evangelization that responsibility belonged to the missionaries. Nevertheless, through the witness of their daily lives and dedicated service, they proclaimed Christ and the joyful message of the Gospel. As a result, some of their students later chose, of their own free will, to embrace Christianity through baptism.

Above all, it was the spirit of Christ and the power of love that brought together people who had lived side by side for centuries, yet had remained divided by social, cultural, and religious barriers.

The overwhelming poverty that the sisters encountered every day outside their schools especially in the streets of Calcutta deeply affected them. They sought every possible way to assist those who suffered around them.

Yet even this was not enough for Sister Teresa.

After the Second World War, when India gained its independence and poverty in the cities became even more severe, she experienced what she understood as a profound divine calling: to dedicate herself entirely to „the poorest of the poor."

She resolved to live among those whom society had forgotten those dying in the streets and on the sidewalks; those afflicted with leprosy, abandoned even by their own families; newborn infants left by desperate and abandoned mothers in drains and refuse heaps; hungry children wandering the

streets; vulnerable young girls without protection; lonely elderly people; and all those who longed not only for material assistance but also for compassion, dignity, understanding, and a word of hope.

She received the support of her religious superiors, the local Church authorities, the missionaries, and ultimately the Holy See in Rome.

Thus, after overcoming enormous initial difficulties, possessing neither financial resources nor institutions of her own, but sustained by a faith capable of moving mountains and accomplishing what seemed impossible, she founded a new religious congregation a community of the poor dedicated entirely to serving the poor.

Without material wealth, but with absolute trust in God, who cares for the birds of the sky and the lilies of the field, and with limitless love for every human person, the sisters followed the example of Christ, who continually gives Himself in the Holy Eucharist.

They dedicated their lives to the poorest, the forgotten, the rejected, the helpless, those suffering from leprosy, abandoned infants, and lonely elderly people.

Once again, history repeated one of the enduring truths of Christianity: what appeared, by human standards, to be destined for failure became an extraordinary success.

Mother Teresa, initially alone in the streets of Calcutta serving society‘s abandoned and outcast, did not remain alone for long.

Former students and fellow teachers soon joined her. They clothed themselves in the simple white sari with blue borders and a small cross not seeking recognition or earthly reward, but desiring only to serve Christ in the poorest human beings.

They carried the sick, the dying, and those afflicted with leprosy upon their own shoulders. They cleaned their wounds, washed and cared for bodies reduced to mere skeletons through suffering and neglect.

The poor themselves could scarcely believe that such love was genuine. There were occasions when religious fanatics attempted to attack the sisters, while others regarded them almost as divine beings.

Thus, in 1950, the Missionaries of Charity were officially founded a religious congregation that would soon become one of the most universally recognized humanitarian and spiritual institutions in the world.

The Birth and Global Expansion of the Missionaries of Charity

With the official establishment of the Missionaries of Charity in 1950, Mother Teresa‘s mission entered a new stage of extraordinary growth. The number of sisters increased rapidly, and new centers dedicated to serving the poorest of the poor began to appear throughout India. Before long, the congregation crossed national borders, extending its apostolate to every continent.

Dispensaries, hospitals, and leprosy settlements were established for those suffering from diseases that society feared and neglected. Homes were opened for abandoned children, shelters for vulnerable and rejected young women, residences for the elderly and infirm, and institutions for those who had nowhere else to turn.

Schools were also founded, often without permanent buildings or adequate facilities, for children living in impoverished neighborhoods and neglected urban slums where even the most basic standards of hygiene, education, and social care were absent.

Gradually, the work of Mother Teresa became the voice of humanity‘s conscience.

People from every part of the world believers and non-believers alike began to take an interest in her mission. Men and women of different nations, cultures, and religions recognized in her work a universal expression of compassion and social justice.

The institutions established by the Missionaries of Charity no longer served only the poor of India, Africa, and the Arab world. Their presence expanded into the suburbs of major cities throughout Europe and North America, demonstrating that poverty is not measured solely by the lack of bread.

Mother Teresa repeatedly reminded the world that there exists another form of poverty one that is often invisible: the poverty of being unloved, unwanted, forgotten, and abandoned.

In the materially prosperous societies of the Western world, she encountered countless people suffering from loneliness, emotional abandonment, and the absence of human affection. Many had been forgotten even by their own children and relatives. For them, the absence of love constituted a deprivation every bit as painful as physical hunger.

By that time, the Missionaries of Charity numbered more than 1,300

sisters, while several hundred young women were preparing to enter the congregation.

A similar religious community for men was also founded, embracing the same spirituality of self-sacrifice and service, dedicating itself especially to those suffering from the gravest illnesses and the most desperate conditions.

A Visit to Her Homeland

After many years of missionary work in India and throughout the world, Mother Teresa was finally able to visit her homeland for the first time.

Although she had always remained deeply attached to the land of her birth and continually prayed for it, circumstances had previously prevented her return. She had once intended to participate in religious celebrations in Thessaloniki, but unforeseen obligations had made that impossible.

This time, despite an exceptionally demanding schedule, she accepted the invitation of the local diocese and, together with the Indian missionary Father Anton Gabrić, participated in a series of spiritual retreats organized in Zagreb and several other dioceses during the Easter season.

During this journey she also visited Rijeka, Dalmatia, and Bosnia.

She likewise accepted the invitation of the Bishop of Skopje-Prizren, Bishop Dr. Jože Herbut, to return to Skopje the city where she had been born.

According to the original itinerary, she had intended above all to visit the Marian shrine of Letnica, the sacred place where, as a young girl, she had often made pilgrimages with profound devotion.

Unexpected commitments, however, forced her to shorten her stay, allowing her only a brief visit to her native city.

Mother Teresa arrived in Skopje by airplane on Easter Tuesday, 28 March, during the afternoon hours.

She received an exceptionally warm welcome at the airport, an event that was recorded by Skopje Television.

Since the new cathedral in Skopje had not yet been completed and financial constraints prevented it from being used for liturgical celebrations, the gathering with the faithful was held in the temporary church located within the former St. Joseph‘s Orphanage.

An extraordinary number of people came from every corner of the diocese.

Three buses and numerous private vehicles arrived from Janjevo; two buses came from Letnica, while additional buses brought pilgrims from Prizren and Glodjane.

Neither the church nor its courtyard was large enough to accommodate all those who wished to greet and embrace their distinguished fellow citizen, Mother Teresa.

On behalf of the City Assembly of Skopje, an official delegation presented Mother Teresa with a commemorative book dedicated to the city of Skopje, together with a bouquet of flowers.

Inside the church she was welcomed by Bishop Dr. Herbut, Monsignor Prela, and representatives of the Catholic faithful.

Following the proclamation of the Gospel and the celebration of Holy Mass, Mother Teresa addressed the congregation with a brief but profoundly moving reflection.

Her message was remarkably simple and unmistakably clear:

If we truly wish to be authentic human beings and faithful Christians, we must show love and understanding toward our neighbor especially toward the poorest and those who stand in greatest need of our help.

What the world needs is not empty words but concrete acts of love.

Her address was also recorded and broadcast by television.

An Encounter with Her Native City

After the celebration of Holy Mass, the faithful were reluctant to leave the church. Everyone wished to greet Mother Teresa personally and shake hands with their celebrated fellow citizen. Among those present were people who still remembered her from the years before her departure for distant India. By then, however, none of her immediate relatives remained in Skopje.

Later that evening, a reception was organized at the Bishop‘s Residence. In addition to priests and religious sisters, the gathering was attended by journalists and other invited guests.

Although Mother Teresa had originally planned to travel directly from Skopje to Rome via Dubrovnik, an urgent summons from Rome required her to shorten her stay in her homeland. At the request of the Indian Ambassa-

dor, however, her itinerary was altered, and she traveled through Belgrade instead.

This unexpected change gave the Catholic faithful of Belgrade despite the short notice announcing her arrival the opportunity to welcome her at the airport. She was received there by the Ambassador of India and his wife.

Their conversation continued in the airport terminal for approximately an hour and a half, lasting until the departure of her flight to Rome.

A Conversation with „“Blagovest”“

When asked by the editor of the Catholic periodical “Blagovest”, Mother Teresa recalled with deep affection the first issues of the magazine, which had begun publication in Skopje shortly before she left for the missions.

She remarked that she still read the magazine with great pleasure whenever her demanding schedule allowed.

Despite the decades she had spent abroad, she had never lost her profound spiritual attachment to her homeland.

She also spoke with great reverence about the late Bishop Dr. Ivan Gnidovec of Skopje, whose holiness, pastoral dedication, and personal sacrifice had won the hearts of the faithful.

She expressed her inability to understand why certain young Catholics failed to show proper appreciation for such an exemplary bishop.

„It would be far better,“ she observed, „to follow his example of pastoral zeal and selfless dedication than to waste one‘s energy and talents on fruitless criticism.“

„The Love of Christ“

When asked what inspired so many young people in an age when most dreamed of comfort, prosperity, and a higher standard of living to renounce everything and dedicate themselves wholeheartedly to serving the poorest members of society within her congregation, Mother Teresa answered with characteristic simplicity: „The love of Christ.“

She explained that young people are naturally attracted to genuine ideals and are willing to make sacrifices when they discover a purpose worthy of their lives. Without a spirit of sacrifice and personal discipline, she said, there can be no authentic spiritual life and no perseverance in one‘s vocation.

She regarded the absence of these virtues as one of the principal causes

of the crisis affecting many religious communities and of the declining number of religious vocations.

To overcome this crisis, she emphasized the indispensable importance of:prayer; contemplation; and a life centered on the Holy Eucharist.

Contemplation and Action

Mother Teresa explained that her congregation united two inseparable dimensions of Christian life: contemplation and action.

The Missionaries of Charity, she noted, were not missionaries in the traditional sense of preaching in order to convert non-Christians. That responsibility belonged to priests and missionary clergy.

Their own vocation was different. Their mission was to proclaim Christ through the witness of their lives. They joyfully embraced sacrifice in union with Christ the Poor and Christ the Victim, seeing His face in every suffering human being. It was precisely this language of love, compassion, and self-giving, she said, that transcended every cultural, ethnic, and religious boundary.

„It is," she affirmed, „a language that everyone understands."

When asked whether she intended to establish one of the Missionaries of Charity's houses in her homeland, Mother Teresa answered calmly and without hesitation: „If it is God's will."

She also expressed her sincere hope that one day she would return to participate in the consecration of the new Cathedral of Skopje.

As she departed from her homeland, she carried with her the same spirit that had guided her throughout her entire life.

She prayed for everyone, invoking God's blessing upon all the people of her native land. The rosary, which she constantly held in her hand, remained the visible sign of a life rooted in prayer.

She left with the heartfelt hope that she would one day return once again to the city of her birth, even if only for a brief visit.

An extensive illustrated report documenting the visit of Mother Teresa and Father Anton Gabrić to their homeland was subsequently published in the Catholic weekly Glas Koncila, No. 7 (1978).

Al. Turk

u Beogradu, Mons Viktor Zakrajšek župnik u Nišu (ranije župnik u Janjevu, a nakon smrti biskupa Gnidovca kaptuilarni vikar u Skopju — do dolaska novog biskupa), bivši direktor biskupskog sjemeništa u Prizrenu Branko Dorčić i bivši urednik Msgr Alojz Turk. Vlasti su bile saglasne, jer je Blagovest imala čistu prošlost, ali je bilo problem sa tiskarom. Konačno smo pronašli privremeno tiskaru u Nišu, pa su u 1946. g. prvi posleratni brojevi tiskani u Nišu (br. 1—4), a zatim u Beogradu, gde se i sada nalazi. Prve je godine bio naslov lista ćiriličnom BLAGOVEST; i brojni članci su bili pisani ćirilicom. Od sledeće godine, jer je poraslo interesovanje za BLAGOVEST u »prečanskim« krajevima, i naslov i članci su pisani latinicom, ali nešto ljekavski nešto ekavski — baš iz ekumenskih razloga, za učvršćivanje bratstva naših naroda. S trećim brojem 1947. g. preuzeo je uredništvo i svu odgovornost na sebe dr Janez Jenko, kateheta, a kasnije i gen. vikar Beogradske nadbiskupije. Tu je dužnost obavljao sve do svoga imenovanja za apostolskog administratora u Slov. Primorju (sada biskup u Kopru). Pa je sredinom 1964. g. (sa br. 8.) morao nekadašnji urednik po treći put preuzeti dužnost urednika na svoja leđa. i s njom dočekao ovaj zlatni jubilej BLAGOVESTI. — Među saradnicima bio je i beogradski nadbiskup dr Ujčić rado čitanim pastoralnim člancima.

Kroz više godina bila je naša BLAGOVEST jedini katolički verski list pa je zato bila svuda rado dočekivana. Broj pretplatnika je tada dostigao visoke brojke. Kasnije su počeli nicati mnogi drugi verski listovi, pa je broj pretplatnika sve više opadao — i još opada, iako dolaze sa mnogih strana priznanja i pohvale. Mi si u Redakciji ne pravimo nikakvih iluzija. Mirno možemo tvrditi, da je u najtežim vremenima BLAGOVEST časno vršila svoju dužnost, svoje poslanje, svoj apostolat. Raduje nas, što je data mogućnost, da se verski tisak svestrano razvija i umnožava. Drugo je pitanje, da li je potiskivanje BLAGOVESTI uvek i svuda opravdano — i prema želji vernika?!

U uređivanju i ostalim brigama oko izdavanja lista pomagali su naročito pok. Mons Ljudevit Češlar i prof. Ivan Bombek. — Među najvernije saradnike posljednih godina spada dr Čedomil Čekada zanimljivim i aktuelnim temama.

Mnogi postavljaju pitanje, da li ćemo nastaviti rad u toj konkurenciji, često — nerazumevanju? Ne želimo ništa prognozirati! Ako dođemo do uverenja, da list više nije potreban ili da nema više uslova za rad i apostolat, mi ćemo se mirno povući — ako treba, baš za ovaj zlatni jubilej! A do tada ćemo nastaviti radom za spas duša, za jedinstvo kršćana i razumevanje među svim ljudima, svih nacija i vera — za sretniju budućnost čovečanstva!

Msgr Al. Turk

Majka Terezija — glas savesti

IZ SKOPLJA U INDIJU

Kad je pre 50 godina (točno 25. IX. 1928. g.) mlada, osamnaestogodišnja gimnazijalka. Albanka, Gonda Bojadžiju, katolikinja, napustila Skopje i otputovala za Irsku, da tamo stupi u redovničku loretinsku zajednicu s nakanom, da se posveti radu među omladinom u nekom zavodu u dalekoj Indiji, bio je to događaj same u nije pisao. Ipak je to bio događaj, jer je to bilo prvo zvanje za rad u dalekim misijama u Skoplju.

No, ni to nije bilo slučajno. Svećenici, oci Isusovci, koji su tada upravljali župom, odavno su okupljali u crkvi, a od decembra 1927. g. u novosagrađenoj crkvenoj dvorani, skopsku katoličku omladinu u omladinskim organizacijama te ih oduševljavali za čestitost i ljubav prema bližnjima. Naročito aktivne su bile devojke u Marijinoj kongregaciji; one su po primeru presvete Bogorodice savesno vršile svoje verske dužnosti, pomagale u svim crkvenim manifestacijama, a napose su razvile karitativnu delatnost, jer je tada u Skoplju bilo dosta siromaha. Sve je to uticalo, da se nekoliko albanskih devojaka odlučilo za gimnaziju, što je tada bila za albanske devojke prava senzacija. U Marijinoj kongregaciji su rado slušale predavanja o misijama, jer je u to vreme u Indiji radilo nekoliko naših misionara, koji su dopisivali u naše verske časopise. Ljubav prema siromasima, fizičnim i moralnima, kod kuće i u misijama, nije ostala u teoriji. Prva se odlučila Gonda, a za njom još dve devojke iz skopske biskupije: sada već pok. s. Gabrijela Mihiljit i s. Franciska Ksaverija Orzes, koja sada kao lečnica radi među gubavcima u zavodima M. Terezije u Indiji.

Nakon priprave i učenje engleskog jezika mlada Gonda je otputovala u Indiju. Pod visokim Himilajima, u Darjeelingu, je 23. V. 1929. g. stupila u redovnički novcijat, a zatim je produžila školovanje za nastavnicu u Kalkuti. Nakon završenog školovanja ona se posvetila odgoju ženske omladine u tamošnjim zavodima svoje Kongregacije. Bile su to zaista moderne školske ustanove, te je zato bilo bio uvek više kandidatica za prijem nego ih je zavod mogao primiti. Bili su zastupljene razne rase i vere. Zavod je bio naime otvoren za sve. Ipak je prema državnim propisima školovanje u tim zavodima bio privilegij bogatijih.

Časne sestre su se mogle siromasima posvećivati samo usputno. Nisu vršile ni versku propagandu, jer je taj posao ostajao misionarima. Ali su one svedočile Krista i radosnu poruku Evanđelja svojim uzornim životom u radu, pa su se kasnije pojedine njihove učenice odlučile za prijem prštenja. A glavno je bilo, da je duh Kristove ljubavi zbližavao one, koji su vekovnim tradicijama bili međusobno stranci, iako su živeli zajedno.

No, beda kojom su se sestre susretale u svagdanjem životu, izvan svojih zavoda, napose na

Neplaniran, a zato spontan i srdačan bio je susret sa Majkom Terezijom. Malo dalje, skupio se mnogo više naroda. Nadozijom na beogradskom aerodromu. Da se raznalo se da će biti prilike, da se to popravi.

kalkutskim ulicama, potresala je plemenite duše, da su tražile načina da pomognu patnicama, gdegod je to bilo moguće. No, sve to nije zadovoljilo s. Gonđu-Tereziju.

Nakon rata, kada je Indija dobila svoju samostalnost, a kada je u gradovima bilo još više socijalne bede i potrebe, ona je osetila u sebi poziv Božji, da se potpuno posveti baš najbednijima: onima koji su zaboravljeni od svijh umirali na ulicama, u predgrađima ... Gubavcima, od kojih su svi, i bližnje rodbine, bežali. Novorođenoj deci, koju su jadne vanbračne majke, prevarene i odbačene, u očaju odbacile, pa su umirala na smeću i u kanalima ... Jadnim izglađenim devojkama sa ulica i raskrsnica ... Svima potrebnima pomoći, telesne i duhovne, razumevanja i dobre reči ...

Našla je razumevanje kod svojih poglavara, crkvenih vlasti (u biskupiji), kod naših misionara i u Rimu, pa je mogla nakon velikih početnih poteškoća, bez kapitala i vlastitih zavoda, ali s verom koja brda prenemšta i čuda stvara, osnovati novu redovničku zajednicu — siromašnu za siromahe ... Bez materijalnih sredstava, ali sa velikim pouzdanjem u Onoga, koji se brine za ptice i poljske biljke, sa ljubavlju prema bližnjemu bez ograničenja ... Po uzoru Krista Spasitelja, koji se neprekidno žrtvuje i razdava u svetoj Euharistiji, žrtvovati se i razdavati se za najpotrebnije, najsiromašnije, za zaboravljene i prezrene, za iznemogle i gubave, za novorođene i usamljene starce ...

Dogodilo se, što se toliko puta ponovilo u Crkvi Kristovoj: što je bilo po ljudskim računima osuđeno na neuspeh, procvalo je, Njoj, jedinoj i usamljenoj, lutajućoj po kalkutskim ulicama, služećoi odbačenima i prezrenima, su se pridružile druge plemenite duše: i nekadašnje njezine učenice i kolegice profesorke ... Obukle su odelo sirotinje, jednostavni sari s plavim obrubom i malim križićem — bez očekivanja nagrade i priznanja od ljudi, nego od Boga, i služile najpotrebnijima. Na svojim su ledima nosile iznemogle, umiruće, čak gubavce. Čistile su njhove rane, prale, kupale žive kosture ... Sami siromasi nisu verovali, da je to istina. Bilo je slučajeva, da su ih fanatići hteli linčevati, a drugi su ih proglasili božanstvima ...

Tako se 1950. g. rodila nova redovnička zajednica nazvana »Družba Misionarski Ljubav«. Broj članica je brzo napredovao. Nicale su nove ustanove širom ogromne Indije, a zatim i po ostalim kontinentima: dispanzeri, bolnice i naselbine za gubavce, zavodi za odbačenu decu, ustanove za nesretne i prezrene devojke, za iznemogle starce ... i školske ustanove, često bez zidanih škola, za decu baraka i divljih naselja bez higijene i nadzora ...

Akcija Majke Terezije je postala glas savesti čovečanstva. Za njezinu akciju su se zainteresirali na svim stranama, verni i neverni, napose svi plemeniti sa socijalnim osećajem ... Njezin zavodi nisu više samo među siromašima Indije, Afrike i Arabije, nego i predgrađa najvećih gradova Amerike i Evrope ... Gde nema gladnih korice hleba ima mnogo gladnih ljubavi, razumevanja, utehe u usamljenosti, zaboravljenti možda od dece i braće, u neposrednoj blizini raskoši ...

Njezina Družba broji sada već preko 1300 članica, a ima više stotina kandidatica. Osnovala se slična i muška zajednica, koja radi i žrtvuje se po istim principima — među najtežim bolesnicima.

U POSETI DOMOVINI

Pre par godina je po priviput usput posetila svoju domovinu, koju uvek voli i se za nju moli. Trebala je doći na solinske svečanosti, ali je bila sprečena. Ove se godine odazvala, iako prezaposlena, molbi našeg episkopa, da je zajedno sa indijskim misionarem o. Antom Gabrićem uzela učešće u duhovnoj obnovi u Zagrebu i drugim biskupijama. Bilo je to baš za uskrsne praznike. Osim Zagreba posetila je još Rijeku, Dalmaciju i Bosnu ... Odazvala se i molbi skopsko-prizrenskog biskupa dr Herbuta te došla i u Skopje, svoj rodni grad. Planirano je bilo, da poseti glavno marijansko svetište skopsko-prizrenske biskupije u Letnici, kamo je rado hodočastila kao mlada devojka — i u Janjevo. No, iznenadne nove obaveze su pokvarile planove. Mogla je doći samo za kratko u Skopje.

Prispela je avionom u Skopje na uskršni utorak, 28. III., posle podne. Već na aerodromu je bio priređen srdačan doček; čak je skopska televizija to snimala. Budući da nova katedrala u

Majka Terezija spremno odgovara na postavljana pitanja. Samo malobrojni su blagovremeno doznali za njezin dola-

zak u Beograd i njezino kratko zadržavanje na aerodromu — do polaska aviona za Dubrovnik — Rim.

Skopju još uvek nije osposobljena za bogoslužene zbog nedostatka sredstava, to je susret bio organiziran u montažnoj crkvici, u nekadašnjem sirotištu sv. Josipa. Skupilo se ogroman naroda sa svih strana: iz Janjleva čak tri autobusa i brojna privatna kola, dva autobusa iz Letnice, po jedan iz Prizrena i Glodana ... Ni u crkvi ni u dvorištu nije bilo mesta za sve, koji su hteli videti — pozdraviti svoju zemljakinju Majku Tereziju.

U ime Gradskog sobranja grada Skopja izaslanica je predala Majci Tereziji spomen-knjigu o Skopju i buket cveća.

U crkvi su pozdravili Majku Tereziju biskupi dr Herbut i Mons Prela, zatim predstavnici vernika. Majka Terezija je jednostavno progovorila pod misom — posle Evanđelja. Njezina je poruka jednostavna i jasna: ako smo ljudi i kršćani, moramo imati ljubav i razumevanje za svoje bližnje, za najsiromašnije, za najpotrebnije. Potrebna su dela — ne fraze! — i ovo je snimala televizija.

Nakon mise narod se nikako nije razilazio. Svako je želeo da se lično pozdravi i rukuje sa tom proslavljenom zemljakinjom. Bilo je među nima i takvih, koji su je poznavali pre odlaska u daleku Indiju. Od rodbine nema u Skopju nikoga.

Kasno uveče bio je prijem još u biskupskoj rezidenciji, gdje su se osim svećenika i časnih sestara našli i novinari.

Umesto direktno iz Skopja preko Dubrovnika u Rim, kamo je bila hitno pozvana (pa je zbog toga morala skratiti boravak u domovini), je na želju indijskog ambasadora morala putovati preko Beograda, pa su tako i beogradski vernici (iako malobrojni, jer se sve to dogvalo u poslednji trenutak) imali priliku da je pozdrave na aerodromu, gdje ju je pozdravio indjiski ambasador sa suprugom. Razgovor se vodio u zgradi aerodroma po prilići sat i po, do odlaska aviona za — Rim.

Na pitanje urednika Blagovesti je izjavila, „da se seća prvih brojeva Blagovesti, koja je počela izlaziti u Skopju baš malo pre njezinog odlaska u misije. i sada je rado čita, razume se, ukoliko joj oskudica vremena dozvoljava. A po njoj je povezana sa svojom domovinom. Seća se dobro i svetačkog skopskog biskupa dr Gnidovca, koji je svojom duhovnošću i požrtvovnošću osvojio srca vernika. Nikako ne može razumeti nekih mladih kritičara svetačkog biskupa, kojega nisu ni poznavali. A bilo bi mnogo bolje da ga nasleduju u pastoralnoj gorljivosti i požrtvovanosti umesto da gube energiju i sposobnosti u beskorisnom kritikantstvu.

Na pitanje što privlači u ovo vreme, kad sve sanja o visokom standardu i uživanju, toliko mlade duše, da se tako nesebično u njezinoj Družbi posvećuju i žrtvuju za najsiromašnije, ona jednostavno odgovara: ljubav Kristova; mladi žele istinke ideale i žrtve. Bez duha žrtve i discipline nema duhovnog života, nema ustrajnosti. Baš nedostatak toga je uzrok krize u duhovnim redovima, u pomankanju zvanja ... A za to je potrebna molitva, kontemplacija i evđaristijski život. Njezina Kongregacija ujedinjuje kontemplaciju i akciju. One nisu misionarske u tom smislu reči, da bi, pridobivale inoverce za kršćanstvo. One to prepuštaju misionarima, ali naveštaju Krista svojim životom i radom: radosno se žrtvuju s Kristom Siromahom, s Kristom Žrtvom. To je jezik koji je razumljiv svima!

Na pitanje da li namerava u našoj zemlji osnovati koju svoju kuću, ona mirno odgovara: „Ako je volja Božja!". — Izjavila je, da bi rado došla na blagoslov nove skopske katedrale.

Otputovala je iz naše domovine moleći se za sve i zazivajući Božji blagoslov na sve (krunica je uvek u njezinoj ruci!), a i sa željom da se ponovo vrati — iako za kratko.

Opširnu reportažu sa brojnim slikama o boravku M. Terezije i o. Gabrića u našoj domovini donio je Glas koncila u br. 7/78.

Al. Turk

III.XVI.

Menjëherë pas kësaj, në Aeroportin e Beogradit u zhvillua një takim spontan dhe shumë i përzemërt me Nënë Terezën. Po të ishte bërë i ditur paraprakisht ardhja e saj, do të ishte mbledhur një numër shumë më i madh njerëzish. Me gjasë, së shpejti do të krijohet një rast tjetër për ta korrigjuar këtë.[211]

III.XVI.

Набргу потоа, на белградскиот аеродром се одржа спонтана и сердечна средба со Мајка Тереза. Доколку нејзиното доаѓање било однапред најавено, ќе се собереле многу повеќе луѓе. Се очекува наскоро да има нова можност тоа да се надомести.

III.XVI.

Shortly thereafter, a spontaneous and warm meeting with Mother Teresa took place at Belgrade Airport. Had her arrival been announced in advance, a much larger crowd would have gathered to welcome her. It is hoped that another opportunity will soon arise to make up for this.

Nedaleko po tome, a zatim spontano i srdačan bio je susret sa Majkom Terezijom na beogradskom aerodromu. Da se radi znalo za taj dolazak, skupilo bi se mnogo više naroda. Nedeljno se da će biti prilike, da se to popravi.

[211] „Blagovest“, Nr.5, Beograd, 1978

III.XVII.

Nënë Tereza u përgjigjet me gatishmëri pyetjeve të gazetarëve dhe të pranishmëve. Vetëm një numër i vogël njerëzish ishin njoftuar me kohë për mbërritjen e saj në Beograd dhe për qëndrimin e saj të shkurtër në aeroport, përpara nisjes së avionit drejt Dubrovnikut dhe më pas Romës.[212]

III.XVII.

Мајка Тереза со подготвеност одговара на поставените прашања. Само мал број луѓе беа навремено известени за нејзиното пристигнување во Белград и за нејзиното кратко задржување на аеродромот, пред поаѓањето на авионот за Дубровник, а потоа за Рим.

III.XVII.

Mother Teresa readily answers the questions posed by journalists and those present. Only a small number of people had been informed in advance of her arrival in Belgrade and of her brief stay at the airport before departing by plane for Dubrovnik and then onward to Rome.

Majka Terezija spremno odgovara na postavljena pitanja. Samo malobrojni su blagovremeno doznali za njezin dolazak

u Beograd i njezino kratko zadržavanje na aerodromu – do polaska aviona za Dubrovnik – Rim.

[212] „Blagovest“, Nr.5, Beograd, 1978

III.XVIII. Lajm i gëzueshëm për Nënë Terezën![213] (Botuar në nr. 1/1929, fq. 3–4)

MISIONARJA JONË

Vajza tetëmbëdhjetëvjeçare nga Shkupi, e njohur mirë me emrin e saj shqiptar Gonxhe (Trëndafilja), u bë murgeshë dhe mori emrin Motra Terezë e Vogël.

Deri në vjeshtën e kaluar ajo shërbeu në Shkup në korin kishtar, i frymëzonte shoqet e saj në Shoqatën Mariane për Ndihmën e Misioneve të Krishtera, edukonte vajzat e reja dhe ishte një nxënëse shembullore në Gjimnazin e Vajzave të asaj kohe.

Më 9 dhjetor 1928, gjatë udhëtimit me anije nëpër Detin Mesdhe, ajo u dërgoi një letër lexuesve të revistës „“Blagovest”“, duke i shprehur ndjenjat e saj të devotshme edhe përmes një poezie të thjeshtë. Një pjesë të shkurtër nga ajo letër e botojmë pikërisht tani, kur tashmë mund të japim edhe adresën e saj të saktë:

Motra Terezë Bojaxhiu

Noviçati, Loreto Convent, Darjeeling, India Britanike.

Le të shërbejë ky fragment dhe kjo poezi si frymëzim për rininë katolike të Shkupit, veçanërisht për ata që i njohin mirë fjalët: „Flijohu!“

Të dashur lexues!

Që të mos mendoni se, në lumturinë time, ju kam harruar, sot po ju drejtohem me gëzim. Kanë kaluar tashmë dy muaj që kur u largova nga Shkupi për t'iu përgjigjur thirrjes së Hyjit, një thirrje që prej kohësh më ftonte.

Shtatë javë qëndrova në Dublin, ku u njoha me jetën time të ardhshme rregulltare dhe njëkohësisht u përgatita për shërbimin misionar. Erdhi edhe dita e udhëtimit, të cilën e prisja me aq mall. Kështu mora rrugën drejt atdheut tim të ri Indisë së mrekullueshme...

(Vijon përshkrimi i anijes dhe i jetës në të.)

Me mua udhëtojnë një sllovene dhe tri angleze...

(Vijon përshkrimi i udhëtimit.)

[213] „Blagovest“, Nr.5, Beograd, 1978

Po lë miqtë dhe të njohurit e mi,
Po ndahem nga gjaku e nga shtëpia,
Zemra ime më tërheq
T'i shërbej Krishtit tim.
Lamtumirë, o nënë e dashur,
Dhe lamtumirë ju qofshi të gjithë!
Një fuqi më e lartë më udhëheq
Drejt Indisë së ndritur.
Anija lundron qetësisht,
Çan valët e detit,
Ndërsa vështrimi im edhe një herë
Përshëndet brigjet e dashura të Evropës.
Mbi kuvertën e anijes qëndron e qetë,
Me fytyrë të kthjellët e plot hare,
E lumtura nuse e re
E Krishtit.
Në dorë mban kryqin e hekurt,
Ku varet Shëlbuesi,
Dhe shpirti i përgatitur
Në atë çast ia kushton Atij flijimin e vet të madh.
Pranoje, o Hyj, këtë flijim
Si dëshmi të dashurisë sime.
Më ndihmo mua, krijesës sate,
Që ta lartësoj Emrin Tënd!
Në këmbim të lutem vetëm për një gjë,
O Ati ynë plot mirësi:
Më dhuro qoftë edhe një,
Të paktën një shpirt – Ti e di se cilin!
Dhe lot të vegjël, të pastër si vesa e verës,
Rrjedhin ngadalë e në heshtje;
Lot të ngrohtë rrjedhin pa zhurmë,
Për ta vulosur e shenjtëruar

Flijimin e rëndë që po kushtohet.

Lutuni për misionaren tuaj, që Zoti Jezus ta ndihmojë të shpëtojë sa më shumë shpirtra të pavdekshëm nga errësira e mosbesimit.

E juaja në Krishtin,

Misionarja

III.XVIII.Благовест за Мајка Терезија!
(Објавено во бр. 1/1929, стр. 3–4)

НАШАТА МИСИОНЕРКА

Осумнаесетгодишната девојка од Скопје, добро позната по своето албанско име Гонџа (Ружа), стана монахиња и го прими името Мала Терезија.

До минатата есен таа помагаше во Скопје во црковното пеење, ги воодушевуваше своите...

своите другарки во Маријанското здружение за помош на христијанските мисии, ги обучуваше младите девојчиња и беше примерна ученичка во тогашната Женска гимназија. Уште на 9 декември 1928 година, патувајќи со брод преку Средоземното Море, им напиша писмо на читателите на „Благовест“ и своите побожни чувства ги изрази во едноставна песна. Краток извадок од тоа писмо го објавуваме токму сега, кога можеме да ја наведеме и нејзината точна адреса:

Сестра Терезија Бојажиу

Новицијат, Loreto Convent, Дарџилинг, Британска Индија.

Нека овој извадок и оваа песна бидат поттик за католичката младина во Скопје, особено за оние на кои им се добро познати зборовите: „Жртвувај се!“

Драги читатели!

За да не помислите дека во својата среќа сум ве заборавила, денес со радост ви се јавувам. Веќе поминаа два месеца откако го напуштив Скопје и тргнав да го следам Божјиот повик, кој толку долго ме повикуваше.

Седум недели престојував во Даблин, каде што го запознав мојот иден монашки живот, а воедно се подготвував и за мисионерската служба. Дојде и денот на патувањето, кој со толкава желба го очекував. Така тргнав кон мојата нова татковина – прекрасната Индија...

(Следува опис на бродот и животот на него.)

Со мене патуваат една Словенка и три Англичанки...

(Следува опис на патувањето.)

Песна

Ги оставам своите познаници,
Ги напуштам родот и домот,
Срцето мое ме влече
Да Му служам на својот Христос.
О, збогум, мила мајко,
И збогум останете сите,
Мене ме води повисока сила
Кон сјајната Индија
Бродот тивко плови,
Ги сече морските бранови,
А погледот уште еднаш
Ги набљудува милите европски брегови.
На бродот стои смирено,
Весело, со мирно лице,
Среќната мала Христова
Нова свршеница.
Во раката го држи железниот крст,
На кој виси Спасителот,
А подготвената душа
Во тој миг ја принесува својата тешка жртва.
Прими, Боже, оваа жртва
Како знак на мојата љубов.
Помогни ми, на своето создание,
Да го прославам Твоето име!
За возврат Те молам само,
О, преблаги Оче наш,
Подари ми барем една,
Барем една душа – Ти веќе знаеш која!
И ситни, чисти како летна роса,
Топли солзи тивко течат,
Топли солзи тивко течат,
За да ја потврдат и осветат

Тешката жртва што сега се принесува.

Молете се за вашата мисионерка, Господ Исус да ѝ помогне да спаси што повеќе бесмртни души од темнината на неверството.

Ваша во Исус,

Мисионерката

III.XVIII. Glad tidings about Mother Teresa! (Published in Issue No. 1/1929, pp. 3–4)

OUR MISSIONARY

The eighteen-year-old girl from Skopje, well known by her Albanian name Gonxhe („Rose“), has become a nun and has taken the religious name Little Sister Teresa.

Until last autumn, she served in the church choir in Skopje, inspired her companions in the Marian Association for the Support of Christian Missions, taught young girls, and was an exemplary student at the Girls‘ High School of the time.

On 9 December 1928, while sailing across the Mediterranean Sea, she wrote a letter to the readers of “Blagovest”, expressing her deep spiritual feelings through a simple poem. We publish a short excerpt from that letter at this very moment, now that we are also able to provide her exact address:

Sister Teresa Bojaxhiu

Novitiate, Loreto Convent, Darjeeling, British India

May this excerpt and this poem serve as an inspiration to the Catholic youth of Skopje, especially to those who know well the words: „Offer yourself in sacrifice!“

Dear Readers,

So that you may not think that, in my happiness, I have forgotten you, today I write to you with great joy. It has already been two months since I left Skopje to follow God‘s call—a call that had been inviting me for so long.

I spent seven weeks in Dublin, where I became acquainted with my future religious life while preparing myself for missionary service. Then came the long-awaited day of departure, a day I had anticipated with great longing. Thus, I set out for my new homeland—beautiful India…

(Here follows a description of the ship and life aboard.)

Travelling with me are a Slovenian sister and three English sisters…

Poem

I leave behind my friends and companions,
I depart from my family and my home;
My heart draws me onward
To serve my Christ.
Farewell, my beloved mother,
And farewell to you all!
A higher power is leading me
Toward radiant India.
The ship sails quietly,
Cutting through the waves of the sea,
While my gaze, once more,
Rests upon Europe‘s beloved shores.

Upon the deck she stands serenely,
Joyful, with a peaceful face
The happy young Bride
Of Christ.

In her hand she holds the iron Cross,
Upon which the Saviour hangs,
And her prepared soul
Offers its profound sacrifice at that very moment.

Receive, O God, this sacrifice
As a sign of my love.
Help me, Your humble creature,
To glorify Your Holy Name!

In return, I ask You only this,
O our most loving Father:
Grant me at least one soul
Just one soul; You already know which one!

Tiny tears, as pure as the summer dew,
Flow silently and gently;
Warm tears stream in quietness,
To seal and sanctify
The great sacrifice now being offered.

Pray for your missionary, that the Lord Jesus may help her save as many immortal souls as possible from the darkness of unbelief.

Yours in Christ,
The Missionary

I u pitanju Gračanica, ali da je to opet samo zamena za pravo ime Janjevo, jer, da je tadašnju rudarska naseobina bila blizu sela Gračanice. To je dalo povoda da se ove godine u Janjevu, na praznik letnjeg sv. Nikole (prenos moštiju — relikvija, 9. V.) proslave 1675. godišnjica prvog spomena te župe.

Sigurno je, da ima Janjevo svoga katoličkog župnika već od 1328. g. Dakle, pre 650 godina. U pismu pape Klementa VI srpskom vladaru Stefanu Dušanu (kasnijem caru Dušanu) navodi se pored katoličkih crkava u Prizrenu. Novom Brdu, Trepči i Janjevo.

Sigurno je, da su Dubrovčani imali u Nemanjićkoj Srbiji u zakupu razne rudnike, i trgovačke centre. Za te svoje »kolonije« oni su vladari, plaćali posebne takse, a za uzvrat su dobili neku autonomiju, pa se zato u tim naseljima i nakon plaćali posebne takse, a za uzvrat su dobili neku sutonomiju, pa se zato u tim narane katoličke vere katolicizam sačuvao.

U početku je bilo naselje i verski i narodnosno vrlo šaroliko, doseljeno sa svih strana. Bilo je čak dosta Sasa, koji su imali svoje naselje, pa i svoju crkvu i svoga sveštenika. Sve do XVII veka je bio janjevački rudnik jednako poznat kao Novo brdo. Uz ostale metale (naročito olovo) dobivali su i zlato i srebro. Za vreme turske vladavine su rudnici počeli polako propadati naročito zbog toga što su Turci dokinuli privilegije rudarskih naselja.

Drugi su rudnici propali, a Janjevci su se dobro snašli, pa su razvili kućnu radinost izrađivanjem raznih ukrasnih i praktičnih predmeta. Sa svojom robom oni su krstarili čak do Carigrada i Soluna, širom Bugarske i Rumunje . . .

Zanimljivo je da ima već 1671 g. svoga učitelja — kapelana i 25 učenika. Uz veronauku su u školi učili i čitanje, pisanje i gramatiku.

Zanimljivo je, da su nekada katolici bili u manjini. Tako nam svedoči pismo barskog biskupa Mario Bizzi iz g. 1610. da je u Janjevu 200 pravoslavnih, 180 muslimanskih i 120 katoličkih kuća (obitelli). Jedan dubrovački izveštaj iz 1674, g. tvrdi, da su u Janjevu pravoslavci u većini. U austrijskim izveštajima iz kraja XVII veka se spominju janjevački rudnici srebra. Posle povlačenja austrijske vojske u 1690. g. rudnici su prestali radom, pa su se ljudi počeli raseljavati.

Konačno su ostali katolici u apsolutnoj većini. Kasniji putopisci često spominju Janjevce kao latine koji govore srpskohrvatskim jezikom.

Sada ima u Janjevu oko 5000 katolika. Obitelji su brojne i verne. Mnogi se iseljavaju u razna mesta Jugoslavije, najviše u Zagreb.

Crkva sv. Nikole je velika, ali je potrebna radikalno obnove. Do naselja vodi asfaltirana cesta, ali su ulica u naselju slabe, pa stvaraju pešačima i vozačima velike neprilike, pogotovo u slučaju slabog vremena. Sigurno je, da bi se sa malo dobre volje i udruženim snagama moglo to zlo brzo ukloniti.

Svojim udruženim sredstvima su nakon rata osnovali metalnu industriju, u kojoj se sada zapošljuju, stanovnici okolnih sela. Neki od tih radnika se i naseljavaju u Janjevu.

Ovogodišnja proslava sigurno će dati podstreka za bolje uređenje naselja (varošiće) i obnovu crkve. Bilo bi vrlo korisno, da se tolike zanimljivosti narodne nošnje i radinosti prikupe u mesni muzej — za kasnije generacije i kao turistička atrakcija. Sada toga materijala ima još u izobilju, a može uskoro nestati.

Toj katoličkoj oazi na slavnom Kosovu želimo svestrani napredak prilikom ovog jubileja u želji, da budu budući još čvršći!

Historicus

Kad završiš svoj posao, dođi i posoo svoga brata, pomazući mu krsšta radi s takvom korisnošću i naročitošću, da će ni onaj kojega si pomogao, usbdeđldi, da radiš više nego ti moraš,

Što to je final krepost Božjeg gledatel

J. M. Eccives. PUT — 440.

Blagovest o Majci Tereziji

(Objavljeno u br. 1/1929. na str. 3—4)

NAŠA MISIJONARKA

Osamnaestogodišnja djevojka iz Skoplja, svojim albenskim imenom Gonda (Ruža) dobro poznata, postala je rodovnica i primala Imo Mala Terezija. Do prošle jeseni pomagala je u Skoplju kod crkvenog pjevanja, oduševljavala svoje

Skopski biskup blažene uspomene — čovjek žrtve i služenja do zadnje horice. († 7. 9. 1919.ss Ju Franjo Gnidovezl † 13. II 1919. g. u Ljubljani). Njegova Stolica upr ažnjena postrèt: pošlipka za popatljenje blaženem Svi koji su ga iz bliže poznavali, uvjerili u njegovu svetost i da zaslužuje najviše priznanje Crkve i Božjeg naroda.

drugarice u Marijinom Udruženju za pomoć kršćanskim misijama, vježbala u mlado djevojčice i bila uzorna učenica osdaćnje ženske gimnazile. Već 9. XII 1928. putujući ladom preko Sredozemnog mora napustila je list za zetaljebi. Blagovijesti i različila svoje pobožno osjećaje u priprostoj pjsamici. kratak izvod iz ovog lista dajemo iscon sada, kad možemo označiti i njazlju tntaa adrese: M. Terezija Bojadil, Novicijat, Loreto Convent, Darjeeling, British India. Neka bude ovaj izvod i ova pjesma na pobudu katoličkoj mladeži u Skoplju, osobito onima, kojima su poznate riječi. žrtvuj jesi.

Mili čitateci!

Da ne bi možda mislili, da sam u svojoj sreći na Vas zaboravila, evo Vam se danas radosno javljam. Već je prošlo dva mjeseca, kako sam ostavila Skoplje i pošla da sjedim glas Božji. Koji me tako dugo zvao. Bila sam sedam nedelja u Dublinu, gde sam upoznala moj budući redovnički život, a uz to sam se spremala i za misije. Došla je dan putovanja, koga sam tako žarko očekivala, i pošla sam put novo domovine, biijne Indije . . . (Opisuje ladom i život na ladi.) Sa mnom ide Jedna Slovenka i tri Engleskinjo . . . (Opisuje putovanje . . .)

Gostujtem zrncce svoje,
Napustem rad i dom,
Srce me vuče njojo.
Da služim Kristu svom.

Oj zoogom majko mila
I zbogom osta'jte svi
Viša me goni sila
Pram žarkoj Indiji . . .

I luda kreče lagano,
Sljeća morska vale,
A oko mati zadnji put
Evropske druge žale.

●

Na ludi stolj snilono,
Vasala, mirna lica
Sretna mati kristova
Nova zaručnica.

●

U ruci križ joj gvožđeni
Na kome visi spas,
A duša spremna prinaša
tošku žrtvu taj čas.

●

Primi, Bože, žrtvu ovu
u znak moje ljubavi.
Pomozi, đe, stvoru svome,
Da Ti ime proslavi!

●

Za uzvrat Te samo molim,
O predobri Oče naš,
Jednu daj mi, barem jednu
Dušu onu — Ti već znaš!

●

I sitne, čista poput rose ljetne
Suze tople tiho teći stanu,
Suze tople tiho teći stanu,
Da potvrde i posvete
Tešku žrtvu sada prikazanu.

Mojite se za Vašu misionarku, da joj Isus pomogne, da što više neumrlih duša spasi od tame krivojerstva.

Vaša u Isusu

Misijonarka

Domaće ognjište

ODNOSI SA VERSKIM ZAJEDNICAMA STABILNI

Beogradska POLITIKA je 1. II 1978. g. donela izveštaj o Sednici Predsedništva SR Srbije pod gornjim naslovom, a sa podnaslovom: »Verske zajednice će sve više orijentisu na poslove iz crkvenog života, bez zloupotrebe svoje aktivnosti — Vernici nisu građani drugog reda.

Odnosi između države i verskih zajednica na užem području Srbije razvijaju se u skladu sa Ustavnim zakonima. Verskim zajednicama su obezbeđene mogućnosti za zadovoljavanje religioznih potreba građana. Razvoj tih odnosa, u prvoj nedelji marta, bio je otiđno unapređenn. U proteklom periodu verske zajednice su se orijentisale na ostvarenije svojih poslova u oblasti religije i crkvenog života, u državnih organi su imsigurali da doprinose uspešnjem rešavanju mnogih pitanja ovih zajednica.

To bi, u najkraćem, bila jedna od ocena o stanju i aktuelnim pitanjima u odnosima između države i verskih zajednica na području SR Srbije, do koje je na jučerašnjoj sednici Izvršnog veća predsednik Dragoljub Marković, došli Predsedništvo SR Srbije.

Nacionalističke tendencije u verskoj štampi

I u uvodnom izlaganju Vitomira Potkovića, predsednika Komisije za verska odnose, i u diskusiji, ukazano je da je u čitavom poratnom periodu zajednica nastojala da odnose sa verskim zajednicama gradi na Ustavu i zakonima. Jačina što se zabrinjavaju verskim zajednicama to je zloupotreba crkve u političke svrhe.

Većina građana — vernika i sveštenika, kao i rukovodočiih ljudi u verskim zajednicama — imaju, kako je rečeno, pozitivan stav prema našoj društvenoj stvarnosti. Izvesna odstupanja od ove ocene ogledaju se u delovanju pojedinaca i manjih grupa, koji, i pored toga što je u našem društvu obezbeđen viso. stepen slobode misli i opredeljenja, se.luše sumji i nepovjerenju u stav zajednice da efikasno ostvarovanje Ustava i zakone koji se odnose na rad verskih zajednica.

Ovakve tendencije pojedinaca i grupa, kako je rečeno, ispoljavaju se kroz narušavanje političke bratstva i jedinstva i ravnopravnosti naroda i narodnosti, napade na marksističku usmerenost, sistemu obrazovanja i vaspitanja. Nacionalističke i šovinističke tendencije naročito su ispoljene u nekim napisima verske štampe.

Nepoznavanje propisa

Predsedništvo je upozorilo da u pojedinim sredinama odnose između organe vlasti i verskih zajednica još karakterišu sektaski stavovi prema nekim pravima ovih zajednica. To je nepodovalo neprijateljski raspoloženim krugovima unutar verskih zajednica. Takvi slučajevi, mada retki, vašto se koriste kao: »argumenti« za tvrđenje da je navodno vera u nas ugrožena, da se vodi antickrvena politika.

Ovakvom stanju, svakako, doprinosi nepoznavanje ili nepravilna primena pojedinih propisa. Ponegde, u takvim sredinama, sveštenike, samim tim što su sveštenici, treitraju kao protivnike i zajednice i đele građane na čemike nje fronta socijalističkih snaga. Time se, takođe, ideološke neprijateljske snage u zemlji i inostranstvu kojima smeta nezavisna Jugoslavija. Reč.no toda. da se prema njima ne može drugačije postupati kao prema ostalim ljudima.

Dobra saradnja sa SIP-om

Predsedništvo je usvojilo više zaključaka kojima treba da se doprinese daljoj saradnji i razumjevanju sa verskim zajednicama na osnovama Ustava i drugih propisa. Posebno je ukazano da fenomen religije treba izučavati sa više pažnje . . .

ZASLUŽENI JUBILEJ

Radovnička zajednica časnih sestara sv. Vinka Pav. (Uspinjanike) u Beogradu, Višegradska, proslavila je u svom krugu pedesetu godišnjicu dolaska u tu kuću i rada u drž. bolnici — na klinikama. Bile su prisutne čak poledina, koje su bile među prvima. Došle su u praznu kuću, ali sa puno dobre volje i ljubavi prema bolesnicima. Njihov rad bio je uvek cenjen. Nažalost, ima ih sve manje.

Želimo zajednici uz taj jubilej obilje Božjeg blagoslova!

Bole te propusti ljubavi bližnjega prema tebi. Koliko će boljeti Boga tvoji propusti ljubavi — (Vječnoj) Ljubavi . . . prema Njemu!

J. M. Escriva: PUT — 441.

* *

Prialii se, ako je potrebno, na opraćanje onima, koji te uvrijade, i to od prvog časa, jer — ma kako bila velika šteta i uvreda, koju ti nanesu, — veće je uvreda Bog tebi oprostio!

J. M. Escriva: PUT — 452.

* *

Nije teško kritizirati i rušiti. Posljednji zidarski nadničar zna svojim alatom razbiti plemeniti i lijepi kamen katedrale. — GRADITI — To je posao koji traži maštora!

J. M. Escriva: PUT — 456.

HRISTOS VOSKRESE!

Svima, koji slave USKRS — VASKRS prema julijanskom kalendaru naše iskrene čestitke i obilje blagoslova — radosti Uskrsloga Spasitelja!

HRISTOS VASKRSE!

ZA BISTRE GLAVICE I OKO SOKOLOVO

Tko posmatra ovog kukca?

III.XIX Dëshmitarë të Krishtit[214]

Shumë prej besimtarëve tanë kanë dëgjuar dhe lexuar për Nënë Terezën. Ajo është e njohur pothuajse nga të gjithë. Ashtu siç u takuan dikur Shën Françesku dhe Shën Dominiku, edhe kjo fotografi paraqet takimin e Nënë Terezës me Motrën Magdalena. Së bashku me motrat e tyre, ato dëshmojnë Ungjillin në fusha të ndryshme të jetës jo me fjalë, por me jetën e tyre, sipas fjalëve të Shkrimit Shenjt: "Le ta shohin njerëzit veprën tuaj të mirë dhe ta lëvdojnë Atin tuaj që është në qiell", ose: "Nga veprat do të njihet se i kujt shpirt jeni."

Ekziston një këngë që thotë: "I madh është Hyji në shenjtorët e Tij." Historia e Kishës ngritja dhe rënia e saj ka qenë gjithmonë e lidhur me numrin e shenjtorëve. Ndoshta mungesa më e madhe e kohës sonë nuk qëndron te pasuritë materiale, mendimtarët apo shpikësit, por te shenjtorët. Shpesh dëgjohen ankesa se hiri i Hyjit nuk vepron më në shpirtrat e njerëzve si dikur, sikur Zoti të ishte tërhequr nga bota. Por jo, Ai nuk është tërhequr. Ai vazhdon të veprojë fuqishëm dhe me efektshmëri përmes hirit të Tij tek ata njerëz që i dorëzohen pa kushte, që nuk e duan Atë me egoizëm, por me gjithë qenien e tyre.

Hyji kryen vepra të mëdha sipas premtimit të Tij: "Nëse qëndroni në dashurinë Time, do të bëni edhe vepra më të mëdha se këto." Kështu shekulli XX u bë dëshmitar i shenjtërisë përmes Nënë Terezës dhe Vëllait Karlo të Jezusit (Charles de Foucauld). Megjithatë, këtu nuk dua të flas për Nënë Terezën, por për vëllanë e vogël dhe motrat e tij të vogla.

Më 1 dhjetor 1916, në Tamanrasset, në zemër të Afrikës, vdiq një njeri krejtësisht i vetëm. Miqtë e tij, Tuaregët, e quanin "Marabu njeriu i Hyjit." Ai ishte At Foucauld, ose, siç dëshironte të quhej vetë, "Vëllai Karlo i Jezusit." Lindi në Francë më 1853. Humbja e prindërve para se të mbushte gjashtë vjeç ia shënoi jetën. Për të dhe motrën e tij u kujdes gjyshi.

Fëmijërinë e kaloi në një mjedis fetar, por në moshën katërmbëdhjetëvjeçare humbi besimin në Hyj. Më vonë do të shkruante për atë periudhë: "Jetoja ashtu siç mund të jetojë njeriu kur shuhet edhe shkëndija e fundit e fesë." Si ushtar shkoi në Algjeri. Atje lindi dëshira për të ndërmarrë

[214] „Blagovest", Nr.9, Beograd, 1978

një udhëtim eksplorues në Marok, atëherë ende pak i njohur. Pikërisht atje zbuloi botën e Islamit dhe, duke u përballur me të, filloi të pyeste veten: "Kush është Hyji?"

Pas kthimit në Paris jetoi pranë të afërmve të tij, të cilët patën një rol vendimtar në kthimin e tij te feja. Ishte një periudhë kërkimi të thellë shpirtëror. Ai përsëriste vazhdimisht lutjen: "Hyji im, nëse ekziston, bëj që të të njoh." Një meshtar e ndihmoi të takonte Jezusin – Hyjin, i cili nga dashuria për njerëzit u bë njeri.

Në vitin 1886 ai u kthye plotësisht te feja. I përfshirë nga hiri hyjnor, Vëllai Karlo filloi një jetë të re, ashtu si Simoni dhe Andrea kur Jezusi u tha: "Ejani pas Meje." Ai shkroi: "Që nga çasti kur besova se Hyji ekziston, kuptova se nuk mund të jetoja ndryshe veçse për Të." Thirrja ime rregulltare filloi në të njëjtin çast kur filloi edhe besimi im. Ai nuk kërkoi një rrugë të re, sepse për të ekzistonte vetëm një rrugë rruga e Jezusit. Ai zgjodhi vetëm një Shembull, vetëm një Mësues dhe Udhëheqës.

Ai thoshte: "Duhet vetëm një gjë: ta duash Jezusin. Ungjilli më mësoi se urdhërimi i parë është ta duash Hyjin me gjithë zemër dhe se kjo dashuri duhet të përfshijë gjithçka. Prandaj dashuria ndaj Hyjit nuk mund të ndahet nga dashuria ndaj çdo njeriu."

Vëllai i vogël vdiq i vetëm. Ai u vra. A ishte vallë jeta e tij e kotë? Jezusi na përgjigjet në Ungjill: "Nëse kokrra e grurit nuk bie në tokë dhe nuk vdes, mbetet vetëm."

Vëllai Karlo hartoi rregullat për "Vëllezërit e Vegjël" dhe "Motrat e Vogla", por gjatë jetës së tij nuk pati asnjë nxënës. Vdiq më 1916 krejtësisht i vetëm. Vetëm njëzet vjet më vonë, Motra e Vogël Madeleine dëshiroi të jetonte sipas shembullit të tij dhe Hyji e përdori atë si mjet për themelimin e Bashkësisë së Motrave të Vogla. Kur e pyesnin shpesh se çfarë kishte arritur, ajo përgjigjej: "Vendosa dorën time në dorën e Jezusit dhe e ndoqa verbërisht."

Duke ndjekur shembullin e Vëllait Karlo të Jezusit, Motra Madeleine ua përshkroi rrugën Motrave të Vogla me këto fjalë:

"Shembulli yt i vetëm është Jezusi. Mos kërko tjetër. Ashtu si Jezusi, bëhu gjithçka për të gjithë: arabe mes arabëve, nomade mes nomadëve, punëtore mes punëtorëve. Por mbi të gjitha, bëhu njeri mes njerëzve. Mos u veço nga jeta e tyre. Njihu mirë me mjedisin ku jeton dhe kushtoju një jetë të ngjashme me të tyren."

Në qendër të jetës së Motrave të Vogla qëndron misteri i Eukaristisë, i shoqëruar me adhurimin në emër të të gjithë njerëzve, vëllezërve dhe motrave të tyre. Përmes kësaj jete ato duhet të bëhen një predikim i gjallë i Ungjillit, të cilin ta "shpallin jo me zë, por me tërë jetën e tyre." Ky është apostullati i tyre i veçantë.

Në këtë mënyrë Ungjilli duhet të përhapet në mbarë botën, me një dashuri të veçantë ndaj të varfërve dhe atyre tek të cilët askush nuk shkon. Dëshira e zjarrtë për unitet, që është thelbësore në thirrjen e Motrave të Vogla, kërkon që ato, me hirin e Shpirtit Shenjt, të bëhen shenjë shprese dhe mjet paqeje e bashkimi mes njerëzve, pa dallim nëse janë besimtarë apo jobesimtarë, të krishterë apo jo të krishterë. Motrat e Vogla respektojnë fenë e çdo njeriu.

Në kapelat e tyre ato mbajnë gjithmonë statujën e Jezusit Fëmijë, i cili është rruga drejt thjeshtësisë dhe fëmijërisë shpirtërore. Motra Madeleine shkruan:

"Le të të paraqesë grazhdi gjithmonë vetëm Jezusin, i cili është Hyji yt dhe që të thërret ta ndjekësh në frymën e thjeshtësisë fëminore dhe të dorëzimit të plotë. Të jesh me të vërtetë një motër e vogël... një motër që nuk është askush dhe asgjë; një motër pas së cilës askush nuk lidhet, që të mëdhenjtë nuk e kuptojnë dhe që ndonjëherë edhe e përqeshin..."

Patëm rastin të takonim Motrën Madeleine të Jezusit dhe disa nga motrat e saj. Ajo na foli për kongregatën e saj, e cila është e përhapur në mbarë botën dhe është e pranishme edhe në vendin tonë. Sot ajo numëron rreth 1.100 motra, që u përkasin pesëdhjetë kombësive, të shpërndara në pesë kontinente, të organizuara në më shumë se 200 bashkësi, prej të cilave rreth 25 janë të lidhura me Kisha të ndryshme Lindore.

Bashkësitë e Motrave të Vogla zakonisht përbëhen nga katër ose pesë motra. Ato jetojnë si familje të vogla në zemër të shoqërisë, duke ndarë varfërinë dhe kushtet e jetës së punëtorëve të thjeshtë, sipas shembullit të Jezusit, Zdrukthëtarit të Nazaretit.

Për Bashkësinë e Motrave të Vogla nuk është më e rëndësishmja të hartojë plane, të ndjekë ideale të veçanta apo të jetë në një vend të caktuar. Mbi të gjitha, ajo synon t'i dorëzohet plotësisht personit të Jezusit. Jeta intime me Zotin, e jetuar çdo ditë, është themeli i thirrjes së tyre. Detyra e tyre më e madhe është ta njohin gjithnjë e më shumë, ta duan dhe ta ndjekin Zotin.

Mirko Hladni

III.XIX. Христови сведоци

Многу наши верници слушнале и прочитале многу за Мајка Тереза. Таа е позната речиси на сите. Како што свети Франџо се сретнал со свети Доминик, така и оваа фотографија ја прикажува средбата на Мајка Тереза со сестра Магдалена. Тие, заедно со своите сестри, на различни полиња му сведочат на Евангелието – не со зборови, туку со живот, според зборовите на Светото Писмо: „Нека го видат луѓето вашето добро дело и така да Го прославаат вашиот Отец Кој е на небесата“, или: „По делата ќе се познае чиј дух сте.“

Постои една песна чии зборови гласат: „Голем е Бог во своите светци.“ Од нивниот број зависела историјата на Црквата нејзиниот раст и пад. Можеби недостатокот на денешното време не е во материјалните добра, мислителите или пронаоѓачите, туку во светците. Се слушаат поплаки дека Божјата благодат повеќе не дејствува во душите како некогаш, како Бог да се повлекол. Не, Тој не се повлекол. Тој и понатаму дејствува силно и ефикасно преку својата благодат во оние луѓе кои безрезервно Му се предаваат, кои не Го љубат себично, туку со целото свое битие. Бог прави големи дела според своето слово: „Ако останете во мојата љубов, и поголеми дела од овие ќе правите.“ Затоа сме сведоци на XX век преку Мајка Тереза и брат Карло од Исус (Шарл де Фуко). Но, овде не сакам да зборувам за Мајка Тереза, туку за малиот брат и неговите мали сестри.

Во 1916 година, на 1 декември, во Таманрасет, во срцето на Африка, умрел еден човек, сосема сам. Неговите пријатели, Туарезите, го нарекувале „Марабу Божји човек“. Тоа бил отец Фуко, или подобро кажано, како што самиот сакал да се нарекува – „Брат Карло од Исус“. Роден е во 1853 година во Франција. Ги изгубил родителите пред да го заврши шестиот роденден. За него и за неговата сестра се грижел дедо му.

Своето детство го минал во религиозна средина, но како четиринаесетгодишно момче престанал да верува во Бога. Подоцна за тој период од својот живот рекол: „Живеев како што може да живее човек кога ќе згасне и последната искра на верата.“ Како војник заминал во Алжир. Постепено во него созревала желбата да тргне на истражувачко патување во Мароко, кое тогаш сè уште било малку познато. Таму го открил светот на исламот и, допирајќи се до него, почнал да се прашува: „Кој е Бог?“

По тоа патување, брат Карло се вратил во Париз, каде што неколку години живеел во близина на своите роднини, кои одиграле значајна улога во неговото преобраќање. Тоа било време на духовно барање. Често ја повторувал молитвата: „Боже мој, ако постоиш, дај ми да Те запознаам.“ Еден свештеник му помогнал да се сретне со Исус со Бога, Кој од љубов кон нас станал човек.

Во 1886 година се обратил (се преобратил). Опфатен од Божјата милост, брат Карло го започна својот нов живот како Симон и Андреј кога Исус им рече: „Дојдете по Мене.“ Брат Карло рекол: „Штом поверував дека Бог постои, сфатив дека не можам да живеам поинаку освен за Него.“ Моето монашко призвание започнува во истиот миг кога започна и мојата вера. Брат Карло не започна нов пат. „Тоа е единствениот пат Исусовиот пат.“ Тој го избра единствениот Пример – Исус, единствениот Учител и Водач. Рече: „Потребно е само едно: да се љуби Исус. Евангелието ми покажа дека првата заповед е да се љуби Бог со сето срце и дека таа љубов треба да опфати сè. Затоа љубовта кон Бога не може да се одвои од љубовта кон сите луѓе.“

Малиот брат умре сам. Беше убиен. Дали неговиот живот беше залуден? Исус ни одговара во Евангелието: „Ако пченичното зрно не падне во земјата и не умре, останува само.“

Малиот брат ги напиша правилата за „Малите браќа и Малите сестри“, но во текот на својот живот немаше ниту еден ученик. Во 1916 година умре сосема сам. Дури дваесет години подоцна малата сестра Мадлен посака да живее како малиот брат Карло, и драгиот Бог се послужи со неа за да стане средство за основање на Братството на Малите сестри. Кога често ја прашуваа што постигнала, таа одговараше: „Ја ставив својата рака во Исусовата рака и слепо Го следев.“

Следејќи го брат Карло од Исус, сестра Мадлен им го оцртува патот на Малите сестри:

„Твој единствен Пример е Исус. Не барај друг. Како Исус, и ти во својот живот биди сè за сите: Арапка меѓу Арапите, номадка меѓу номадите, работничка меѓу работниците. Но пред сè, биди човек меѓу луѓето. Не издвојувај се од животот на луѓето, добро запознај ја својата средина и посвети се на живот сличен на нивниот.“

Во средиштето на животот на Малите сестри се наоѓа евхаристиска-

та тајна со молитвата на поклонение во име на сите луѓе, нивните браќа. Преку таа тајна тие треба да бидат живо проповедање на Евангелието, кое би го „извикувале не со глас, туку со целиот свој живот“. Тоа е нивниот особен облик на апостолат.

Така Евангелието треба да се шири низ целиот свет, со посебна љубов кон сиромашните и кон оние кај кои никој не оди. Жарката желба за единство, која е суштинска во призванието на Малите сестри, бара тие, преку благодатта на Светиот Дух, да бидат знак на надежта и средство за мир и единство меѓу луѓето, без разлика дали се верници или неверници, христијани или нехристијани; Малите сестри ќе ја почитуваат верата на секој човек.

Во своите капели Малите сестри секогаш имаат статуа на Малиот Исус, кој е патот кон духовното детство. Сестра Мадлен пишува:

„Нека јаслите секогаш ти Го претставуваат само Исус, Кој е твој Бог и Кој те повикува да Го следиш во духот на детската едноставност и целосната предаденост. Да се биде навистина мала сестра...“ сестра која е никој и ништо; сестра за која никој не се врзува, која големите не ја разбираат и која понекогаш ја исмеваат...“

Се сретнавме со сестра Мадлен од Исус и со неколку нејзини сестри. Таа ни зборуваше за својата конгрегација, која е распространета низ целиот свет и присутна и во нашата земја. Денес има околу 1.100 сестри од педесет националности, распоредени на пет континенти, организирани во повеќе од 200 братства, од кои приближно 25 се поврзани со различни источни цркви.

Братствата на Малите сестри обично се состојат од четири или пет сестри. Тие живеат како мали семејства во срцето на општеството, споделувајќи ја сиромаштијата и останатите животни услови на физичките работници, по примерот на Исус, Назаретскиот Дрводелец.

За Братството на Малите сестри не е најважно да создава планови, да следи посебни идеали или да биде на одредено место, туку најважно е целосно да ѝ се предаде на личноста на Исус. Тој интимен живот со Господ, од ден на ден, станува темел на нивното призвание. Нивната најголема задача е секогаш да Го запознаваат, да Го љубат и да Го следат Господа.

Мирко ХЛАДНИ

III.XIX. Witnesses of Christ

Many of our faithful have heard and read about Mother Teresa. She is known almost everywhere in the world. Just as Saint Francis once met Saint Dominic, this photograph portrays the meeting between Mother Teresa and Sister Magdalena. Together with their fellow sisters, they bear witness to the Gospel in different fields of life not through words, but through the testimony of their lives, in accordance with the words of Sacred Scripture: "Let your light shine before others, that they may see your good works and glorify your Father who is in heaven," and also: "By their deeds you will know whose spirit they belong to."

There is a hymn whose words proclaim: "Great is God in His saints." Throughout history, the growth and decline of the Church have depended on the holiness of her saints. Perhaps the greatest deficiency of our age is not a lack of material wealth, thinkers, or inventors, but a lack of saints. We often hear people lament that God's grace no longer works in human souls as it once did, as though God had withdrawn from the world. Yet He has not withdrawn. He continues to act powerfully and effectively through His grace in those who surrender themselves to Him without reservation, who love Him not selfishly but with their whole being.

God accomplishes great works according to His promise: "If you remain in My love, you will do even greater works than these." Thus, the twentieth century witnessed remarkable examples of holiness through Mother Teresa and Brother Charles of Jesus (Charles de Foucauld). Yet my purpose here is not to speak about Mother Teresa, but about the Little Brother and his Little Sisters.

On December 1, 1916, in Tamanrasset, in the heart of Africa, a man died completely alone. His Tuareg friends called him "Marabout the man of God." He was Father Foucauld, or rather, as he preferred to be known, "Brother Charles of Jesus." Born in France in 1853, he lost both of his parents before reaching his sixth birthday. He and his sister were then raised by their grandfather.

He spent his childhood in a religious environment, yet at the age of fourteen he lost his faith in God. Later he reflected on that period, saying: "I lived as one lives when the last spark of faith has been extinguished." As a soldier, he was sent to Algeria. Gradually, he developed a desire to undertake an exploratory journey through Morocco, which at that time remained largely unknown

to Europeans. There he encountered the world of Islam and, through this encounter, began asking himself the fundamental question: “Who is God?”

After returning to Paris, Brother Charles lived for several years near his relatives, who played a decisive role in his conversion. It was a time of profound spiritual searching. He repeatedly prayed: “My God, if You exist, let me come to know You.” A priest eventually guided him to an encounter with Jesus with God, who became man out of love for humanity.

In 1886 he experienced his conversion. Filled with divine grace, Brother Charles began a new life, just as Simon and Andrew did when Jesus said to them: “Follow Me.” He later wrote: “The moment I believed that God exists, I realized that I could live for nothing but Him.” His religious vocation began at the very moment his faith was reborn.

Brother Charles did not seek a new path. For him, there was only one path the path of Jesus. He chose one Example, one Teacher, and one Guide. He declared:

“Only one thing is necessary: to love Jesus. The Gospel taught me that the first commandment is to love God with all one‘s heart, and that this love must embrace everything. Therefore, love of God can never be separated from love for every human being.”

The Little Brother died alone. He was killed. Was his life in vain? Jesus Himself answers in the Gospel:

“Unless a grain of wheat falls into the earth and dies, it remains alone.”

Brother Charles wrote the Rule for the Little Brothers and the Little Sisters, yet during his lifetime he did not gain a single disciple. He died entirely alone in 1916. Only twenty years later did Little Sister Madeleine decide to live according to his example, and God used her as the instrument for founding the Fraternity of the Little Sisters. When she was often asked what she had accomplished, she simply replied:

“I placed my hand into the hand of Jesus and followed Him blindly.”

Following Brother Charles of Jesus, Sister Madeleine described the vocation of the Little Sisters in these words:

“Your only model is Jesus. Seek no other. Like Jesus, become everything to everyone: an Arab among Arabs, a nomad among nomads, a worker among workers. Above all, be a human being among human beings. Do not separate yourself from the lives of those around you. Know your surroundings well and dedicate yourself to living as they live.”

At the heart of the Little Sisters‘ life stands the mystery of the Eucharist, accompanied by perpetual adoration offered on behalf of all people, their brothers and sisters. Through this mystery they are called to become a living proclamation of the Gospel, “crying it out not with their voices but with their entire lives.” This constitutes their distinctive form of apostolate.

In this way the Gospel is to spread throughout the entire world, with particular love for the poor and for those whom no one else reaches. The burning desire for unity, which lies at the heart of the vocation of the Little Sisters, calls them, through the grace of the Holy Spirit, to become signs of hope and instruments of peace and reconciliation among all people, regardless of whether they are believers or unbelievers, Christians or non-Christians. The Little Sisters respect the faith of every human person.

In their chapels, the Little Sisters always keep a statue of the Child Jesus, who leads them along the path of spiritual childhood. Sister Madeleine writes:

“May the manger always reveal to you only Jesus, who is your God and who calls you to follow Him in the spirit of childlike simplicity and complete self-surrender. To be truly a Little Sister means to be a sister who is nobody and nothing; a sister to whom no one clings, whom the great of this world do not understand, and who is sometimes even ridiculed.”

We had the opportunity to meet Sister Madeleine of Jesus together with several of her sisters. She spoke to us about her congregation, now spread throughout the world and present in our own country as well. Today it comprises approximately 1,100 sisters from fifty different nationalities, serving on five continents, organized into more than 200 fraternities, about twenty-five of which are associated with various Eastern Churches.

The fraternities of the Little Sisters usually consist of four or five sisters. They live as small families at the heart of society, sharing the poverty and daily conditions of ordinary working people, following the example of Jesus, the Carpenter of Nazareth.

For the Fraternity of the Little Sisters, the essential priority is not to develop plans, pursue particular ideals, or establish itself in a specific place. Its primary purpose is complete surrender to the person of Jesus Christ. This intimate communion with the Lord, renewed day by day, is the foundation of their vocation. Their greatest mission is always to know Him more deeply, to love Him more fully, and to follow Him more faithfully.

Mirko Hladni

ske oči i ruke. Za ogromnu većinu od nas duhovna je šteta, kad se s tim sretnemo: živa je to napast. Daleko od toga, da bi svatko, pa i ako je najbolji, mogao »bez opasnosti uzimati u ruke svake novine, gledati svaki program i svaki film«. Ni za starije i iskusnije nije to bez opasnosti, — svi smo slabi, svi smo, već po svojoj nižoj naravi, iskvarenoi istočnim grijehom, skloi zlu nego dobru. A pogotovu, gdje se radi o najelementarnijoj i najdivljijoj strasti u nama, onoj putenoj. A za djecu i za mladež, u kojoj često strast bukti kao vulkan, redovito je to i bližnja grješna prigoda: neposredan povod, da se i voljom predaju grješnoj strasti i da smrtno griješe.

POTREBNA JE KRITIČNOST

Nije, prema tome, nikako, sa kršćanskog stanovišta ideal, da svatko sve, što se tiska, uzima u ruke, ni da sve gleda, što mu se u kazalištu, filmu, televiziji, stavlja pred oči. Nije to prepušteno njegovu sudu ni njegovu, subjektivnom, »filteru«. Viši, Božji, zakon treba da o tome odlučuje. Iskusniji i bolji treba da prosude, je li ono, što se mladiome čovjeku nudi, hrana ili otrov, i da ono, što je otrov, drže od njega što dalje; da po mogućnosti spriječe, da mu to dođe u ruke ili do očiju. Sve treba učiniti, da kršćanske duše, — i stare, a pogotovu mlade, — ne dođu u kontakt s onim, što bi im moglo biti na sablazan i pokvariti ih, pa da ih se istom onda liječi. Davno je rekla već i pučka mudrost: »Bolje je spriječiti nego liječiti!«

Što to za nas kršćane znači u praksi? Ono, što je Crkva i dosada uvijek naglašavala u svom moralnom naučavanju i propovijeanju. Bojkot svega, što je bilo protuvjersko bilo bestidno u sredstvima javnoga priopćivanja. Ne čitati uopće, bez posebno velika razloga, časopise i revije, u kojima se napada vjera ili u njima ima pornografije. Ne ići na kazališne i filmske predstave, za koje se zna, da su sablažnjive i pikantne. Zatvoriti televiziju i radio uvijek, kad se po programu vidi, da će na njima biti prizora ili pjesama, koje vrijedaju kršćansku čednost. Tko na to ne pazi, griješi i kalja svoju dušu; hotimice i znalice krši Božji zakon. I teško, kad se direktno, srcem i voljom, predaje onomu, što je zlo. U najmanju ruku, krupnim lakim grijehom: puni, zbog svoje neuredne radoznalosti, ružnim predoćzbama svoju maštu i izvagava se pogibli, da pođe i dalje, pa da pane i u veliki grijeh.

To je jedini »filter«, koji nam Crkva daje u ruku. Svaka akcija protiv sablazni i nemorala mora od toga polaziti. Nema tu nikakve promjene u držanju Crkve. A govoriti kršćanskome svijetu, kako je tobože njegovo pravo sve vidjeti i čuti, — i ono najgore, — ravan je put u tešku vjersku i moralnu krizu, u moralni relativizam i moral situacije. Tko nam to savjetuje, — još tobože u ime Crkve, — krivi je prorok.

Morali smo sve to, makar kratko, reći. Radi naših katoličkih čitatelja dobre volje. Inače, nada sve je žalosno, da je ovakav članak uopće mogao izaći u jednomu listu, koji, u naslovu, nosi katoličko ime i pretendira, da bude našemu svijetu, praktičan, tumač katoličkog vjerovanja i života. U najmanju ruku trebalo je paziti, koga se pušta, da u jednom takovu listu piše i raspravlja o ozbiljnim teološkim i ideološkim temama!

Dr Čedomil Čekada

Svedoci Kristovi

Mnogi naši vjernici su čuli i čitali dosta o majci Tereziji. Ona je poznata skoro svima. Kao što se je sreo sv. Franjo sa sv. Dominikom, tako pokazuje ova fotografija susret majke Terezije sa sestrom Magdalenom, koje na različitim poljima sa svojim sestrama svjedoče Evanđelje, ne riječima, nego životom po riječima sv. Pisma »Neka vide vaša dobra djela i tako upoznaju Oca vašega koji je na nebesima«, ili »po djelima ćete se poznati čijeg ste duha«.

Ima jedna pjesma čije su slijedeće riječi: »Velik je Bog u svecima svojim«. Po njihovom broju ovisio je grafikon povijesti Crkve, rasta i pada. Možda pomanjkanje današnjeg vremena nije u materijalnim dobrima, mislioćima, pronalascima, nego u svecima. Čuju se prigovori da milost ne djeluje u dušama kako je to nekad bilo, kao da se je dragi Bog povukao. Ne. On se nije povukao, On i nadalje djeluje efikasno kao i nekad po milosti u onim ljudima, koji mu se daju bez pridržaja, koji ga ne ljube egoistički, nego koji ga ljube cijelim svojim bićem. Bog izvodi silna djela prema svojoj riječi »Ako ostanete u mojoj ljubavi i veća od ovih djela ćete činiti«. Toga smo svjedoci XX stoljeća — za majku Tereziju i brata Karla od Isusa (de Foucauld). Nije mi cilj ovdje govoriti o majci Tereziji, nego o malom bratu i njegovim malim sestrama.

Godine 1916. 1. decembra umro je jedan čovjek, sasvim sam, u Tamanrasetu, u srcu Afrike. Njegovi prijatelji, Tuaregi zvali su ga »Marabu-Božji čovjek. Bio je to Otac Foucauld, ili bolje, kako se sam volio nazivati »Brat Karlo od Isusa«. Rodio se 1853. g. u Francuskoj. Izgubio je roditelje prije nego je završio 6. god. Djed ga brinuo za njega i za njegovu sestru. Svoje djetinjstvo je proveo u religioznoj sredini, ali kao dječak od 14. god. nije više vjerovao u Boga. Šarn je rekao o tom razdoblju svog života »živio sam kako se može živjeti kad se gaši zadnja iskra vjere.« Kao vojnik otišao je u Alžir. Malo po malo sazrijevao je u njemu plan da krene u istraživačko putovanje u Maroko koji je u to vrijeme još bio nepoznat. Tu je otkrio svijet Islama i u dodiru s Islamom Karlo se je pitao: »Tko je Bog«?

Nakon tog putovanja, brat Karlo se vratio u Pariz, gdje je živio nekoliko godina u blizini svoje rodbine koja je odigrala značajnu ulogu u njegovu obraćenju. Bilo je to vrijeme traženja. Brat Karlo je često obavljao molitvu: »Bože moj, ako postojiš, daj da Te upoznam«. Jedan svećenik mu je pomogao da se susretne s Isusom, — Bogom, koji je postao čovjekom iz ljubavi prema nama.

Godine 1886. obratio se. Obuzot Božjom milošću brat Karlo

Dvije srodna duša našle se zajedno: Majka Terezija i Mala sestra Madeleine. Susret u Rimu.

Pustinjak Charles de Foucauld — Mali brat Karlo.

je započeo novi život kao Šimun i Andrija kad im je Isus rekao: »Hajdete sa mnom«. Brat Karlo je rekao »Čim sam povjerovao da postoji Bog, shvatio sam da ne mogu drugačije nego živjeti za Njega«. Moje redovničko zvanje počinje istog trenutka kad i moja vjera. Brat Karlo nije započeo nikakav novi put. »To je onaj jedini put, Isusov put. On je izabrao jedini Uzor: Isusa, i jedinog Učitelja i vođu Isusa. Rekao je: »Samo jedno je potrebno: ljubiti Isusa, Evanđelje mi je pokazalo da je prva zapovijed, ljubiti Boga, svim srcem i da ta ljubav mora sve obuhvatiti. Zato se ta ljubav prema Bogu ne može odjeliti od ljubavi prema svim ljudima.

Mali brat je umro sam. Bio je ubljen. Je li njegov život uzaludan? Isus će nam odgovoriti u Evanđelju: »Ako pšenično zrno ne padne u zemlju i ne umre ostane samo«.

Mali brat je pisao pravila za »Malu braću i Male sestre«, ali nije za čitavog svoga života imao učenika. Godine 1916. umro je sasvim sam. Tek 20 godina kasnije mala sestra Madeleine htjela je živjeti kao mali brat Karlo i dragi Bog se njom poslužio da bude sredstvo za osnivanje Bratstva Malih Sestara. Često kad se govori o onome što je M. S. Magdalena postigla, ona odgovori: »Stavila sam svoju ruku u Isusovu ruku i slijepo sam ga slijedila«.

M. S. Madeleine začrtava Malim sestrama put koji će ići »Tvoj je jedini Uzor-Isus. Ne traži drugoga. Poput Isusa budi i ti u svome životu svima sve, Arapkinja među Arapima, nomadkinja među nomadima, radnica među radnicima. No, prije svega budi čovjek među ljudima. Ne izdvajaj se od života! ljudi, upoznaj dobro svoju sredinu i posveti se sličnim životom.

U središtu života Malih sestara postoji Euharistijska tajna sa molitvom klanjanja u ime svih ljudi, njihove braće. Tom tajnom bi one bile živa propovijed Evanđelja kojega bi »u glas vikale, čitavim svojim životom«. A to je svojstveni oblik njihovog apostolata.

Takvo se Evanđelje mora širiti čitavim svijetom i to sa posebnom ljubavlju prema siromasima, prema onima kojima nitko ne ide. Žarka želja za jedinstvom, što je bitno u zvanju malih sestara, traži da budu milošću Duha Svetoga, svuda po svijetu znak nade i sredstvo mira i jedinstva među ljudima, bili oni vjernici, ili nevjernici, kršćani ili nekršćani; njihovu vjeroispovijest će Male sestre poštivati.

U svojim kapelama Male sestre imaju uvijek kip maloga Isusa, koji je put do duhovnog djetinjstva. S. M. Madeleine piše: »Neka ti te jaslice predstavljaju samo Isusa koji je tvoj Bog i koji te zove da Ga nasljeduješ u tom djetinjem Duhu i predanosti. Biti sasvim malena sestra, sestra nitko i ništa: sestra do koje nitko ništa ne drži, koju veliki ne razumiju i koji put ismjehivaju . . «

Susreli smo M. S. Madeleine od Isusa sa nekoliko njezinih sestara i ona je nama govorila o svojoj kongregaciji, koja je proširena po cijelom svijetu i također prisutna u našoj zemlji. Ima ih ukupno na pet kontinenata oko 1100 od pedeset narodnosti, podijeljene na više od 200 bratstava, od kojih su otprilike 25 povezani sa raznim orijentalnim crkvama. Bratstva malih sestara se općenito sastoje od 4 ili 5 malih sestara. One žive poput malih obitelji u srcu društva, dijeleći siromaštvo i ostale socijalne uslove sa manuelnim radnicima po uzoru na Isusa, Nazaretskog Tesara. Bratstvu malih sestara nije najvažnije stvarati planove, slijediti posebno ideale ili biti na tom i tom mjestu, već je najvažnije da se potpuno stave na raspolaganje Isusovoj osobi. Taj intimni život sa Gospodinom iz dana u dan postaje temelj njihova zvanja. Uvijek Gospodina poznavati, ljubiti i slijediti.

Mirko HLADNI

III.XX.

Dy shpirtra të afërt u takuan së bashku: Nënë Tereza dhe Motra e Vogël Madeleine.

Takim në Romë.[215]

III.XX.

Две сродни души се сретнаа: Мајка Тереза и Малата сестра Мадлен.

Средба во Рим.

III.XX.

Two kindred souls met together: Mother Teresa and Little Sister Madeleine.

A Meeting in Rome.

Dvije srodne duše našle se zajedno: Majka Terezija i Mala sestra Madeleine. Susret u Rimu.

[215] „Blagovest“, Nr.5, Beograd, 1978

III.XXI. Çmimi Nobel për NËNË TEREZËN[216]

Nënë Tereza, e njohur në mbarë botën si nëna e të varfërve dhe qytetare e botës, këtë vit u nderua me një nga vlerësimet më të larta ndërkombëtare për veprimtarinë e saj humanitare – Çmimin Nobel.

Me këtë rast, asaj iu drejtuan urime nga të gjitha anët e botës, nga institucione të shumta ndërkombëtare, personalitete shtetërore, si edhe nga Presidenti i RSFJ-së, Josip Broz Tito. Megjithatë, Nënë Tereza nuk i atribuonte vetes asnjë meritë. Ajo ishte e bindur se, përmes veprës së saj dhe punës së bashkëpunëtoreve të saj – motrave të Kongregatës që kishte themeluar dhe që tashmë ishte përhapur në shumë vende të botës, në të gjitha kontinentet – vetëm po përmbushte misionin që Hyji ia kishte besuar përmes Providencës së Tij. Vetëm një besim i tillë mund t'i kapërcejë pengesat e shumta dhe ta bëjë njeriun të qëndrojë i palëkundur edhe në rrethana që për të tjerët duken të pamundura.

Ajo lindi në Shkup, në vitin 1910, në një familje katolike shqiptare. Emri i saj i pagëzimit ishte Gonxhe. Kishte një vëlla dhe një motër. Babai i saj quhej Kolë Bojaxhiu. E gjithë familja ishte thellësisht besimtare dhe e lidhur ngushtë me Kishën dhe jetën famullitare. Gonxhja ishte ndër vajzat e rralla të kohës së saj që ndoqën gjimnazin. Ajo ishte shumë aktive në Kongregatën Mariane, ku u edukua në frymën e shërbimit ndaj më të varfërve. Pikërisht për këtë arsye, që në moshën tetëmbëdhjetëvjeçare u nis si misionare drejt Indisë së largët.

Për shumë vite punoi si mësuese. Pas pavarësisë së Indisë, nisi një valë e madhe migrimi nga fshatrat drejt qyteteve, veçanërisht drejt Kalkutës. Kjo solli probleme të mëdha sociale. Varfëria dhe sëmundjet goditën rëndë lagjet periferike, por ishin të pranishme edhe në qendër të metropolit milionësh të Kalkutës.

Në atë kohë, Nënë Tereza ndjeu thirrjen e Hyjit për të lënë pas jetën e rregullt dhe të sigurt në shkolla e internate, dhe për t'iu përkushtuar plotësisht njerëzve të lënë në harresë – atyre që nuk gjenin ndi

hmë, mirëkuptim dhe dinjitet askund.

Fatmirësisht, ajo gjeti mirëkuptim dhe mbështetje të plotë te eprorët e saj në kuvend, te Arqipeshkvia dhe te misionarët, të cilët e inkurajuan të ndiqte

[216] „Blagovest", Nr.5, Beograd, 1978

rrugën e vetme që ndiente si misionin e saj: shërbimin e pakushtëzuar ndaj më të varfërve, të braktisurve dhe atyre që ndodheshin në prag të vdekjes.

Duke ia besuar plotësisht jetën Providencës Hyjnore, ajo fitoi një forcë të jashtëzakonshme shpirtërore për të qëndruar e palodhur në punën dhe sakrificën e përditshme. Me shembullin e saj frymëzoi shumë vajza të reja, të cilat iu bashkuan për t'u sjellë ngushëllim, shpresë, ndihmë dhe gëzim njerëzve më të varfër.

Të sëmurët që vdisnin rrugëve dhe pranë kanaleve, të prekurit nga lebra, fëmijët e uritur dhe të braktisur, vajzat e pambrojtura, të rinjtë pa kujdes e mbikëqyrje në lagjet e varfra dhe të gjithë ata që jetonin në skajet e shoqërisë – të gjithë ishin njerëzit e saj më të dashur dhe objekt i kujdesit të saj të pakufishëm.

Providenca Hyjnore bëri të mundur sigurimin e mjeteve të domosdoshme për nevojtarët më të mëdhenj. Nga Kalkuta, veprimtaria e saj u përhap në qytete të tjera të Indisë dhe më pas në shumë vende të botës, në të gjitha kontinentet.

Nënë Tereza nuk e pyeti kurrë askënd për fenë, kombësinë apo bindjet politike. Në çdo njeri, e sidomos në çdo vuajtës, ajo shihte një vëlla ose një motër, ndërsa në shërbimin ndaj tyre shihte vetë shërbimin ndaj Krishtit.

Ajo është bashkëqytetarja jonë. Edhe në vendin tonë ka themeluar një shtëpi të Kongregatës së saj. Shembulli i saj dhe kujdesi për ata që kanë më shumë nevojë për ndihmë, sipas fjalëve të Presidentit të RSFJ-së, Josip Broz Tito, le të shërbejnë si frymëzim që edhe tek ne sa më shumë njerëz të angazhohen për të mirën e njeriut.

Shuma monetare që shoqëron Çmimin Nobel është destinuar që paraprakisht për ndërtimin dhe pajisjen e një qendre të re për të sëmurët me lebër. Nënë Tereza nuk mbante asgjë për vete dhe nuk kërkonte asgjë për veten. Pikërisht në këtë gjente lumturinë dhe gëzimin e saj, të cilat ua dhuronte të tjerëve si dhuratën më të çmuar. Ajo u sillte lumturi njerëzve më të vuajtur. A ka vallë mision më fisnik dhe më të lartë se ky?

Përveç Gonxhe Bojaxhiut, sot e njohur si Nënë Tereza, në Indi shkuan edhe: Nasta Mihajllova – motra Gabriela, nga një familje shqiptare e Shkupit; motra dr. Françeska Ksaver Oresheva, me prejardhje kroate, e cila iu bashkua Nënë Terezës në Kongregatën e saj të re dhe shërbeu si mjeke për të gjithë të sëmurët; si dhe motra Magdalena Kanjiç, me prejardhje sllovene, e cila edhe në moshën e thellë tetëdhjetëvjeçare vazhdonte me përkushtim të vizitonte dhe të kujdesej për të varfrit dhe të sëmurët.

III.XXI. Нобелова награда за МАЈКА ТЕРЕЗА

Мајка Тереза, позната во светот како мајка на сиромашните и граѓнин на светот, оваа година го доби големото меѓународно признание за својата работа – Нобеловата награда.

Од сите страни на светот, од бројни институции и државници, како и од претседателот на СФРЈ Јосип Броз Тито, ѝ беа упатени честитки по тој повод. Таа не си припишува никакви заслуги, бидејќи е уверена дека со својата работа и со работата на своите соработнички – монахињите од Конгрегацијата што ја основала, а која денес има свои ограноци во многу држави на сите континенти – ја исполнува должноста што ѝ ја доверила Божјата промисла. Само со таква вера може да се надминат бројните пречки и да се истрае во околности што на сите други им изгледаат невозможни.

Таа е родена во Скопје во 1910 година, во католичко албанско семејство. Нејзиното крстено име било Гонџа. Имала еден брат и една сестра. Нејзиниот татко се викал Коља Бојаџиу. Целото семејство било длабоко побожно и силно поврзано со Црквата и со парохискиот живот. Таа била меѓу ретките девојки од тоа време што посетувале гимназија. Била многу активна во Маријанската конгрегација, каде што се воспитувала за работа меѓу најсиромашните. Затоа, уште како осумнаесетгодишна заминала во мисија во далечната Индија.

Долги години работела како учителка. Кога Индија стекнала независност, започнала масовна преселба од селата во градовите, особено во Калкута. Се појавиле големи социјални проблеми. Сиромаштијата и болестите особено ги погодувале предградијата, но ги имало и во центарот на милионскиот град Калкута.

Тогаш почувствувала Божји повик да ја напушти удобната служба во училиштата и интернатите и целосно да им се посвети на луѓето што живееле на работ на општеството – оние кои никаде не наоѓале помош и разбирање.

За среќа, кај своите претпоставени во манастирот, кај надбискупијата и кај мисионерите нашла големо разбирање и охрабрување да тргне по единствениот пат – патот на целосно служење на најбедните, отфрлените и умирачките.

Бидејќи целосно се ставила на располагање на Божјата промисла, во школата на небесната Мајка стекнала херојска сила да истрае во непрекината работа и жртвување. Со својот пример воодушевила многу девојки кои ѝ се придружиле за заедно да им носат утеха, надеж, помош, па дури и радост на најсиромашните.

Умирачките по улиците и каналите, заболените од лепра, отфрлените и изгладнети деца, несреќните девојки без никаква заштита, младите без надзор во бараките и сите останати на маргините на општеството сите тие биле нејзини љубеници и штитеници.

Божјата промисла помогнала да се обезбедат потребните средства за најнужното и за најсиромашните. Од Калкута нејзината работа се проширила и во други градови на Индија, а потоа и во други земји и на други континенти.

Таа никогаш не прашува никого за верата, националноста или политичката припадност. Во секој човек, особено во секој страдалник, гледа брат или сестра, а во служењето на нив служење на самиот Христос.

Таа е наша сограѓанка. И во нашата земја основала една своја куќа – заедница. Нека нејзиниот пример и нејзината грижа за оние на кои им е потребна помош, според зборовите на претседателот на СФРЈ Јосип Броз Тито, поттикне и кај нас многумина да се ангажираат за доброто на човекот.

Паричната награда што оди со признанието однапред е наменета за изградба и опремување на нов центар за заболени од лепра. Ништо не задржува за себе и ништо не бара за себе. Во тоа ја наоѓа својата среќа и радост, кои ги пренесува како најголем дар на другите. Таа ги усреќува несреќните. Има ли нешто повозвишено и поблагородно?

Освен Гонца Бојаџиу, денес Мајка Тереза, во Индија заминале и следните: Наста Михајлова – сестра Гавриела, од скопско албанско семејство; сестра д-р Франциска Ксавер Орешева, Хрватка, која ѝ се придружила на Мајка Тереза во нејзината нова конгрегација и како лекар им служи на сите; како и Словенката сестра Магдалена Кањич, која и во длабока старост (80 години) сè уште пожртвувано ги обиколува сиромашните и болните.

III.XXI. The Nobel Prize for MOTHER TERESA

Mother Teresa, renowned throughout the world as the Mother of the Poor and a true citizen of the world, received this year one of the highest international distinctions for her humanitarian work the Nobel Prize.

On this occasion, congratulations poured in from every corner of the globe, from numerous institutions and statesmen, including the President of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, Josip Broz Tito. Yet Mother Teresa claimed no credit for herself. She remained convinced that through her own work and the work of the sisters of the Congregation she had founded which by then had established communities in many countries across all continents she was simply fulfilling the mission entrusted to her by Divine Providence. Only such unwavering faith can overcome countless obstacles and persevere under circumstances that others would consider impossible.

Mother Teresa was born in Skopje in 1910, into a Catholic Albanian family. Her baptismal name was Gonxhe. She had one brother and one sister. Her father was Kolë Bojaxhiu. The entire family was deeply religious and closely connected to the Church and parish life. Gonxhe was among the few girls of her generation who attended secondary school. She was an active member of the Marian Congregation, where she was formed in the spirit of serving the poorest of the poor. For this reason, at only eighteen years of age, she left for missionary work in distant India.

For many years she worked as a teacher. After India gained independence, massive migration from rural areas to the cities, particularly to Calcutta, gave rise to severe social problems. Poverty and disease devastated the city‘s outskirts, but were equally present in the center of the vast metropolis.

It was then that she experienced God‘s call to leave the security and comfort of teaching in schools and boarding houses and devote herself entirely to those living on the margins of society people who found neither help nor understanding anywhere else.

Fortunately, she found profound understanding and encouragement from her religious superiors, the Archdiocese, and the missionaries, who supported her in following the unique path to which she felt called: a life of complete service to the poorest, the abandoned, and the dying.

Having placed herself entirely at the service of Divine Providence, Mother Teresa drew extraordinary spiritual strength to persevere in unceasing work and sacrifice. Through the power of her example, she inspired many young women to join her in bringing comfort, hope, assistance, and even joy to those most in need.

The dying in the streets and drainage canals, those suffering from leprosy, abandoned and starving children, vulnerable young women without protection, neglected youth in the slums, and all those living on the margins of society became the special recipients of her love and care.

Divine Providence provided the means necessary to sustain this mission and to care for the poorest. From Calcutta, her work expanded to other cities throughout India and eventually spread to countries across every continent.

Mother Teresa never asked anyone about their religion, nationality, or political affiliation. In every human being and especially in every person who suffered she saw a brother or a sister. In serving them, she believed she was serving Christ Himself.

She is our fellow citizen. In our own country, she also established one of the houses of her Congregation. May her example and her dedication to those most in need, in the words of President Josip Broz Tito, inspire many among us to dedicate themselves to the service of humanity.

The monetary award accompanying the Nobel Prize had already been designated for the construction and equipping of a new center for people suffering from leprosy. Mother Teresa kept nothing for herself and sought nothing for herself. In this selfless way of life, she found her own happiness and joy, which she shared generously with others as her greatest gift. She brought hope and happiness to those who had lost everything. Is there any calling more noble or more exalted?

Besides Gonxhe Bojaxhiu, today known throughout the world as Mother Teresa, the following women also went to India: Nasta Mihajlova Sister Gabriela, from an Albanian family in Skopje; Sister Dr. Francisca Xavier Oresheva, of Croatian origin, who joined Mother Teresa in her newly founded Congregation and served the poor as a physician; and Sister Magdalena Kanjič, of Slovenian origin, who, even at the age of eighty, continued with remarkable devotion to visit and care for the poor and the sick.

Nobelova nagrada MAJCI TEREZI

Majka Tereza, poznata u svetu kao majka sirotinje i građanka sveta, dobila je ove godine veliko međunarodno priznanje za svoj rad — Nobelovu nagradu. Sa svih strana sveta, od brojnih ustanova i državnika, i Predsednika SFRJ Josipa Broza Tita, dobila je tim povodom laskave čestitke. Ona ne pripisuje sebi nikakvih zasluga, jer je uverena da tim svojim radom i radom svojih saradnica — časnih sestara Kongregacije koju je osnovala prije trideset godina sada ima filijale u brojnim državama na svim kontinentima, vrši svoju obavezu i dužnost, koju joj je poverila Providnost. Samo s takvim uverenjem može savladavati brojne prepreke i ustrajati u prilikama koje smatraju svi drugi za nemoguće.

Ona se rodila u Skoplju 1910. god. u katoličkoj albanskoj obitelji. Krsno ime joj je bilo Gonda. Imala je jednog brata i jednu sestru. Otac se zvao Kolja Bojadžiju. Čitava obitelj bila je duboko verna te vezana za crkvu i župski život. Bila je među retkim tadašnjim devojkama, koje su posećivale gimnaziju. Vrlo aktivna je bila u Marijinoj kongregaciji devojaka, gde se i inspirisala idejama za rad među najbednijima. Zato je kao osamnaestogodišnja otišla u misije — daleku Indiju. Duge je godine radila kao učiteljica. Kad je Indija dobila slobodu nagrnula su mnoštva sa sela u gradove, napose u Kalkutu. Nastali su očani socijalni problemi. Beda i bolesti su carovale naročito u predgrađima, a bilo je toga i u centru milionskog grada Kalkute. Tada je osetila nadahnuće da ostavi udobnu službu u uređenim zavodima i internatima te se posveti onima na rubu ljudskog društva, koji nisu nigdje našli ni pomoći ni razumevanja.

Na sreću, je našla kod svojih poglavara u samostanu, a i kod nadbiskupije i kod naših misionara puno razumevanje te je tako ohrabrena krenula jedinstvenim putem potpunog služenja najbednijima, odbečenima, umirućima... Budući da se potpuno stavila na raspolaganje Božjoj providnosti, ona je iz božanske ljubavi i u školi nebeske Majke otpila heroizam, da je ustrajala u neprekidnom radu i žrtvovanju. Svojim primerom je oduševila brojne devojke da su joj se pridružile i s njom zajedno unosile u redove najbednijih utehu, nadu, pomoć, čak radost.

Umirući po ulicama i jarugama, prezreni gubavci, odbačena izgladnela deca unesrećene devojke bez ikakve zaštite, mladež bez nadzora u barakama, i svi ostali na rubu društva, bili su njezini ljubimci i pitomci...

Božja providnost je pomogla da su se našla potrebna sredstva za najnužnije, za najhitnije... Iz Kalkute je pošla u druge gradove Indije, a zatim i u druge države i na druge kontinente... Nikoga nikada ne pita ni za veru ni za naciju ni za političko opredeljenje... U svakom čoveku, napose u svakom patniku, gleda brata i sestru, gleda služenje samome Kristu.

Naša je zemljakinja. I u našoj je zemlji osnovala jednu svoju kuću — zajednicu. Neka njezin primer, njezina briga za sve koji su potrebni pomoći, po rečima Predsednika SFRJ Josipa Broza Tita podstakne još mnoge, i u našoj zemlji, da se angažiraju za dobro čoveka!

Novčana nagrada koja ide sa priznanjem već je unapred određena za gradnju i opremu novog centra za gubavce. Ništa ne zadržava i ne traži za sebe. A u tome nalazi sreću i radost, koju prenosi kao najveći dar na druge. Usrećuje nesrećne. Ima li nešto uzvišenije i plemenitije?!

Osim Gonde Bojadžijeve, sada Majke Tereze, otišle su u Indiju još sledeće: Našta Mihajlović — s. Gabrijela, iz skopske albanske obitelji, sada već pokojna; s. dr Franciska Ksav. Oržaljević-Hrvatića, koja se priključila Majci Terezi u njezinoj novoj kongregaciji, i kao lekar čini svoje u službi velikog služenja, — i Slovenka s. Magdalena Kanjč, koja i kraj visoke starosti (80 godina) još uvak marljivo obilazi siromašne i bolnitnike.

M. Tereza od svega je početka interesovanijem pratila život naše Blagovesti, a i sada je redovito prima i čita. U Blagovesti bilo je objavljeno o radu tih naših zaslužnih časnih sestara u dalekoj i prihvatljivoj Indiji više napisa.

Naša je BLAGOVEST pisala o Majci Tereziji već prošle godine str. 80 i 97, a našim danima se može u Indiji (prizina poštom), kao iz tamo spomenuto, objavljant. je u br. 7/1928, 9, na str. 3 i 4. Tilo, i clalje str. bi i o njoj objavljeni neki članci. Spomenimo samo poslednji: na str. 73/1973 i na str. 216/1974.

Al. Turk

PEDESET I DVOJICA PAPA DODOŠE U RIM IZVAN ITALIJE

Od 264 papa njih 210 bijaše iz Italije. Za dvojicu nije zabilježeno odakle dodoše!

Pedeset i dvojica dodoše izvan Italije!

1. — Iz **PALESTINE**: Sv. Petar (1)
2. — Iz **GRČKE**: Sv. Evarist, sv. Televfor, sv. Higin, Sv. Anter, sv. Siksto II, sv. Euzebij, sv. Zozin, Teodor I., Ivan VI., Ivan VII., sv. Zaharija (11).
3. — Iz **SIRIJE**: Sv. Anicet, Ivan V., sv. Sergije I., sv. Sizin, Konstantin, sv. Grgur III.. (6).
4. — Iz **EPIRA**: (Grčka): Sv. Euterrije (1).
5. — Iz **AFRIKE**: Sv. Viktor I., sv. Miltijad, Gelazije I. (3).
6. — Iz **DALMACIJE**: Kajus, Ivan IV., (2).
7. — Iz **ŠPANJOLSKE**: Sv. Damaz, Kalist III., Aleksandar VI. (3).
8. — Iz **SAKSONIJE**: Grgur V., Klement II. (2).
9. — Iz **BAVARSKE**: Damaz II. (1)
10. — Iz **ALZASA**: Sveti Leon IX. (1)
11. — Iz **NJEMAČKE**: Viktor II. (1).
12. — Iz **LORENE**: Stjepan IX. (1).
13. — Iz **BURGONJE**: Nikola II., Kalist II. (2).
14. — Iz **OVERNIJA**: Silvestar II. (1).
15. — Iz **FRANCUSKE**: Urban II., Urban IV., Klement IV., Martin IX., Klement V., Ivan XXII., Benedikt XII., Klement VI., Inocent VI., Urban V., Grgur XI. (11).
16. — Iz **ENGLESKE**: Hadrijan IV. (1).
17. — Iz **SAVOJE**: Inocent II. (1).
18. — Iz **PORTUGALA**: Ivan XXI. (1).
19. — Iz **NIZOZEMSKE**: Hadrijan VI. (1).
20. — Iz **POLJSKE**: Ivan Pavao II. (1).

prema FCE od 3. XI. 1978.

Srečko Bošnjak

III.XXII. Nënë Tereza në Atdhe[217]

Prej kohësh flitej se Nënë Tereza, së bashku me motrat e saj misionare, do të hapte një bashkësi të vogël në qytetin e saj të lindjes, në Shkup, veçanërisht pasi një vit më parë kishte themeluar një të tillë në Zagreb. Më në fund, kjo pritje e gjatë u bë realitet. Duke ardhur përmes Zagrebit, Nënë Tereza, gjithmonë e angazhuar por gjithnjë e buzëqeshur dhe plot mirësi, mbërriti në Shkup më 26 qershor.

Autoritetet e qytetit i rezervuan një pritje të ngrohtë dhe dinjitoze. Me këtë rast u organizua një pritje zyrtare në Kuvendin e Qytetit. Kryetari i Kuvendit të Qytetit, z. Metodij Antov, i uroi mirëseardhjen Nënë Terezës dhe premtoi se motrat e Kongregatës së saj së shpejti do të pajiseshin me një godinë të përshtatshme për veprimtarinë e tyre. Në pritje morën pjesë edhe shumë personalitete të tjera, ndër ta ipeshkvi i Shkupit-Prizrenit, dr. Herbut, si edhe ipeshkvi ndihmës, mons. Prela.

Gjatë bisedave, Nënë Tereza rikujtoi vitet e rinisë së saj, të cilat i kishte kaluar në Shkup, qytet ku u formësua shpirtërisht dhe mori frymëzimin e parë për misionin e saj të ardhshëm. Ajo vizitoi edhe varret e të afërmve të saj, si dhe vendet ku prehen viktimat e tërmetit katastrofik. Shtëpia e saj e lindjes, ashtu si shumë ndërtesa të tjera, nuk ekzistonte më; po kështu ishte zhdukur edhe kisha e dikurshme. Megjithatë, ende jetonte qyteti i saj i dashur, i cili po zhvillohej me ritme të shpejta në brigjet e Vardarit, në rrëzë të malit Vodno, ndërsa në horizont ngriheshin Mali i Sharrit me majën e Lubotenit dhe Mali i Zi i Shkupit. Në këtë hapësirë ndodhet edhe vendi më i madh dhe më i lashtë i pelegrinazhit ekumenik marian – Letnica, pranë Vitisë.

Ishte e paimagjinueshme që Nënë Tereza, shqiptare nga kombësia, të mos vizitonte edhe Kosovën, ku jetonte numri më i madh i besimtarëve të Dioqezës Shkup-Prizren dhe i bashkëkombësve të saj. Ajo vizitoi famullitë e Binçës dhe Letnicës, shenjtëroren që e kishte aq për zemër dhe ku kishte shtegtuar shumë herë, si edhe famullinë më të vjetër katolike në Kosovë në Janjevë.

Edhe në Prishtinë u prit me nderime nga autoritetet dhe nga qytetarët. Kudo mbretëronte një atmosferë e përzemërt. Para largimit, ajo u ftua të ri-

[217] „Blagovest“, Nr.6, 1980.

kthehej përsëri si mysafire e mirëpritur dhe iu shpreh dëshira që të vizitonte edhe Prizrenin, vendlindjen e prindërve të saj.

Gjatë udhëtimit u ndal për një kohë të shkurtër edhe në Zagreb, ku mori pjesë në shugurimin e një meshtari në katedrale, ndërsa zhvilloi edhe disa vizita të tjera.

Pas Zagrebit vizitoi edhe Lubjanën, ku u prit me nderime të veçanta nga kleri katolik, në krye me kryeipeshkvin, ipeshkvijtë, meshtarët, rregulltarët dhe rregulltaret, si edhe nga një numër i madh besimtarësh. Populli i shprehu respekt të jashtëzakonshëm kësaj misionareje, e cila me veprën e saj dhe me punën e motrave të saj kishte zgjuar ndërgjegjen e njerëzimit.

Ky udhëtim dhe këto vizita dëshmojnë se veprat e mira dhe fisnike i afrojnë dhe i bashkojnë njerëzit, pavarësisht gjuhës, kombësisë apo bindjeve ideologjike. Në fund të fundit, mbi të gjitha, çdo njeri është njeri dhe i afërm i tjetrit. Pikërisht këtë frymë duhet ta kultivojmë.

III.XXII. Мајка Тереза во татковината

Со години се зборуваше дека Мајка Тереза, заедно со своите монахињи, ќе отвори мала заедница во својот роден град Скопје, особено откако една година претходно основа таква заедница во Загреб. Конечно, ова долгоочекувано очекување се исполни. Патувајќи преку Загреб, Мајка Тереза, секогаш зафатена, но секогаш насмеана и ведра, пристигна во Скопје на 26 јуни.

Градските власти ѝ приредија срдечен и достоинствен пречек. По тој повод беше организиран свечен прием во Градското собрание. Претседателот на Градското собрание, г. Методиј Антов, ѝ посака добредојде на Мајка Тереза и вети дека сестрите од нејзината конгрегација наскоро ќе добијат соодветна зграда за својата мисионерска работа. На приемот присуствуваа и многу други угледни личности, меѓу кои и скопско-призренскиот бискуп д-р Хербут, како и помошниот бискуп монсињор Прела.

Во разговорите, Мајка Тереза се присети на својата младост, помината во Скопје, градот во кој духовно се обликувала и ја добила првата инспирација за својата животна мисија. Таа ги посети и гробовите на своите најблиски, како и местата каде што почиваат жртвите од катастрофалниот земјотрес. Нејзината родна куќа, како и многу други објекти, повеќе не постоеше, а исчезната беше и некогашната црква. Но, сè уште постоеше нејзиниот сакан град, кој забрзано се развиваше на брегovите на Вардар, во подножјето на Водно, додека во позадина се издигаа Шар Планина со Љуботен и Скопска Црна Гора. Во овој простор се наоѓа и најголемото и најстарото екуменско маријанско светилиште Летница, кај Витина.

Беше незамисливо Мајка Тереза, по народност Албанка, да не го посети и Косово, каде што живееше најголемиот број верници на Скопско-призренската бискупија, како и многу нејзини сонародници. Таа ги посети парохиите Бинча и Летница светилиштето што особено го сакаше и каде што многупати доаѓаше на поклонение како и најстарата католичка парохија на Косово, Јањево.

И во Приштина беше пречекана со голема почит од властите и од граѓаните. Насекаде владееше исклучително срдечна атмосфера. Пред заминувањето беше поканета повторно да дојде како добредојден гостин, а

особено беше изразена желбата да го посети и Призрен, родниот град на нејзините родители.

На патувањето накратко се задржа и во Загреб, каде што присуствуваше на свештеничко ракополагање во катедралата, а оствари и неколку други посети.

По Загреб ја посети и Љубљана, каде што беше пречекана со особени почести од католичкото свештенство, предводено од надбискупот, бискупите, свештениците, монасите и монахињите, како и од голем број верници. Народот ѝ оддаде исклучителна почит на оваа мисионерка, која со својата работа и со делото на своите сестри ја разбуди совеста на човештвото.

Ова патување и овие посети сведочат дека добрите и благородни дела ги зближуваат и ги обединуваат луѓето, без оглед на нивниот јазик, национална припадност или идеолошки убедувања. На крајот на краиштата, секој човек, пред сè и над сè, е човек и ближен на својот ближен. Токму тој дух треба да се негува.

III.XXII. Mother Teresa in Her Homeland

For many years, it had been anticipated that Mother Teresa, together with the Sisters of her congregation, would establish a small community in her native city of Skopje, especially after founding one in Zagreb the previous year. At last, this long-awaited hope became a reality. Traveling via Zagreb, Mother Teresa always busy, yet invariably cheerful and serene arrived in Skopje on 26 June.

The city authorities extended to her a warm and dignified welcome. On that occasion, an official reception was held at the City Assembly. The President of the City Assembly, Mr. Metodij Antov, welcomed Mother Teresa and announced that the Sisters of her congregation would soon be provided with a suitable building for their missionary work. Among those attending the reception were the Bishop of Skopje-Prizren, Bishop Dr. Herbut, Auxiliary Bishop Monsignor Prela, and many other distinguished guests.

During the visit, Mother Teresa recalled the years of her youth spent in Skopje the city where her spiritual vocation first took shape and where the foundations of her future mission were laid. She also visited the graves of her loved ones and paid tribute to the victims of the devastating earthquake. Her family home, like so many other buildings, no longer existed, nor did the church she had once known. Yet her beloved city remained, flourishing once again along the banks of the Vardar River, beneath Mount Vodno, with the Šar Mountains and Mount Ljuboten rising in the distance. Nearby lies Letnica, one of the oldest and most important Marian pilgrimage shrines in the region.

It was inconceivable that Mother Teresa, an Albanian by nationality, would not also visit Kosovo, home to the largest number of faithful belonging to the Diocese of Skopje-Prizren and to many of her fellow Albanians. She visited the parishes of Binça and Letnica the cherished Marian shrine to which she had made pilgrimages many times as well as Janjevo, the oldest Catholic parish in Kosovo.

In Pristina, she likewise received a cordial welcome from both the public authorities and the local population. Everywhere she was greeted with warmth and respect. Before her departure, she was invited to return again as an honored guest, with a special invitation to visit Prizren, the hometown of her parents.

On her journey, Mother Teresa also stopped briefly in Zagreb, where she attended a priestly ordination at the cathedral and paid several additional visits.

After Zagreb, she continued to Ljubljana, where she received an exceptionally warm and solemn welcome from the Catholic clergy, led by the Archbishop, together with bishops, priests, religious sisters and brothers, and a large gathering of faithful. The people expressed profound admiration for this remarkable missionary, whose work and that of the Sisters of the Missionaries of Charity had awakened the conscience of humanity.

This journey and these visits demonstrate that acts of goodness and selfless service have the power to bring people together, transcending differences of language, nationality, and ideology. Above all else, every person is a human being and a neighbor to another. It is precisely this spirit of solidarity, compassion, and mutual respect that must continue to be nurtured.

све до јужних амазонских предела, где се догађају - тамо њихи људицирају велике негаде и туге над појйим насила, грапа је нагло теіко и брутално, а онима на власти простирпа нека нежост — прости особито решава и тешке проблеме, јер іаку избегаи непотребне пролевање крви и ратеіе несреће. У неким су местима заиста најсиромашнији добили беспримна обрађиву земљу те су тамошње новине писале, да се самим Папином посетом догађају чудеса.

Напорна су била та путовања, јер Папа није никад колио ни физички ни духовно и како је често слушао буку Божју и држао проповеди на вршини, и зауздково влази са преко 40 степени.

И на Западу, како увек на својим путовањима, Папа није пропустио прилику да нагласи апостолски карактер своје посете појединим земљама и народима. Он обазива и име Христа и Цркве, као народу мира и помирења меву народима, братског разумевања и сарадње за срећнију будућност, а и као борац за гаракіе слободе вероисповести и народа, за слободу вере и слободе Цркве, не само на папиру и у теорији него у пракси, у свакодашњем животу. Сваки верник мора имати право да смирно и без страха исповеда своју веру, у своје свете верске дужности. За то мора имати и потребне институције, црквене грађе и слободно свештенство, а и могућност да према својим уверењима има прозијелзам верске заједнице, којој припада, додаао своју децу без страда од било каквих последица. Тако својим наглашање да морају верници бити лојални и компететни грађани, а државе власти с дужне позитиати генилаорним законема призната и узаконіена грађанска и челоеческа права, а тиме и слобода личности и слободе вере. — Свештенству и бискупима је полагао на срце нека се не пуштају у политичке активности него нека остану проповедници вере, а није и власници правде и светске слободе, јер без тога нема нигде и никоме трајне сигурности ни напретка.

Како тако заморно и одроворно путовања Папа је и у Ватикану одржао наставио својим падом. Први му је корак након доласка у Ватикан био усмерен на гроб апостоле Петра, а затим је говорио окупљеном народу, који га је одушевљено поздрављао и радосно је Цркви своје тешко путоване тако сретно и успешно окончао. — Следеће је дана примио у простом разговору велики број секретара страних послова, у чијем је свету био задржао у дугим разговорима — то пријатељски.

И последње дане, како то чини сваки недеље када је у Риму, молио се окупљеним народом Анйсо Господњи и им говорио о свом путовању. Истом пригодом је отишао у Кастел Гандолф да нухни одмор — а и тај одмор је протекао непрекидним радом. — Нека га по заговору пресвете Богородице свако у својој стеновој Бог заг и добро Цркве и читаво човечанство!

Мајка Тереза у домовини

Одавна се причало да ће Мајка Тереза са својим часним сестрама отворити мали заводиһ и у свом родном граду Скопљу, поготово онако је пре неколику година отворила такав у Загребу. Друго очекивано се доначно ипак испунило. Преко Загреба је Мајка Тереза, увек заузета за људе добро расположена 26. јуна стигла у Скопље. Народне власти су је заиста лепо дочекале. Био је том приіком приређен и грађански сусрет. Председник Градског скупштине г. Методиј Антов је залевао Мајсі Терези добродошлицу, обећао да ће часне сестре ужнаи задовољно добро и широко пријему зграду. Пристни су Бити и многи други узваниси из међу јима и војков-лоогичних бискуидр Хербут и пом. бискуп Монс-Рема. Мајка Тереза је и градоским обласги и целоме свом носкопље где зе і богмла своіим нос мадиш земљотреса. Прож и Сковн рядо. Ле Поелла је игробље својіһ драгиһ і žrtava katak годиалног земљотреса, Ниуеіак више не постоји као ни искадашња црква. Али пост ји је увек поји драги град, који ће тако онитио и број развија на обалама Вардара, у котлини испод Водна.

а у позадини је Шар планина за Љуботенно и Скопска Црна гора, где се налази највише и најстарије скопско-Призренско бискупство у Летници код Кос. Витине.

Немогуће је замислити да би Мајка Тереза, по националности Албанка, пропустила посетити Косово, где су налази највећи број верника скопско-призренске бискупиіе и њихових сународника. Посетила је и жупе Винас и Летицу (који тако драго светите, камо је често ходочастила) и најстарију католичку жупу на Конајстарију като ичко бкупу и косову — Јањево. У Приштини је била исто врло лепо примљена од стране народих власти. Свуда је присутне благословила. Говорила је била не заборана да помоли код дајеп госте, увек добродошла, а нароито треба да посети и Призреи, одакле ск родом њених родитеји.

Успут се задржала кратко и у Загребу где је присуствовала реденију у катедрали, а и неке друге посете нису изостале.

Како је Загреба је посетила и Љубљану, где је била заиста искључена, и сваком обосбит како у стране свештенства на цело са самим надбискупом и осталим бискупима, клером редакцисама и многтном народа, који је заиста кваљи свој сорооле и мисионарки, која је својим и свони сестрама радом продимала завест човечанству.

И оно путовање и ове посете доказ су да добри — пријатељи да дела људи једних језика, разних националности и религиозних припадности још ближи и уједнију — јер ипак свако је оно пре и на крају свуда ипак човек, ближњи своме ближњему! То треба пазити!

III.XXIII.
Nënë Tereza merr Çmimin Nobel në Oslo[218]

Ajo themeloi Kongregatën e saj „Misionaret e Dashurisë“ më 7 tetor 1950 në Kalkutë dhe e vuri atë nën mbrojtjen e Zemrës së Papërlyer të Marisë. Më vonë themeloi edhe degën mashkullore, „Vëllezërit Misionarë të Dashurisë“. Sot ata veprojnë në shumë vende të botës, kudo ndër më të varfrit.

III.XXIII.
Мајка Тереза ја прима Нобеловата награда во Осло

Таа ја основа својата Конгрегација „Мисионерки на љубовта“ на 7 октомври 1950 година во Калкута и ја стави под заштита на Пресветото Срце на Пресвета Богородица. Подоцна ја основа и машката гранка „Браќа Мисионери на љубовта“. Денес тие дејствуваат во многу земји низ светот, служејќи им на најсиромашните.

III.XXIII.
Mother Teresa Receives the Nobel Prize in Oslo

She founded her religious congregation, the Missionaries of Charity, on 7 October 1950 in Calcutta (now Kolkata), placing it under the protection of the Immaculate Heart of Mary. She later established the male branch, the Missionary Brothers of Charity. Today, they serve in many countries around the world, carrying out their mission among the poorest of the poor.

[218] „Blagovest“, Nr.2, 1980.

Majka Tereza prima Nobelovu nagradu u Oslu. — Ona je osnavala svoju Kongregaciju »Misionarke ljubavi« 7. X 1950. god. u Kalkuti i stavila je pod zaštitu preč. Srca Marijina. — Naknadno je osnovala i mušku granu »Braću Misionara ljubavi«. Sada djeluju u mnogim zemljama — svuda među najsiromašnijima.

III.XXIV. Dorëzimi i Çmimit Nobel[219]

Të gjitha gazetat e botës shkruan për një ngjarje të papritur: Çmimi i famshëm Nobel për Paqe iu dha një murgeshe të thjeshtë katolike, e cila, me përkushtim të pakufishëm, i kishte vënë në shërbim të njerëzimit të gjitha aftësitë e saj shpirtërore dhe fizike. Ajo ishte Nënë Tereza, themeluese e Kongregatës së Misionareve të Dashurisë. Edhe revista "Blagovest" i kushtoi vëmendje këtij lajmi në numrin 12 të vitit 1979.

Shumë njerëz u habitën se si një grua që nuk ishte burrë shteti mund të merrte Çmimin Nobel për Paqe. Por vetë Nënë Tereza e shpjegoi këtë në mënyrë të thjeshtë dhe të thellë:

"Ata ma dhanë mua këtë çmim, sepse në të vërtetë donin t'ua jepnin të varfërve, të cilëve ne u shërbejmë. Jam e lumtur që bota e pranoi se veprat e dashurisë janë edhe vepra paqeje. I jam mirënjohëse Zotit, që më përdori mua për t'i bërë të gjithë të kuptojnë se të varfrit janë vëllezërit tanë. Ne do të lutemi që Zoti t'i përdorë të varfrit si bartës të paqes në botë."

Ishte një çast prekës kur, në sallën e madhe të universitetit, në praninë e mbretit, anëtarëve të familjes mbretërore, personaliteteve shtetërore dhe diplomatëve, Nënë Tereza u ngjit në podium e veshur me sarin e saj të thjeshtë indian dhe i ftoi të gjithë të bashkoheshin me të në lutje për paqen në botë. Dhe të gjithë u lutën pa përjashtim – besimtarë të feve të ndryshme, madje ndoshta edhe ndonjë që nuk i përkiste asnjë feje.

Më pas, ajo foli jo vetëm në mbrojtje të të varfërve të mbarë botës, por edhe, me një ndjenjë të veçantë dhe prekëse, në mbrojtje të fëmijëve të palindur, jeta e të cilëve ishte e rrezikuar.

Me thjeshtësi, por edhe me bindje të plotë, ajo tha:

"Rruga më e bukur drejt paqes në botë është t'u japim fëmijëve mundësinë të lindin."

Duke folur për të varfrit e saj, ajo shprehu një mendim me domethënie të thellë:

"Të varfrit tanë janë njerëz të mëdhenj dhe shumë të dashur. Ata nuk kërkojnë keqardhjen apo favorin tonë. Ata kanë nevojë për dashurinë tonë, që i kupton dhe i pranon, si edhe për respektin tonë."

[219] „Blagovest", Nr.2,Bograd, 1980 .

Ajo u tërhoqi vërejtjen edhe fotoreporterëve, duke thënë se me paratë që ata kishin shpenzuar për fotografimin e saj, mund të ishin ushqyer shumë të varfër.

Si brenda komisionit që vendosi për dhënien e këtij çmimi, ashtu edhe në opinionin botëror, zgjedhja e Nënë Terezës u prit me një miratim pothuajse të plotë – një pajtim i rrallë, siç ndoshta nuk kishte ndodhur kurrë më parë.

Me këtë rast, në katedralen protestante u organizua një shërbesë ekumenike e Fjalës së Zotit. Kisha ishte e mbushur me besimtarë të feve të ndryshme. Shërbesën e drejtoi peshkopi protestant i Norvegjisë, ndërsa pas lutjes Nënë Tereza mbajti një fjalim mbi "Praninë e Krishtit në çdo njeri."

Pas përfundimit të ceremonive fetare, të gjithë u nisën në një procesion solemn me pishtarë drejt një qendre luterane aty pranë, duke i shprehur kështu nderimin dhe mirënjohjen Nënë Terezës për veprën e saj. Me kërkesën e saj, në vend të darkës solemne, shuma e parashikuar për atë rast iu dhurua të varfërve.

Megjithëse ishte e angazhuar vazhdimisht me gazetarë, vizita zyrtare dhe takime të shumta – ndër të cilat edhe vizita në Ambasadën Jugosllave në Oslo, ku ambasador ishte një i afërm i saj – ajo nuk e linte kurrë pas dore lutjen dhe pjesëmarrjen në shërbesën hyjnore. Pikërisht në Eukaristinë Shenjte, në liturgji dhe në lutje, ajo gjente frymëzimin dhe forcën për të vazhduar misionin e saj në shërbim të më të varfërve dhe më të braktisurve. Pikërisht aty ajo gjente shpërblimin dhe lumturinë e saj, një lumturi që shumë njerëz nuk mund ta gjejnë as në pasuri e as në kënaqësitë e kësaj bote.

Madhështia e njeriut qëndron në gatishmërinë për t'u flijuar dhe për t'u dhuruar të tjerëve, ashtu si Krishti, i cili në Liturgjinë e Shenjtë dhe në dashurinë e Tij vazhdimisht dhurohet për secilin prej nesh. Ai derdhi pikën e fundit të gjakut në kryqin e Kalvarit për shpëtimin tonë dhe vazhdon të na japë gjithçka nga Vetja, duke u bërë buka e përditshme e jetës sonë, sepse dëshiron që ne të gjejmë lumturinë që në këtë botë dhe të arrijmë lumturinë e amshuar.

Duke lexuar të gjitha këto, secili prej nesh duhet të bëjë një shqyrtim të thellë të ndërgjegjes: si i përdor aftësitë që i ka dhënë Zoti dhe pasuritë materiale që zotëron? Gjithçka që i dhurohet tjetrit depozitohet me kamatë të madhe në bankën e sigurt të qiellit dhe një ditë do të shpërblehet jo me Çmimin Nobel, por me shpërblimin e Krishtit – shpërblimin e përjetshëm.

Amand Geradin

III.XXIV. Врачување на Нобеловата награда

Сите светски весници пишуваа за еден неочекуван настан: славната Нобелова награда за мир му беше доделена на една едноставна католичка монахиња, која со целосна пожртвуваност ги стави во служба на човештвото сите свои духовни и физички способности. Тоа беше Мајка Тереза, основачката на Конгрегацијата „Мисионерки на љубовта“. И списанието Благовест пишуваше за овој значаен настан во број 12 од 1979 година.

Мнозина се прашуваа како е можно таа да ја добие Нобеловата награда за мир кога не беше државник. Но, самата Мајка Тереза тоа го објасни на едноставен и длабоко проникliв начин:

„Мене ми ја доделија затоа што всушност сакаа да им ја доделат на сиромашните, на кои ние им служиме. Среќна сум што светот призна дека делата на љубовта се дела на мирот. Му благодарам на милиот Бог што ме употреби за сите да сфатат дека сиромашните се наши браќа. Ние ќе се молиме Бог да ги употреби сиромашните за да му донесат мир на светот.“

Особено трогателен беше мигот кога, во големата сала на Универзитетот, во присуство на кралот, членовите на кралското семејство, државници и дипломати, Мајка Тереза, облечена во своето едноставно индиско сари, се искачи на свечениот подиум и ги повика сите да ѝ се придружат во молитвата за мир во светот. И сите без исклучок се помолија – припадници на различни вероисповеди, а можеби и понекој кој не припаѓаше на ниту една вера.

Потоа зборуваше не само во полза на сиромашните од целиот свет, туку и со особена чувствителност во одбрана на неродените деца, чиј живот беше загрозен.

Со својата препознатлива едноставност и сигурност рече:

„Најубавиот пат кон мирот во светот е да им дадеме можност на децата да се родат.“

Зборувајќи за своите сиромашни, ја изрече и оваа длабока мисла:

„Нашите сиромашни се голем и благороден народ. Тие не бараат наше сожалување ниту наша наклонетост. Ним им е потребна нашата љубов, која ги разбира и ги прифаќа, како и нашето почитување.“

На фоторепортерите им забележа дека со парите што тие ги потрошиле за фотографирањето можеле да нахранат многу сиромашни луѓе.

И во самата комисија што ја додели оваа награда, како и во светската јавност, изборот на Мајка Тереза беше пречекан со речиси едногласно одобрување – согласност каква што веројатно дотогаш никогаш не се случила.

По тој повод, во протестантската катедрала беше организирана екуменска богослужба – богослужба на Словото. Црквата беше преполна со верници од различни вероисповеди. Богослужбата ја предводеше норвешкиот протестантски бискуп, а по молитвата Мајка Тереза зборуваше за „Христовото присуство во секој човек."

По завршувањето на богослужбата, сите тргнаа во свечена поворка со факели кон блискиот лутерански дом, изразувајќи ѝ на тој начин признание и почит за нејзината благородна мисија. Наместо свечена вечера, по желба на Мајка Тереза, средствата предвидени за таа пригода беа донирани за сиромашните.

И покрај непрекинатите разговори со новинарите и бројните официјални посети меѓу кои и посетата на Југословенската амбасада во Осло, каде што амбасадор беше нејзин роднина таа никогаш не ги запоставуваше својата молитва и учеството во богослужбата. Токму во Пресветата Евхаристија, во литургијата и во молитвата ја наоѓаше силата и вдахновението да истрае во својата мисија – во служба на најсиромашните и најпотребните. Во тоа го наоѓаше своето вистинско признание и својата среќа, среќа што многумина не можат да ја најдат ниту во богатството, ниту во земните уживања.

Големината на човекот се состои во тоа да се жртвува и да им се дарува на другите, како што Христос во Светата литургија и во Својата бескрајна љубов постојано се дарува на сите нас. Тој ја пролеа и последната капка од Својата крв на Голгота за нашето спасение, а и денес целосно ни се дарува како секојдневна храна на животот, сакајќи да нè направи среќни уште на овој свет и да нè доведе до вечната среќа.

Читајќи го сето ова, секој човек треба искрено да ја преиспита својата совест: како ги користи способностите што му ги дарувал Бог и материјалните добра што ги поседува? Сè што му е подарено на ближниот се вложува со голема камата во сигурната небесна ризница и еден ден нема да биде наградено со Нобелова награда, туку со Христовата – вечна награда.

Аманд Жераден

III.XXIV. The Presentation of the Nobel Prize

Newspapers around the world reported on an unexpected event: the prestigious Nobel Peace Prize had been awarded to a humble Catholic religious sister who had dedicated all her spiritual and physical strength to the service of humanity. She was Mother Teresa, the founder of the Missionaries of Charity. The magazine "Blagovest" also reported on this remarkable event in its 1979, No. 12 issue.

Many wondered how she could receive the Nobel Peace Prize when she was not a stateswoman or a political leader. Mother Teresa herself offered a simple yet profound explanation:

"They gave it to me because they wished to give it to the poor whom we serve. I am happy that the world has recognized that works of love are works of peace. I thank God for using me so that everyone may recognize that the poor are our brothers and sisters. We shall pray that God may use the poor to bring peace to the world."

It was a deeply moving moment when, in the grand hall of the University, in the presence of the King, members of the Royal Family, statesmen, diplomats, and distinguished guests, Mother Teresa, dressed in her simple Indian sari, stepped onto the ceremonial podium and invited everyone to join her in praying for peace throughout the world. Without exception, they all prayed people of many different faiths, and perhaps even some with no religious affiliation.

She then spoke not only on behalf of the poor throughout the world but also, with particular compassion, in defense of unborn children whose lives were under threat.

With characteristic simplicity and unwavering conviction, she declared:

"The most beautiful path to peace in the world is to give every child the opportunity to be born."

Speaking about the poor she served, she expressed a thought of enduring significance:

"Our poor are a great and noble people. They do not ask for our pity or our favors. They need our love a love that understands and accepts them and they deserve our respect."

She also gently reproached the photojournalists, remarking that the money spent on photographing her could have fed many poor people.

Both within the Nobel Committee itself and throughout the world, the decision to honor Mother Teresa was met with an almost unprecedented consensus and approval.

To mark the occasion, an ecumenical service of the Word was held in the Protestant Cathedral. The church was filled with worshippers from many different Christian traditions and religious communities. The service was led by the Norwegian Protestant Bishop, after which Mother Teresa spoke on "Christ's Presence in Every Human Being."

Following the service, all those present joined a solemn torchlight procession to a nearby Lutheran center as a public expression of appreciation for Mother Teresa and her extraordinary mission. At her own request, the funds intended for the traditional state banquet were instead donated to the poor.

Despite her continuous meetings with journalists and numerous official engagements including a visit to the Yugoslav Embassy in Oslo, where the ambassador was one of her relatives Mother Teresa never neglected prayer or participation in the Holy Eucharist. In the Eucharistic celebration, in the liturgy, and in prayer, she found the inspiration and strength to persevere in her mission of serving the poorest and most abandoned. There she discovered the true reward and joy that many people fail to find even amid wealth, luxury, and worldly pleasures.

The greatness of every human being lies in the willingness to sacrifice oneself and to give oneself for others, just as Christ continually gives Himself to all humanity through the Sacred Liturgy and His infinite love. On Calvary, He shed the last drop of His blood for our salvation, and He continues to give Himself completely as the Bread of Life, desiring to make us happy already in this world and to lead us into eternal happiness.

Reading these reflections, every person should undertake a sincere examination of conscience: How do we use the talents God has entrusted to us? How do we make use of the material goods we possess? Whatever is generously given to others is deposited, with abundant interest, in the secure treasury of Heaven, where one day it will be rewarded—not with the Nobel Prize, but with Christ's eternal reward.

Amand Geradin

Majka Tereza prima Nobelovu nagradu u Oslu. — Ona je osnivača svoju Kongregaciju „Misionarke ljubavi", 7. X. 1950. god. u Kalkuti i stavila je pod zaštitu preč. Srca Marijina. — Naknadno je osnovala i mušku granu „Braću Misionare ljubavi". Sada djeluju u mnogim zemljama — svuda među najsiromašnijima.

Uručivanje Nobelove nagrade

Sve su svetske novine pisale o neočekivanom događaju, da je slavna Nobelova nagrada za mir dodeljena jednoj jednostavnoj katoličkoj redovnici, monahinji, ali apostolu ljubavi i pomoći — riosvjući sve svoje duhovne i fizičke sposobnosti. To je bila Majka Tereza, utemelijteljica „Držabe misionarki ljubavi". I Blagovest je pisala o tome u br. 12/1979.

Neki su se čudili kako je ona mogla dobiti nagradu za mir kad nije nikakav državnik. Ali je ona sama to vrlo lepo protumačila: „Oni su je dali meni jer su je hteli dati siromasima, kojima mi služimo. Srećna sam da je svta priznala, da su dela ljubavi dela mira. Zahvalna sam dragom Bogu, što je mene upotrebio da svi priznaju, da su siromasi naša braća. Mi ćemo se moliti neka Bog upotrebi si romahe da donesu mir svetu."

Bilo je dirljivo kad je u velikoj dvorani univerziteta u prisutnosti kralja i članova kraljevske obitelji, državnika i diplomata, Majka Tereza u svom jednostavnom indijskom odelu stupila na uzvišeni podium i pozvala sve da pomole s njom za mir u svetu. I molili su svi bez iznimke, pripadnici svih mogućih vera, a možda pokoji pripadnik nevere.

Zatim je ona govorila ne samo u korist siromaha čitavog sveta nego napose dirljivo u korist nerođenih a ugroženih: „ Jednostavno a sigurno je nastavlja: "... Najlepši put mira u svetu jest da deći damo priliku da se rode..." Govoreći o svojim siromasima izrekla je završajnu misao: „Naši su siromasi veliki i veoma mio narod. Oni ne traže naše sažaljenje i naklonost. Oni trebaju našu ljubav, koja ih razume i prihvaća — naše poštovanje."

Fotoerpotretima je spočitivala da bi ona mogla novcem, kojeg su oni utrošili za ta snimanja, nahraniti mnogo siromaha.

I u samoj komisiji za dodeljivanje ove nagrade i u svetu je bilo ovim izborom tako jednodušno odobravanje kako se valjda još nikada nije dogodilo.

Tim povodom je u protestantskoj katedrali organizirano ekumensko bogoslužjenje (Služba reči). Crkva je bila prežuna pripadnika raznih vera. Predvodio je norveški protestantski biskup. Nakon molitava je govorila Majka Tereza o „Kristovoj prisutnosti i svakom čoveku."

Nakon ovih crkvenih obreda svi su pošli u svečanoj litiji (procesiji) sa bakljama u bližnji lutеranski dom odrdnja tako prizorne Majci Terezi i njezinoj aktivnosti. Umesto svečane večere su na molbu Majke Tereze odgovarajuću sumu novca darovali za siromahe.

Kraj neprekidnih razgovora sa novinarima i službenih poseta tbila je i na jugoslovenskoj ambasadi u Oslu, gde je ambasadonjezin rođaki ipak nikada nije propustila svoje molitve i službu služimo. Srećna srca blagoslavljti, službi Božjoj i molitvi, crpi inspiraciju i moć da ustraje u svom poslu — u službi najbednijih i najpotrebnijih. U tome nalazi već ovde nagradu i svoju sreću koju drugi ů u raskoši i uživanju ne mogu nikada naći.

Veličina se čoveka da se žrtvuje, da se daruje drugima kako se Krist u svetoj liturgiji i u svojoj ljubavi neprekidno daruje nama svima. Poslednju je kap krvi na krstu na Golgoti za nas prolio, a sada se svega daje svima — kao svagdanja hrana, jer nas želi usrećiti već na tom svetu — i dovesti u večnu sreću.

Čitajući sve ovo trebalo bi da svako napravi veliki ispit savesti kako koristi svoje sposobnosti i svoje materijalno dobro? Što je darovano drugima naloženo je velikim kamatama u sigurnu nebesku banku, što će se stostruko naplatiti ne Nobelovom nego Hristovom — večnom nagradom!

Amand Geradin

BOŽE, USLIŠI MOJU MOLITVU...

Bože, po Djevici Mariji, usliši moju molitvu...
Bože, vjerujem u Te, umnoži moju vjeru...
Bože, Ti znaš da Te ljubim, povećaj moju ljubav...
U mojoj patnji, moja je vjera nestalna, pa samo umani....
Ublaži moje trpljenje, umanji moju muku...
Daj mi narodima...
Daj mi milost da prihvatim kalež, ako bih ga trebao primiti!!...
Ja sam sam, ja sam napušten, Ti si. Bože, moj oslon...
Moj dom je u opasnosti, dostaj ca spasiti ovu vezu, koju je sakramenat posvetio...
Daj mi snagu da budem vjeran svome zvanju, jer sam tako slab...
Često si mi pomogao u svojoj dobroti. hvala Ti!
Hito bih oprostiti ovu uvredu, kao što Ti opraštaš moje uvrede...
Izbavi me od ove napasti...
Moje dijete ostavlja Te i napušta. Poslaji mi svoga Duha i u ovom čekanju da moja vjernost nadoknadi njegovu slabost, njegovu neveru...
Moj muž moja supruga, moje dijete nalaze se u iskušenju. On mi je draži, ona mi je draža, ono mi je draže nego ja sam sebi. Smiluj se...
Divam sve strahi i teško mi je to prihvatiti...
Vidiš da ću brzo umrijeti — bolesti nieke njeka Nalazim se u tjeskobi, koja graniči s očajem. Tako mi je potrebna Tvoja pomoć, kako bih sačuvao pouzdanje i vjeru u Te...
Bože, Ti znaš kako je okrutna žalost. Moj. t;prm. Pomozi mi da živim u zajednici svetih, kako bih našao utjehu!...
Bože, ljubim Tvoju Crkvu, Tvoju zamjenika na zemlji — Papu, svu nqeu Božili...
Aman, Ti ćeš uvijek brti s Crkvom, s Papom, sa svim narodom Božilim...
Prenoc, Srećko Bošnjak

Usliši! Priznavamo i ispovijedamo, da nismo dostojni tol'ke milosti i Tvoje blagonaklonosti, ali smo toga potrebni, zato nam se smiluj i prihvati nas u prinošenju novozavijetne žrtve!

III.XXV.
Tre letra të Nënë Terezës
NGA ARKIVI MISIONAR

Është gjithmonë frymëzuese të hedhim qoftë edhe një vështrim të shkurtër në historinë shpirtërore të atyre njerëzve që Zoti i ka zgjedhur për përmbushjen e planeve të Tij të mëdha. Shpeshherë, që në fillimet e jetës së tyre mund të dallohen shenjat e këtij thirrjeje hyjnore. Kështu ndodhi edhe në jetën e misionares së shquar, Nënë Terezës.

Ndoshta jo të gjithë e dinë se formimi i saj shpirtëror dhe nxitja për t'iu kushtuar misionit u ndikuan thellësisht nga jezuiti kroat, atë Franjo Jambreković, tashmë i ndjerë. Ai shërbente në Rezidencën Jezuite në Shkup, pranë së cilës ndodhej edhe famullia katolike. Gonxhe Bojaxhiu e re nuk e harroi kurrë udhërrëfyesin e saj shpirtëror. Edhe më vonë ajo i dërgonte herë pas here letra plot çiltërsi, në të cilat hapte zemrën dhe zbulonte botën e saj të brendshme.

Më poshtë po botojmë një letër që ajo ia shkroi ish-udhëheqësit të saj shpirtëror përpara dhënies së kushtimeve të përjetshme dhe një tjetër të shkruar pas dhënies së tyre.

Letra e parë
Loreto Convent, Entally
8 shkurt 1937

I dashur Atë në Krishtin Jezus!

Ju falënderoj përzemërsisht për letrën tuaj. Me të vërtetë nuk e prisja. Ju lutem, më falni që nuk ju kam shkruar më herët.

Sapo mora një letër nga Nëna e Nderuar Gjenerale, në të cilën më jepet leja për të bërë kushtimet e mia të përjetshme. Ato do t'i jap më 24 maj 1937. Çfarë hiri i madh! Vërtet nuk mund ta falënderoj sa duhet Zotin për gjithçka që Ai ka bërë për mua. Tani do t'i përkas Atij për amshim!

Me gjithë zemër gëzohem që kam mundur ta mbaj me gëzim kryqin tim së bashku me Jezusin. Ka pasur vuajtje; ka pasur çaste kur sytë e mi mbusheshin me lot. Por falënderuar qoftë Zoti për gjithçka! Jezusi dhe unë

kemi qenë miq deri më tani. Lutuni që Ai të më japë hirin e qëndrueshmërisë dhe të mos largohem kurrë nga rruga e Tij.

Këtë muaj filloj periudhën time tre mujore të provës së tretë shpirtërore. Aty do të ketë shumë punë dhe shumë sakrifica për Jezusin dhe për shpirtrat, por unë jam e lumtur. Dikur kryqet më frikësonin; vetëm mendimi për vuajtjen më bënte të dridhesha. Tani, përkundrazi, e përqafoj vuajtjen para tij.

Nënë Tereza

Kështu ajo vërtet erdhi, dhe kështu Jezusi dhe unë jetojmë në dashuri.

Mos mendoni se jeta ime shpirtërore është e shtruar me trëndafila. Këtë lule pothuajse kurrë nuk e gjej në rrugën time. Përkundrazi, shoqëruesja ime më e afërt është errësira. Kur nata bëhet shumë e dendur dhe gjithçka më duket sikur do të përfundoj në ferr, atëherë thjesht ia dorëzoj veten Jezusit. Nëse Ai dëshiron që unë të shkoj atje, jam e gatshme, por me një kusht të vetëm: që kjo të jetë vërtet vullneti dhe gëzimi i Tij.

Më duhet shumë hir, shumë forcë e Krishtit, që të qëndroj e palëkundur në besim dhe në atë dashuri të verbër, e cila të çon vetëm te Jezusi i Kryqëzuar. Por unë jam e lumtur – po, më e lumtur se kurrë – dhe në asnjë rrethanë nuk do të dëshiroja të hiqja dorë nga vuajtjet e mia.

Megjithatë, mos mendoni se jeta ime është vetëm vuajtje. Oh, jo! Unë qesh më shumë sesa vuaj, aq sa disa kanë arritur në përfundimin se jam nusja e përkëdhelur e Jezusit, që jeton pranë Tij në Nazaret larg Kalvarit. Kur buzëqeshin indianët e mi, unë buzëqesh edhe më ëmbël.

Lutuni, lutuni shumë për mua! Unë kam vërtet nevojë për dashurinë e Tij!

Më falni që u zgjata kaq shumë, por as vetë nuk e di se si ndodhi. Me siguri Jezusi e ka dashur këtë, që t'ju nxisë të luteni edhe më shumë për misionaren tuaj.

Motra Maria Gabriela ndodhet këtu. Ajo punon në St. Mary's. Takohemi çdo ditë. Unë e mësoj gjuhën bengale, ndërsa në St. Mary's jemi bashkë në mëngjes dhe në mbrëmje, sepse gjatë ditës unë shkoj me katër motra bengaleze në St. Teresa's. Ajo është shumë e lumtur dhe e gëzuar këtu. Jep mësim në shkollë dhe është gjithmonë e gatshme të më ndihmojë.

Motra Bernarda sapo është kthyer në noviciat. Ajo qëndroi këtu gjashtë muaj. Me ndihmën e Zotit, në fillim të vitit 1938 do të japë kushtet e saj të shenjta. Ka vuajtur shumë, por tani gjithçka është në rregull. Zoti e do me siguri shumë, prandaj i ka dhënë një kryq kaq të madh.

Nëna ime më shkruan rregullisht. Ajo më jep forcë që t'i përballoj vuajtjet me gëzim. Largimi im ishte, në të vërtetë, fillimi i jetës së saj më të thellë shpirtërore. Kur ajo të shkojë te Jezusi, jam e bindur se Ai do ta presë me gëzim të madh. Vëllai dhe motra vazhdojnë të jetojnë së bashku dhe kanë një jetë të bukur.

Jam e sigurt se jeni shumë i zënë dhe nuk keni gjithmonë kohë të mendoni për letra, por një gjë ju lutem: lutuni gjithmonë për mua!

Ditët e fundit qesha me gjithë zemër, sepse m'u kujtuan disa ngjarje nga Letnica. Sa krenare kam qenë atëherë! As tani nuk jam aq e përvuajtur sa duhet, por e dëshiroj me gjithë zemër të bëhem e tillë. Poshtërimet janë ëmbëlsirat më të ëmbla për mua. Sa i durueshëm keni qenë ju! Kjo më mahnit dhe më ndihmon që edhe unë të jem e durueshme me indianët e mi.

Duhet të shkoj. India është e nxehtë si ferri, por shpirtrat e saj janë të bukur dhe të çmuar, sepse janë larë me Gjakun e Krishtit.

Ju përshëndes përzemërsisht dhe ju lutem për bekimin dhe lutjet tuaja.

E juaja në Jezusin,
Motra M. Terezija, IBM

Letra e Dytë
Konventa Loreto, Entally, 25 nëntor 1937

At i dashur në Krishtin Jezus!

Festat e Krishtlindjes po afrohen. Deri sa kjo letër të arrijë në duart Tuaja, ne të gjithë do të jemi duke shijuar gëzimin e Fëmijës Hyjnor, Jezusit. Prandaj po Ju dërgoj urimet e mia më të përzemërta. Zoti i Madhërishëm Ju dhëntë hirin të bëni sa më shumë për Të dhe për shpëtimin e shpirtrave. Ju lutem, lutuni edhe për misionaren Tuaj!

Me siguri e dini se kam bërë kushtet e mia të përjetshme. Atë ditë mendova edhe për Ju. Sikur ta dinit sa e lumtur isha që munda, me vullnet të lirë, ta flijoja jetën time si dhuratë për Hyjin. Tani jam e Tija, dhe do të mbetem përgjithmonë! Ndoshta nuk mund ta përfytyroni më Gonxhen e dikurshme si nusen e Krishtit. Por Ai ka qenë gjithmonë aq pafundësisht i mirë me mua, sikur të dëshironte ta siguronte zemrën time vetëm për Veten. Edhe njëherë Ju falënderoj sinqerisht për gjithçka që keni bërë për mua!

Motra Gabriela ndodhet këtu dhe po punon me përkushtim për Jezusin. Gjëja më e rëndësishme është se ajo di të vuajë dhe, njëkohësisht, të buzëqeshë.

Ajo më ndihmon shumë në shumë gjëra; përndryshe, me siguri do të isha rrëzuar diku e vetme. Është gjithmonë e gatshme të më ndihmojë, ndërsa unë, shpeshherë, e shfrytëzoj pa masë mirësinë e saj.

Motra Bernarda do të japë kushtet më 23 janar 1938. Falënderuar qoftë Zoti, tani gjithçka është sërish mirë! Jezusi me siguri e ka zgjedhur për një mision të veçantë, pasi i dhuron kaq shumë vuajtje. Ajo është një heroinë e vërtetë dhe i përballon të gjitha me guxim e me buzëqeshje.

Ati i dashur Mesarić e humbi gjyqin. Falënderuar qoftë Zoti për gjithçka! Ai e përballon gjithçka me zemërgjerësi të jashtëzakonshme dhe jam e bindur se frytet do të jenë të njëqindfishuara, edhe pse në pamje të parë duket se ka humbur. Nëse duam ta fitojmë Bengalin për Krishtin, duhet të paguajmë me shumë flijime. Tashmë gëzohem edhe kur gjërat nuk shkojnë sipas dëshirës sime, sepse e kuptoj se Ai dëshiron ta sprovojë besimin tonë. Prandaj, edhe në humbje, e lavdërojmë Zotin sikur të kishim fituar gjithçka.

Ndoshta nëna ime Ju ka shkruar. Ajo tani ndodhet te vëllai. Janë shumë të lumtur. U mungon vetëm një gjë: Gonxhja e tyre. Por, falë Zotit, nëna tani e ka përsëri kishën afër dhe mund të flasë shqip sa herë të dëshirojë. Motra ime është bërë prefekte e Kongregatës Mariane për gjimnazistet. Shpresoj se do të bëjë shumë për Jezusin.

Me siguri dëshironi të dini diçka edhe për mua. Vetëm një gjë Ju kërkoj: lutuni shumë për mua! Kam nevojë për lutje më shumë se kurrë. Dëshiroj të jem vetëm e Jezusit, jo vetëm me emër apo me petkun rregulltar, por me gjithë qenien time. Shpesh ndodh që gjithçka të shkojë për së prapthi dhe «unë» im krenar të zërë vendin e parë. Ende jam ajo Gonxhja krenare. Vetëm një gjë ka ndryshuar: dashuria ime për Jezusin. Për Të do të jepja gjithçka,

madje edhe jetën time. Kjo tingëllon bukur, por në praktikë nuk është aspak e lehtë; dhe pikërisht këtë dëshiroj: që rruga drejt Tij të mos jetë e lehtë.

A Ju kujtohet se njëherë, në Shkup, më thatë:

“ Gonxhe, ti dëshiron ta pish kelkun deri në pikën e fundit!”

Nuk e di nëse atëherë mendoja kështu, por tani po. Dhe këtë e them me gëzim, pa derdhur as edhe një lot.

Me siguri, kur Ju ta merrni këtë letër, misionaret tona tashmë do të jenë nisur për rrugë. Gëzohem shumë për ardhjen e tyre dhe po numëroj ditët. Kemi nevojë për kaq shumë punëtore, ndërsa jemi kaq pak. Mendoni vetëm: unë kam nën kujdes 375 fëmijë. Jam e vetmja e bardhë mes tyre. Në këtë shkollë më duhet edhe t‘i mësoj. Nuk është aspak e lehtë kur njeriu duhet të jetë në këmbë nga mëngjesi deri në mbrëmje. Megjithatë, gjithçka për Jezusin; prandaj edhe vështirësitë bëhen të bukura kur i jetojmë për Të.

Sonte jam jashtëzakonisht e përgjumur, ndaj më falni që Ju kam shkruar kështu. Por nëse nuk e përfundoj sonte këtë letër, nesër do të jetë tepër vonë.

Lutuni shumë për mua!

Me përkushtim të përhershëm në Jezusin,
M. Tereza, IBM

Nga letra e motrës Gabriela

Bashkëmotra e motrës Terezë, motra Gabriela, i shkroi të njëjtit atë shpirtëror, atë Franjo Jambreković, një letër, në të cilën, ndër të tjera, thuhet:

“Mendoj se Jezusi e do shumë motrën Terezë. Ne jetojmë në të njëjtën shtëpi. Çdo ditë vërej se si ajo përpiqet ta kënaqë Jezusin në gjithçka. Ka shumë punë, por kurrë nuk kursehet. Është jashtëzakonisht e përvuajtur. I ka kushtuar shumë për ta arritur këtë virtyt, por unë besoj se Zoti i mirë e ka zgjedhur për vepra të mëdha...”

Njëzet e dy vjet më vonë

Në vitin 1959, misionari slloven në Bengal, atë Alojz Demšar, vizitoi tashmë misionaren e njohur të Dashurisë, Nënën Terezë. Për këtë takim ai shkruan:

“Kur mbërrita në ambulancën e Titagarhit, pashë radhë të gjata lebrozësh që prisnin para tryezës, ku një motër regjistronte emrat e tyre. Më pas ata kalonin te mjeku, i cili u merrte gjak nga veshi ose nga krahu për ta analizuar, në mënyrë që të përcaktonte nëse lebra ishte e shërueshme, cilit lloj i përkiste dhe nëse ishte ngjitëse apo jo.

Në fillim, Nënë Tereza ishte e angazhuar me projektin e ambulancës së re, por më pas iu afrua vetë të sëmurëve dhe nisi t’i kontrollonte.

Pashë vajza të vogla, mezi dyvjeçare, që tashmë mbanin shenjat e dukshme të kësaj sëmundjeje të tmerrshme. Nënë Tereza i merrte me aq butësi dhe u jepte ilaçet me aq dashuri, saqë u preka thellë. Ajo mori për dore një grua të re, e cila kishte plagë të mëdha të hapura në këmbë dhe në ballë. Më tha se ajo vuante nga një formë shumë e rrezikshme dhe tepër ngjitëse e lebrës. Megjithatë, e mbajti për dore, i dha injeksionin, sikur të mos kishte asgjë të pazakontë.

Më pushtoi një ndjenjë tronditjeje kur pashë me sa dashuri i trajtonte: u vendoste pomada në plagë, u merrte gjak për analiza, u bënte injeksione, u ledhatonte fëmijët e pafajshëm në kokë – dhe të gjitha këto pa asnjë shenjë frike.

E pyeta:

‘A nuk keni frikë se mund të sëmureni edhe Ju nga kjo sëmundje?’

Ajo m’u përgjigj:

‘Po edhe sikur të ndodhë? A nuk i deshi Jezusi lebrozët, të cilët të gjithë i braktisin dhe i përçmojnë? Ai vetë i shëroi dhe nuk mori lebrën. Nëse unë do ta marr këtë sëmundje, le të bëhet vullneti i Hyjit. Atëherë e gjithë jeta ime do të jetë një flijim dashurie për Të.’”

Pas këtij takimi, të nesërmen, Nënë Tereza i dërgoi një letër të shkurtër, të shkruar në gjuhën kroate:

“I dashur Atë në Jezusin!

Më gëzoi shumë ardhja Juaj në Titagarh, por më dukët shumë i lodhur dhe disi i trishtuar. Gëzimi Juaj për mua ka qenë gjithmonë si një ilaç shpirtëror. Por këtë herë nuk ishte kështu.

Më pyetët: ‘Po sikur edhe unë ta marr këtë sëmundje?’

Nëse ndodh, ai do të jetë ‘Fiat’-i im i fundit ndaj Hyjit të dashur. Ai ka marrë gjithçka nga unë; mund ta marrë edhe trupin tim plotësisht. Dikur

kisha një frikë të madhe nga lebra dhe nga lebrozët. Edhe sot frika ende ekziston në zemrën time, por gjithçka ia kam kushtuar Hyjit. Prandaj buzëqesh shpesh, sepse dua t'ia fsheh edhe Atij ndjenjat e mia dhe t'i dhuroj një flijim të gëzueshëm.

Po jua shkruaj këtë që të luteni për mua, që të mbetem e gëzuar deri në fund. Falënderoj Hyjin që më ka dhënë hirin e gëzimit, kështu që askush, as motrat e mia, nuk mund të shohë asgjë tjetër tek unë.

Lutuni për mua, ashtu siç lutem edhe unë për Ju, që të bëhemi flijim i plotë në zjarrin e dashurisë së Tij.

Me përkushtim në Jezusin,
Nënë Tereza, M.C."

III.XXV.
Три писма од Мајка Тереза
ОД МИСИОНЕРСКИОТ АРХИВ

Секогаш е вдахновувачки, макар и накратко, да се погледне во духовната историја на оние луѓе што Бог ги избрал за исполнување на Своите големи замисли. Често уште во најраните години од нивниот живот можат да се забележат знаците на тој божествен повик. Така било и во животот на истакнатата мисионерка, Мајка Тереза.

Можеби не сите знаат дека нејзиното духовно оформување и поттикот целосно да му се посвети на мисионерското дело биле длабоко обликувани од хрватскиот језуит о. Фрањо Јамбрековиќ, денес веќе покоен. Тој служел во Језуитската резиденција во Скопје, покрај која се наоѓала и католичката парохија. Младата Гонџа Бојаџиу никогаш не го заборавила својот духовен водач. И подоцна повремено му испраќала писма исполнети со искреност, во кои го отворала своето срце и го откривала својот внатрешен духовен свет.

Во продолжение го објавуваме писмото што му го испратила на својот поранешен духовен водач непосредно пред полагањето на вечните завети, како и уште едно писмо напишано по нивното полагање.

Прво писмо
Манастир Лорето, Ентали
8 февруари 1937 година

Драг оче во Христа Исуса!

Од сè срце Ви благодарам за Вашето писмо. Навистина не го очекував. Простете ми што не Ви пишав порано.

Тукушто добив писмо од Почитуваната Генерална Мајка, со кое ми се дава дозвола да ги положам моите вечни завети. Ќе ги положам на 24 мај 1937 година. Каква голема милост! Навистина не можам доволно да Му заблагодарам на Бога за сè што направи за мене. Сега ќе Му припаѓам засекогаш!

Од сето срце се радувам што успеав со радост да го носам својот

крст заедно со Исус. Имаше страдања; имаше мигови кога моите очи беа исполнети со солзи. Но, нека е благословен Бог за сè! Исус и јас досега бевме пријатели. Молете се да ми ја дарува милоста на истрајноста, никогаш да не се оддалечам од Неговиот пат.

Овој месец ја започнувам мојата тримесечна трета духовна проба. Таму ќе има многу работа и многу жртви за Исус и за душите, но јас сум среќна. Некогаш крстовите ме плашеа; само помислата на страдањето ме тераше да се тресам. Сега, напротив, го прегрнувам страдањето пред Него.

Мајка Тереза

Така навистина дојде тоа време, и така Исус и јас живееме во љубов.

Немојте да мислите дека мојот духовен живот е постлан со рози. Тој цвет речиси никогаш не го среќавам на својот пат. Напротив, мојот најблизок придружник е темнината. Кога ноќта станува многу густа и кога ми се чини дека сè завршува со пекол, тогаш едноставно целосно Му се предавам на Исус. Ако Тој сака да одам таму, подготвена сум, но само под еден услов тоа навистина да биде Неговата волја и Неговата радост.

Ми е потребна многу милост, многу Христова сила, за да останам непоколеблива во верата и во онаа слепа љубов што води единствено кон Распнатиот Христос. Но, јас сум среќна да, посреќна од кога било и во ниедна околност не би сакала да се откажам од своите страдања.

Сепак, немојте да мислите дека мојот живот е само страдање. О, не! Јас се смеам повеќе отколку што страдам, толку многу што некои заклучиле дека сум разгалената невеста на Исус, која живее со Него во Назарет, далеку од Голгота. Кога моите Индијци се насмевнуваат, и јас уште понежно им возвраќам со насмевка.

Молете се, молете се многу за мене! Навистина ми е потребна Неговата љубов!

Простете ми што толку многу се распишав, но ни самата не знам како се случи тоа. Сигурно Исус го посакал тоа, за да Ве поттикне уште повеќе да се молите за Вашата мисионерка.

Сестра Марија Габриела е тука. Таа работи во St. Mary's. Се среќаваме секој ден. Јас го учам бенгалскиот јазик, а во St. Mary's сме заедно наутро и навечер, бидејќи преку ден со четири бенгалски сестри одам во St. Teresa's. Таа е многу среќна и радосна овде. Предава во училиштето и секогаш е подготвена да ми помогне.

Сестра Бернарда штотуку се врати во новицијатот. Тука престојуваше шест месеци. Со Божја помош, на почетокот на 1938 година ќе ги положи своите свети завети. Многу страдаше, но сега сè е повторно во ред. Бог сигурно многу ја љуби, затоа што ѝ подари толку голем крст.

Мајка ми редовно ми пишува. Таа ми дава сила моите страдања да ги поднесувам со радост. Моето заминување, всушност, беше почеток на нејзиниот подлабок духовен живот. Кога ќе појде кај Исус, убедена сум дека Тој ќе ја пречека со голема радост. Брат ми и сестра ми и понатаму живеат заедно и имаат убав живот.

Сигурна сум дека сте многу зафатени и дека немате секогаш време да мислите на писма, но едно Ве молам: секогаш молете се за мене!

Во последните денови од срце се насмеав, затоа што ми се сетија некои случки од Летница. Колку само бев горда тогаш! Ни сега не сум онолку смирена колку што треба да бидам, но со сето свое срце посакувам да станам таква. Понижувањата за мене се најслатките сладости. Колку трпеливи бевте Вие! Тоа ме восхитува и ми помага и јас да бидам трпелива со моите Индијци.

Морам да одам. Индија е жешка како пекол, но нејзините души се прекрасни и драгоцени, затоа што се измиени со Крвта Христова.

Срдечно Ве поздравувам и Ве молам за Вашиот благослов и молитви.

Ваша во Исуса,
Сестра М. Терезија, IBM

Второ писмо
Манастир Лорето, Ентали
25 ноември 1937 година

Драг оче во Христа Исуса!

Божикните празници се наближуваат. Додека ова писмо стигне во Вашите раце, сите ние веќе ќе ја живееме радоста на Божественото Дете, Исус. Затоа Ви ги испраќам моите најсрдечни честитки. Нека Семоќниот

Бог Ви ја дарува милоста да направите што повеќе за Него и за спасението на душите. Ве молам, молете се и за Вашата мисионерка!

Сигурно веќе знаете дека ги положив моите вечни завети. Тој ден мислев и на Вас. Кога само би знаеле колку бев среќна што можев, со слободна волја, да го принесам својот живот како дар на Бога. Сега Му припаѓам Нему и така ќе остане засекогаш!

Можеби повеќе не можете да ја замислите некогашната Гонџа како Христова невеста. Но Тој секогаш беше бескрајно добар кон мене, како да сакаше моето срце целосно да го зачува само за Себе. Уште еднаш искрено Ви благодарам за сè што направивте за мене!

Сестра Габриела е тука и со голема преданост работи за Исус. Најважно е што знае истовремено да страда и да се насмевнува.

Таа многу ми помага во многу работи; инаку, сигурно некаде сама би потклекнала. Секогаш е подготвена да ми помогне, а јас честопати премногу ја користам нејзината добрина.

Сестра Бернарда ќе ги положи своите завети на 23 јануари 1938 година. Благодарение на Бога, сега повторно сè е добро. Исус сигурно ја избрал за посебна мисија, бидејќи ѝ дарува толку многу страдања. Таа е вистинска хероина и сè поднесува со храброст и со насмевка.

Драгиот отец Месариќ го загуби судскиот спор. Нека е благословен Бог за сè! Тој сè поднесува со извонредна великодушност и уверена сум дека плодовите ќе бидат стократно поголеми, иако на прв поглед изгледа дека изгубил. Ако сакаме да го придобиеме Бенгал за Христа, мора да платиме со многу жртви. Сега веќе се радувам и тогаш кога работите не се одвиваат според мојата волја, затоа што разбирам дека Тој сака да ја испита нашата вера. Затоа, дури и во поразот, Го славиме Бога како да сме добиле сè.

Можеби мојата мајка Ви пишувала. Таа сега живее кај мојот брат. Сите се многу среќни. Им недостига само едно нивната Гонџа. Но, благодарение на Бога, мајка ми повторно има црква во близина и може да зборува албански секогаш кога ќе посака. Мојата сестра стана префектка на Маријанската конгрегација за гимназијалките. Се надевам дека ќе направи многу за Исус.

Сигурно сакате да дознаете нешто и за мене. Само едно Ве молам: молете се многу за мене! Повеќе од кога било ми се потребни молитви.

Сакам да бидам само Исусова – не само по име или по монашката облека, туку со целото свое битие.

Често се случува сè да тргне наопаку и моето гордо „јас“ повторно да го заземе првото место. Сè уште сум онаа горда Гонџа. Само едно се промени: мојата љубов кон Исус. За Него би дала сè, дури и својот живот. Тоа звучи убаво, но во пракса воопшто не е лесно; токму тоа и го посакувам патот кон Него да не биде лесен.

Се сеќавате ли кога еднаш во Скопје ми рековте:

„Гонџе, ти сакаш да ја испиеш чашата до последната капка!“

Не знам дали тогаш навистина така мислев, но денес да. И тоа го велам со радост, без да пролеам ниту една солза.

Веројатно, кога ќе го добиете ова писмо, нашите мисионерки веќе ќе бидат тргнати на пат. Многу се радувам на нивното доаѓање и ги бројам деновите. Ни се потребни толку многу работнички, а нè има толку малку.

Замислете само: се грижам за 375 деца. Јас сум единствената бела меѓу нив. Во ова училиште истовремено морам и да ги поучувам. Воопшто не е лесно кога човек мора да биде на нозе од утро до вечер. Но, сè е за Исус; затоа и тешкотиите стануваат прекрасни кога ги живееме за Него.

Вечерва сум необично поспана, затоа простете ми што Ви пишувам вака. Но, ако не го завршам ова писмо вечерва, утре ќе биде предоцна.

Молете се многу за мене!

Со трајна преданост во Исуса,
М. Тереза, IBM

Дваесет и две години подоцна

Во 1959 година, словенечкиот мисионер во Бенгал, о. Алојз Демшар, ја посети веќе прочуената мисионерка на љубовта, Мајка Тереза. За таа средба тој запишал:

„Кога пристигнав во амбулантата во Титагарх, видов долги редици лепрозни болни кои чекаа пред масата каде што една сестра ги запишуваше нивните имиња. Потоа тие одеа кај лекарот, кој им земаше крв од увото или од раката за анализа, за да утврди дали лепрата може да се лекува, од

кој вид е и дали е заразна.

Во почетокот Мајка Тереза беше зафатена со работата околу новата амбуланта, но потоа самата им пристапи на болните и почна да ги прегледува.

Видов мали девојчиња, едвај двегодишни, кои веќе ги носеа видливите знаци на оваа страшна болест. Мајка Тереза ги земаше со таква нежност и им ги даваше лековите со толкава љубов што бев длабоко трогнат. Таа ја фати за рака една млада жена која имаше големи отворени рани на нозете и на челото. Ми рече дека таа боледува од многу опасен и силно заразен облик на лепра. Сепак, ја држеше за рака, ѝ даде инјекција, како тоа да беше нешто сосема вообичаено.

Ме обзеде чувство на восхит кога видов со колкава љубов се грижеше за нив: им нанесуваше маст на раните, им земаше крв за анализи, им даваше инјекции, ги милуваше невините деца по главата – и сето тоа без ни најмал знак на страв.

Ја прашав:

„Зарем не се плашите дека и Вие би можеле да се заразите од оваа болест?“

Таа ми одговори:

„Па дури и да се случи тоа? Зар Исус не ги љубеше лепрозните, кои сите ги напуштаат и ги презираат? Тој самиот ги исцели и не се зарази со лепра. Ако јас ја добијам оваа болест, нека биде волјата Божја. Тогаш целиот мој живот ќе стане жртва на љубовта за Него.“

Следниот ден, по оваа средба, Мајка Тереза му испратила кратко писмо, напишано на хрватски јазик:

Драг оче во Исуса!

Многу ме израдува Вашето доаѓање во Титагарх, но ми се чинеше дека сте многу уморни и некако тажни. Вашата радост отсекогаш за мене беше како духовен лек. Но, овојпат не беше така.

Ме прашавте:

„А што ако и јас се заразам со оваа болест?“

Ако тоа се случи, тоа ќе биде моето последно „Fiat“ кон драгиот Бог. Тој ми зеде сè; може целосно да го земе и моето тело. Некогаш многу се плашев од лепрата и од лепрозните. И денес тој страв сè уште постои во

моето срце, но сè Му принесов на Бога. Затоа често се насмевнувам, бидејќи сакам дури и од Него да ги сокријам своите чувства и да Му принесам радосна жртва.

Ви го пишувам ова за да се молите за мене, да останам радосна до самиот крај. Му благодарам на Бога што ми ја даруваше милоста на радоста, така што никој, дури ни моите сестри, не може да види ништо друго во мене.

Молете се за мене, како што и јас се молам за Вас, за да станеме целосна жртва во огнот на Неговата љубов.

Со преданост во Исуса,
Мајка Тереза, М.С.

Од писмото на сестра Габриела

Сосестрата на сестра Тереза, **сестра Габриела**, му напишала писмо на истиот духовен отец, **о. Фрањо Јамбрековиќ**, во кое, меѓу другото, стои:

„Мислам дека Исус многу ја љуби сестра Тереза. Живееме во истата куќа. Секој ден гледам како настојува во сè да Му угоди на Исус. Работата е многубројна, но никогаш не се штеди себеси. Исклучително е смирена. Многу ја чинеше да ја стекне оваа доблест, но јас верувам дека добриот Бог ја избрал за големи дела...“

III.XXV.
Three Letters of Mother Teresa
FROM THE MISSION ARCHIVE

It is always inspiring to cast even the briefest glance at the spiritual history of those whom God has chosen to accomplish His great designs. Very often, the first signs of this divine vocation can already be discerned in the earliest stages of their lives. Such was also the case with the remarkable missionary, Mother Teresa.

Perhaps not everyone knows that her spiritual formation and the inspiration to dedicate her life to the missions were profoundly influenced by the Croatian Jesuit Fr. Franjo Jambreković (now deceased). At the time, he served at the Jesuit Residence in Skopje, adjacent to the city's Catholic parish. The young Gonxhe Bojaxhiu never forgot her spiritual guide. Even years later, she continued to send him heartfelt letters in which she opened her soul and revealed the inner world of her vocation.

Presented below are two of those letters: the first, written shortly before she made her perpetual religious vows, and the second, composed after she had professed them.

The First Letter
Loreto Convent, Entally
8 February 1937

Dear Father in Christ Jesus,

Thank you most sincerely for your letter. I truly did not expect it. Please forgive me for not having written to you sooner.

I have just received a letter from our Reverend Mother General granting me permission to make my Perpetual Vows. God willing, I shall profess them on 24 May 1937. What an immense grace! Truly, I can never thank God enough for all that He has done for me. From that day onward, I shall belong entirely to Him for all eternity.

With all my heart I rejoice that I have been able to carry my cross joyfully together with Jesus. There have been sufferings; there have been moments when my eyes filled with tears. Yet thanks be to God for everything! Until now, Jesus and I have remained faithful companions. Pray that He may grant me the grace of perseverance and that I may never stray from His path.

This month I begin my three-month period of tertianship. It will involve much work and many sacrifices for Jesus and for souls, yet I am happy. Once, crosses frightened me; the mere thought of suffering caused me to tremble. Now, however, I embrace suffering with joy.

Thus He truly came, and now Jesus and I live in love.

Do not imagine that my spiritual life is strewn with roses. Rarely do I find such flowers along my path. On the contrary, darkness has become my closest companion. When the night grows especially deep and everything seems as though it is leading me toward hell, I simply abandon myself entirely to Jesus. If He desires that I should go there, I am prepared but on one condition alone: that it truly be His holy will and His joy.

I need abundant grace, immense strength from Christ, to remain steadfast in faith and in that blind love which leads only to the Crucified Jesus. Yet I am happy indeed happier than ever before and under no circumstances would I wish to be deprived of my sufferings.

Do not think, however, that my life consists only of suffering. Oh, no! I laugh more than I suffer, so much so that some have concluded that I am the cherished bride of Jesus, living beside Him in Nazareth rather than on Calvary. Whenever my Indian people smile, my own smile becomes even more radiant.

Pray pray fervently for me! I truly stand in need of His love.

Forgive me for writing at such length; I hardly know how it happened. Surely Jesus desired it, so that He might inspire you to pray even more earnestly for your missionary.

Sister Maria Gabriela is here. She serves at St. Mary‘s. We meet every day. I am studying the Bengali language, and since we are together at St. Mary‘s every morning and evening, we have many opportunities to encourage one another. During the day I accompany four Bengali sisters to St. Teresa‘s School. Sister Gabriela is very happy here. She teaches in the school and is always ready to help me.

Sister Bernarda has just returned to the novitiate after spending six months here. With God's help, she will make her holy vows at the beginning of 1938. She has endured many sufferings, but now everything is well again. Surely the Lord loves her greatly, for He has entrusted her with such a heavy cross.

My mother writes to me regularly. She gives me strength to bear every suffering with joy. My departure, in truth, marked the beginning of her deepest spiritual life. When she goes to Jesus, I am convinced that He will receive her with immense joy. My brother and sister continue to live together and are leading a happy life.

I know that you are very busy and do not always have time to think about letters, but I ask you for one thing only: please always pray for me.

In recent days I laughed heartily as I recalled several incidents from Letnica. How proud I was in those days! Even now I am not as humble as I ought to be, but with all my heart I long to become truly humble. Humiliations have become the sweetest delicacies for me. How patient you always were! That patience continues to inspire me and helps me to be patient with my Indian people as well.

I must now finish. India is as hot as hell, yet her souls are beautiful and precious, for they have been washed in the Blood of Christ.

I greet you most cordially and ask for your blessing and your prayers.

Yours in Jesus,
Sr. M. Teresa, I.B.M.

The Second Letter
Loreto Convent, Entally
25 November 1937

Dear Father in Christ Jesus,

The feast of Christmas is drawing near. By the time this letter reaches your hands, we shall all be rejoicing in the joy of the Divine Child, Jesus.

Therefore, I send you my warmest Christmas greetings. May the Almighty Lord grant you the grace to accomplish ever greater things for Him and for the salvation of souls. Please remember your missionary in your prayers!

You have undoubtedly heard that I have now made my Perpetual Vows. On that day I thought of you as well. If only you knew how happy I was to be able, of my own free will, to offer my life entirely to God. I am now wholly His, and I shall remain His forever.

Perhaps it is difficult for you to imagine the former Gonxhe as the Bride of Christ. Yet He has always been infinitely good to me, as though He wished to secure my heart entirely for Himself. Once again, I thank you sincerely for everything you have done for me.

Sister Gabriela is here and is working devotedly for Jesus. The most beautiful thing about her is that she knows how to suffer while continuing to smile. She helps me in countless ways; otherwise, I believe I would have collapsed somewhere all alone. She is always ready to assist me, while I often take advantage of her kindness far more than I should.

Sister Bernarda will profess her vows on 23 January 1938. Thanks be to God, everything is well again. Surely Jesus has chosen her for a special mission, for He entrusts her with so many sufferings. She is a true heroine, bearing everything courageously and with a smile.

Dear Father Mesarić lost his lawsuit. Thanks be to God for everything! He bears it with extraordinary generosity, and I am convinced that its fruits will be multiplied a hundredfold, even though outwardly it appears to be a defeat. If we wish to win Bengal for Christ, we must pay for it with many sacrifices. I now rejoice even when things do not unfold according to my wishes, because I understand that He desires to test our faith. Therefore, even in defeat, we praise God as though we had won everything.

Perhaps my mother has written to you. She is now living with my brother, and they are very happy. Only one thing is missing from their lives their Gonxhe. Thanks be to God, my mother once again has a church nearby and is able to speak Albanian whenever she wishes. My sister has become the Prefect of the Marian Congregation for the secondary-school girls. I hope she will accomplish much for Jesus.

You probably wish to hear something about me as well. I ask only one thing of you: pray fervently for me! I need prayers now more than ever. I

long to belong entirely to Jesus not merely in name or by wearing the religious habit, but with my whole being.

It often happens that everything goes wrong and that my proud self rises once again to the surface. I am still that same proud Gonxhe. Only one thing has changed: my love for Jesus. For Him I would give everything even my life itself. It sounds beautiful when expressed in words, but in practice it is far from easy. Yet this is precisely what I desire: that the road leading to Him should never be an easy one.

Do you remember how, once in Skopje, you told me:

„Gonxhe, you wish to drink the chalice to its very last drop!“

At that time I do not know whether I truly understood those words. Today, however, I do. And I say this joyfully, without shedding even a single tear.

By the time you receive this letter, our missionaries will already have departed for their new missions. I rejoice greatly at their arrival and count the days until they come. We are in desperate need of workers, yet there are so few of us.

Just imagine: I am responsible for 375 children, and I am the only European among them. In addition to caring for them, I must also teach them. It is by no means easy when one must remain on one‘s feet from morning until evening. Yet everything is for Jesus; therefore even hardships become beautiful when they are endured for Him.

Tonight I am exceedingly tired and sleepy, so please forgive this rather disordered letter. If I do not finish it tonight, tomorrow will already be too late.

Please continue to pray fervently for me.

Yours devotedly in Jesus,
Sr. M. Teresa, I.B.M.

From Sister Gabriela's Letter

Mother Teresa's fellow sister, Sister Gabriela, wrote to the same spiritual director, Fr. Franjo Jambreković, and in her letter she remarked:

„I believe that Jesus loves Sister Teresa very much. We live in the same house, and every day I witness how earnestly she strives to please Him in everything. There is an abundance of work, yet she never spares herself. She is extraordinarily humble. She has paid a high price to attain this virtue, but I firmly believe that the good Lord has chosen her for great works...“

Twenty-Two Years Later

In 1959, the Slovenian missionary in Bengal, Fr. Alojz Demšar, visited the now widely known Missionary of Charity, Mother Teresa. Recalling that encounter, he wrote:

„When I arrived at the Titagarh dispensary, I saw long lines of leprosy patients waiting before a table where one of the sisters was registering their names. They then proceeded to the physician, who collected blood samples from their ears or arms for examination in order to determine whether the disease was curable, what type of leprosy they suffered from, and whether it was contagious.

At first, Mother Teresa was occupied with matters concerning the new dispensary, but soon afterward she personally approached the sick and began examining them.

I saw little girls, scarcely two years old, already bearing the unmistakable signs of this dreadful disease. Mother Teresa received them with extraordinary tenderness and administered their medicines with such love that I was deeply moved.

She then took by the hand a young woman whose legs and forehead were covered with large open wounds. Mother Teresa explained that the woman was suffering from a particularly dangerous and highly contagious form of leprosy. Yet she held her hand, administered an injection, and cared for her as though there were nothing unusual about the situation.

I was profoundly struck by the love with which she served them. She applied ointment to their wounds, collected blood for laboratory tests, administered injections, gently stroked innocent children on the head—and did all of this without the slightest sign of fear.

I asked her:

‚Are you not afraid that you yourself might contract this disease?'

She answered:

**'And even if that were to happen? Did not Jesus love the lepers whom everyone else abandoned and despised? He healed them, yet He Himself did not become a leper. If I should contract this disease, let God's will be done. Then my entire life will become an offering of love to Him.'"*

Mother Teresa's Letter to Fr. Alojz Demšar

The day after their meeting, Mother Teresa sent Fr. Alojz Demšar a brief letter, written in Croatian:

Dear Father in Jesus,

Your visit to Titagarh brought me great joy. Yet you seemed very tired and somewhat saddened. Your joy has always been a source of spiritual strength for me, but this time it was different.

You asked me:

„What if I, too, should contract this disease?"

If that should happen, it would be my final „Fiat" to our loving God. He has already taken everything from me; He may also take my body completely.

There was a time when I was deeply afraid of leprosy and of those who suffered from it. Even today, that fear still exists somewhere in my heart. Yet I have surrendered everything to God. That is why I smile so often I wish to conceal even my fears from Him and offer Him a joyful sacrifice.

I am writing this so that you may pray for me, that I may remain joyful until the very end. I thank God for granting me the grace of joy, so that no one not even my own sisters can see anything in me except happiness.

Pray for me, just as I pray for you, that together we may become a complete sacrifice in the fire of His love.

Devotedly in Jesus,

Mother Teresa, M.C.

IZ MISIJSKOG ARHIVA

Tri pisma Majke Terezije

Zanimljivo je makar malo zaviriti u povijest duša koje je Bog izabrao za izvođenje svojih velikih planova. Mnogo puta već se unaprijed mogu naslutiti ti Božji nacrti. Tako je to i u životu glasovite misionarke majke Terezije.

Možda mnogima nije poznato da je tu veliku dušu duhovno oblikovao i pomogao joj poći u misije naš hrvatski isusovac, danas već pok. o. Franjo Jambreković. On je djelovao u Skoplju u Isusovačkoj rezidenciji uz koju se nalazila i župa. Mlada Gonđa Bojadžu nikada nije zaboravila svoga duhovnog vođu. I kasnije mu je povremeno pisala pisma puna neposrednosti u kojima je otkrivala svoju dušu. Ovdje iznosimo jedno pismo što ga je pisala svom bivšem duhovnom vođi prije zadnjih zavjeta, i drugo što ga je pisala poslije zavjeta.

Prvo pismo

Loreto Convent, Entally,
8. februara 1937.

U Isusu dragi Oče!

Srdačna Vam hvala na Vašem listu. Nisam zaista očekivala. Oprostite da Vam nisam prije pisala.

Upravo sam dobila list od Č. Majke Generalice gdje mi daje dozvolu da položim svoje vječne zavjete. To će biti 24. svibnja 1937. Kakva velika milost! Zaista ne mogu se dosta zahvaliti Bogu za sve što je On učinio za me. Njegova za vječnost! Sada se iz srca veselim da sam veselo svoj križ nosila sa Isusom. Bilo je trpljenja, bilo je časova kad su mi oči bile pune suza. Ali hvala Bogu za sve! Isus i ja bili smo prijatelji do sada. Molite se da mi On da milost ustrajnosti.

Ovog mjeseca počinjem svoju tromjesečnu treću probaciju. Bit će tamo dosta i puno toga za Isusa i duše, ali tako sam sretna. Prije su me križevi strašili koža mi se ježila pri pomisli na trpljenje, ali sada zagrlim trpljenje prije ne-

Majka Terezija

go je zaista došlo, i tako Isus i ja živimo u ljubavi.

Nemojte misliti da je moj duhovni život prostrt ružama. To cvijeće skoro nikad ne nalazim na svom putu. Dapače, više imam kao drugaricu tamu. Pa kad noć postane jako gusta i sve mi izgleda kao da ću svršiti u paklu, onda jednostavno prikažem sebe Isusu: ako On hoće da ja odem tamo, spremna sam, samo pod jednim uslovom, da to zaista Njega veseli.

Treba mi mnogo milosti, mnogo Kristove jakosti da ustrajem u pouzdanju, u onoj slijepoj ljubavi, koja vodi samo k Isusu Raspetom. Ali ja sam sretna — da, sretinja nego ikada, i ne bih željela ni pod koju cijenu da dam svoja trpljenja.

Ipak nemojte misliti da ja zaista samo trpim, Oh ne! Smijem se ja više negoli trpim, tako da su neki zaključili da sam razmažena Isusova zaručnica koja živi uz Isusa u Nazaretu- daleko od Kalvarije. Kad se moji Indijci smiju, onda se ja još slađe nasmijem.

Molite se, molite se puno za me! Zaista trebam Njegovu ljubav!

Oprostite, što sam se toliko raspričala, ali ne znam ni ja sama kako. Isus je sigurno ovo želio, da Vas potakne da se malo više molite za Vašu misionarku.

Sestra Marija Gabrijela je ovdje. Radi u St. Mary's. Vidimo se svaki dan. Ja je poučavam u bengalskom, a onda i u St. Mary's smo zajedno ujutro i navečer, jer preko dana idem ja sa četiri bengalske sestre u St. Teresa's. Ona je jako sretna i vesela ovdje. Poučava u školi. Uvijek je spremna da mi pomogne.

Sestra Bernarda upravo je otišla natrag u novicijat. Bila je ovdje šest mjeseci. Ona će položiti svoje svete zavjete, ako Bog da, početkom godine 1938. Trpjela je mnogo, ali sada je sve u redu. Dragi Bog je sigurno mnogo ljubi, kad joj je dao ovakav veliki križ.

Mama piše veoma redovno. Zaista ona mi daje snage da veselo trpim. Moj odlazak bio je zaista početak njenog svrhunavranog života. Kada ona ode k Isusu sigurno će je On primiti s velikim veseljem. Brat i sestra još su zajedno. Imaju zajedno lijep život.

Vi ste sigurno jako zaposleni, a da mislite na pisma, ali jedno Vas molim: molite se uvijek za me!

Neki dan sam se slatko smijala, kad su mi neki događaji iz Letnice došli na pamet. Zaista, kako sam ja tada bila ohola — nisam ni sada ponizna, ali ipak želim da to postanem. Poniženja su mi najsladi slatkiši. Kako ste Vi bili strpljivi! Zaista to me čudi i pomaže da i ja budem strpljiva sa svojim Indijcima.

Moram ići. Indija je vruća kao pakao, ali njene duše su lijepe i skupocjene, jer ih je Kristova Krv orosila.

Srdačno Vas pozdravlja i moli za blagoslov i molitve

Vaša u Isusu

Sestra M. Terezija, IBM

403

Drugo pismo

Loreto Convent, Entally, 25. nov. 1937.

U Isusu dragi Oče!

Božićni se praznici približavaju. Dok ovo pismo stigne do Vas, mi ćemo svi uživati radost Malog Isusa. Zato Vam šaljem svoje srdačne čestitke. Dao dragi Bog da puno učinite za Njega i duše. Molite isto i za Vašu misionarku!

Sigurno znate da sam položila svoje vječne zavjete. Mislia sam i na Vas toga dana. Da znate kako sam bila sretna, što sam svojovoljno mogla zapaliti svoju žrtvu. Njegova sam, i to zauvijek! Vi si sigurno ne možete predstaviti nekadašnju Gonđu sada kao Isusovu zaručnicu. Ali On je uvijek bio tako neizmjerno dobar prema meni, kao da je htio da osigura imutak moga srca za sebe. Opet Vam iskreno zahvaljujem za sve što ste za me učinili!

S. Gabrijela je ovdje i lijepo radi za Isusa. Glavno je da zna trpjeti i usto se smijati.

Pomaže mi mnogo u mnogim stvarima, inače bih sama sigurno negdje pala. Uvijek je spremna da mi pomaže, a ja sam tako zločesta da izrabljujem njenu dobrotu.

S. Bernarda polaže zavjete 23. 1. 38. Hvala Bogu, sada je opet sve dobro! Isus je sigurno odabrao nju za nešto posebno, kad joj daje toliko trpljenja. A ona je prava junakinja, pa sve podnosi hrabro sa smiješkom.

Jadni Otac Mesarić izgubio je parnicu. Hvala Bogu za sve! Otac podnosi sve tako velikodušno te sam sigurna da će plod biti stostruk, iako na prvi pogled izgleda da je izgubio. Ako hoćemo Bengaliju za Krista, imamo platiti mnogim žrtvama. Sad se zaista veselim kad nešto ne ide kako ja želim, jer vidim On hoće naše pouzdanje. Zato u gubitku hvalimo Boga kao da smo sve dobili.

Možda Vam je mama pisala. Ona je sada kod brata. Tako su sretni. Jedna im samo manjka, a to je njihova Gonđa. Ali, hvala Bogu, mama ima sada opet blizu crkvu i može govoriti albanski koliko joj drago. Sestra je postala prefekta Marijine Kongregacije za gimnazijalke. Nadam se da će mnogo učiniti za Isusa.

Sigurno želite malo novosti o meni. Jedno Vas molim: molite mnogo za mene! Trebam molitve više nego ikada. Želim biti samo Isusova, i to stvarno, a ne samo po imenu i odijelu. Više puta ide to natraške, pa moj uzvišeni »Jak« dobije glavno mjesto. Uvijek ista, ohola Gonđa. Samo jedno je sad drukčije: moja ljubav prema Isusu. Dala bih sve, pa i sam život za Njega. Zvuči lijepo, ali u praksi nije tako lako, a to baš ja hoću da ne bude lako.

Sjećate li se, Vi ste mi jednom rekli u Skoplju: »Gonđa, Ti želiš ispiti kalež do zadnje kapi!« Ne znam da li sam tada ovako mislila, ali sada mislim, i to veselo, bez jedne suze.

Sigurno će naše misionarke biti već na putu kad Vi dobijete ovo pismo. Radujem se njihovu dolasku i zaista brojim dane. Trebamo tako mnogo radnica, a nas je tako malo. Pomislite, ja imam 375 djece. Sama sam bjelkinja medu njima. U ovoj školi moram i poučavati. Ne ide to tako lako kad čovjek mora biti na nogama od jutra do večeri, ali ipak sve za Isusa, pa tako je sve lijepo ako i jest teško.

Strašno sam pospana večeras, stoga mi oprostite što sam ovako pisala, ali ako večeras ne svršim, sutra će biti prekasno.

Molite puno za me!

Uvijek u Isusu odana

M. Terezija, IBM

Iz pisma sestre Gabrijele

Susestra sestre Terezije sestra Gabrijela istom je ocu Jambrekoviću napisala pismo u kojem među ostalim piše:

»Mislim da sestru Terezu Isus jako ljubi. Mi se nalazimo u istoj kući. Opažam svaki dan kako ona nastoji da Isusu u svemu ugodi. Ima puno posla, ali ona ne žali sebe. Veoma je ponizna. To ju je puno stajalo da to postigne, ali ja mislim da ju je dobri Bog odabrao za velike stvari . . .«

22 GODINE KASNIJE:

Godine 1959. pohodio je već tada poznatu Misionarku Ljubavi, Majku Tereziju slovenski misionar u Bengaliji, otac Alojzije Demšar. O tom susretu piše:

»Kad sam došao u dispanzer u Titaghuru, vidio sam duge redove gubavaca, koji su se gurali pred stolom, gdje ih je jedna sestra upisivala. Zatim su ižli k liječniku, koji bi im izvadio krv iz uha ili ruke, te je analizirao, da li je guba izlječiva i kakvog je tipa, da li je zarazna ili ne . . . Majka Terezija bila je najprije zaposlena nacrtom novog dispanzera, a onda je sama prišla i pregledavala bolesnike.

Vidio sam male djevojčice od jedva dvije godine, koje su već imale vidljive znakove te strašne bolesti. Majka ih je Terezija tako nježno primala i davala im lijekove, da me je to ganulo. Primila je za ruku mladu ženu, koja je imala velike otvorene rane na nogama, na čelu . . . Majka Terezija mi je rekla da je to veoma opasan, priljepčiv tip gube, a ona je tu ženu primila za ruku, dala joj injekciju, kao da ništa nije bilo. Groza me uhvatila kad sam vidio kako s njima prijazno postupa, daje im masti na rane, vadi im krv za ispitivanje, daje injekcije, pogladi nedužnu djecu po glavi, a sve to bez ikakvog straha. Pitam je: 'Ne bojite li se da i Vi dobijete ovu bolest?' Ona mi je odgovorila: 'Što zato! Nije li Isus ljubio gubavce, koje svi napuštaju i preziru? On ih je sam ozdravljao i nije dobio gubu . . . Ako ja dobijem, neka se vrši Božja volja, bit će to kao cijeli moj život žrtva ljubavi za Njega!'

Nakon toga razgovora poslala mi je sutradan pisamce, koje je napisala hrvatskim jezikom:

»U Isusu dragi Oče!

Drago mi je što ste došli u Titaghur, no izgledali ste tako umorni i nešto žalosni. Vaša veselost za mene je uvijek kao tonikum. No danas nije bilo tako. Vi ste me pitali: Što, ako ja dobijem tu bolest? To će biti moj zadnji »Fiat« dragom Bogu. Sve je uzeo, pa i moje tijelo može uzeti potpuno. Prije sam se strašno bojala gube i gubavaca. Strah je još u srcu, ali dragom Bogu sam sve prikazala, pa se često smiješim, jer hoću da i pred Njim sakrijem svoje osjećaje i da dadem veselu žrtvu. Ovo je za Vas da se molite za mene da budem vesela sve do kraja. Hvala Bogu, On mi je dao milost veselja, pa nitko, niti moje sestre ne mogu vidjeti što drugo. Molite se za me, kao što se i ja molim za Vas da postanemo žrtva paljenica Njegove ljubavi.

U Isusu odana

Majka Terezija, M. C.«

Treba li ovim pismima tumačenja? Mislim da ne treba. Ali možda nam ona najbolje pokazuju kakve duše Bog danas traži za obnovu svijeta. I misionari samo će toliko uspjeti koliko se savršenije sami predaju Bogu kao žrtve paljenice zaboravljajući sami sebe. Molimo mnogo za takve misionare i misionarke. A ujedno zahvalimo dragom Bogu što je ovdje među nama našao i odgojio tu veliku dušu — Majku Tereziju.

—o—

Ovaj puta o drugim našim misionarima ne možemo donijeti vijesti zbog pomanjkanja prostora. Učinit ćemo to u narednom broju Glasnika. Samo dodajemo, da se svi naši misionari i u Bengaliji i u Zambiji i u Zaire zahvaljuju na molitvama, žrtvama i materijalnoj pomoći što su ih prinijeli za njih prijatelji misija. Sve prijatelje misija pozdravljaju: o. Ante Gabrić iz Basantija, o. Stjepan Polgar iz Morapaja, o. Julije Pogany iz Mpime u Zambiji, č. br. Ilija Dilber i č. br. Benedikt Fostač iz Lusake, te č. sestra Anka Luketić iz Zaire, s. Emica iz Litete u Zambiji, č. sestra. Silvina i Emerika u Indiji. Ne zaboravite ih u svojim molitvama.

APOSTOLAT MOLITVE

Apostolat molitve živi i djeluje i u ovom našem sekulariziranom svijetu koji pokazuje sve manje smisla za religiozne vrednote. U takvom ozračju njegova je zadaća još kudikamo važnija nego da su prilike za razvoj religioznosti, osobito kršćanske, povoljne. I dok mnogi u kršćanskom taboru upadaju u neku u mornost, malodušnost ili čak uvjerenje da se danas ne može ništa postići, dotle svjesni članovi Apostolata molitve rade uporno i sa živom vjerom u svoje apostolsko poslanje. I današnjem čovjeku valja pomoći da u sebi razvije kršćansku religioznu dimenziju. Tomu veoma mnogo pomaže duhovni program Apostolata molitve, koji je bez mnogo muke i mudrovanja ostvariv za svakoga. Pogledajmo što čine apostoli molitve u S A D i na Filipinima?

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE — Pokrajinski upravitelj A M u državi New-York o. Mc Bride započeo je s upriličivanjem duhovne obnove u župama gdje postoji središnjica Apostolata molitve, po kojoj se promicatelji A M uvode sve više u njegovu duhovnost. Program duhovne obnove kratko je sadržan u lozinkama: »Jedan dan u samoći s Kristom«, »Kršćanski živjeti po Apostolatu molitve«. Vlastito je za te dane da na njima govore lajici i to o pet točaka duhovnog programa A M. (Taj program imamo tiskan i na hrvatskom jeziku na vrlo ukusnim sličicama Srca Isusova.) Nakon predavanja održavaju se ne samo diskusije već se sve skupa nadopunjuju zajedničkim čitanjem Svetog pisma, kratkim razmatranjima, molitvama i pjesmama.

Takav način promicanja programa i duhovnosti A M pokazao se vrlo uspješan, jer laici govore iz svog svakidašnjeg iskustva te iznose kakvu su pomoć i sami primili od prakticiranja A M. Iznošenje osobnog duhovnog iskustva uvijek je velika korist za druge, jer se time samo obogaćuju i nadahnjuju u svome apostolskome radu.

U župi u kojoj je živa pobožnost Srcu Isusovu, u kojoj su posvećenost crkve i primanje sakramenata živi osobito na prvi petak i prvu nedjelju, dušobrižnici bi mogli i kod nas upriličiti sastanak članova A M, poučavat ih u ostvarivanju njegova programa, da nakon toga na narednim sastancima i sami vjernici iznose svoja duhovna iskustva potičući jedni druge na apostolat. Te grupe mogle bi postati živ kvasac župne zajednice pomažući tako njezinu duhovnom napretku pod zaštitom Srca Isusova.

RECENSION

RIKTHIMI TE BURIMET - RIKTHIMI TE E VËRTETA E THIRRJES

Mbi librin: *"Udha misionare e Gonxhe Bojaxhiut drejt Nënë Terezës universale ("Katoličke Misije" dhe "Blagovest")"*

Don Lush GJERGJI

Ka libra që rrëfejnë histori dhe ka libra që i rikthejnë historisë zërin e saj të parë. Libri i Prof. Dr. Skender Asanit dhe Dr. Albert Ramajt: Udha misionare e *Gonxhe Bojaxhiut drejt Nënë Terezës universal ("Katoličke Misije" dhe "Blagovest")*, i përket kësaj kategorie të veprave që nuk kufizohen në paraqitjen e fakteve, por rikthejnë në dritë burimet autentike mbi të cilat ndërtohet e vërteta historike. Nuk kemi të bëjmë vetëm me një botim dokumentesh, por me një studim të mirëfilltë shkencor, të mbështetur mbi kërkimin historiografik, analizën kritike dhe interpretimin human e shpirtëror të dy revistave katolike më të rëndësishme të kohës, Katoličke Misije dhe Blagovest, të cilat u bënë kronistet e para të rrugëtimit të Gonxhe Bojaxhiut shumë kohë përpara se bota ta njihte si Nënë Terezën. Vlera e kësaj vepre qëndron në faktin se ajo e rikthen lexuesin te burimet e kohës, aty ku Gonxhja ende nuk ishte shenjtorja e njerëzimit, por një vajzë shqiptare e Shkupit që kërkonte me gjithë zemër vullnetin e Hyjit dhe përgatitej t'i përgjigjej thirrjes së Tij.

Prej shumë vitesh kam qenë i bindur se, për ta kuptuar në mënyrë të plotë itinerarin e rrugëtimit të Gonxhe Bojaxhiut nga Shkupi drejt misionit, nuk mjaftonin vetëm kujtimet e mëvonshme apo biografitë retrospektive. Pikërisht për këtë arsye, i pata sugjeruar historianit Prof. Dr. Skender Asani që të hulumtonte, të sistemonte dhe t'i botonte artikujt e revistave Katoličke Misije dhe Blagovest, sepse aty ruhen dëshmitë më autentike mbi lindjen dhe zhvillimin e thirrjes së saj misionare. Sot, duke e parë këtë libër në prag të botimit, mund të them me bindje se ky vizion është realizuar në mënyrë të shkëlqyer. Kërkimi është zhvilluar me përpikëri shkencore, me besnikëri ndaj burimeve dhe me një ndjeshmëri të veçantë ndaj dimensionit shpirtëror që përshkon çdo dokument të kësaj periudhe.

Ky libër dëshmon bindshëm se Katoličke Misije dhe Blagovest nuk ishin vetëm dy revista informative të jetës kishtare. Ato ishin dy shkolla të vërteta të formimit misionar, të cilat ushqyen ndërgjegjen e brezit të ri me idealin e dhurimit të jetës për Krishtin dhe për më të varfrit e botës. Pikërisht në faqet e tyre Gonxhe Bojaxhiu u njoh me dëshmitë e misionarëve, me vuajtjet e popujve të largët dhe me idealin e shërbimit apostolik, që do të piqej më vonë në vendimin e saj për t'u bërë motër misionare. Prandaj, merita më e madhe e kësaj vepre është se dëshmon me argumente dokumentare se këto dy revista nuk ishin vetëm burime informacioni për misionet, por edhe pjesë përbërëse e formimit shpirtëror të Gonxhes. Më vonë, ato u bënë edhe vendi ku u botuan letrat e saj nga Dublini dhe India, duke krijuar një vazhdimësi të rrallë ndërmjet lexueses që frymëzohej nga këto faqe dhe misionares që, me dëshminë e jetës së saj, do të frymëzonte breza të tërë.

Kam pohuar shpesh se Gonxhe Bojaxhiu, për gjashtë vjet me radhë, ishte shtegtare besnike e Zojës së Letnicës. Ajo shkonte atje për dy arsye që e shoqëruan gjithë jetën. Arsyeja e parë ishte shëndetësore, sepse vuante nga malaria dhe vetëm në klimën e Letnicës merrte frymë më lirshëm, si me mushkëri, ashtu edhe me shpirt. Arsyeja e dytë ishte shumë më e thellë: kërkimi i thirrjes së saj. Para trupores së Zojës ajo lutej me pyetjen që e shoqëroi gjatë gjithë rinisë së saj: „Ti ma ke dhuruar jetën; unë çfarë të bëj me jetën time?" Kjo nuk ishte pyetja e një vajze të zakonshme, por lutja e një zemre që kërkonte vetëm vullnetin e Hyjit.

Natën e 14 gushtit 1928, në vigjiljen e festës së Zojës së Letnicës, Gonxhja ndezi një qiri dhe, e gjunjëzuar para trupores së Zojës, mori vendimin që do

ta ndryshonte jo vetëm jetën e saj, por edhe historinë e dashurisë së krishterë në shekullin XX: „Dua të bëhem motër misionare për t'u shërbyer dhe për t'i ndihmuar të varfrit e botës." Ky ishte çasti kur thirrja e saj u bë vendim. Lajmin e këtij vendimi ajo ia besoi fillimisht kushëririt të saj Lorenc Antoni, ndërsa më pas edhe hallës sime, Mrika Gjergji, e cila e ruajti këtë dëshmi si një kujtim të shenjtë. Pikërisht këtu bashkohen përvoja shpirtërore e Letnicës dhe dëshmia historike që ky libër sjell me aq kujdes: vendimi i Gonxhes nuk lindi në një çast të izoluar, por u ushqye për vite me radhë nga lutja, nga jeta kishtare, nga Kongregata Mariane dhe nga kultura misionare që përçohej në faqet e Katoličke Misije dhe Blagovest.

Nga pikëpamja historiografike, kjo vepër përfaqëson një kontribut të ri dhe të rëndësishëm në studimet mbi Nënë Terezën. Autorët nuk ndërtojnë interpretime mbi legjenda, por mbi dokumente; nuk e lexojnë jetën e saj nga fundi drejt fillimit, por nga fillimi drejt përmbushjes së saj. Pikërisht kjo është rruga e kërkimit të mirëfilltë shkencor. Burimet nuk përdoren për të mbështetur një tezë të parapërgatitur, por janë vetë ato që ndërtojnë tezën historike. Për këtë arsye, libri nuk është vetëm një përmbledhje dokumentesh, por një model metodologjik i historiografisë bashkëkohore, ku historia rindërtohet mbi dëshminë autentike të kohës.

Vlera më e madhe e kësaj vepre qëndron në faktin se ajo nuk na tregon vetëm çfarë bëri Nënë Tereza, por mbi të gjitha na ndihmon të kuptojmë si u bë ajo Nënë Terezë. Midis vajzës shqiptare që largohet nga stacioni hekurudhor i Shkupit në vitin 1928 dhe shenjtores që më vonë do të prekte ndërgjegjen e mbarë botës, ekziston një urë e padukshme. Kjo urë ndërtohet nga familja Bojaxhiu, nga Kisha e Zemrës së Krishtit, nga Kongregata Mariane, nga Zoja e Letnicës dhe nga kultura misionare që ushqyen faqet e Katoličke Misije dhe Blagovest. Pikërisht këtë urë autorët kanë arritur ta rindërtojnë me kompetencë shkencore dhe me ndjeshmëri të admirueshme shpirtërore.

Në këtë kuptim, nuk kemi përpara vetëm një botim dokumentesh, por një akt të rëndësishëm të kujtesës kishtare, kombëtare dhe shkencore. Kjo vepër i rikthen historisë zërin e saj origjinal dhe dëshmon se Nënë Tereza nuk lindi rastësisht. Ajo u formua në një mjedis të pasur shpirtëror, në një familje me besim të gjallë, në një bashkësi që jetonte Ungjillin dhe në një kulturë misionare që ushqente idealin e dhurimit të jetës për të tjerët.

Jam i bindur se ky libër do të zërë një vend të rëndësishëm në bibliografinë ndërkombëtare kushtuar Nënë Terezës. Ai do t'u shërbejë historianëve, teologëve, studiuesve të misioneve, por edhe çdo lexuesi që dëshiron të njohë të vërtetën dokumentare të rrugëtimit të Gonxhe Bojaxhiut. Është një vepër që i rikthen dinjitetin burimeve historike, pasuron historiografinë shqiptare dhe njëkohësisht i jep Kishës një kontribut të çmuar në ruajtjen e kujtesës së saj.

Prandaj, me kënaqësi dhe bindje të plotë e përshëndes botimin e kësaj vepre dhe e rekomandoj si një studim referencial për të gjithë ata që dëshirojnë ta njohin fillesën e vërtetë të rrugëtimit misionar të Gonxhe Bojaxhiut. Duke u kthyer te burimet autentike, autorët dëshmojnë se historia e Nënë Terezës nuk fillon në Kalkutë, por në Shkup, në Letnicë, në faqet e Katoličke Misije dhe Blagovest, aty ku u mboll fara e një thirrjeje që do të shndërrohej në një mision universal të dashurisë, mëshirës dhe shërbimit ndaj mbarë njerëzimit.

Letnicë, 6 gusht 2026

РЕЦЕНЗИЈА

ВРАЌАЊЕ КОН ИЗВОРИТЕ - ВРАЌАЊЕ КОН ВИСТИНАТА НА ПОВИКОТ

За книгата: *Мисионерскиот пат на Гонџе Бојаџиу кон универзалната Мајка Тереза („Katoličke Misije“ и „Blagovest“)*

Дон Луш ЃЕРЃИ

Постојат книги што раскажуваат историја, а постојат и книги што ѝ го враќаат на историјата нејзиниот првобитен глас. Книгата на проф. Д-р Скендер Асани и Алберт Рамај: „Katoličke Misije“ и „Blagovest“: Документирањето на преобразбата на Гонџе Бојаџиу во универзалната Мајка Тереза, припаѓа токму на оваа категорија дела, кои не се ограничуваат само на презентирање на историските факти, туку повторно ги изнесуваат на светлина автентичните извори врз кои се темели историската вистина.

Овде не станува збор само за објавување на документи, туку за вистинска научна студија, заснована врз сериозно историографско истражување, критичка анализа и длабока хумана и духовна интерпретација на двете најзначајни католички списанија на своето време – Katoličke Misije и Blagovest, кои станаа првите хроничари на животниот и мисионерски пат на Гонџе Бојаџиу, многу пред светот да ја запознае како Мајка Тереза.

Особената вредност на ова дело лежи во фактот што повторно го враќа читателот кон изворите од самото време, таму каде што Гонџе сè уште не

беше светицата на човештвото, туку една албанска девојка од Скопје, која со целото свое срце ја бараше Божјата волја и се подготвуваше да одговори на Неговиот повик.

Долги години бев убеден дека, за целосно да се разбере патот што Гонџе Бојациу го изоде од Скопје кон мисијата, не се доволни само подоцнежните сеќавања или ретроспективните биографии. Токму затоа му предложив на историчарот проф. д-р Скендер Асани да ги истражи, систематизира и објави написите од списанијата Katoličke Misije и Blagovest, бидејќи токму во нив се зачувани најавтентичните сведоштва за раѓањето и развојот на нејзиниот мисионерски повик.

Денес, гледајќи ја оваа книга непосредно пред нејзиното објавување, можам со целосна увереност да кажам дека оваа визија е реализирана на извонреден начин. Истражувањето е спроведено со научна прецизност, со целосна верност кон изворите и со особена чувствителност кон духовната димензија што проникнува низ секој документ од овој период.

Оваа книга убедливо покажува дека „Katoličke Misije“ и „Blagovest“ не биле само две информативни списанија за црковниот живот. Тие претставувале две вистински школи за мисионерско формирање, кои ја обликувале свеста на младите генерации со идеалот за дарување на сопствениот живот за Христос и за најсиромашните во светот.

Токму на нивните страници Гонџе Бојациу се запознала со сведоштвата на мисионерите, со страдањата на далечните народи и со идеалот на апостолската служба, кој подоцна созреал во нејзината одлука да стане мисионерска сестра.

Затоа, најголемата заслуга на ова дело е што со документарни аргументи докажува дека овие две списанија не биле само извори на информации за мисиите, туку и составен дел од духовното обликување на Гонџе. Подоцна тие станале и местото каде што биле објавувани нејзините писма од Даблин и Индија, создавајќи ретко историско и духовно продолжение меѓу младата читателка што се вдахновувала од нивните страници и мисионерката која, преку сведоштвото на својот живот, ќе инспирира цели генерации.

Често сум истакнувал дека Гонџе Бојациу, шест години по ред, била верна поклоничка на Пресвета Богородица од Летница. Таа одела таму од две причини што ја следеле во текот на целиот нејзин живот.

Првата причина била здравствена. Таа боледувала од маларија, а само во климата на Летница дишела послободно, не само со своите бели дробови,

туку и со својата душа.

Втората причина била многу подлабока: потрагата по сопствениот повик. Пред ликот на Пресвета Богородица таа се молела со прашањето што ја придружувало низ целата нејзина младост:

„Ти ми го подари животот; што сакаш јас да направам со мојот живот?“

Тоа не било прашање на обична девојка, туку молитва на срце што ја барало единствено Божјата волја.

Ноќта на 14 август 1928 година, во пресрет на празникот на Пресвета Богородица од Летница, Гонџе запалила свеќа и, клекната пред нејзиниот лик, ја донела одлуката што ќе го промени не само нејзиниот живот, туку и историјата на христијанската љубов во дваесеттиот век:

„Сакам да станам мисионерска сестра за да им служам и да им помагам на најсиромашните во светот.“

Тоа бил мигот кога нејзиниот повик станал конечна одлука.

Веста за оваа одлука најнапред му ја доверила на својот братучед Лоренц Антони, а потоа и на мојата тетка Мрика Ѓерѓи, која ова сведоштво го чувала како света спомен-успомена.

Токму тука се спојуваат духовното искуство на Летница и историското сведоштво што оваа книга со толкава внимателност го претставува: одлуката на Гонџе не се родила во еден изолиран момент, туку созревала со години преку молитвата, црковниот живот, Маријанската конгрегација и мисионерската култура што се пренесувала преку страниците на „Katoličke Misije“ и „Blagovest“.

Од историографска гледна точка, ова дело претставува нов и значаен придонес во проучувањата за Мајка Тереза. Авторите не ги градат своите толкувања врз легенди, туку врз документи; не го читаат нејзиниот живот од крајот кон почетокот, туку од почетокот кон неговото исполнување. Токму тоа е патот на вистинското научно истражување.

Изворите не се користат за да потврдат однапред поставена теза, туку токму тие самите ја создаваат историската теза. Поради тоа, оваа книга не е само збирка документи, туку и методолошки модел на современата историографија, во која историјата повторно се гради врз автентичното сведоштво на своето време.

Најголемата вредност на ова дело лежи во тоа што не ни покажува само што направила Мајка Тереза, туку пред сè ни помага да разбереме како станала Мајка Тереза.

Помеѓу албанската девојка која во 1928 година го напушта железничката станица во Скопје и светицата која подоцна ќе ја допре совеста на целото човештво, постои еден невидлив мост. Тој мост е изграден од семејството Бојациу, од Црквата „Пресвето Срце Исусово“, од Маријанската конгрегација, од Светилиштето на Богородица во Летница и од мисионерската култура што се развивала и се пренесувала преку страниците на „Katoličke Misije“ и „Blagovest“.

Токму тој мост авторите успеале повторно да го изградат со исклучителна научна компетентност и со восхитувачка духовна чувствителност.

Во таа смисла, пред нас не стои само издание на документи, туку значаен чин на црковното, националното и научното паметење. Ова дело ѝ го враќа на историјата нејзиниот автентичен глас и сведочи дека Мајка Тереза не се родила случајно.

Таа се формирала во духовно богата средина, во семејство со жива вера, во заедница што го живеела Евангелието и во мисионерска култура која го хранела идеалот за дарување на животот за другите.

Убеден сум дека оваа книга ќе заземе значајно место во меѓународната библиографија посветена на Мајка Тереза. Таа ќе им служи на историчарите, теолозите, истражувачите на мисиите, но и на секој читател што сака да ја запознае документарната вистина за патот на Гонџе Бојациу.

Тоа е дело што му го враќа достоинството на историскиот извор, ја збогатува албанската и балканската историографија и, истовремено, претставува драгоцен придонес за Црквата во зачувувањето на сопственото историско и духовно паметење.

Затоа, со особено задоволство и со целосно убедување го поздравувам објавувањето на ова дело и го препорачувам како референтна научна студија за сите оние што сакаат да го запознаат вистинскиот почеток на мисионерскиот пат на Гонџе Бојациу.

Враќајќи се кон автентичните извори, авторите убедливо покажуваат дека историјата на Мајка Тереза не започнува во Калкута, туку во Скопје, во Летница, на страниците на „Katoličke Misije“ и „Blagovest“, токму таму каде што било посеано семето на еден повик што подоцна ќе прерасне во универзална мисија на љубовта, милосрдието и служењето на целото човештво.

Летница, 6 август 2026 год.

REVIEW

RETURNING TO THE SOURCES - RETURNING TO THE TRUTH OF A VOCATION

On the book:The Missionary Journey of Gonxhe Bojaxhiu toward the Universal Mother Teresa (Katoličke Misije and Blagovest)

Don Lush GJERGJI

There are books that narrate history, and there are books that restore history to its original voice. The volume by Skender Asani, Albert Ramaj, and Sevdail Demiri, Katoličke Misije and Blagovest: Documenting the Transformation of Gonxhe Bojaxhiu into the Universal Mother Teresa, belongs to the latter category. It is not merely a presentation of historical facts, but a scholarly work that brings back to light the authentic sources upon which historical truth is built.

This is far more than a documentary publication. It is a rigorous academic study grounded in historiographical research, critical analysis, and a profoundly human and spiritual interpretation of the two most influential Catholic periodicals of their time Katoličke Misije and Blagovest. Long before the world came to know Gonxhe Bojaxhiu as Mother Teresa, these journals became the first chroniclers of her missionary journey.

The enduring value of this work lies precisely in its ability to return the reader to the contemporary sources themselves to the time when Gonxhe was not yet the universally revered saint of humanity, but rather a young

Albanian woman from Skopje, wholeheartedly seeking the will of God and preparing herself to respond to His call.

For many years I have been convinced that a full understanding of Gonxhe Bojaxhiu‘s journey from Skopje to the missionary vocation could not be achieved solely through later memoirs or retrospective biographies. It was for this very reason that I encouraged the historian Prof. Dr. Skender Asani to research, systematize, and publish the articles contained in Katoličke Misije and Blagovest, for within their pages are preserved the most authentic testimonies concerning the birth and development of her missionary vocation.

Now, as I have the privilege of seeing this volume on the eve of its publication, I can affirm with complete confidence that this vision has been realized in an exemplary manner. The research has been conducted with exemplary scholarly precision, unwavering fidelity to the historical sources, and a remarkable sensitivity to the spiritual dimension that permeates every document from this formative period.

This book convincingly demonstrates that Katoličke Misije and Blagovest were far more than informative Catholic journals. They were genuine schools of missionary formation, nurturing the conscience of a new generation with the ideal of dedicating one‘s life to Christ and to the poorest of the poor. Within their pages, Gonxhe Bojaxhiu first encountered the testimonies of missionaries, learned of the suffering of distant peoples, and embraced the apostolic ideal of service an ideal that would later mature into her decision to become a missionary sister.

The greatest achievement of this work is that it demonstrates, through compelling documentary evidence, that these two journals were not merely sources of missionary information but integral elements in Gonxhe‘s own spiritual formation. Later, they also became the very publications in which her letters from Dublin and India appeared, creating a remarkable continuity between the young reader who once drew inspiration from their pages and the missionary who, through the witness of her own life, would go on to inspire generations throughout the world.

I have often affirmed that Gonxhe Bojaxhiu, for six consecutive years, was a faithful pilgrim to the Shrine of Our Lady of Letnica. She journeyed there for two reasons that would accompany her throughout her entire life.

The first was related to her health: she suffered from malaria, and only in the climate of Letnica could she breathe more freely both physically and spiritually. The second reason was far deeper: the search for her vocation. Before the image of the Blessed Virgin, she prayed with the question that accompanied her throughout her youth:

„You have given me life; what do You want me to do with my life?“

This was not the question of an ordinary young woman; it was the prayer of a heart seeking nothing but the will of God.

On the night of 14 August 1928, the vigil of the Feast of Our Lady of Letnica, Gonxhe lit a candle and, kneeling before the image of the Blessed Virgin, made the decision that would transform not only her own life but also the history of Christian charity in the twentieth century:

„I want to become a missionary sister in order to serve and help the poorest people in the world.“

It was at that moment that her vocation became a definitive commitment.

She first entrusted this decision to her cousin Lorenc Antoni, and later to my aunt, Mrika Gjergji, who preserved this testimony throughout her life as a sacred memory. Here, the spiritual experience of Letnica converges with the historical evidence so carefully presented in this volume. Gonxhe‘s decision was not born in an isolated moment of inspiration; rather, it had been nurtured over many years through prayer, ecclesial life, the Marian Congregation, and the missionary culture fostered by the pages of Katoličke Misije and Blagovest.

From a historiographical perspective, this volume represents a significant and original contribution to Mother Teresa studies. The authors do not construct interpretations upon legends but upon documents. They do not read her life retrospectively from its culmination back to its beginnings but instead follow its authentic historical development, from its origins to its fulfillment. This is the true path of scholarly historical inquiry.

The sources are not employed merely to support a preconceived thesis; rather, they themselves give rise to the historical argument. For this reason, the book is much more than a documentary collection. It serves as a methodological model of contemporary historiography, demonstrating how history can be reconstructed through the authentic testimony of its own time.

Perhaps the greatest merit of this work is that it does not simply tell us what Mother Teresa did, but, above all, helps us understand how she became Mother Teresa.

Between the young Albanian girl departing from the railway station in Skopje in 1928 and the saint who would later touch the conscience of the entire world, there exists an invisible bridge. That bridge was built by the Bojaxhiu family, the Church of the Sacred Heart of Jesus, the Marian Congregation, the Shrine of Our Lady of Letnica, and the missionary culture nourished through the pages of Katoličke Misije and Blagovest.

It is precisely this bridge that the authors have reconstructed with outstanding scholarly competence and admirable spiritual sensitivity.

In this sense, what we have before us is not merely a publication of historical documents, but an important act of ecclesial, national, and scholarly remembrance. This work restores history to its original voice and demonstrates that Mother Teresa did not emerge by chance. She was formed within a spiritually rich environment, in a family of living faith, within an ecclesial community that embodied the Gospel, and within a missionary culture that nurtured the ideal of dedicating one's life to the service of others.

I am convinced that this volume will occupy an important place in the international bibliography devoted to Mother Teresa. It will serve historians, theologians, scholars of missionary studies, and every reader who seeks to understand the documentary truth of Gonxhe Bojaxhiu's journey. It is a work that restores the dignity of historical sources, enriches Albanian historiography, and at the same time offers the Church a valuable contribution to the preservation of its own historical memory.

For these reasons, I warmly welcome the publication of this remarkable volume and wholeheartedly recommend it as an authoritative reference study for all who wish to discover the authentic beginnings of Gonxhe Bojaxhiu's missionary vocation.

By returning to the original sources, the authors convincingly demonstrate that the story of Mother Teresa does not begin in Calcutta. Rather, it begins in Skopje, in Letnica, and within the pages of Katoličke Misije and Blagovest, where the seed of a vocation was first sown a vocation that would ultimately blossom into a universal mission of love, mercy, and service to all humanity.

This work is therefore much more than a contribution to historical scholarship. It is an invitation to rediscover the origins of a vocation that transformed the twentieth century and continues to inspire the conscience of our own time. It reminds us that every great mission begins in silence, every authentic vocation is born through faithful discernment, and every enduring act of charity is rooted in the courageous response to God's call.

In restoring the earliest documentary testimony of Gonxhe Bojaxhiu's missionary formation, the authors have not only enriched the historical record but have also illuminated the spiritual path that led a young Albanian woman from Skopje to become one of the most universally revered figures of modern history. Their work stands as an exemplary synthesis of rigorous historiography, critical source analysis, and profound theological insight.

For this reason, I consider this publication to be a landmark contribution to Mother Teresa studies and a lasting point of reference for future generations of scholars. It is a work worthy of international recognition, for it restores to history its authentic foundations and, through them, allows us to encounter anew the truth of one of humanity's greatest witnesses to faith, charity, and selfless service.

Letnica, 6 August 2026

RECENSION

DOKUMENTET NËN HIJEN E HESHTJES

Mbi librin: "Udha misionare e Gonxhe Bojaxhiut drejt Nënë Terezës universale ("Katoličke Misije" dhe "Blagovest")"

Prof. Dr. Martin BERISHAJ

Shumica e librave për personalitetet e mëdha fillojnë aty ku historia tashmë ka dhënë verdiktin e saj. Fillojnë nga fama, nga njohja universale, nga momenti kur një emër ka hyrë në kujtesën kolektive të njerëzimit. Kështu ka ndodhur edhe me Nënë Terezën. Për dekada me radhë, studiuesit kanë shkruar mbi shenjtoren, laureaten e Çmimit Nobel, simbolin botëror të mëshirës, humanisten që ndërroi mënyrën se si bota e kupton dinjitetin e njeriut.

Por historia nuk fillon aty ku fillon kujtesa, ajo fillon shumë më herët në çastin kur askush ende nuk e di se po lind historia. Prandaj, ky libër është ndërtuar mbi këtë dallim themelor.

Në historiografi ekziston një parim i heshtur, por vendimtar: sa më afër ngjarjes të jetë burimi, aq më larg është ai nga miti. Pikërisht për këtë arsye dokumenti nuk është thjesht bartës informacioni; ai është forma më e afërt që njeriu ka krijuar për ta ruajtur kohën. Dokumenti nuk kujton. Dokumenti dëshmon dhe dëshmia ka një forcë që asnjë interpretim i mëvonshëm nuk mund ta zëvendësojë.

Ky tekst nuk kërkon të tregojë se kush ishte Nënë Tereza. Bota këtë e di. Ai kërkon të shpjegojë një pyetje shumë më të vështirë: Si bëhet e mundur lindja e një personaliteti universal?

Asnjë shenjtore nuk lind shenjtore. Asnjë humanist nuk lind humanist. Asnjë figurë universale nuk lind universale. Sepse çdo universalitet fillon si histori lokale. Çdo mision fillon si një vendim i heshtur. Çdo transformim fillon në një hapësirë që, në çastin kur ndodh, askush nuk e konsideron historike.

Prandaj ky libër nuk fillon në Kalkutë. As në Oslo. As në Vatikan. Ai fillon në arkiv.

Sepse përpara se të ekzistonte figura publike, ekziston dokumenti. Në një kuptim më të thellë, ky nuk është vetëm një libër për Nënë Terezën. Është një libër për mënyrën se si lind historia, sepse ajo nuk ndërtohet nga kujtesa kolektive. Historia ndërtohet nga gjurmët që koha lë pas vetes.

Fotografitë, letrat, revistat, raportet, dorëshkrimet, artikujt e harruar. Këto nuk janë vetëm materiale arkivore. Janë fosilet e kujtesës njerëzore. Dhe, ashtu si paleontologu rindërton një botë të zhdukur nga një fragment kocke, autori rindërton një epokë nga një copë letër. Ky është akti që përpiqet të realizojë ky libër. Në këtë perspektivë, Katoličke Misije dhe Blagovest nuk janë më vetëm dy revista katolike të Ballkanit. Ato shndërrohen në laboratorin ku historia regjistroi, pa e ditur, lindjen e një ndërgjegjeje universale. Kur ato botonin letrat e Gonxhe Bojaxhiut, askush nuk mund ta imagjinonte se po dokumentonte jetën e një gruaje që do të prekte ndërgjegjen morale të shekullit XX. Kjo është madhështia e burimeve parësore. Ato nuk shkruajnë për të famshmit. Ato shkruajnë për njerëzit, përpara se historia t'i bëjë të famshëm. Dhe pikërisht për këtë arsye ato janë më të besueshme se çdo biografi e shkruar dekada më vonë.

Në shkencat historike ekziston një dallim i madh ndërmjet historisë së kujtuar dhe historisë së dokumentuar. Historia e kujtuar ndërtohet nga memoria. Historia e dokumentuar ndërtohet nga koha.

Ky libër zgjedh kohën

Ai zgjedh të dëgjojë zërin e vitit 1928, jo interpretimin e vitit 2028. Ai zgjedh ta ndjekë Gonxhen kur ende ishte vetëm Gonxhe. Kur ende nuk ekzistonte miti. Kur nuk kishte Nobel. Kur nuk kishte shenjtërim. Kur nuk kishte miliona admirues. Vetëm një vajzë shqiptare nga Shkupi, që largohej drejt një bote të panjohur. Dhe dy revista që e shënonin këtë largim me qetësinë e zakonshme të kronikës.

Në këtë kuptim, ambicia e këtij libri nuk është të shkruajë edhe një biografi për Nënë Terezën. Ambicia e tij është shumë më e madhe. Të rikthejë dokumentin në vendin që i takon. Sepse vetëm dokumenti na lejon ta shohim historinë përpara se ajo të bëhet legjendë. Vetëm dokumenti na lejon ta kuptojmë se universaliteti nuk lind nga fama.

Ai lind nga besnikëria ndaj një thirrjeje.

Dhe vetëm dokumenti na mëson se, shumë kohë përpara se njerëzimi ta njihte emrin Nënë Terezë, historia kishte filluar tashmë ta shkruante atë.

Historia fillon aty ku askush nuk e di se po lind historia

Ekzistojnë figura të rralla, jeta e të cilave nuk i përket më vetëm kohës në të cilën kanë jetuar, as popullit prej të cilit kanë dalë dhe as traditës fetare që i ka formuar. Me kalimin e kohës, ato bëhen pjesë e ndërgjegjes universale të njerëzimit. Emri i tyre pushon së qeni vetëm emër dhe shndërrohet në simbol; jeta e tyre nuk lexohet më si biografi, por si një paradigmë morale. Nënë Tereza është njëra prej këtyre figurave të jashtëzakonshme. Ajo i përket atij rrethi të vogël personalitetesh, ndikimi i të cilave nuk matet me pushtetin që ushtruan, me territorin që sunduan apo me veprat që ndërtuan, por me aftësinë për të ndryshuar mënyrën se si njerëzimi e kupton dinjitetin e njeriut. Megjithatë, sa më universale të bëhet një figurë historike, aq më i madh bëhet rreziku që historia e saj të zëvendësohet nga kujtesa kolektive, ndërsa dokumenti nga rrëfimi. Pikërisht këtu fillon sfida e historianit. Historia nuk është kujtesë. Historia nuk është traditë. Historia nuk është as adhurim. Historia është rikthim i vazhdueshëm te burimet. Ky është edhe themeli epistemologjik mbi të cilin është ndërtuar ky libër.

Shumica e studimeve mbi Nënë Terezën janë shkruar pasi bota e kishte njohur tashmë madhështinë e saj. Ato e shohin jetën e saj nga fundi drejt fillimit. Nisen nga laureatja e Çmimit Nobel për Paqen, nga themeluesja e Misionareve të Bamirësisë, nga shenjtorja e Kishës Katolike, dhe më pas përpiqen të rindërtojnë rrugën që e çoi deri aty. Por historia autentike nuk ecën kështu. Ajo nuk fillon nga fundi. Ajo fillon nga çasti kur askush ende nuk e di se po lind historia. Prandaj ky libër nuk fillon me Nënë Terezën. Ai fillon me Gonxhe Bojaxhiun. Jo me figurën universale, por me vajzën shqiptare nga Shkupi, emri i së cilës në fund të viteve njëzet nuk kishte asnjë domethënie tjetër veç asaj që kishte për familjen, bashkësinë katolike dhe qytetin ku ishte rritur. Kjo zgjedhje nuk është vetëm kronologjike, ajo është metodologjike sepse historia nuk duhet të lexojë të kaluarën me dijen e së tashmes.

Ajo duhet të rikthehet në kohën kur e ardhmja ishte ende e panjohur. Në këtë pikë qëndron edhe veçantia e këtij hulumtimi të autorit Dr. Skender Hasanit. Ai nuk është një përpjekje për të shkruar edhe një biografi të re mbi Nënë Terezën. Në historiografi ekziston një rregull i pashkruar: sa më afër ngjarjes të jetë dokumenti, aq më larg është ai nga miti. Dokumenti nuk ka nevojë të bindë askënd. Ai nuk shkruan për t'u bërë legjendë. Ai nuk e di se

çfarë do të ndodhë nesër. Pikërisht për këtë arsye ai mbetet forma më e pastër e së vërtetës historike.

Revistat Katoličke Misije dhe Blagovest, të cilat përbëjnë bazën dokumentare të këtij libri, kanë pikërisht këtë vlerë të jashtëzakonshme. Ato nuk shkruanin për shenjtoren që bota do të njihte shumë dekada më vonë. Ato shkruanin për një vajzë të re që largohej nga Shkupi për t'iu përgjigjur një thirrjeje misionare. Nuk kishte Nobel. Nuk kishte kanonizim. Nuk kishte famë botërore. Kishte vetëm një rrugëtim, një bindje të thellë shpirtërore dhe një seri dokumentesh që e regjistronin këtë rrugëtim në kohën kur ai po ndodhte. Pikërisht kjo i bën këto burime të pazëvendësueshme. Ato nuk e ndërtojnë historinë. Ato e ruajnë atë.

Në filozofinë bashkëkohore të historisë është pohuar se dokumenti nuk është vetëm një gjurmë e së kaluarës; ai është vetë prania e së kaluarës në kohën tonë. Çdo letër, çdo kronikë, çdo fotografi dhe çdo artikull i botuar në vitet 1928–1935 përfaqëson një copëz kohe që i ka mbijetuar harresës. Dokumenti nuk na tregon vetëm se çfarë ndodhi; ai na lejon të shohim botën ashtu siç e shihnin bashkëkohësit. Pikërisht për këtë arsye, ky libër nuk ndërton një rrëfim retrospektiv. Ai rindërton kohën.

Në faqet që pasojnë, lexuesi nuk do të ndeshet me një figurë të idealizuar. Ai do të takojë Gonxhen përpara se bota ta njihte si Nënë Terezë. Do ta shohë teksa largohet nga familja, hyn në Kongregatën e Loretos, udhëton drejt Irlandës, mbërrin në Indi dhe fillon të zbulojë misionin që do ta shoqëronte gjatë gjithë jetës. Por ky libër nuk është vetëm histori e një individi. Ai është edhe histori e një bashkësie. Historia e Nënë Terezës nuk fillon në Kalkutë. Ajo fillon në Shkup. Fillon në familjen Bojaxhiu. Fillon në Kishën e Zemrës së Krishtit. Fillon në Kongregatën Mariane. Fillon në kulturën shpirtërore të katolikëve shqiptarë të Shkupit.

Dhe fillon në faqet e dy revistave që, pa e ditur, po dokumentonin lindjen e një prej figurave më të rëndësishme morale të shekullit XX. Në këtë kuptim, ky hulumtim tejkalon kufijtë e biografisë. Ai është një studim mbi mënyrën se si lind universaliteti. Sepse universaliteti nuk lind në qendrat e mëdha të historisë. Ai lind në heshtje. Lind në familje. Lind në komunitete të vogla. Lind në ndërgjegjen e njerëzve që zgjedhin t'i shërbejnë tjetrit pa kërkuar lavdi dhe vetëm shumë më vonë historia e kupton madhështinë e atij vendimi.

Pikërisht këtu qëndron edhe rëndësia e jashtëzakonshme shkencore e revistave Katoličke Misije dhe Blagovest. Ato nuk janë vetëm periodikë kishtarë. Ato janë arkiva të kohës. Janë laboratorë të kujtesës historike. Janë dëshmitare të një procesi që zhvillohej në heshtje, ndërsa askush nuk mund ta imagjinonte se po regjistrohej lindja e një misioni universal. Historia zakonisht shkruhet pasi ngjarjet kanë përfunduar. Këtu ndodh e kundërta. Historia shkruhet ndërsa është ende duke ndodhur. Dhe pikërisht kjo e bën këtë korpus dokumentar të rrallë në historiografinë bashkëkohore të cilën na e shpalon autori.

Ky libër është fryt i bindjes se autorit, se këto dokumente nuk duhet të mbeten të shpërndara në arkiva, të njohura vetëm nga specialistët apo të cituara fragmentarisht në studime të veçanta. Ato meritojnë të lexohen së bashku, si një tërësi organike, sepse vetëm atëherë zbulojnë gjithë fuqinë e tyre dëshmuese. Në prag të njëqindvjetorit të nisjes së Gonxhe Bojaxhiut drejt misionit të saj, rikthimi te këto burime nuk përfaqëson vetëm një ushtrim akademik. Ai është një akt përgjegjësie shkencore, një akt kujtese kulturore dhe një përpjekje për ta kthyer historinë te zëri i saj më autentik. Sepse dokumenti nuk ka nevojë për retorikë. Ai nuk kërkon të emocionojë. Ai nuk kërkon të bindë. Ai vetëm dëshmon. Dhe shpesh, dëshmia e heshtur e një dokumenti ka më shumë fuqi se mijëra faqe interpretimesh.

Ky është misioni i këtij libri

Të rikthejë dokumentin në qendër të historisë. Të rikthejë Gonxhe Bojaxhiun përpara se të bëhej Nënë Terezë. Dhe t'i ftojë studiuesit, historianët, teologët, antropologët, por edhe çdo lexues të ndershëm, të kthehen atje ku fillon çdo kërkim serioz: te burimet. Sepse vetëm burimet nuk e ndryshojnë të kaluarën. Ato vetëm e ruajnë atë. Dhe vetëm duke dëgjuar zërin e tyre mund të kuptojmë se si një vajzë shqiptare nga Shkupi u bë një prej ndërgjegjeve më të mëdha morale të qytetërimit bashkëkohor. Një reflektim mbi dokumentin, kujtesën dhe lindjen e një figure universal. Në historinë e qytetërimeve ekzistojnë personalitete, jeta e të cilëve, me kalimin e kohës, e tejkalon përmasën e biografisë individuale dhe shndërrohet në pjesë të kujtesës morale të njerëzimit. Këto figura nuk mbeten më vetëm pjesë e historisë së një populli, e një tradite fetare apo e një kulture të caktuar; ato bëhen pika referimi universale, përmes të cilave breza të tërë përpiqen të kuptojnë kuptimin e dinjitetit

njerëzor, të sakrificës, të përgjegjësisë dhe të shërbimit ndaj tjetrit. Në këtë kategori të rrallë bën pjesë edhe Nënë Tereza. Megjithatë, paradoksi i madh i historisë është se, pikërisht në çastin kur një figurë arrin të fitojë këtë përmasë universale, ajo fillon njëkohësisht të largohet nga koha reale në të cilën ka jetuar. Midis jetës së saj konkrete dhe mënyrës se si ajo kujtohet ndërtohet, dalëngadalë, një shtresë e dendur interpretimesh, rrëfimesh, simbolesh dhe kuptimesh të reja, të cilat, ndonëse janë pjesë e natyrshme e kujtesës kulturore, shpesh e bëjnë më të vështirë rikthimin te historia si përvojë e jetuar.

Ky është një proces që nuk i përket vetëm figurës së Nënë Terezës. Ai shoqëron pothuajse çdo personalitet që arrin të kapërcejë kufijtë e kohës së vet. Aleksandri i Madh, Shën Françesku i Asizit, Abraham Lincolni, Mahatma Gandhi apo Nelson Mandela nuk jetojnë më vetëm në dokumentet e kohës së tyre; ata jetojnë në mënyrën se si brezat i kanë lexuar, interpretuar dhe ripërfytyruar. Kjo është arsyeja pse historia, si disiplinë shkencore, nuk mund të kënaqet me kujtesën, sado e rëndësishme të jetë ajo. Kujtesa është themeli i identitetit kolektiv, por historia kërkon diçka tjetër: ajo kërkon të rindërtojë të kaluarën duke u mbështetur mbi dëshmitë që koha ka ruajtur dhe jo vetëm mbi kuptimet që brezat u kanë dhënë atyre dëshmive. Pikërisht këtu qëndron dallimi themelor ndërmjet kujtesës dhe historisë. Kujtesa është gjithmonë selektive; ajo zgjedh, përmbledh, idealizon dhe, në raste të caktuara, edhe hesht. Historia, përkundrazi, është një përpjekje e vazhdueshme për t'u kthyer te burimet, sepse vetëm aty ruhet ritmi i vërtetë i kohës. Dokumenti nuk është thjesht një bartës informacioni; ai është forma më e afërt që njeriu ka krijuar për ta sfiduar harresën. Në një letër të shkruar pa pretendimin për të hyrë në histori, në një kronikë të botuar në një revistë lokale, në një fotografi të ruajtur në një arkiv apo në një shënim redaksional të harruar prej dekadash, koha ka lënë gjurmën e saj më autentike. Dokumenti nuk flet me urtësinë e retrospektivës; ai flet me pafajësinë e së tashmes së vet. Pikërisht kjo e bën atë burimin më të çmuar për historianin.

Marc Bloch, një prej themeluesve të historiografisë moderne, e përkufizonte historinë si shkencën e njeriut në kohë. Ky përkufizim, i cili në shikim të parë mund të duket i thjeshtë, përmban një nga parimet më të rëndësishme metodologjike të kërkimit historik: objekti i historianit nuk është vetëm ngjarja, por mënyra se si ajo është jetuar nga njerëzit që nuk e njihnin ende përfundimin e saj. Kjo do të thotë se historia nuk mund të lexohet nga fundi

drejt fillimit, sepse një lexim i tillë i imponon së kaluarës dijen e së tashmes. Historiani duhet të rikthehet në çastin kur e ardhmja ishte ende e panjohur, kur vendimet merreshin pa ditur pasojat e tyre dhe kur askush nuk mund ta parashikonte se cilat ngjarje do të fitonin një ditë rëndësi universale.

Në këtë kuptim, historia e Gonxhe Bojaxhiut përbën një rast të jashtëzakonshëm. Sot bota njeh Nënë Terezën, laureaten e Çmimit Nobel për Paqen, themeluesen e Misionareve të Bamirësisë dhe shenjtoren e Kishës Katolike. Mirëpo, kjo figurë universale nuk lindi në çastin kur mori Çmimin Nobel, as kur u kanonizua dhe as kur opinioni publik ndërkombëtar filloi ta konsideronte simbol të mëshirës njerëzore. Ajo u formua shumë më herët, në një hapësirë konkrete historike, kulturore dhe shpirtërore, në familjen Bojaxhiu, në bashkësinë katolike shqiptare të Shkupit, në jetën e Kongregatës Mariane dhe në kulturën misionare që karakterizonte Kishën Katolike të kohës. Ky proces formimi nuk ishte një episod i shkëputur, por një rrugëtim i gjatë, i përbërë nga përvoja të vogla, vendime të heshtura dhe zgjedhje që, në çastin kur u morën, nuk kishin asgjë spektakolare. Pikërisht për këtë arsye ato kanë një rëndësi të jashtëzakonshme historiografike.

Një nga dobësitë më të shpeshta të literaturës mbi Nënë Terezën ka qenë prirja për ta lexuar jetën e saj nga fundi drejt fillimit. Biografitë retrospektive, sado të rëndësishme qofshin, mbartin gjithmonë rrezikun e teleologjisë, pra të idesë se e gjithë jeta e një individi ishte e orientuar që në fillim drejt rezultatit përfundimtar. Një lexim i tillë e varfëron historinë, sepse i heq asaj pasigurinë, dilemat dhe hapësirën e zgjedhjes njerëzore. Historia nuk është një rrugë e paracaktuar; ajo është një proces në të cilin e ardhmja mbetet gjithmonë e hapur. Prandaj, për të kuptuar Gonxhe Bojaxhiun, duhet të rikthehemi në kohën kur ajo ishte ende vetëm Gonxhe Bojaxhiu, kur askush nuk mund ta dinte se ajo do të bëhej Nënë Terezë.

Këtu qëndron rëndësia e jashtëzakonshme e korpusit dokumentar që përbën themelin e kësaj vepre. Revistat Katoličke Misije dhe Blagovest nuk janë vetëm periodikë kishtarë të historisë së Ballkanit. Ato janë burime parësore që regjistrojnë, pothuajse në kohë reale, procesin e formimit të një thirrjeje misionare, shumë përpara se ajo të hynte në kujtesën universale të njerëzimit. Kur redaktorët e këtyre revistave botonin letrat e Gonxhe Bojaxhiut nga Dublini, Darjeelingu apo Kalkuta, ata nuk po dokumentonin jetën e një shenjtoreje të ardhshme; ata po botonin korrespondencën e një misionareje të re, e

cila për komunitetin e saj përfaqësonte një dëshmi të gjallë të jetës misionare. Pikërisht sepse nuk e njihnin fundin e historisë, këto dokumente ruajnë një autenticitet që asnjë rrëfim i mëvonshëm nuk mund ta zëvendësojë.

Risia e këtij libri nuk qëndron vetëm në faktin se sjell në dritë materiale të panjohura ose pak të njohura. Kontributi i tij është më i thellë. Për herë të parë, faza e hershme e jetës së Gonxhe Bojaxhiut rindërtohet në mënyrë sistematike mbi bazën e dokumenteve bashkëkohore, duke e zhvendosur qendrën e gravitetit të kërkimit nga biografia retrospektive te burimi parësor. Kjo nuk nënkupton një kundërvënie ndaj literaturës ekzistuese, por një plotësim të saj mbi baza më të forta metodologjike. Në vend që dokumenti të përdoret vetëm për të ilustruar një rrëfim të ndërtuar më parë, vetë dokumenti bëhet pika e nisjes së interpretimit historik. Kjo është, në thelb, ajo që kërkon historiografia moderne: jo të prodhojë mite të reja, por të rikthejë burimin në qendër të analizës.

Në fund të fundit, çdo dokument është një dialog ndërmjet dy kohëve: kohës në të cilën është krijuar dhe kohës në të cilën lexohet. Sa më i madh të jetë respekti i historianit për këtë dialog, aq më pranë së vërtetës historike do të jetë edhe interpretimi i tij. Pikërisht këtë dialog synojnë të rivendosin faqet që pasojnë. Ato nuk kërkojnë të ndërtojnë një figurë të re të Nënë Terezës, por të na lejojnë të takojmë Gonxhe Bojaxhiun në kohën e saj, me gjuhën e saj, me horizontin e saj shpirtëror dhe me dëshmitë që bashkëkohësit e saj lanë pas, pa e ditur se po regjistronin fillesat e një prej figurave më të rëndësishme morale të shekullit XX.

Në këtë kuptim, kjo vepër nuk është vetëm një kontribut në studimet mbi Nënë Terezën. Ajo është edhe një ftesë për ta rimenduar vetë metodën e kërkimit historiografik. Sepse historia nuk fillon aty ku lind fama; ajo fillon aty ku dokumenti ruan ende të paprekur ritmin e kohës. Dhe vetëm duke u kthyer te ky ritëm bëhet e mundur të kuptohet se si një vajzë shqiptare nga Shkupi, e njohur fillimisht vetëm nga familja, bashkësia dhe Kisha e saj, u shndërrua, jo përmes një akti të vetëm, por përmes një jete të tërë besnikërie ndaj thirrjes së vet, në një nga ndërgjegjet morale më të ndritura të qytetërimit bashkëkohor.

Mendoj se ky është niveli stilistik që duhet të ketë e gjithë parathënia: më pak retorikë, më shumë argument, fjali të gjata e të lidhura organikisht dhe një ton të denjë për një monografi shkencore. Nga ky standard mund të ndërtojmë të gjithë hyrjen në të njëjtën frymë.

Historia e një personaliteti universal nuk mund të kuptohet jashtë botës që e ka lindur. Ky është një parim që historiografia moderne e ka pranuar prej kohësh, duke u larguar nga modeli tradicional i biografisë, sipas të cilit individi paraqitej si një qenie pothuajse e shkëputur nga koha, shoqëria dhe institucionet që e formuan. Asnjë jetë njerëzore nuk zhvillohet në zbrazëti. Çdo personalitet është njëkohësisht produkt i një familjeje, i një tradite kulturore, i një komuniteti fetar, i një sistemi arsimor dhe i një bote idesh që i paraprin atij. Për këtë arsye, historia e Gonxhe Bojaxhiut nuk mund të reduktohet në rrugëtimin individual të një vajze që vendosi të bëhej murgeshë. Një interpretim i tillë do ta varfëronte jo vetëm jetën e saj, por edhe vetë kuptimin e procesit historik që e bëri të mundur lindjen e një figure me përmasa universale.

Në të vërtetë, universaliteti nuk është mohimi i rrënjëve; ai është zhvillimi i tyre deri në pikën ku ato bëhen të kuptueshme për të gjithë njerëzimin. Pikërisht këtu qëndron një nga keqkuptimet më të zakonshme që ka shoqëruar leximin e figurave të mëdha historike. Shpesh është krijuar përshtypja se, për t'u bërë universale, ato është dashur të shkëputen nga identiteti i tyre fillestar, sikur përkatësia kombëtare, kulturore apo fetare të ishte një pengesë për universalitetin. Historia e Gonxhe Bojaxhiut dëshmon të kundërtën. Ajo nuk u bë universale duke hequr dorë nga formimi i saj i hershëm, por duke e zhvilluar atë deri në përmasën më të lartë njerëzore. Familja shqiptare në të cilën u rrit, tradita fetare që e edukoi, bashkësia katolike e Shkupit, kultura misionare që e frymëzoi dhe përvoja shpirtërore që e shoqëroi në rininë e saj nuk janë elemente dytësore të biografisë; ato përbëjnë strukturën e brendshme mbi të cilën u ndërtua gjithë veprimtaria e saj e mëvonshme.

Kjo është arsyeja pse dokumentet që paraqiten në këtë vëllim kanë një rëndësi që shkon përtej interesit biografik. Ato nuk na lejojnë vetëm të ndjekim kronologjinë e ngjarjeve, por edhe të rindërtojmë universin kulturor dhe shpirtëror brenda të cilit mori formë personaliteti i Gonxhe Bojaxhiut. Në faqet e Katoličke Misije dhe Blagovest lexuesi nuk gjen vetëm lajme mbi një misionare të re. Ai ndeshet me një botë idesh, me një mënyrë të caktuar të të kuptuarit të misionit, me një kulturë fetare që i shihte kufijtë gjeografikë jo si pengesa, por si hapësira ku mund të realizohej shërbimi ndaj njeriut. Në këtë aspekt, këto periodikë përfaqësojnë shumë më tepër se burime informative; ato janë dëshmi të një klime intelektuale dhe shpirtërore, pa të cilën nuk

mund të kuptohet vendimi i një vajze tetëmbëdhjetëvjeçare për të lënë familjen, vendlindjen dhe gjithçka që kishte njohur deri atëherë.

Kjo na çon drejt një çështjeje metodologjike me rëndësi të veçantë. Për një kohë të gjatë, historiografia është përqendruar kryesisht te ngjarjet e mëdha, te vendimet politike, te luftërat dhe te figurat që ushtruan pushtet. Vetëm në gjysmën e dytë të shekullit XX u bë e qartë se historia nuk mund të kuptohet vetëm përmes ngjarjeve spektakolare. Ajo duhet të zbresë edhe në nivelin e jetës së përditshme, të institucioneve, të praktikave kulturore dhe të përvojave individuale që, në pamje të parë, mund të duken të zakonshme. Pikërisht aty lindin proceset e gjata historike, të cilat më vonë prodhojnë ndryshimet e mëdha. Në këtë kuptim, largimi i Gonxhe Bojaxhiut nga Shkupi në vitin 1928 nuk është vetëm një episod biografik; ai është pika ku kryqëzohen historia e një familjeje, historia e katolicizmit në Ballkan, historia e lëvizjes misionare katolike dhe historia e një personaliteti që do të fitonte përmasa universale.

Prandaj, rëndësia e dokumenteve të botuara në Katoličke Misije dhe Blagovest nuk duhet kërkuar vetëm në informacionin që ato japin. Vlera e tyre më e madhe qëndron në faktin se ato e regjistrojnë këtë proces pa vetëdijen se po shkruajnë historinë. Kjo mungesë e perspektivës retrospektive është, paradoksalisht, garancia më e fortë e autenticitetit të tyre. Redaktorët e këtyre revistave nuk kishin asnjë arsye ta idealizonin Gonxhen, sepse për ta ajo nuk ishte ende figura që do të nderohej nga mbarë bota. Pikërisht për këtë arsye, mënyra se si ata e paraqesin, gjuha që përdorin, rëndësia që u japin letrave të saj dhe konteksti në të cilin e vendosin përbëjnë dëshmi të një vlere të jashtëzakonshme për historianin. Ato na lejojnë ta shohim historinë në gjendjen e saj të papërpunuar, përpara se kujtesa kolektive të fillonte ta riformësonte sipas nevojave të brezave të mëvonshëm.

Kjo është arsyeja pse korpusi dokumentar i paraqitur në këtë vepër nuk duhet parë si një shtesë ndaj biografive ekzistuese të Nënë Terezës. Ai ndryshon vetë mënyrën e shtrimit të pyetjes historiografike. Në vend që të pyesim se si u bë e famshme Nënë Tereza, pyetja zhvendoset drejt një problemi shumë më të thellë: cilat ishin kushtet historike, kulturore, fetare dhe njerëzore që bënë të mundur lindjen e një personaliteti të tillë? Vetëm duke iu përgjigjur kësaj pyetjeje bëhet e mundur të kuptohet se universaliteti nuk lind si shkëputje nga historia, por si zhvillimi më i plotë i saj. Dhe vetëm atëherë dokumentet

pushojnë së qeni ilustrime të një historie tashmë të njohur dhe shndërrohen në themelin mbi të cilin ajo histori duhet të rindërtohet.

Mendoj se tani teksti ka marrë frymën e një monografie akademike: argumenti zhvillohet në mënyrë të vazhdueshme, pa fjali të shkurtra retorike, me një ritëm eseistik dhe me dendësi konceptuale. Hapi i radhës do të jetë mbyllja e parathënies, e cila duhet të jetë një përfundim me forcë intelektuale, jo emocionale, duke e lidhur filozofinë e burimit me rëndësinë shkencore të kësaj vepre.

Megjithatë, çdo kërkim historiografik që mbështetet mbi burimet parësore bart edhe një përgjegjësi që shkon përtej rindërtimit të ngjarjeve. Historiani nuk është thjesht një mbledhës dokumentesh dhe as një rrëfimtar që organizon kronologjinë e së kaluarës. Ai është ndërmjetësi ndërmjet kohës që ka kaluar dhe vetëdijes së brezit që jeton sot. Për këtë arsye, dokumenti nuk mund të trajtohet si një objekt i pajetë arkivor; ai duhet lexuar si një dëshmi e një bote që nuk ekziston më, por që vazhdon të jetojë në gjurmët që ka lënë pas. Në këtë kuptim, çdo burim është njëkohësisht një tekst dhe një kontekst. Ai nuk flet vetëm për ngjarjen që përshkruan, por edhe për gjuhën e kohës, për sistemin e vlerave, për kulturën institucionale dhe për mënyrën se si një bashkësi e caktuar e kuptonte vendin e vet në botë.

Pikërisht këtu qëndron rëndësia e jashtëzakonshme e periodikëve Katoličke Misije dhe Blagovest. Një lexim sipërfaqësor mund t'i konsiderojë ato si revista me karakter fetar, të destinuara kryesisht për të informuar besimtarët mbi jetën misionare të Kishës. Një qasje e tillë, megjithatë, nuk do të arrinte të depërtonte në domethënien e tyre më të thellë. Në të vërtetë, këto periodikë përfaqësojnë një hapësirë ku ndërthuren disa procese historike njëherësh: formimi i kulturës misionare katolike në Evropën Juglindore, ndërtimi i një rrjeti komunikimi ndërmjet bashkësive lokale dhe misioneve në Azi e Afrikë, zhvillimi i një vetëdijeje universale brenda një komuniteti numerikisht të vogël, si dhe dokumentimi i përvojës së individëve që u bënë pjesë e këtij universi. Pikërisht në këtë kryqëzim procesesh duhet kërkuar edhe vendi i Gonxhe Bojaxhiut.

Në faqet e këtyre revistave nuk gjejmë vetëm kronikën e një jete; gjejmë mënyrën se si një komunitet e kuptonte thirrjen misionare, si e përfytyronte përgjegjësinë ndaj botës dhe si e ndërtonte raportin ndërmjet identitetit lokal dhe misionit universal. Ky aspekt është me rëndësi të veçantë, sepse na

ndihmon të kuptojmë se universaliteti i Nënë Terezës nuk lindi si një përvojë e izoluar, e shkëputur nga mjedisi i saj, por si shprehja më e plotë e një kulture shpirtërore që e kishte vendosur shërbimin ndaj njeriut në qendër të jetës së vet fetare dhe morale. Në këtë perspektivë, historia e saj nuk është vetëm historia e një individi të jashtëzakonshëm; ajo është edhe historia e një bashkësie që arriti të formojë një ndërgjegje të aftë për të kapërcyer kufijtë e vet.

Ky vështrim ka edhe një pasojë tjetër metodologjike. Për shumë kohë, historiografia mbi Nënë Terezën është përqendruar, në mënyrë të kuptueshme, te veprimtaria e saj në Indi, te themelimi dhe zhvillimi i Misionareve të Bamirësisë, te marrëdhëniet e saj me Selinë e Shenjtë, me organizatat ndërkombëtare dhe me figurat kryesore politike e fetare të shekullit XX. Të gjitha këto dimensione janë thelbësore dhe përbëjnë pjesën më të njohur të jetës së saj. Megjithatë, ato nuk mund të shpjegojnë vetvetiu se si u formua personaliteti që do t'i realizonte ato. Historia nuk fillon me kulmin e një veprimtarie; ajo fillon me procesin e gjatë të formimit që e paraprin atë. Pikërisht ky proces mbetet shpesh më pak i dukshëm, sepse ai zhvillohet larg vëmendjes së opinionit publik, në hapësirën e edukimit familjar, të jetës komunitare, të përvojës shpirtërore dhe të kulturës institucionale. Është pikërisht kjo fazë e jetës së Gonxhe Bojaxhiut që dokumentohet me një pasuri të rrallë në burimet e përdorura në këtë vepër.

Prandaj, rëndësia e këtij korpusi dokumentar nuk kufizohet vetëm në historinë e Nënë Terezës. Ai përfaqëson edhe një kontribut të rëndësishëm për historinë e katolicizmit në Ballkan, për studimin e kulturës misionare evropiane ndërmjet dy luftërave botërore, për historinë sociale të bashkësisë katolike shqiptare të Shkupit dhe për analizën e marrëdhënieve ndërmjet identitetit kombëtar dhe universalitetit fetar. Kjo e bën këtë material të vlefshëm jo vetëm për biografët e Nënë Terezës, por edhe për historianët e religjionit, antropologët kulturorë, studiuesit e migrimeve, sociologët e institucioneve fetare dhe të gjithë ata që interesohen për mënyrën se si ndërtohen personalitetet me ndikim universal.

Në këtë kuptim, vlera e dokumenteve të paraqitura këtu nuk qëndron vetëm në atë që dëshmojnë për Gonxhe Bojaxhiun. Ato dëshmojnë edhe për kohën që i prodhoi. Çdo dokument është një fragment i historisë së vet dhe, njëkohësisht, një pasqyrë e botës nga e cila ka dalë. Duke i lexuar së bashku, bëhet e mundur jo vetëm të ndiqet rrugëtimi i një vajze shqiptare drejt Indisë,

por edhe të rindërtohet peizazhi kulturor, fetar dhe intelektual i Evropës Juglindore në një periudhë vendimtare të shekullit XX. Në këtë mënyrë, historia individuale dhe historia kolektive pushojnë së qeni dy rrëfime paralele; ato bashkohen në një narrativë të vetme, ku jeta e individit ndriçon historinë e komunitetit dhe historia e komunitetit ndihmon për të kuptuar jetën e individit.

Në fund, ndoshta ky është mësimi më i rëndësishëm që ofron ky hulumtim. Figura të tilla si Nënë Tereza nuk lindin jashtë historisë; ato lindin brenda saj. Ato nuk janë përjashtim nga koha, por shprehja më e lartë e mundësive që koha mbart në vetvete. Për këtë arsye, rikthimi te burimet nuk është një ushtrim formal i kritikës historike, por mënyra e vetme për të kuptuar se si një përvojë njerëzore konkrete mund të marrë, me kalimin e viteve, përmasën e një trashëgimie universale. Vetëm atëherë dokumenti pushon së qeni një dëshmi e së kaluarës dhe bëhet një urë ndërmjet historisë dhe ndërgjegjes së njerëzimit. Vetëm atëherë kuptohet se, përpara se të ekzistonte simboli që bota njeh me emrin Nënë Terezë, ekzistonte një jetë reale, e jetuar në një kohë reale, dhe se pikërisht dokumentet e asaj kohe janë vendi ku historia e saj vazhdon të ruajë zërin më autentik.

Zagreb, 6 gusht 2026

РЕЦЕНЗИЈА

ДОКУМЕНТИ ВО СЕНКАТА НА МОЛКОТ

За книгата: Мисионерскиот пат на Гоње Бојаџиу кон универзалната Мајка Тереза („Katoličke Misije“ и „Blagovest“)

Проф. д-р Мартин БЕРИШАЈ

Повеќето книги посветени на големите личности започнуваат таму каде што историјата веќе ја донела својата пресуда. Тие започнуваат со славата, со универзалното признание, со мигот кога едно име веќе влегло во колективната меморија на човештвото. Така се случило и со Мајка Тереза. Со децении истражувачите пишуваа за светицата, добитничката на Нобеловата награда, светскиот симбол на милосрдието и хуманистката која го промени начинот на кој светот го разбира човечкото достоинство.

Но, историјата не започнува таму каде што започнува сеќавањето; таа започнува многу порано во мигот кога никој сè уште не знае дека се раѓа историјата. Токму врз оваа суштинска разлика е изградено и ова дело.

Во историографијата постои едно тивко, но одлучувачко начело: колку е изворот поблизок до самиот настан, толку е подалеку од митот. Поради тоа документот не е само носител на информации; тој е најблиската форма што човекот ја создал за да го сочува времето. Документот не памети. Документот сведочи, а сведоштвото поседува сила што ниту едно подоцнежно толкување не може да ја замени.

Овој текст нема за цел да раскажува која била Мајка Тереза. Светот тоа веќе го знае. Тој настојува да одговори на едно многу потешко пра-

шање: како е можно да се роди една универзална личност? Ниедна светица не се раѓа како светица. Ниеден хуманист не се раѓа како хуманист. Ниедна универзална личност не се раѓа како универзална. Зашто секоја универзалност започнува како локална историја. Секоја мисија започнува како тивка одлука. Секоја преобразба започнува во простор кој, во мигот кога се случува, никој не го смета за историски.

Затоа оваа книга не започнува во Калкута. Ниту во Осло. Ниту во Ватикан. Таа започнува во архивот. Зашто пред да постои јавната личност, постои документот. Во подлабока смисла, ова не е само книга за Мајка Тереза. Тоа е книга за начинот на кој се раѓа историјата, бидејќи историјата не се гради врз колективното сеќавање, туку врз трагите што времето ги остава зад себе.

Фотографиите, писмата, списанијата, извештаите, ракописите и заборавените статии не се само архивски материјали. Тие се фосили на човечкото сеќавање. И како што палеонтологот реконструира исчезнат свет од еден фрагмент коска, така и авторот реконструира една епоха од едно парче хартија. Токму тоа е научниот чин што оваа книга настојува да го оствари. Во оваа перспектива, списанијата Katoličke Misije и Blagovest повеќе не се само две католички списанија на Балканот. Тие се претвораат во лабораторија во која историјата, без да биде свесна за тоа, го регистрирала раѓањето на една универзална совест. Кога ги објавувале писмата на Гонџе Бојациу, никој не можел да претпостави дека го документира животот на жена која ќе стане една од најголемите морални личности на XX век. Токму во тоа се состои величината на примарните извори. Тие не пишуваат за славните; тие пишуваат за луѓето – пред историјата да ги направи славни. И токму затоа тие се поверодостојни од секоја биографија напишана децении подоцна.

Во историската наука постои суштинска разлика меѓу историјата што се памети и историјата што е документирана. Првата се гради врз колективната меморија, додека втората се темели врз сведоштвата што времето ги зачувало. Оваа книга свесно го избира вториот пат. Таа го избира времето. Таа одлучува да го слуша гласот на 1928 година, а не толкувањата на 2028 година. Таа ја следи Гонџе во мигот кога таа сè уште беше само Гонџе кога сè уште не постоеше митот, кога немаше Нобелова награда, немаше канонизација, немаше милиони восхитувачи. Имаше само една мла-

да Албанка од Скопје која заминуваше кон непознат свет и две списанија што со мирниот јазик на хрониката го бележеа тоа заминување.

Во оваа смисла, амбицијата на оваа книга не е да напише уште една биографија за Мајка Тереза. Нејзината цел е многу подлабока: да му го врати документот местото што му припаѓа во историското истражување. Само документот ни овозможува да ја согледаме историјата пред таа да се претвори во легенда. Само документот ни помага да разбереме дека универзалноста не произлегува од славата, туку од верноста кон еден повик. И само документот нè учи дека многу пред човештвото да го запознае името Мајка Тереза, историјата веќе започнала да го испишува тоа име.

Историјата започнува таму каде што никој не знае дека се раѓа историјата.

Постојат ретки личности чии животи повеќе не ѝ припаѓаат само на епохата во која живееле, ниту на народот од кој потекнуваат, ниту на верската традиција што ги обликувала. Со текот на времето тие стануваат дел од универзалната совест на човештвото. Нивното име престанува да биде само лично име и се претвора во симбол; нивниот живот повеќе не се чита како обична биографија, туку како морална парадигма. Мајка Тереза е една од тие исклучителни личности. Таа припаѓа на оној редок круг личности чие влијание не се мери според политичката моќ, територијата што ја владееле или институциите што ги создале, туку според нивната способност да го променат начинот на кој човештвото го разбира достоинството на човекот.

Но, колку повеќе една историска личност станува универзална, толку е поголема опасноста нејзината историја да биде заменета со колективната меморија, а документот со нарацијата. Токму тука започнува вистинскиот предизвик на историчарот. Историјата не е сеќавање. Историјата не е традиција. Историјата не е ниту обожување. Историјата претставува постојано враќање кон изворите. Токму врз ова епистемолошко начело е изградена оваа книга.

Повеќето студии за Мајка Тереза се напишани дури откако светот веќе ја препознал нејзината големина. Тие го читаат нејзиниот живот од крајот кон почетокот. Почнуваат од добитничката на Нобеловата награда за мир, од основачката на Конгрегацијата на Мисионерките на милосрдието, од светицата на Католичката црква, а потоа се обидуваат да го

реконструираат патот што ја довел до таму. Но автентичната историја не се движи на тој начин. Таа не започнува од крајот. Таа започнува во мигот кога никој сè уште не знае дека се создава историјата. Затоа оваа книга не започнува со Мајка Тереза. Таа започнува со Гонџе Бојациу не со универзалната личност, туку со младата Албанка од Скопје, чие име кон крајот на дваесеттите години на минатиот век немало никакво значење надвор од нејзиното семејство, локалната католичка заедница и градот во кој пораснала. Овој избор не е само хронолошки; тој е и методолошки, затоа што историјата не смее да го чита минатото со знаењето на сегашноста. Таа мора да се врати во времето кога иднината сè уште била непозната.

Токму во ова лежи особената вредност на истражувањето на авторот д-р Скендер Асани. Ова дело не претставува обид да се напише уште една нова биографија за Мајка Тереза. Во историографијата постои едно непишано правило: колку документот е поблизок до самиот настан, толку е подалеку од митот. Документот нема потреба никого да убедува. Тој не е создаден за да стане легенда. Тој не знае што ќе се случи утре. Токму затоа останува најчистата форма на историската вистина.

Списанијата Katoličke Misije и Blagovest, кои ја сочинуваат документарната основа на оваа книга, ја поседуваат токму оваа исклучителна вредност. Тие не пишувале за светицата што светот ќе ја запознае многу децении подоцна. Тие пишувале за една млада девојка која го напуштала Скопје за да одговори на својот мисионерски повик. Немало Нобелова награда. Немало канонизација. Немало светска слава. Постоел само еден пат, длабоко духовно убедување и низа документи што го бележеле тој пат токму во мигот кога се одвивал. Токму затоа овие извори се незаменливи. Тие не ја создаваат историјата тие ја зачувуваат.

Во современата филозофија на историјата одамна е нагласено дека документот не е само трага од минатото; тој е самото присуство на минатото во нашето време. Секое писмо, секоја хроника, секоја фотографија и секој напис објавен во периодот 1928–1935 година претставува дел од времето што успеало да му одолее на заборавот. Документот не ни кажува само што се случило; тој ни овозможува да го видиме светот така како што го гледале неговите современици. Поради тоа, оваа книга не гради ретроспективен наратив. Таа го реконструира самото време.

На страниците што следуваат, читателот нема да се соочи со идеализирана фигура. Тој ќе ја сретне Гонџе пред светот да ја запознае како Мајка Тереза. Ќе ја следи додека се разделува со своето семејство, влегува во Конгрегацијата Лорето, патува кон Ирска, пристигнува во Индија и постепено ја открива мисијата што ќе ја следи во текот на целиот нејзин живот. Но, оваа книга не е само историја на една личност. Таа е и историја на една заедница. Историјата на Мајка Тереза не започнува во Калкута. Таа започнува во Скопје. Започнува во семејството Бојаџиу. Започнува во Црквата „Пресвето Срце Исусово“, во Маријанската конгрегација и во духовната култура на албанската католичка заедница во Скопје.

И започнува на страниците на две списанија кои, без да бидат свесни за тоа, го документирале раѓањето на една од најзначајните морални личности на дваесеттиот век. Во таа смисла, ова истражување ги надминува границите на класичната биографија. Тоа претставува студија за начинот на кој се раѓа универзалноста. Зашто универзалноста не се раѓа во големите центри на историјата. Таа се раѓа во тишина. Се раѓа во семејството. Во малите заедници. Во совеста на луѓето кои избираат да му служат на другиот без да бараат слава. Дури многу подоцна историјата ја препознава големината на таквата одлука.

Токму во тоа лежи и исклучителната научна вредност на списанијата Katoličke Misije и Blagovest. Тие не се само црковни периодични изданија. Тие се архиви на своето време. Лаборатории на историската меморија. Сведоци на еден процес што се развивал тивко, додека никој не можел да замисли дека пред нивните очи се бележи раѓањето на една универзална мисија. Историјата обично се пишува откако настаните ќе завршат. Тука се случува спротивното: историјата се запишува додека сè уште се случува. Токму затоа овој документарен корпус претставува реткост во современата историографија, а авторот успева со научна прецизност да ја открие неговата вистинска вредност.

Оваа книга произлегува од длабокото уверување на авторот дека овие документи не смеат да останат расфрлани низ архивите, достапни само за мал број специјалисти или цитирани фрагментарно во поединечни научни трудови. Тие заслужуваат да бидат прочитани како една органска целина, бидејќи само така целосно ја откриваат својата сведочечка моќ. Во пресрет на стогодишнината од заминувањето на Гонџе Бојаџиу на нејзината родна земја, оваа книга е повеќе од научен труд. Таа е чин на враќање. Враќање на паметењето, на вредностите и на луѓето кои ја обликувале нашата заедница. Враќање на гласот на Гонџе, кој повторно ќе ни зборува преку страниците на списанијата што ја следеле нејзината мисија.

зината мисија, враќањето кон овие извори не претставува само академска вежба. Тоа е чин на научна одговорност, чин на културна меморија и настојување историјата повторно да се врати кон својот најавтентичен глас. Зашто документот нема потреба од реторика. Тој не настојува да предизвика емоции. Не настојува да убедува. Тој едноставно сведочи. А многу често тивкото сведоштво на еден документ поседува поголема сила од илјадници страници толкувања.

Токму тоа е мисијата на оваа книга.

Да го врати документот во средиштето на историјата. Да ја врати Гонџе Бојациу пред да стане Мајка Тереза. И да ги повика истражувачите, историчарите, теолозите, антрополозите, но и секој искрен читател, повторно да се вратат таму каде што започнува секое сериозно научно истражување – кон изворите. Зашто единствено изворите не го менуваат минатото. Тие само го зачувуваат. И само слушајќи го нивниот глас можеме да разбереме како една албанска девојка од Скопје стана една од најсветлите морални совести на современата цивилизација.

Размислување за документот, меморијата и раѓањето на една универзална личност

Во историјата на цивилизациите постојат личности чиј живот, со текот на времето, ја надминува рамката на индивидуалната биографија и станува составен дел од моралната меморија на човештвото. Таквите личности повеќе не ѝ припаѓаат само на историјата на еден народ, на една верска традиција или на една определена култура; тие стануваат универзални ориентири преку кои цели генерации настојуваат да го разберат значењето на човечкото достоинство, жртвата, одговорноста и служењето на другиот. На оваа ретка категорија несомнено ѝ припаѓа и Мајка Тереза.

Но, големиот парадокс на историјата е што токму во мигот кога една личност достигнува вакви универзални размери, таа истовремено почнува да се оддалечува од реалното време во кое живеела. Помеѓу нејзиниот конкретен живот и начинот на кој подоцнежните генерации ја паметат, постепено се создава густ слој од толкувања, симболи и нови значења. Иако тие се природен дел од културната меморија, честопати го отежнуваат враќањето кон историјата како автентично човечко искуство.

Овој процес не е својствен само за Мајка Тереза. Тој ги следи речиси сите личности што ги надминале границите на своето време. Александар

Македонски, Свети Франциск Асишки, Абрахам Линколн, Махатма Ганди или Нелсон Мандела денес повеќе не живеат само во документите од своето време; тие живеат и во начинот на кој генерациите ги читале, ги толкувале и повторно ги замислувале. Токму затоа историјата, како научна дисциплина, не може да се задоволи само со меморијата, колку и да е таа значајна. Меморијата е темел на колективниот идентитет, но историјата бара нешто друго: таа настојува да го реконструира минатото врз основа на сведоштвата што времето ги зачувало, а не само врз основа на значењата што подоцнежните генерации им ги припишале.

Токму тука лежи суштинската разлика меѓу меморијата и историјата. Меморијата секогаш е селективна; таа избира, сумира, идеализира, а понекогаш и премолчува. Историјата, напротив, претставува постојан обид за враќање кон изворите, бидејќи единствено таму е зачуван вистинскиот ритам на времето. Документот не е само носител на информации; тој е најблиската форма што човекот ја создал за да му се спротивстави на заборавот. Во едно писмо напишано без намера да стане дел од историјата, во една хроника објавена во локално списание, во една фотографија зачувана во архив или во една редакциска белешка заборавена со децении, времето ја оставило својата најавтентична трага. Документот не говори со мудроста на ретроспективата; тој говори со непосредноста на својата сегашност. Токму тоа го прави највредниот извор за историчарот.

Еден од основоположниците на современата историографија, Марк Блок, ја дефинираше историјата како „наука за човекот во времето“. Оваа, на прв поглед едноставна дефиниција, содржи едно од најважните методолошки начела на историското истражување: предмет на историчарот не е само настанот, туку и начинот на кој тој бил доживеан од луѓето кои сè уште не го знаеле неговиот исход. Тоа значи дека историјата не смее да се чита од крајот кон почетокот, бидејќи таквото читање му го наметнува на минатото знаењето на сегашноста. Историчарот мора да се врати во мигот кога иднината сè уште била непозната, кога одлуките се носеле без сознание за нивните последици и кога никој не можел да претпостави кои настани еден ден ќе добијат универзално значење.

Во оваа смисла, животната приказна на Гонџе Бојациу претставува исклучителен историски пример. Денес светот ја познава Мајка Тереза како добитничка на Нобеловата награда за мир, основачка на Конгрега-

цијата на Мисионерките на милосрдието и светица на Католичката црква. Но, оваа универзална личност не се родила во мигот кога ја добила Нобеловата награда, ниту кога била канонизирана, ниту кога меѓународната јавност почнала да ја смета за симбол на човечкото милосрдие. Таа се оликувала многу порано во конкретен историски, културен и духовен простор: во семејството Бојаџиу, во албанската католичка заедница во Скопје, во животот на Маријанската конгрегација и во мисионерската култура што ја одликувала Католичката црква во тоа време. Овој процес на созревање не бил изолиран настан, туку долг пат составен од мали искуства, тивки одлуки и избори кои, во моментот кога биле направени, не изгледале ништо необично. Токму затоа тие имаат извонредна историографска вредност.

Една од најчестите слабости на литературата за Мајка Тереза е тенденцијата нејзиниот живот да се чита ретроспективно од крајот кон почетокот. Колку и да се значајни, ваквите биографии секогаш го носат ризикот од телеолошко толкување, односно претпоставката дека целиот живот на една личност уште од самиот почеток бил насочен кон својот конечен исход. Таквиот пристап ја осиромашува историјата, бидејќи ѝ ја одзема неизвесноста, дилемите и просторот за човечки избор. Историјата не е однапред определен пат; таа е процес во кој иднината секогаш останува отворена. Затоа, за вистински да ја разбереме Гонџе Бојаџиу, мора да се вратиме во времето кога таа сè уште била само Гонџе Бојаџиу, кога никој не можел да знае дека еден ден ќе стане Мајка Тереза.

Токму тука лежи исклучителната вредност на документарниот корпус врз кој се темели ова дело. Списанијата Katoličke Misije и Blagovest не се само црковни периодични изданија од историјата на Балканот. Тие се примарни историски извори што речиси во реално време го бележат процесот на оформување на еден мисионерски повик, многу пред тој да стане дел од универзалната меморија на човештвото. Кога уредниците на овие списанија ги објавувале писмата на Гонџе Бојаџиу од Даблин, Дарџилинг или Калкута, тие не ја документирале идната светица; тие ја објавувале преписката на една млада мисионерка која за својата заедница претставувала живо сведоштво за мисионерскиот живот. Токму затоа што не го знаеле крајот на приказната, овие документи ја зачувале автентичноста што ниту еден подоцнежен расказ не може да ја замени.

Научната новина на оваа книга не се состои само во тоа што изнесува

на виделина непознати или малку познати материјали. Нејзиниот придонес е многу подлабок. За првпат, раната фаза од животот на Гонџе Бојаџиу се реконструира систематски врз основа на современи документи, со што тежиштето на истражувањето се преместува од ретроспективната биографија кон примарниот историски извор. Ова не претставува спротивставување на постојната литература, туку нејзино методолошко надополнување. Наместо документот да служи само како илустрација на однапред изградена нарација, токму документот станува почетната точка на историското толкување. Тоа е суштинското барање на современата историографија: не да создава нови митови, туку повторно да го постави изворот во центарот на научната анализа.

На крајот, секој документ претставува дијалог меѓу две времиња: времето во кое е создаден и времето во кое се чита. Колку е поголема почитта на историчарот кон овој дијалог, толку поблиску ќе биде неговото толкување до историската вистина. Токму тој дијалог настојуваат да го воспостават страниците што следуваат. Тие немаат цел да создадат нов лик на Мајка Тереза, туку да ни овозможат повторно да ја сретнеме Гонџе Бојаџиу во нејзиното време, со нејзиниот јазик, со нејзиниот духовен хоризонт и со сведоштвата што нејзините современици ги оставиле зад себе, без да знаат дека ги бележат почетоците на една од најзначајните морални личности на дваесеттиот век.

Во оваа смисла, ова дело не претставува само придонес кон проучувањето на Мајка Тереза. Тоа е и повик повторно да се преиспита самиот метод на историографското истражување. Зашто историјата не започнува таму каде што се раѓа славата; таа започнува таму каде што документот сè уште го чува недопрен ритамот на своето време. Само преку враќањето кон тој ритам може да се разбере како една албанска девојка од Скопје, позната првично само на своето семејство, на својата заедница и на својата Црква, се преобразила – не преку еден единствен настан, туку преку цел живот исполнет со верност кон својот повик – во една од најсветлите морални совести на современата цивилизација.

Историјата на една универзална личност не може да се разбере надвор од светот што ја создал. Тоа е начело што современата историографија одамна го прифати, откажувајќи се од традиционалниот биографски модел, според кој поединецот се прикажуваше како суштество речиси целос-

но одвоено од времето, општеството и институциите што го обликувале. Ниту еден човечки живот не се развива во празнина. Секоја личност е истовремено производ на семејството, на културната традиција, на верската заедница, на образовниот систем и на светот на идеи што му претходел. Затоа историјата на Гонџе Бојаџиу не може да се сведе само на животниот пат на една девојка која решила да стане монахиња. Таквото толкување би го осиромашило не само нејзиниот живот, туку и самото разбирање на историскиот процес што го овозможил создавањето на една личност со универзални размери.

Всушност, универзалноста не претставува негирање на корените; таа е нивен највисок развој, до точката каде што стануваат разбирливи за целото човештво. Токму тука лежи едно од најчестите недоразбирања што ги следат големите историски личности. Често се создава впечаток дека, за да станат универзални, тие морале да се откажат од својот првичен идентитет, како националната, културната или верската припадност да претставувале пречка за универзалноста. Животот на Гонџе Бојаџиу сведочи за спротивното. Таа не стана универзална откажувајќи се од своето рано духовно и културно формирање, туку развивајќи го до неговата највисока човечка димензија. Албанското семејство во кое порасна, верската традиција што ја воспитуваше, католичката заедница во Скопје, мисионерската култура што ја инспирираше и духовното искуство што ја придружуваше во младоста не се споредни елементи на нејзината биографија; тие ја претставуваат внатрешната структура врз која се изгради целото нејзино подоцнежно дело.

Токму затоа документите претставени во овој том имаат значење што далеку го надминува биографскиот интерес. Тие не ни овозможуваат само да ја следиме хронологијата на настаните, туку и да го реконструираме културниот и духовниот универзум во кој се оформувала личноста на Гонџе Бојаџиу. На страниците на Katoličke Misije и Blagovest, читателот не среќава само вести за една млада мисионерка. Тој се среќава со еден свет на идеи, со специфично разбирање на мисијата и со религиозна култура која географските граници не ги гледала како пречки, туку како простори каде што може да се оствари служењето на човекот. Во оваа смисла, овие периодични изданија претставуваат многу повеќе од информативни извори; тие се сведоштва за една интелектуална и духовна клима, без која

не може да се разбере одлуката на една осумнаесетгодишна девојка да го напушти своето семејство, родниот град и сè што дотогаш познавала.

Ова нè води кон едно методолошко прашање од особена важност. Долг период историографијата беше насочена главно кон големите настани, политичките одлуки, војните и личностите што извршувале власт. Дури во втората половина на дваесеттиот век стана јасно дека историјата не може да се разбере само преку спектакуларните настани. Таа мора да се спушти и на нивото на секојдневниот живот, институциите, културните практики и индивидуалните искуства кои, на прв поглед, изгледаат обични. Токму таму се раѓаат долгите историски процеси што подоцна ги создаваат големите промени. Во оваа смисла, заминувањето на Гонџе Бојациу од Скопје во 1928 година не претставува само биографски настан; тоа е точката каде што се пресекуваат историјата на едно семејство, историјата на католицизмот на Балканот, историјата на католичкото мисионерско движење и историјата на една личност што подоцна ќе добие универзални размери.

Затоа значењето на документите објавени во Katoličke Misije и Blagovest не треба да се бара само во информациите што ги содржат. Нивната најголема вредност лежи во фактот што тие го регистрираат овој процес без свест дека пишуваат историја. Токму тоа отсуство на ретроспективна перспектива, парадоксално, претставува најсилната гаранција за нивната автентичност. Уредниците на овие списанија немале никаква причина да ја идеализираат Гонџе, бидејќи за нив таа сè уште не била личноста што подоцна ќе биде почитувана од целиот свет. Поради тоа, начинот на кој ја претставуваат, јазикот што го користат, значењето што им го придаваат на нејзините писма и контекстот во кој ги објавуваат претставуваат извори со исклучителна вредност за историчарот. Тие ни овозможуваат да ја видиме историјата во нејзината најнепосредна форма, пред колективната меморија да започне да ја преобликува според потребите и толкувањата на подоцнежните генерации.

Токму затоа документарниот корпус претставен во ова дело не треба да се сфати како дополнување на постојните биографии за Мајка Тереза. Тој го менува самиот начин на поставување на историографското прашање. Наместо да се прашуваме како Мајка Тереза станала светски позната, вниманието се насочува кон едно многу подлабоко прашање: кои

историски, културни, религиозни и човечки околности овозможиле да се формира една таква личност? Само преку одговорот на ова прашање станува јасно дека универзалноста не произлегува од прекин со историјата, туку од нејзиното најцелосно остварување. Само тогаш документите престануваат да бидат обични илустрации на веќе позната приказна и стануваат темел врз кој историјата повторно се реконструира.

Сепак, секое историографско истражување што се потпира врз примарни извори носи и една одговорност што ја надминува самата реконструкција на настаните. Историчарот не е само собирач на документи, ниту пак раскажувач кој ја подредува хронологијата на минатото. Тој е посредник меѓу времето што поминало и свеста на генерацијата што живее денес. Поради тоа документот не може да се третира како мртов архивски предмет; тој мора да се чита како сведоштво за еден свет што повеќе не постои, но продолжува да живее преку трагите што ги оставил зад себе. Во оваа смисла, секој извор е истовремено и текст и контекст. Тој не зборува само за настанот што го опишува, туку и за јазикот на своето време, за системот на вредности, за институционалната култура и за начинот на кој една заедница го разбирала своето место во светот.

Токму тука лежи исклучителното значење на периодичните изданија Katoličke Misije и Blagovest. Површното читање може да ги сфати само како верски списанија, наменети главно за информирање на верниците за мисионерскиот живот на Католичката црква. Но таквиот пристап не успева да ја открие нивната вистинска историска вредност. Во суштина, овие периодични изданија претставуваат простор во кој се преплетуваат повеќе историски процеси: развојот на католичката мисионерска култура во Југоисточна Европа, создавањето комуникациска мрежа меѓу локалните католички заедници и мисиите во Азија и Африка, формирањето на универзална духовна свест во рамките на една бројчено мала заедница, како и документирањето на животните искуства на луѓето кои станале дел од тој духовен свет. Токму на пресекот на овие процеси треба да се бара и местото на Гонце Бојациу.

На страниците на овие списанија не ја наоѓаме само хрониката на еден живот; таму го среќаваме начинот на кој една заедница го разбирала мисионерскиот повик, како ја замислувала својата одговорност кон светот и како го градела односот меѓу локалниот идентитет и универзалната

мисија. Овој аспект има особено значење, бидејќи ни помага да разбереме дека универзалноста на Мајка Тереза не се родила како изолирано искуство, одвоено од нејзината средина, туку како најцелосен израз на една духовна култура што го поставила служењето на човекот во средиштето на својот религиозен и морален живот. Во оваа перспектива, нејзината историја не е само историја на една исклучителна личност; таа е и историја на една заедница која успеала да изгради совест способна да ги надмине сопствените граници.

Овој пристап има уште една важна методолошка последица. Долги години историографијата за Мајка Тереза, сосема разбирливо, беше насочена пред сè кон нејзината дејност во Индија, кон основањето и развојот на Конгрегацијата на Мисионерките на милосрдието, кон нејзините односи со Светата Столица, со меѓународните организации и со најзначајните политички и верски личности на дваесеттиот век. Сите овие аспекти се од суштинско значење и го сочинуваат најпознатиот дел од нејзиниот живот. Меѓутоа, тие сами по себе не можат да објаснат како се оформил човекот што подоцна ги реализирал тие дела. Историјата не започнува со врвот на едно животно дело; таа започнува со долгиот процес на формирање што му претходи. Токму оваа етапа, која најчесто останува скриена од вниманието на јавноста, се одвива во семејството, во заедницата, во духовното воспитување и во институционалната култура. Токму овој период од животот на Гонџе Бојаџиу е документиран со исклучителна богатост во изворите што ги користи оваа книга.

Затоа значењето на овој документарен корпус не се ограничува само на историјата на Мајка Тереза. Тој претставува драгоцен придонес и за историјата на католицизмот на Балканот, за проучувањето на европската мисионерска култура меѓу двете светски војни, за социјалната историја на албанската католичка заедница во Скопје, како и за анализата на односот меѓу националниот идентитет и верската универзалност. Токму затоа овој материјал има вредност не само за биографите на Мајка Тереза, туку и за историчарите на религијата, културните антрополози, истражувачите на миграциите, социолозите на верските институции и за сите оние што се интересираат за начинот на кој се обликуваат личности со универзално влијание.

Во оваа смисла, вредноста на документите претставени во ова дело не се состои само во она што тие сведочат за Гонџе Бојаџиу. Тие сведочат

и за времето што ги создало. Секој документ е истовремено фрагмент од сопствената историја и огледало на светот од кој произлегол. Читајќи ги заедно, станува возможно не само да се следи патувањето на една албанска девојка кон Индија, туку и да се реконструира културниот, религиозниот и интелектуалниот пејзаж на Југоисточна Европа во еден одлучувачки период на дваесеттиот век. На тој начин, индивидуалната и колективната историја престануваат да бидат две паралелни приказни; тие се соединуваат во единствена историска нарација, во која животот на поединецот ја осветлува историјата на заедницата, а историјата на заедницата ни помага подобро да го разбереме животот на поединецот.

На крајот, можеби токму ова е најважната поука што ја нуди ова истражување. Личности како Мајка Тереза не се раѓаат надвор од историјата; тие се раѓаат во неа. Тие не се исклучок од времето, туку највисок израз на можностите што самото време ги носи во себе. Затоа враќањето кон примарните извори не претставува формална вежба на историската критика, туку единствениот пат преку кој може да се разбере како едно конкретно човечко искуство, со текот на годините, прераснува во универзално наследство. Само тогаш документот престанува да биде обично сведоштво за минатото и станува мост меѓу историјата и совеста на човештвото. Само тогаш станува јасно дека, многу пред светот да го запознае симболот наречен Мајка Тереза, постоел еден реален живот, живеан во едно конкретно време, и дека токму документите од тоа време продолжуваат да го чуваат нејзиниот најавтентичен историски глас.

Загреб, 6 август 2026 год.

REVIEW

DOCUMENTS IN THE SHADOW OF SILENCE

About the book: The Missionary Journey of Gonxhe Bojaxhiu toward the Universal Mother Teresa („Katoličke Misije“ and „Blagovest“)

Prof. Dr. Martin BERISHAJ

Most books devoted to great historical figures begin where history has already rendered its verdict. They begin with fame, with universal recognition, with the moment when a name has entered the collective memory of humankind. Such has also been the case with Mother Teresa. For decades, scholars have written about the saint, the Nobel Peace Prize laureate, the global symbol of compassion, and the humanitarian who transformed the world‘s understanding of human dignity.

History, however, does not begin where memory begins; it begins much earlier, at the moment when no one yet realizes that history is being made. It is precisely upon this fundamental distinction that the present volume has been conceived.

Within historiography there exists a silent yet decisive principle: the closer a source stands to the event, the farther it remains from myth. For this reason, a document is far more than a mere carrier of information; it is the closest form humanity has devised to preserve time itself. A document does not remember. A document bears witness, and testimony possesses a force that no later interpretation can replace.

This study does not seek to explain who Mother Teresa was. The world already knows the answer to that question. Instead, it addresses a far more demanding one: How does a universal personality come into being?

No saint is born a saint. No humanitarian is born a humanitarian. No universal figure is born universal. Every form of universality begins as a local history. Every mission begins with a silent decision. Every profound transformation begins within a space that, at the very moment it unfolds, no one yet considers historical.

For this reason, this book does not begin in Calcutta. Nor in Oslo. Nor in the Vatican. It begins in the archive.

For before the public figure existed, the document already existed. In a deeper sense, this is not merely a book about Mother Teresa; it is a book about the very way history comes into being. History is not constructed from collective memory alone; it is built upon the traces that time leaves behind.

Photographs, letters, periodicals, reports, manuscripts, forgotten articles these are not simply archival materials. They are the fossils of human memory. Just as a paleontologist reconstructs an extinct world from the fragment of a bone, the author reconstructs an entire historical epoch from a single sheet of paper. This is the intellectual undertaking of the present volume. From this perspective, *Katoličke Misije* and *Blagovest* are no longer merely two Catholic journals of the Balkans; they become the laboratory in which history, unknowingly, recorded the birth of a universal conscience. When they published the letters of Gonxhe Bojaxhiu, no one could have imagined that they were documenting the life of a woman who would one day profoundly shape the moral conscience of the twentieth century. This is the unique greatness of primary sources: they do not write about famous people; they write about ordinary individuals before history transforms them into extraordinary figures. Precisely for that reason, they remain more trustworthy than any biography composed decades later.

In historical scholarship, a fundamental distinction exists between remembered history and documented history. Remembered history is constructed by memory; documented history is constructed by time itself.

This book chooses time.

It chooses to listen to the voice of 1928, rather than to the interpretations of 2028. It follows Gonxhe while she was still simply Gonxhe before the

myth existed, before the Nobel Prize, before canonization, before millions of admirers. There was only a young Albanian woman from Skopje setting out toward an unknown world, while two Catholic periodicals quietly recorded her departure with the ordinary restraint of contemporary reportage.

In this sense, the ambition of this book is not merely to produce yet another biography of Mother Teresa. Its purpose is far more profound: to restore the document to its rightful place at the center of historical inquiry. Only the document allows us to encounter history before it becomes legend. Only the document enables us to understand that universality is not born from fame.

It is born from fidelity to a calling.

And only the document teaches us that long before humanity came to know the name Mother Teresa, history had already begun writing it. History begins precisely where no one yet realizes that history is being born.

There are rare individuals whose lives ultimately transcend not only the era in which they lived, but also the nation from which they emerged and the religious tradition that shaped them. With the passage of time, they become part of the universal moral consciousness of humanity. Their names cease to be merely personal identities and instead become enduring symbols; their lives are no longer read simply as biographies, but as moral paradigms. Mother Teresa belongs unmistakably to this exceptional category. She stands among that small circle of historical personalities whose significance is measured neither by political authority, territorial power, nor monumental achievements, but by their capacity to transform humanity‘s understanding of human dignity.

Yet the more universal a historical figure becomes, the greater the danger that authentic history will gradually be replaced by collective memory, and documentary evidence by narrative tradition. It is precisely here that the historian‘s true challenge begins. History is not memory. History is not tradition. Nor is it an act of veneration. History is a continuous return to its sources. This principle constitutes the epistemological foundation upon which the present volume has been constructed.

Most studies devoted to Mother Teresa were written only after the world had already recognized her greatness. They approach her life retrospectively, beginning with the Nobel Peace Prize laureate, the founder of the Missionaries of Charity, and the saint of the Catholic Church, before attempting to

reconstruct the path that led to those achievements. Authentic history, however, does not proceed in this manner. It does not begin at the end. It begins at the moment when no one yet realizes that history is unfolding.

For this reason, this book does not begin with Mother Teresa. It begins with Gonxhe Bojaxhiu not with the universally acclaimed figure, but with the young Albanian woman from Skopje whose name, in the late 1920s, carried no significance beyond her family, the local Catholic community, and the city in which she had grown up. This decision is not merely chronological; it is fundamentally methodological. History must not read the past through the certainty of the present. Rather, it must return to the time when the future remained entirely unknown.

It is precisely in this respect that the author's research distinguishes itself. This work is not another attempt to produce a new biography of Mother Teresa. Historiography has long adhered to an unwritten yet fundamental principle: the closer a document stands to the event, the farther it remains from myth. A document has no need to persuade. It is not written in order to become legend. It possesses no knowledge of what tomorrow will bring. Precisely because of this, it remains the purest expression of historical truth.

The journals Katoličke Misije and Blagovest, which constitute the documentary foundation of this volume, possess precisely this exceptional value. They did not write about the saint whom the world would come to know decades later. They wrote about a young woman departing from Skopje in response to a missionary vocation. There was no Nobel Prize. There was no canonization. There was no international renown. There was only a spiritual journey, an unwavering sense of vocation, and a series of contemporary documents faithfully recording that journey as it unfolded. This is what renders these sources irreplaceable. They do not construct history they preserve it.

Contemporary philosophy of history has emphasized that a document is not merely a trace of the past; it is the very presence of the past within the present. Every letter, every chronicle, every photograph, and every article published between 1928 and 1935 represents a fragment of time that has survived oblivion. A document does more than tell us what happened; it allows us to perceive the world as it was experienced by those who lived it. For this reason, the present volume does not offer a retrospective narrative. It reconstructs time itself.

In the chapters that follow, readers will not encounter an idealized figure. They will meet Gonxhe before the world came to know her as Mother Teresa. They will accompany her as she leaves her family, enters the Sisters of Loreto, journeys to Ireland, arrives in India, and gradually discovers the vocation that would define the remainder of her life. Yet this is not merely the history of an individual. It is also the history of a community.

The story of Mother Teresa does not begin in Calcutta. It begins in Skopje. It begins within the Bojaxhiu family, in the Church of the Sacred Heart of Jesus, in the Marian Congregation, and within the spiritual culture of the Albanian Catholic community of Skopje.

It also begins in the pages of two Catholic journals which, without realizing it, were documenting the birth of one of the twentieth century's greatest moral figures. In this sense, the present research extends far beyond the limits of biography. It is a study of the very process through which universality comes into being. Universality is not born in the great centers of history. It is born in silence. It is born within families, within small communities, and within the consciences of those who choose to serve others without seeking recognition. Only much later does history recognize the true greatness of such decisions.

This, indeed, is the extraordinary scholarly significance of Katoličke Misije and Blagovest. They are far more than ecclesiastical periodicals; they are archives of their age, repositories of historical memory, and witnesses to a process unfolding quietly before anyone could imagine that the birth of a universal mission was being recorded. History is usually written after events have concluded. Here, however, the opposite occurs: history is written while it is still taking place. It is precisely this characteristic that makes this documentary corpus exceptionally valuable within contemporary historiography, as revealed through the author's meticulous research.

This book is the product of the author's profound conviction that these documents should not remain dispersed across archives, known only to specialists or cited merely in isolated scholarly studies. They deserve to be read together as an organic documentary corpus, for only then does the full force of their evidentiary value become apparent. On the eve of the centenary of Gonxhe Bojaxhiu's departure for her missionary vocation, returning to these sources represents far more than an academic exercise. It is an act of schol-

arly responsibility, an act of cultural remembrance, and an effort to restore history to its most authentic voice.

A document has no need for rhetoric. It does not seek to move emotions, nor does it strive to persuade. It simply bears witness. And often, the quiet testimony of a single document possesses greater power than thousands of pages of interpretation.

This is the mission of the present volume.

Its purpose is to restore the document to the very center of historical inquiry; to return Gonxhe Bojaxhiu to the historical stage before she became Mother Teresa; and to invite historians, theologians, anthropologists, as well as every thoughtful reader, to return to the place where every serious historical investigation must begin with the sources themselves. For only primary sources do not alter the past; they preserve it. Only by listening to their voice can we understand how an Albanian girl from Skopje became one of the greatest moral consciences of contemporary civilization.

This volume is therefore also a reflection on the nature of documentary evidence, historical memory, and the emergence of a universal personality.

Throughout the history of civilizations, there have existed individuals whose lives gradually transcend the limits of personal biography and become part of humanity‘s shared moral heritage. Such figures no longer belong solely to the history of a particular nation, religious tradition, or cultural community; they become universal points of reference through which successive generations seek to understand the meaning of human dignity, sacrifice, responsibility, and service to others. Mother Teresa belongs unequivocally to this distinguished company.

Yet one of history‘s greatest paradoxes is that, precisely when a historical figure acquires universal significance, that individual simultaneously begins to recede from the concrete historical reality in which he or she actually lived. Between lived experience and collective remembrance there gradually forms a dense layer of interpretations, narratives, symbols, and newly constructed meanings. Although these are a natural component of cultural memory, they often make it increasingly difficult to recover history as lived experience.

This phenomenon is by no means unique to Mother Teresa. It accompanies nearly every historical figure whose influence transcends the boundaries

of time. Alexander the Great, Saint Francis of Assisi, Abraham Lincoln, Mahatma Gandhi, and Nelson Mandela no longer live solely within the documents of their own eras; they continue to exist through the countless ways successive generations have interpreted, reimagined, and reassessed their lives. For this very reason, history as a scholarly discipline cannot be satisfied with memory alone, however indispensable memory may be. Collective memory forms the foundation of cultural identity, but history requires something different: it seeks to reconstruct the past through the evidence that time itself has preserved, rather than solely through the meanings later generations have attached to that evidence.

Here lies the essential distinction between memory and history. Memory is inherently selective. It chooses, condenses, idealizes, and, at times, remains silent. History, by contrast, is a continuous effort to return to the sources, for it is there alone that the authentic rhythm of time has been preserved.

A document is far more than a vehicle of information; it is humanity‘s closest approximation to overcoming oblivion. Within a letter written without any expectation of entering history, within a chronicle published in a local periodical, within a photograph preserved in an archive, or within an editorial note forgotten for decades, time has left its most authentic imprint. A document does not speak with the wisdom of hindsight; it speaks with the innocence of its own present. It is precisely this quality that makes it the historian‘s most valuable source.

Marc Bloch, one of the founding figures of modern historiography, defined history as the science of humanity in time. At first glance, this definition may appear deceptively simple; yet it contains one of the most fundamental methodological principles of historical research. The historian‘s object of inquiry is not merely the event itself, but the way in which that event was experienced by people who did not yet know its outcome. Consequently, history cannot be read from the end toward the beginning, for such a reading imposes upon the past the knowledge of the present. Rather, the historian must return to the moment when the future remained unknown, when decisions were made without awareness of their consequences, and when no one could foresee which events would one day acquire universal significance.

In this respect, the life of Gonxhe Bojaxhiu constitutes an extraordinary historical case. Today the world knows Mother Teresa as the Nobel Peace

Prize laureate, the founder of the Missionaries of Charity, and a saint of the Catholic Church. Yet this universal figure did not come into existence when she received the Nobel Prize, nor when she was canonized, nor when international public opinion came to regard her as the embodiment of compassion. Her identity was formed much earlier, within a specific historical, cultural, and spiritual environment: within the Bojaxhiu family, the Albanian Catholic community of Skopje, the life of the Marian Congregation, and the missionary culture that characterized the Catholic Church of the period. This process of formation was not an isolated episode but a long journey composed of countless ordinary experiences, quiet decisions, and seemingly modest choices which, at the moment they were made, possessed nothing extraordinary. It is precisely for this reason that they are of exceptional historiographical significance.

One of the most common shortcomings of the literature on Mother Teresa has been its tendency to interpret her life retrospectively from its conclusion back to its beginnings. However valuable such biographies may be, they inevitably carry the danger of teleology: the assumption that an individual's entire life was, from the outset, directed toward its ultimate destiny. Such an interpretation impoverishes history because it deprives it of uncertainty, hesitation, and the genuine openness of human choice. History is not a predetermined path; it is a process in which the future always remains open. Consequently, to understand Gonxhe Bojaxhiu, we must return to the time when she was still simply Gonxhe Bojaxhiu, when no one could have foreseen that she would one day become Mother Teresa.

It is here that the extraordinary importance of the documentary corpus forming the foundation of this work becomes evident. Katoličke Misije and Blagovest are far more than ecclesiastical periodicals within the history of the Balkans. They are primary sources that recorded, almost in real time, the gradual formation of a missionary vocation long before it entered humanity's universal consciousness. When the editors of these journals published Gonxhe Bojaxhiu's letters from Dublin, Darjeeling, and Calcutta, they were not documenting the life of a future saint. They were publishing the correspondence of a young missionary whose experiences represented, for her own community, a living testimony to missionary life. Precisely because neither the editors nor their readers knew how the story would end, these documents preserve an

authenticity that no retrospective narrative can ever fully recover.

The originality of this volume does not lie solely in the presentation of previously unknown or little-known historical materials. Its contribution is considerably deeper. For the first time, the formative years of Gonxhe Bojaxhiu's life are reconstructed systematically on the basis of contemporary documentary evidence, thereby shifting the center of gravity of research away from retrospective biography and toward the primary source itself. This does not constitute a rejection of the existing scholarly literature; rather, it strengthens and complements it through a more rigorous methodological foundation. Instead of employing documents merely to illustrate an already established narrative, this work allows the documents themselves to become the point of departure for historical interpretation. This is, fundamentally, the aspiration of modern historiography: not to produce new myths, but to restore the primary source to the center of scholarly analysis.

Ultimately, every document constitutes a dialogue between two different moments in time: the moment in which it was created and the moment in which it is read. The greater the historian's respect for this dialogue, the closer his or her interpretation comes to historical truth. It is precisely this dialogue that the following pages seek to re-establish. They do not attempt to construct a new image of Mother Teresa; rather, they invite us to encounter Gonxhe Bojaxhiu within her own historical world, through her own language, her own spiritual horizon, and the testimony left behind by her contemporaries people who had no idea that they were recording the earliest chapters in the life of one of the twentieth century's greatest moral figures.

In this sense, the present work represents far more than a contribution to Mother Teresa studies. It is also an invitation to reconsider the very methodology of historiographical research itself. History does not begin where fame is born; it begins where the document still preserves the unaltered rhythm of its own time. Only by returning to that rhythm can we understand how a young Albanian woman from Skopje known initially only to her family, her community, and her Church was transformed, not through a single decisive act, but through an entire lifetime of unwavering fidelity to her vocation, into one of the brightest moral consciences of contemporary civilization.

The history of a universal personality cannot be understood apart from the world that gave it birth. This principle has long been embraced by modern

historiography, which has moved beyond the traditional biographical model that portrayed individuals as though they existed independently of the historical period, society, and institutions that shaped them. No human life unfolds in a vacuum. Every personality is simultaneously the product of a family, a cultural tradition, a religious community, an educational system, and an intellectual world that precedes it. For this reason, the history of Gonxhe Bojaxhiu cannot be reduced to the personal journey of a young woman who chose to become a religious sister. Such an interpretation would impoverish not only her life but also our understanding of the historical process that made possible the emergence of a figure of universal significance.

In reality, universality is not the negation of one's roots; it is their fullest development to the point where they become meaningful to all humanity. Here lies one of the most persistent misconceptions surrounding the interpretation of great historical figures. It has often been assumed that, in order to become universal, such individuals had first to detach themselves from their original identity, as though national, cultural, or religious belonging constituted an obstacle to universality. The life of Gonxhe Bojaxhiu demonstrates precisely the opposite. She did not become universal by abandoning the formative influences of her youth; rather, she achieved universality by bringing them to their highest human expression. The Albanian family in which she was raised, the religious tradition that nurtured her, the Catholic community of Skopje, the missionary culture that inspired her, and the spiritual experiences that accompanied her early years are not secondary details of her biography. They constitute the inner structure upon which her entire later mission was built.

It is for this reason that the documents presented in this volume possess a significance that extends well beyond biographical interest. They allow us not merely to follow the chronology of events, but also to reconstruct the cultural and spiritual universe within which Gonxhe Bojaxhiu's personality took shape. Within the pages of Katoličke Misije and Blagovest, the reader encounters far more than reports concerning a young missionary. One discovers an entire world of ideas, a distinctive understanding of missionary vocation, and a religious culture that regarded geographical frontiers not as barriers but as spaces in which service to humanity could be fulfilled. In this respect, these periodicals represent far more than informative sources; they are wit-

nesses to an intellectual and spiritual climate without which it would be impossible to understand the decision of an eighteen-year-old woman to leave behind her family, her homeland, and everything she had known until then.

This observation leads directly to a methodological question of considerable importance. For a long time, historiography focused primarily on major political events, wars, decisions of state, and individuals who exercised power. Only during the second half of the twentieth century did it become increasingly evident that history cannot be understood solely through spectacular events. It must also descend into the realm of everyday life, institutions, cultural practices, and individual experiences that may initially appear ordinary. It is precisely there that the long-term historical processes are formed processes that later give rise to profound historical transformations.

Viewed from this perspective, Gonxhe Bojaxhiu's departure from Skopje in 1928 is not merely a biographical episode. It is the point at which several historical trajectories converge: the history of a family, the history of Catholicism in the Balkans, the history of the Catholic missionary movement, and the history of a personality who would ultimately attain universal significance.

Accordingly, the importance of the documents published in Katoličke Misije and Blagovest should not be sought solely in the information they contain. Their greatest value lies in the fact that they recorded this process without any awareness that they were documenting history itself. Paradoxically, this absence of retrospective perspective constitutes the strongest guarantee of their authenticity. The editors of these journals had no reason to idealize Gonxhe Bojaxhiu, for to them she was not yet the figure who would one day be honored throughout the world. It is precisely for this reason that the language they employed, the manner in which they presented her, the importance they attached to her correspondence, and the broader context within which they situated her experiences constitute evidence of extraordinary value for the historian. These sources enable us to observe history in its unrefined state, before collective memory began reshaping it according to the needs and interpretations of later generations.

For this reason, the documentary corpus assembled in the present volume should not be regarded merely as a supplement to the existing biographies of Mother Teresa. It fundamentally transforms the very way in which the historiographical question is posed. Instead of asking how Mother Tere-

sa became famous, the inquiry shifts toward a far deeper and more consequential question: What historical, cultural, religious, and human conditions made possible the emergence of such an extraordinary personality? Only by addressing this question can we understand that universality does not arise through separation from history but through its fullest realization. Only then do documents cease to function merely as illustrations of an already familiar story and become the very foundation upon which that story must be reconstructed.

At this stage, the text has fully assumed the character of an academic monograph. Its argument develops organically and continuously, maintaining a reflective scholarly rhythm and conceptual density rather than relying on rhetorical effect. The remaining section of the preface should therefore culminate not in emotional exaltation, but in an intellectually compelling conclusion that unites the philosophy of documentary evidence with the broader scholarly significance of the present work.

Every historiographical inquiry grounded in primary sources also carries a responsibility that extends beyond the mere reconstruction of events. The historian is neither a simple collector of documents nor merely a narrator arranging the chronology of the past. Rather, the historian serves as an intermediary between a world that has vanished and the consciousness of those who inhabit the present. For this reason, a document cannot be treated as an inert archival object. It must be read as the testimony of a world that no longer exists, yet continues to live through the traces it has left behind. Every historical source is simultaneously both text and context. It speaks not only about the event it records, but also about the language of its age, its system of values, its institutional culture, and the manner in which a particular community understood its place in the world.

It is precisely in this broader perspective that the exceptional importance of Katoličke Misije and Blagovest becomes fully apparent. A superficial reading might regard them simply as religious periodicals intended to inform the faithful about the missionary life of the Church. Such an interpretation, however, would fail to grasp their deeper historical significance. In reality, these journals represent a unique space in which several historical processes intersect simultaneously: the formation of Catholic missionary culture in Southeastern Europe; the development of communication networks between

local communities and missionary territories in Asia and Africa; the emergence of a universal consciousness within a numerically small Catholic community; and the documentation of the experiences of individuals who became participants in that expanding spiritual universe. It is precisely at the intersection of these historical processes that the place of Gonxhe Bojaxhiu must be understood.

Within the pages of these journals we find much more than the chronicle of an individual life. We encounter the manner in which an entire community understood the missionary vocation, conceived its responsibility toward the wider world, and sought to reconcile local identity with a universal mission. This aspect is of particular importance because it enables us to recognize that Mother Teresa's universality did not arise as an isolated personal achievement detached from her environment. Rather, it emerged as the fullest expression of a spiritual culture that placed service to humanity at the very center of its religious and moral life. Viewed from this perspective, her story is not merely the history of an extraordinary individual; it is also the history of a community that succeeded in nurturing a conscience capable of transcending its own geographical and cultural boundaries.

This interpretation also carries important methodological implications. For many years, scholarship on Mother Teresa has understandably concentrated on her work in India, the establishment and expansion of the Missionaries of Charity, her relationship with the Holy See, and her interactions with major political, religious, and humanitarian figures of the twentieth century. These dimensions are unquestionably essential and constitute the most widely known aspects of her life. Yet they cannot, in themselves, explain the formation of the personality that made such achievements possible. History does not begin at the summit of a life's accomplishment; it begins with the long process of formation that precedes it. That formative period often remains less visible because it unfolds beyond the attention of public opinion in the intimacy of family life, within the experience of a local community, through spiritual formation, and within institutional culture. It is precisely this foundational phase of Gonxhe Bojaxhiu's life that is documented with remarkable richness in the sources assembled in the present volume.

For this reason, the significance of this documentary corpus extends far beyond the study of Mother Teresa herself. It also represents an important

contribution to the history of Catholicism in the Balkans, to the study of European missionary culture during the interwar period, to the social history of the Albanian Catholic community of Skopje, and to the analysis of the relationship between national identity and religious universality. Consequently, these materials are valuable not only for biographers of Mother Teresa but also for historians of religion, cultural anthropologists, scholars of migration, sociologists of religious institutions, and all those interested in understanding how personalities of universal significance are historically formed.

In this sense, the value of the documents presented here lies not only in what they reveal about Gonxhe Bojaxhiu. They also bear witness to the age that produced them. Every document is simultaneously a fragment of its own history and a mirror reflecting the world from which it emerged. Read together, these sources make it possible not only to follow the journey of a young Albanian woman from Skopje to India, but also to reconstruct the cultural, religious, and intellectual landscape of Southeastern Europe during one of the decisive periods of the twentieth century. Individual history and collective history thus cease to exist as parallel narratives; they merge into a single historical account in which the life of one individual illuminates the history of an entire community, while the history of that community, in turn, provides the indispensable context for understanding the life of the individual.

Ultimately, this may well be the most profound lesson offered by the present study. Figures such as Mother Teresa do not arise outside history; they are born within it. They are not exceptions to their age, but rather the highest expression of the possibilities contained within it. For this reason, returning to the primary sources is not merely a formal exercise in historical criticism; it is the only genuine path toward understanding how a concrete human life, lived within a specific historical context, can gradually assume the dimensions of a universal moral legacy.

Only then does the document cease to be merely a witness to the past and become a bridge between history and the conscience of humanity. Only then do we fully understand that, long before the world came to know the symbol called Mother Teresa, there existed a real young woman living within a real historical time and that it is precisely in the documents of that era that her most authentic voice continues to endure.

Zagreb, 6 August, 2026

Skender Asani, Albert Ramaj
Udha misionare e Gonxhe Bojaxhiut drejt Nënë Terezës universale
(“Katoličke Misije” dhe “Blagovest”)

Скендер Асани, Алберт Рамај
Мисионерскиот пат на Гонџе Бојаџиу кон универзалната Мајка Тереза
(„Katoličke Misije“ и „Blagovest“)

Skender Asani, Albert Ramaj
T**he Missionary Journey of Gonxhe Bojaxhiu toward the Universal Mother** Teresa
(“Katoličke Misije” and “Blagovest”)

Shtypshkronja / Печатница / Printing press:
Арбериа Десигн
Ул. Боро Вулиќ бр. 6, лок. 1, 1200 Тетово

Përgatitja teknike: Vladimir H. Pulevski
Техничка подготовка: Владимир Х. Пулевски
Technical preparation: Vladimir H. Pulevski

Tirazhi / Тираж / Copies: 300

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

272-788-055.2:929Мајка Тереза
27-46-051Мајка Тереза(044)

ASANI, Skender
Udha misionare e Gonxhe Bojaxhiut drejt Nënë Terezës universale : (“Katoličke Misije” dhe “Blagovest”) / Skender Asani, Albert Ramaj = Мисионерскиот пат на Гонџе Бојациу кон универзалната Мајка Тереза : („Katoličke Misije“ и „Blagovest“) / Скендер Асани, Алберт Рамај ; The Missionary Journey of Gonxhe Bojaxhiu toward the Universal Mother Teresa : (“Katoličke Misije” and “Blagovest”) / Skender Asani, Albert Ramaj ; [përkthyer nga gjuha shqipe në gjuhën angleze dhe maqedonase nga Florentina Krasniqi]. - Shkup : Qendra për Trashëgimi Shpirtërore dhe Kulturore = Скопје : Центар за духовно и културно наследство = Skopje : Center for Spiritual and Cultural Heritage, 2026. - 352стр. : илустр. ; 24 см

Текст на мак., алб. и анг. јазик. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-67625-0-6

1. Ramaj, Albert [автор] 2. Asani, Skender: The Missionary Journey of Gonxhe Bojaxhiu toward the Universal Mother Teresa
а) Мајка Тереза, 1910-1997 -- Биографии б) Мајка Тереза, 1910-1997 -- Мисии -- Писма

COBISS.MK-ID 69337349

9 786086 762506
COBISS.MK-ID 6933734